

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 13

ANDRA KAMMAREN

1962

23—28 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 23 mars

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Alemyr ang. kompetenskraven för anställning inom arbetsförmedlingsverksamheten	3
herr Alemyr ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och herr Nilsson i Östersund ang. befolkningsminskningen inom Jämtlands län	4
herr Nordgren ang. s. k. riksmästerskap för interner vid ungdomsvårdsskolorna	14
Interpellation av:	
herr Johansson i Stockholm ang. olyckor under militära övningar .	18

Tisdagen den 27 mars

Svar på fråga av herr Senander ang. byggande genom militära myndigheters försorg av en pontonbro för underlättande av genomgångstrafiken i Halmstad	21
Svar på interpellationer av:	
herr Spångberg ang. ATP-lagstiftningens tillämpning på svenska medborgare som bor i Sverige men arbetar i något av grannländerna och fru Gunne ang. utvidgning av möjligheterna att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade	23
herr Turesson ang. igångsättande av byggnadsföretag för beredande av jämnare sysselsättning	26
herr Elmwall ang. förbättring av bygdevägar och enskilda vägar ..	31
herr Hamrin i Kalmar ang. försäljningen av fastigheter som ingår i nedlagda järnvägar	35
Svar på frågor av:	
herr Börjesson i Falköping ang. allmänt studiebidrag till vissa elever inom det obligatoriska skolväsendet	39
herr Elmwall ang. ordningen vid tillsättande av prästerliga tjänster	40

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
fröken Karlsson ang. lärarsituationen vid vissa utbildningsanstalter	40
herr Nelander ang. tillsyn m. m. av feriekurser i utlandet för svensk skolungdom	44
Svar på fråga av herr Nordgren ang. tillgången på tandläkare inom folktandvården	46
Svar på interpellationer av:	
herr Börjesson i Glömminge ang. fördelningen av poliskostnaderna mellan staten och kommunerna	48
herr von Friesen ang. ett planerat centralregister över psykiskt sjuka	50
herr Westberg ang. skolungdomens rökvanor	57
fröken Elmén ang. utökning av lokalerna för statens institut för folkhälsan	62
Interpellation av fröken Elmén ang. arkivarbetarnas löne- och anställningsförhållanden	68
Onsdagen den 28 mars	
Främjande av bostadsförsörjningen m. m., tillika svar på interpellation av herr Gustafsson i Skellefteå ang. den successiva avvecklingen av hyresregleringen	71

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 28 mars

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. ändring i lagen om val till riksdagen m. m.	71
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 46, ang. främjande av bostadsförsörjningen m. m.	71
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. bostadspolitiken	71

Fredagen den 23 mars

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 16 innevarande mars.

§ 2

Svar på interpellation ang. kompetenskraven för anställning inom arbetsförmedlingsverksamheten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Alemyr har frågat om jag vill redogöra för min uppfattning beträffande i vilken utsträckning formell kompetens fordras för anställning inom arbetsförmedlingen.

I samband med arbetsförmedlingens förstatligande upptog 1947 års riksdag frågan om personalens kompetens samt rekryteringens förutsättningar och syften till behandling. Riksdagen godkände därvid ett uttalande av föredragande statsrådet, enligt vilket formella kompetenskrav inte skulle uppställas vid rekrytering av personal till arbetsförmedlingen. Föredraganden framhöll bl. a., att arbetsförmedlingsarbetet är av sådan natur att lämpliga personliga egenskaper, praktiska kunskaper om arbetslivet och kontakter med arbetsmarknadens parter bör tillmätas större betydelse än formell kompetens. Inom vissa speciella områden av arbetsförmedlingen, främst ungdomsförmedlingen, måste dock enligt föredraganden fordras högre utbildning än folkskola, i vissa fall akademisk utbildning. Av sjömanshusombudsman fordras erfarenhet av tjänst till sjöss.

Arbetsförmedlingens personal rekryteras huvudsakligen genom aspirantantagning. I mindre omfattning har arbetsförmedlare anställts på annat sätt och fått tjänster utan att genomgå den interna aspirantutbildningen. Personal till deltidskontoren har av förklarliga skäl regelmässigt rekryterats vid sidan av aspirantantagningen.

Förmedlaryrket lockar många dugliga och intresserade personer som sökande. Detta har möjliggjort att man vid urvalet har kunnat tillgodose högt ställda anspråk på erfarenhet och utbildning även utan att några formella kompetenskrav uppställts.

Jag kommer så till frågan om rekryteringen av yrkesvägledare. 1960 föreslog arbetsmarknadsstyrelsen en upprustning av yrkesvägledningsverksamheten. Särskilda tjänster som yrkesvägledningsaspiranter borde inrättas med en lönesättning motsvarande den som gäller för amanuenser i reglerad befordringsgång. Yrkesvägledarkåren ansågs till väsentlig del böra rekryteras från grupper med pedagogisk, psykologisk eller samhällsvetenskaplig utbildning av högskolemässigt slag. Detta utslöt enligt styrelsen inte att personer som på annat sätt förskaffat sig lämpliga kvalifikationer borde kunna komma i fråga. I statsverkspropositionen 1961 föreslogs en förbättring av lönesättningen för yrkesvägledare för att därmed skapa bättre möjligheter till rekrytering av kvalificerade personer. Förslag om att införa formella kompetenskrav framlades inte. Riksdagen beslöt i enlighet med propositionen.

Den annons som interpellanten påtalat var så utformad, att läsaren kunde få uppfattningen, att endast sökande som hade viss formell kompetens kun-

Svar på interpellationer ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och Jämtlands län

de komma i fråga. Det angavs dock att även kunskaper som förvärvats på annat sätt än genom examina kunde beaktas. Av de 161 sökande som anmälde sig hade 68 tidigare inte anställning inom arbetsmarknadsverket. Av de 68 hade 27 inte avlagt studentexamen, varibland 8 socionomer. Av de antagna hade alla utom en studentexamen, och denne var redan tidigare anställd i verket.

Det är glädjande, att personer med högre utbildning söker sig till yrkesvägledarbanan. Jag är dock angelägen understryka, att arbetsområdet skall vara öppet även för andra kategorier. Annonseringen bör inte utformas så, att i övrigt lämpliga personer avhåller sig från att söka, därför att de saknar någon viss examen. Vid uttagningen bör ingen få utestängas enbart på grund av bristande examensmeriter, vare sig det gäller yrkesvägledarrekytering eller annan aspirantantagning.

Vidare anförde

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Syftet med min interpellation till socialministern är helt tillgodosett. Det har lämnats en betryggande garanti för att vid aspirantantagning vid arbetsmarknadsverket de lämpligaste sökandena kommer i fråga utan fastslåsning vid krav på examensmeriter.

Jag ber att få tacka socialministern för det klargörande svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellationer ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och Jämtlands län

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Alemyr har frågat

om jag observerat den omfattande befolkningsminskningen inom Kalmar län och om jag anser det påkallat att genom statsmakternas initiativ vidtaga åtgärder för att motverka denna folkminskning.

Herr Nilsson i Östersund har frågat om jag uppmärksammat den allttjämt pågående starka utflyttningen från Jämtlands län och om jag är beredd att snarast möjligt göra en samlad översyn och framlägga därpå grundade förslag om de statliga stödåtgärder, som kan tänkas ifrågakomma för att stimulera och främja näringslivet inom detta län.

De båda interpellationerna berör samma slags spörsmål och avser två län, som är utsatta för en i vissa avseenden likartad utveckling. Med interpellanternas medgivande besvarar jag frågorna i ett sammanhang.

Folkminskningen under det senaste årtiondet har inte gällt alla delar av de båda länen. Befolkningen i fastlandsdelen av Kalmar län har ökat under 1950-talet. Detta gäller framför allt oskarshamnsregionen, där de arbetsföra åldrarna t. o. m. ökat något mer än riksgenomsnittet. I Jämtlands län har en ökning ägt rum i Östersund och på Frösön. För båda länen gäller emellertid att dessa ökningsgrader inte kunnat uppväga minskningarna i övrigt. Totalt har folkmängden i Kalmar län, som vid senaste årsskiftet uppgick till ca 235 000, minskat med en halv procent under 1950-talet. I Jämtland, där invånarantalet vid samma tidpunkt var ca 138 000, uppgick minskningen till 3 procent. Folkmängden i hela landet ökade med drygt 6 procent under 1950-talet.

Befolkningsutvecklingen har samband med näringsstrukturen. I båda länen är andelen förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruket större än genomsnittet i riket, i Jämtlands län betydligt större. Förhållandena belyses också av relationen mellan glesbygds- och tätortsbefolkning. I hela landet utgjorde gles-

Svar på interpellationer ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och Jämtlands län

ortsbefolkningen år 1960 inte fullt 30 procent. I Kalmar län var den 40 procent, i Jämtlands län nära 60 procent. Mot denna bakgrund är det naturligt, att den förskjutning från landsbygdsnäringsarna till stadsnäringsarna som äger rum i hela landet, blir mer kännbar där än i flertalet andra län.

Stadsnäringsarna har i Jämtlands och Kalmar län expanderat i ungefär samma takt som i landet i övrigt. Under senare delen av 1950-talet ökade industrien i Kalmar län t. o. m. snabbare än i landet i dess helhet. Expansionen har dock inte varit tillräckligt stor för att absorbera den arbetskraft som inte längre funnit sysselsättning inom landsbygdsnäringsarna.

Arbetsmarknadsstyrelsen lade 1960 fram en lokaliseringsutredning för Kalmar län. Därav framgår att en fortsatt nettoutflyttning kan befaras, om inte sysselsättningsökningen inom stadsnäringsarna i länet blir av minst samma omfattning som genomsnittet för riket.

Nylokaliseringen av företag till en del orter i länet har under de senaste åren varit av inte obetydlig omfattning. Enligt en av arbetsmarknadsstyrelsen gjord undersökning, som omfattar företag vilka 1959 hade minst 25 anställda, etablerades i länet under åren 1946—1959 16 nya företag. Dessa företag sysselsatte sammanlagt 1 500 personer. Ytterligare nylokaliseringar kan väntas. Bl. a. kommer i år att till Kalmar förläggas en ny fabrik, som fullt utbyggd beräknas sysselsätta 300 personer.

Beträffande Jämtlands län pågår inom länsstyrelsen en utredning om befolkningsutvecklingen och näringslivet, och jag har erfarit att den kommer att framläggas omkring nästa årsskifte. Av tillgängligt material kan utläsas, att näringsstrukturen i länet antagligen kommer att undergå relativt stora förändringar. Den pågående rationaliseringen inom jordbruket och skogsbruket kan väntas medföra en fortsatt utflyttning

från de utpräglade landsbygdsområdena. Enligt en nyligen företagen undersökning beräknas antalet brukningsenheter inom jordbruket år 1970 vara omkring 30 procent lägre än 1960. Därför måste sysselsättningen inom industri och hantverk samt i serviceyrkena öka kraftigt, om en fortsatt befolkningsminskning skall kunna undvikas.

De samhälleliga åtgärderna för att förbättra näringslivets förutsättningar i de båda länen har varit betydande. Insatserna har framför allt gällt kommunikationerna. Under de senaste fyra åren har de statliga väginvesteringarna i Kalmar län uppgått till 90 miljoner kronor. Därtill kommer det pågående arbetet med en breddning av järnvägslinjen Västervik—Åtvidaberg, som bedrivs som beredskapsarbete. Väginvesteringarna i Jämtlands län har haft ännu större omfattning och uppgick under samma tid till drygt 106 miljoner kronor. För näringslivet i länet kan den nya mellanriksvägen på längre sikt innebära en stimulans. Under i huvudsak samma tid, d. v. s. de fyra senaste åren, har med statsbidrag byggts över 500 kilometer skogsbilvägar och 150 kilometer enskilda vägar. Vidare har de militära flygfälten i Kalmar och Hultsfred samt på Frösön öppnats för civil trafik.

Även andra delar av den offentliga sektorn har byggts ut. Utbildningsmöjligheterna har utvidgats genom det nya gymnasiet i Hultsfred och det tekniska läroverket i Kalmar samt gymnasiet i Strömsund. Tillgången på bostäder och samlingslokaler har förbättrats. Under de senaste tio åren har 16 000 lägenheter tillkommit i Kalmar län och 7 000 i Jämtlands län. Jag kan tillägga att utöver nyssnämnda utbildningsanstalter också har tillkommit ett handelsgymnasium i Östersund.

Stöd har lämnats till näringslivet genom företagarföreningarna. Föreningen i Kalmar län har under åren 1954—1960 lämnat län med drygt fyra mil-

Svar på interpellationer ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och Jämtlands län

joner kronor och förmedlat statliga lånegarantier på över fem miljoner. I Jämtlands län har under samma tid utlämnats lån med inemot 8 miljoner kronor och lånegarantier med över 1 miljon. För Jämtlands län torde stödet till turistnäringen vara av särskilt intresse. Sedan de statliga s. k. hotellgarantilånen tillkom år 1959 har till företag i länet över en halv miljon kronor lämnats i form av sådana garantier.

Förutsättningarna för en framgångsrik lokaliseringspolitik växlar vid olika tidpunkter. Strävandena att åstadkomma en från olika synpunkter ändamålsenlig lokalisering utgör ett framträdande drag i den samhälleliga planeringsverksamheten.

Lokaliseringspolitikerna står inte i något konkurrensförhållande till den rörlighetsfrämjande arbetsmarknadspolitikerna. Snarare kan man här tala om åtgärder, som kompletterar varandra. Om förutsättningar saknas för att skapa tillfredsställande sysselsättning för befolkningen på en ort måste andra åtgärder tillgripas. Det kan varken vara ett enskilt eller ett kommunalt intresse att otillfredsställande sysselsättningsförhållanden konserveras. Beredskapsarbeten utgör endast en kortsiktig lösning. På längre sikt måste arbetsmarknadspolitikerna inriktas på att stimulera till ökad rörlighet hos arbetskraften. Samtidigt strävar arbetsmarknadsstyrelsen i sin lokaliseringsverksamhet efter att skapa nya arbetstillfällen i den berörda regionen. Kalmar och Jämtlands län liksom andra områden med likartade problem är följaktligen föremål för särskild uppmärksamhet i lokaliseringsverksamheten.

Med det sagda har jag inte velat ge intryck av att hittills vidtagna åtgärder är tillräckliga. Mycket återstår att göra. För Kalmar län har vi bl. a. genom arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsutredning erhållit en grundval för det

fortsatta arbetet. Jämtlandsutredningen kommer att ge ett material för bedömning av utvecklingen där. Kommittén för näringslivets lokalisering räknar med att slutföra sitt arbete under 1963. Det material, som dessa olika utredningar kommer att ställa till förfogande, ger bättre förutsättningar för en samlad bedömning av arten och omfattningen av de åtgärder, som kan behöva vidtagas. De förslag, som utredningarna utmynnar i kommer att prövas i positiv anda.

Vidare anförde

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! De problem som befolkningsomflyttningen i landet förorsakar är både för de mottagande och för de förlorande landsdelarna svårösta och omfattande. Mitt eget län är ett avfolkningslän, som i dag har ungefär lika många invånare som för hundra år sedan. För hela länet, men främst för de hårdast drabbade kommunerna, är det ett angeläget önskemål att åtgärder vidtages för att hindra befolkningsminskningen genom att sysselsättningsmöjligheter tillföres för den arbetskraft som blir friställd genom jordbrukets strukturomvandling.

I sitt interpellationssvar uttalar socialministern sin avsikt att i positiv anda pröva de förslag som i detta syfte kan framkomma. Statsrådet förklarar att mycket återstår att göra, och jag tolkar detta som ett löfte att sedan lokaliseringsutredningens förslag under nästa år kan bli föremål för prövning, statmakterna är beredda till insatser för att skapa ökad sysselsättning inom berörda områden.

Personligen tror jag att det i framtiden i högre grad än hittills kommer att bli nödvändigt för samhället självt att etablera företag i trakter där det privatägda näringslivet i otillräcklig grad lyckats skapa arbetstillfällen åt

Svar på interpellationer ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och Jämtlands län

människorna. I avvaktan på utredningens synpunkter avstår jag nu från preciserade förslag för Kalmar läns del.

Det bör dock anmärkas att länet har mycket gott om arbetskraft och att tillgången på exempelvis skogsråvaror växer snabbare än förbrukningen. Det borde, inte minst inom detta område, finnas goda förutsättningar för nyetablering av företag.

Jag vill också vid detta tillfälle vädja till socialministern att med uppmärksamhet följa utvecklingen inom Oskarshamns varv. Alarmerande rapporter har ingått om risk för omfattande permitteringar vid företaget. Arbetslöshet i Oskarshamn skulle få förödande konsekvenser för hela bygden, och alla möjligheter måste tillvaratas för att förhindra detta. Under en övergångstid bör statliga beställningar kunna utläggas i avvaktan på de mera långsiktiga lösningar som arbetsmarknadsmyndigheterna i samråd med staden kan komma att vidta.

Socialministerns interpellationssvar ger uttryck för en realistisk bedömning av de med befolkningsomflyttningen förknippade svårigheterna för avfolkningslänen. Löftet om positiv prövning av kommande förslag ger mig anledning att uppriktigt tacka statsrådet för svaret.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till socialministern för svaret på min interpellation. Jag har ingenting att invända mot de principiella resonemang som statsrådet för beträffande arbetsmarknadspolitiken. Det må väl ursäktas mig om jag kanske inte kan vara lika föredömligt kort som herr Alemyr utan vill beröra frågan något utförligare.

Jag noterar med tillfredsställelse statsrådets uttalande i interpellationssvaret att när materialet från den pågående jämtlandsutredningen och från utredningen om näringslivets lokalise-

ring föreligger, han är beredd att överväga detta material i positiv anda och göra en samlad bedömning av de åtgärder som kan behöva vidtagas. Detta betraktar jag som ett klart och entydigt löfte från statsrådets sida som inger mig vissa förhoppningar om ökade statliga insatser inom en av våra mest utpräglade avfolkningsregioner. Samtidigt vill jag även förutskicka att jag kommer att låta höra av mig när det återopade utredningsmaterialet ligger klart någon gång i slutet av nästa år.

Av statsrådets interpellationssvar framgår att läget i Kalmar län både befolkningsmässigt och näringsgeografiskt är bättre än i Jämtlands län. Jag bara inskränker mig till att verifiera riktigheten av detta konstaterande.

Jämtlands län kan väl skryta med svenskt rekord i fråga om utflyttnings-siffrorna under 1961. Befolkningsminskningen där uppgick då till över 2 000 människor. En så stor befolkningsminskning har inget annat län i detta land kunnat uppvisa. I detta sammanhang bör också framhållas att Jämtlands län är ett av de folkfattigare länen här i landet.

Av de delutredningar om skogen och jordbruket inom Jämtlands län som redan är klara framgår vissa saker som torde kräva några korta kommentarer. Skogsutredningen har kommit fram till att endast omkring 20 procent av skogens råvaror förädlas inom länet. Resten går till kustindustrin. Om man betraktar länet som en sluten enhet finns ett betydande råvaruöverskott. Nu får man naturligtvis inte räkna så begränsat utan i stället ta in ett betydligt större råvarufångstområde i beräkningarna, och då kommer utredningen fram till att underskott i råvaruförsörjningen uppstår i stället. Men vissa sortiment, det gäller framför allt lövved och klenbarrvirke, som inte kan flottas ner till kusten, finns enligt utredningen i så stor omfattning att en halvkemisk fa-

Svar på interpellationer ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och Jämtlands län

brik kan försörjas i inlandsregionen. Det skulle naturligtvis betyda mycket för länet om en sådan kunde komma till stånd, och jag hoppas att statsrådet vid de bedömningar som han enligt löfte senare kommer att göra, även prövar detta uppslag och noga överväger möjligheterna för Statens skogsindustrier att engagera sig i en industriell drift på detta område.

Skogsutredningen har även gjort vissa beräkningar över arbetskraftsbehovet inom länets skogsbruk på längre sikt. Undersökningarna grundar sig på förfrågningar som man gjort angående möjliga skogsuttag, planerade skogsvårds- och rationaliseringsåtgärder samt utbyggnaden av massaindustrien vid kusten. Man har även tillställt skogsarbetarna frågeformulär, där de fått besvara vissa frågor beträffande anställningsförhållandena inom skogsbruket. Samtidigt kommer jordbruksundersökningen in i bilden, där man i kalla siffror visar att inte mindre än 65 procent av länets verksamma jordbrukare är över 50 år och att endast drygt hälften av dessa har en son eller nära anhörig, som kommer att överta gården när de slutar. Om man tar i betraktande att en betydande del av länets jordbruk utgöres av s. k. stödjordbruk, där vederbörande är beroende av skogsarbete vissa tider av året, så förstår man att arbetskraftstillgången inom skogsbruket kommer att påverkas i starkt negativ riktning i samma mån som stödjordbruken försvinner i allt raskare takt.

Attitydundersökningen bland skogsarbetarna visar vidare en allt starkare flykt från skogsarbetet, främst på grund av låga arbetsförtjänster och otrygga anställningsförhållanden. Utredningen kommer fram till den slutsatsen, sedan man vägt rationaliserings- och mekaniseringsåtgärder mot arbetskraftsbehovet, att arbetskraftsbristen inom skogsbruket kommer att bli ännu mer markerad i framtiden. Till detta kommer

att man knappast kan räkna med någon mera betydande import av skogsarbetare från andra länder, eftersom man där bygger ut sin skogsindustri och börjar på att kunna betala konkurrenskraftiga löner.

Det finns helt naturligt i och för sig ingen större anledning att sjunga klagovisor över denna utveckling. Om en ung grabb, som bor ute i skogsbygden, tjänar 10 000 kronor om året i skogsarbete och samtidigt får räkna med att han troligen är utsliten i 50-årsåldern, bjuds anställning i industrien söderut, där han kanske tjänar det dubbla i en trygg arbetsanställning, skall han givetvis inte gå kvar hemma och konkurrera om arbetstillfällena utan ge sig i väg till den plats där säkrare utkomstmöjligheter bjuds.

I interpellationssvaret berör socialministern också något beredskapsarbetena. Han säger att dessa måste ses endast som en kortsiktig lösning. I och för sig är ju detta riktigt, men det kanske ligger till på ett annat sätt uppe i norrlandslänen. Vi kan nog förutsätta att avverkningarna i skogen denna vår kommer att sluta ganska tidigt, och då kommer en hel del skogsarbetare att gå utan sysselsättning fram till tiden för vårflottningarna eller sommarhuggningarna. Det finns tre alternativ som man kan väga emot varandra och som syftar att hjälpa dessa människor över den begränsade arbetslöshetsperioden. För det första kan man tänka sig att förflytta arbetskraften söderut, men detta alternativ är knappast realistiskt, eftersom den om någon månad på nytt kommer att behövas i skogsarbete. För det andra kan man ordna beredskapsarbeten för denna arbetskraft och för det tredje kan man hänvisa detta klientel till arbetslöshetskassorna.

I valet mellan dessa tre alternativ måste man konstatera att det är bäst att sätta in arbetskraften i produktivt arbete — även om jag är medveten om att

Svar på interpellationer ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och Jämtlands län

beredskapsarbeten kostar pengar. Det kan väl ändå inte vara riktigt att skogsarbetarnas arbetslöshetskassor skall bära utgifterna under dessa perioder, då det är svårt att skaffa skogsarbetarna sysselsättning. Av den anledningen menar jag att man inte får vara alltför restriktiv när det gäller att sätta i gång beredskapsarbeten uppe i Norrland. Där finns stort behov av vägbyggnader och av skogsvårdsåtgärder, och det måste vara bättre att den lediga arbetskraften sättes in på sådana områden än att dessa människor får lyfta arbetslöshetsunderstöd eller eventuellt förflyttas till andra delar av landet.

I grund och botten är ju de skildrade förhållandena ett resultat av den bristande planering från skogsbrukets arbetsgivare som man tycks ha så svårt att komma till rätta med. Det är väl i första hand där man borde sätta in kraftåtgärderna, men det har tjatats så mycket om dessa saker under de senaste åren utan att några märkbara förbättringar inträtt, att det är helt naturligt att man förlorar hoppet om en bättre planering inom skogsbruket.

Två väsentliga frågor kvarstår i detta resonemang: Vad inträffar för hela vårt folkhushåll, om uttunningen drivs så långt att skogsbrukets arbetskraft inte räcker till att försörja den snabbt expanderande industrien med råvara? Har vi inte då försatt oss i ett läge som blir ganska bekymmersamt? Redan nu dras vi med en besvärande arbetskraftsbrist inom skogen, och de pågående skogsförhandlingarna visar inga tecken på att det dåliga förtjänstläget inom skogsbruket — vilket är den väsentliga orsaken till avflyttningen — kommer att avsevärt förbättras.

Den andra frågan i sammanhanget, som är minst lika väsentlig, vill jag formulera så här — och den gäller inte bara skogsbruket utan länet i stort: Förmår vi ute i de ständigt uttunnade regionerna ge de människor, som av en

eller annan anledning stannar kvar där, den service och den standardhöjning som vi räknar med skall komma andra människor till del inom folkhushållet? Eller finns det risker för att det så småningom kommer att uppstå ett proletariat i våra glesbygder, som på grund av bristande tillgång till lämpliga arbetstillfällen och en dålig kommunal service ställs på sidan av den allmänna välfärdsutvecklingen? Det är främst dessa två frågeställningar som jag har funderat över. De bör nog ordentligt penetreras och övervägas.

Jag tror inte att det behöver bli på det sättet. Trots allt måste man ju söka bevara en viss grad av optimism och tro på framtiden. Beträffande mitt län torde det finnas stora förutsättningar att i de centrala delarna få till stånd en utökad industriell verksamhet. Vi har — som socialministern mycket riktigt påpekade — byggt ut den högre undervisningen mycket kraftigt i länets enda stad. Vi kommer att fortsätta efter dessa linjer. Så mycket vill jag i alla fall säga, att jag i likhet med socialministern inte inbillar mig att man kan överlåta till de fria krafternas spel att försöka lösa de sociala problem som jag här har skildrat. Vi har alltför dåliga erfarenheter av det s. k. fria näringslivet för att hysa någon kolartro på dess förmåga att utan en medveten planering från samhällets sida skapa det mått av trygghet som den moderna människan har rätt att kräva. Om det fria näringslivet fungerade på ett sätt som tryggade den enskilde individens tillvaro, skulle inte interpellationer av detta slag behöva framställas i den svenska riksdagen.

Till dem som till äventyrs med ledning av arbetslöshetsstatistiken tror att arbetskraftstillgångarna är uttömda inom den region, som jag talar om, och därav drar slutsatsen att nya industrier inte kan rekrytera ny arbetskraft vill jag säga att detta enligt min uppfattning är felaktigt. Vi har en betydande dold

Svar på interpellationer ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och Jämtlands län

arbetslöshet inom länet. Den hänför sig i stor utsträckning till kvinnor samt män som inte lämpligen kan användas i tungt skogsarbete. Det är personer som knappast går till arbetsförmedlingen och till följd därav icke kommer med i den officiella arbetslöshetsstatistiken. Vi har vidare ett växande antal människor med ryggsador och andra defekter av sådan art att de inte är kvalificerade för förtidspension. De skulle säkert kunna göra en fullvärdig arbetsprestation inom ett lättare arbete men klarar nätt och jämnt försörjningen i de tyngre jobb som står till buds. De är i regel så gamla — men för unga att få ålderspension — och så fast rotade att omskolning inte är ett realistiskt alternativ. Problemet är: Hur skall dessa kunna få en lättare sysselsättning, hur skall de få sin beskärda andel av den standardökning som kommer oss andra till del?

Jag hoppas, herr talman, att kommittén för näringslivets lokalisering kommer fram till konkreta förslag som anvisar praktiska vägar att, där detta är försvarbart ur samhällets synpunkt, lokalisera arbetstillfällen till regioner med överskott på arbetskraft. Att tömma hela landsdelar på folk kan i framtiden ur hela nationens synpunkt inte vara försvarligt. Jag hoppas också att den utredning som är aktuell för vårt län skall kunna ge praktiska uppslag i samma riktning. Jag är väl medveten om att de statliga insatserna för Jämtlands läns vidkommande har varit betydande och värdefulla på olika områden. Men jag vill ändå till sist understryka att det finns mycket starka motiv för punktvis insatta stödjande åtgärder för att stimulera utvecklingen inom detta län. Behoven gör sig gällande över hela fältet: Skogsbilvägarna måste byggas ut i ännu raskare takt, den mindre industrien måste genom ökade stöd till företagarföreningen stimuleras och utvecklas i samma mån som storindu-

strien drar sig bort från länet, turistnäringen måste byggas ut och skogsvården intensifieras. När det omnämnda utredningsmaterialet är klart kommer detta helt säkert att ge en hel del uppslag även beträffande andra väsentliga avsnitt av länets näringsliv, och då hoppas jag att resultatet av de överväganden och bedömningar som statsrådet lovat göra kommer att utmynna i ett punktprogram med samhälleliga stödåtgärder som, kompletterade med insatser från landstinget och kommunerna, tillsammans skall ge den stimulans åt utvecklingen inom länet som utan tvivel är påkallad.

Med detta, herr talman, vill jag än en gång tacka socialministern för svaret på min interpellation, vilket jag tycker är både positivt och hoppgivande.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Det som här sagts såväl av socialministern som av de båda föregående talarna har i huvudsak berört de områden som för interpellanterna själva är mest aktuella, men mycket av det som herr Nilsson anfört kan också gälla för mitt eget län och jag vill instämma i vad han därvidlag yttrat.

Socialministern är ju väl medveten om att befolkningsminskningen är ett problem även för andra delar av vårt land och det är med anledning därav jag skulle vilja säga några ord. I mitt eget län, särskilt då inom västra Hälsingland, har vi att brottas med liknande svårigheter och det var därför med största intresse som jag lyssnade till det svar interpellanterna här fått.

Det kan varken vara ett enskilt eller ett kommunalt intresse att otillfredsställande sysselsättningsförhållanden konserveras, säger socialministern i sitt svar, och det är alldeles riktigt. Men å andra sidan är det såväl ett enskilt som ett kommunalt intresse att den egna bygden får möjligheter och resurser att förbli levande och attraktiv, såsom jag

Svar på interpellationer ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och Jämtlands län

också tillät mig säga när vi häromnatten i denna kammare diskuterade ett speciellt sysselsättningsobjekt i mina hemtrakter, nämligen en eventuell gruvsdrift. Den första förutsättningen för »en levande landsbygd», som vi så ofta talar om, är att det kan skapas fler och fler arbetstillfällen, och då menar jag att man måste ta tillvara alla möjligheter och noggrant pröva olika objekt.

Det kan inte heller vara något önskemål för staten att utflyttningen från landsbygden skall ske i allt raskare takt och att svårigheterna för de redan överbefolkade storstäderna skall mångdubblas. Jag är övertygad om att åtskilligt kan göras för att motverka detta och för att i första hand dämpa takten i utflyttningen. Vad som håller på att ske i Norrbotten i anledning av Tornedalsutredningen och som vi hoppas skall ske i Jämtlands och Kalmar län, när utredningen blir klar och resultaten börjar visa sig, gör att vi i andra avfolkningsområden med liknande sysselsättningsproblem trots allt vågar vara optimistiska, i förhoppning om att dessa åtgärder skall i tillämpliga delar kunna omsättas även i våra områden.

Herr talman! Även om de här berörda problemen som sagt finns i min egen hemtrakt, så har jag inte själv interPELLERAT i saken, utan har velat invänta det svar som nu lämnats för att i samband därmed ta tillfället i akt att be socialministern vid behandlingen av dessa problem också ha västra Hälsingland i åtanke och pröva möjligheten av åtgärder för dessa traktors del i samma positiva anda som utlovats i det här avgivna interpellationssvaret.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Jag förmodar att socialministern genom att samtidigt svara på de båda interpellationerna har velat understryka att de problem det här gäller inte får betraktas som några isolerade företeelser för ifrågasvarande län,

utan att det i många stycken rör sig om allmängiltiga problem. Det är mot denna bakgrund som jag vill begagna möjligheten att i detta sammanhang säga några ord.

I anledning av interpellationssvaret vill jag konstatera att även om man är norrlänning och för det mesta har negativ erfarenhet av den geografiska rörlighet på arbetsmarknaden som eftersträvas, så kan man inte kategoriskt säga nej till denna typ av verksamhet. Däremot måste man reagera mot att denna verksamhet ges ett så klart företräde. Jag har roat mig med att undersöka, hurudan balansen är i fråga om resurserna på lokaliseringssidan inom arbetsmarknadsverksamheten och på arbetsförmedlingssidan och jag skulle vilja påstå att lokaliseringsverksamheten är, kanske inte så mycket på det centrala planet men väl ute i länsarbetsnämnderna, nära nog styvmoderligt behandlat i jämförelse med arbetsförmedlingssidan. När jag talat med länsarbetsdirektören i mitt eget län har jag fått det intrycket att vad som inom länsarbetsnämnden skall uträttas på det rent lokaliseringspolitiska området får vederbörande själv göra på den tid som blir över när han klarat allt det andra. Till detta kommer att på arbetsförmedlingssidan sker nu förstärkningar ute i bygderna framför allt i avfolkningsregionerna; det är en hel del nya tjänster som där skall tillsättas.

Vi norrlänningar har fått känna mycket kraftigt av dessa problem, särskilt som det har liksom gått in i det allmänna medvetandet att med hänsyn till Europamarknaden måste alla företag söka sig så nära de stora avsättningsområdena som möjligt. Själv tycker jag det är något av en psykos i detta att man måste söka sig ned till framför allt Göteborgs- och Malmöregionerna för att vara så nära marknaden som möjligt. Jag har mycket lätt för att förlänga perspektivet och säga,

Svar på interpellationer ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och Jämtlands län

att om vi nu skulle få ett mera fullständigt engagemang i samarbetssträvandena på handelsn område, så att etableringsrätten bleve fri och kapitalrörelserna fria, då skulle väl hela detta land — om psykoson finge fortsätta att utbreda sig — komma i den situation som stora delar av Norrland befinner sig i i dag, och man skulle ta ännu ett steg. Om detta skulle inträffa, tror jag att man här i landet skulle bli mycket aktiv när det gällde att se om man kunde göra någonting så att den händelseutvecklingen inte bleve förverkligad.

Man har alltså, tycker jag, satsat hårt på den geografiska rörligheten, allt i akt och mening att ge människorna sysselsättning. Detta är oerhört angeläget — det går inte att ha människor sysselslösa i en tid när näringslivet ropar efter arbetskraft.

Men mot denna bakgrund skulle jag vilja fråga vad socialministern menar på sidan 3 i sitt svar, näst sista stycket: »Förutsättningarna för en framgångsrik lokaliseringspolitik växlar vid olika tidpunkter.» Detta konstaterande är inte närmare motiverat, och därför vill jag fråga hur det ser ut när förutsättningarna är goda för en framgångsrik lokaliseringspolitik. Det är närmast mot bakgrunden av de förhållanden jag här redovisat som jag *inte* vill skriva under vad som sägs i den följande meningen: »Strävandena att åstadkomma en från olika synpunkter ändamålsenlig lokalisering utgör ett framträdande drag i den samhälleliga planeringsverksamheten.»

På nästa sida sägs det: »På längre sikt måste arbetsmarknadspolitiken inriktas på att stimulera till ökad rörlighet hos arbetskraften.» Jag uttalar förhoppningen att detta uteslutande avser rörligheten mellan yrkena och att man inte tänker på geografisk rörlighet i främsta rummet. Skulle uttalandet avse de mera långsiktiga strävandena att åstadkomma en ökad geografisk rörlig-

het, och denna skulle få samma karaktär som den haft hittills, då vore det inte särskilt roligt att vara norrlänning.

Utvecklingen går mycket fort på detta område. Det blir ju nästan en multiplikatoreffekt ute i de bygder som i dag hårdast drabbas av avfolkning genom att det ofta är de för bygderna i åldershänseende allra betydelsefullaste människorna som åker därifrån. Utvecklingen går så fort att man inte får försitta något tillfälle att vidta åtgärder, som ger långsiktiga sysselsättningsmöjligheter i den egna bygden.

Jag vill gärna upprepa ett uttalande som fälldes av inrikesministern i debatten om kommunsammanslagning. Han sade, att det är angeläget för oss att vårda våra värden. Det är en uppfattning, som har mycket starkt gehör ute i de bygder som drabbas av denna avfolkning. Där har man gjort investeringar för människorna i form av bostäder, allmänna anordningar o. s. v., och om utvecklingen får fortsätta kan det visa sig att det varit felinvesteringar. För att underlätta för människor att bli geografiskt rörliga har man ju t. o. m. börjat diskutera möjligheten att lösa in deras egna hem, eftersom ingen köpare finns om de skall flytta därifrån.

Jag vill sluta med att vädja till socialministern att inte, under hänvisning till att det kommer en mera samlad redovisning av vad man borde göra, vänta med att ta vara på alla goda initiativ och uppslag, som kan medverka till att skapa förutsättningar för långsiktig sysselsättning ute i avfolkningsregionerna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! På det hela taget finns det inte något skäl för mig att utöver vad som sagts här göra några extra kommentarer, men eftersom jag fick ett

Svar på interpellationer ang. befolkningsminskningen inom Kalmar län och Jämtlands län

par frågor direkt av herr Fälldin skall jag svara på dem.

Herr Fälldin sade senast att man skulle tillvarata alla initiativ och uppslag innan det kommer en samlad redogörelse för hur det ligger till på olika områden, bl. a. från den lokaliseringsutredning som arbetar för närvarande. Jag kan väl säga att detta ständigt sker, och det känner herr Fälldin också till, eftersom han aktivt deltar i arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet. I lokaliseringsavseende är ju arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsmarknadsverket ständigt verksamma för att förmå företagare att placera företag framför allt på orter där det finns tillgång på arbetskraft.

Då kan jag gå direkt över till de frågor som herr Fälldin ställde till mig. Han frågade vad jag menade med att förutsättningarna för lokaliseringsverksamheten kan vara goda eller mindre goda vid olika tillfällen. På det vill jag svara att om det i ett område finns god tillgång på råvaror och arbetskraft, och om man har goda kommunikationer, så är förutsättningarna för att lokalisera företag dit bättre än om inte alla dessa komponenter är för handen. Detta är förklaringen till vad jag i det sammanhanget framhållit i mitt svar.

Beträffande arbetskraftens rörlighet anser jag att man inte bara skall ha möjlighet att omskola folk och föra över arbetskraft från ett yrke till ett annat, utan det skall också finnas förutsättningar för den geografiska rörligheten. Men det behöver inte nödvändigtvis innebära att man flyttar arbetskraft t. ex. från Norrbotten till Skåne. Vi är lika intresserade av att flytta arbetskraft från en plats till en annan inom Jämtlands län. Jag räknar också med att vi inte har skilda uppfattningar om den geografiska rörlighetens koncentration till tätorterna.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Så länge det är fråga om en rörelse inom länet eller regionen har jag ingenting att erinra.

Sedan vill jag säga några ord om socialministerns svar på min fråga. Orsaken till att jag ställde den var att det i svaret står att förutsättningarna växlar vid olika tidpunkter. Socialministerns ord i det sammanhanget var närmast en redovisning av de förhållanden som skulle vara för handen, och då är jag inte alldeles övertygad om att förutsättningarna växlar vid olika tidpunkter. Det skulle i så fall möjligen vara tillgången på arbetskraft. Kommunikations- och råvaruförutsättningarna är väl oftast desamma.

Även om det är en tillspetsning, vill jag ändå säga att jag tycker att man på lokaliseringssidan borde kunna vara mera aktiv och mera beredd att ta risker än vad fallet är i dag. Jag vill göra den härdragningen att vi ju ändå inte kommer ifrån att samhället i dag mer eller mindre direkt säger till en företagare att han får etablera sig var han vill och att samhället genom sina rörlighetsstimulerande åtgärder skall se till att han får arbetskraft. Om man på ett ställe måste sälja sina egna hem och bygga nya bostäder åt arbetskraften på det nya stället, så måste ju det ur nationens synpunkt innebära en förlust. Och så länge vi släpar efter på lokaliseringssidan, tar mindre risker och är mera försiktiga än vi borde vara, så länge arbetar vi inte i takt med utvecklingen.

Hela mitt resonemang går til syvende og sidst ut på att man vid sidan om den förstärkning av åtgärderna som vidtas när det gäller den geografiska rörligheten och arbetskraften måste ha en klar förstärkning även på lokaliseringssidan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag vidhåller min upp-

Svar på interpellation ang. s. k. riksmästerskap för interner vid ungdomsvårdsskolorna

fattning att förutsättningarna i lokaliseringshänseende är olika vid skilda tidpunkter. Och detta gäller inte bara arbetskraften, som ju herr Fäldin medgav är en betydelsefull faktor. Vi vet att samhället inte är statiskt. Man kan exempelvis i en bygd sakna kommunikationer, och när man sedan får kommunikationer, då blir förutsättningarna där bättre. Vi har också sett exempel på att man i en bygd har haft råvaror, som emellertid inte varit upptäckta, och när de sedan upptäckes, blir förutsättningar där annorlunda och bättre för att lokalisera vissa företag dit. Det var så jag menade.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på interpellation ang. s. k. riksmästerskap för interner vid ungdomsvårdsskolorna**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordgren har frågat justitieministern, om han uppmärksammat de s. k. riksmästerskapen för elever vid ungdomsvårdsskolor och att tillsynen av elever vid en resa till dylika tävlingar varit bristfällig. Vidare frågar herr Nordgren om justitieministern anser anordnandet av sådana tävlingar vara en lämplig åtgärd och om några åtgärder är att vänta med anledning av att två elever avvikit under resa till tävlingar.

Frågor om ungdomsvårdsskolorna handlägges inom socialdepartementet.

Enligt ungdomsvårdsskolestadgan bör fritidsverksamheten vid ungdomsvårdsskolorna ge eleverna möjlighet till aktiva sysselsättningar, bl. a. gymnastik och idrott. Idrotten är av stor betydelse för skolornas fostrande verksamhet. Vid skolorna finns idrottsföreningar

som anordnar och deltar i tävlingar med andra föreningar. Resor i samband med idrottsutbyte förekommer i rätt stor omfattning. Sedan ett tiotal år har vissa pojkskolor i mellersta och norra Sverige haft årliga gemensamma tävlingar. För deltagande i dessa tävlingar har krävts både idrottslig färdighet och en längre tids skötsamhet.

I det av herr Nordgren åsyftade fallet rymde två elever under resa till idrottstävlingar. De avvek från ett tåg under natten, då ständig övervakning var svår att ordna. Det har omvittnats att det bland de elever som får delta i tävlingarna är en allmänt accepterad regel att i dylika fall inte svika laget. Den inträffade rymningen var den första på tio år i samband med sådana tävlingar.

Enligt min uppfattning är anordnandet av idrottstävlingar mellan elever vid ungdomsvårdsskolor ett lämpligt led i skolornas fostringsarbete. Denna verksamhet bör fortsätta. Man bör inom rimliga gränser visa eleverna förtroende och vänja dem vid att ta ansvar för sig själva och varandra. Jag vågar tro att de inträffade rymningarna i sitt slag varit en engångsföreteelse.

Vidare anförde:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för vänligheten att svara på min interpellation — detta så mycket mer som den genom en felaktig upplysning riktats till chefen för justitiedepartementet. I interpellationen har jag frågat om statsrådet uppmärksammat de s. k. riksmästerskapen för elever vid ungdomsvårdsskolor och att tillsynen av elever vid en resa till dylika tävlingar varit bristfällig. Jag har vidare frågat om statsrådet anser anordnandet av sådana tävlingar vara en lämplig åtgärd. Jag förstår mycket väl att herr

Svar på interpellation ang. s. k. riksmästerskap för interner vid ungdomsvårdsskolorna

statsrådet har större och viktigare frågor att syssla med än dessa. Det framgår i viss mån av innehållet i det något knapphändiga svaret.

Jag delar självfallet helt statsrådets inställning till idrotten — idrotten har utan tvivel en mycket stor betydelse för ungdomens fostran och hälsa. Men jag föreställer mig att idrotten är lika värdefull, om den bedrivs där skolan är belägen. Önskar eleverna större och hårdare konkurrens än de kan få inom den skola där de är intagna — något som jag kan förstå att de vill ha — är det enligt min mening lämpligare att de får tävla på orten eller inom det distrikt, där skolan finns, med ungdomar därifrån. Det är heller inte sådant jag reagerat mot i interpellationen, utan det är mot anordnandet av s. k. riksmästerskap mellan ungdomsvårdsskolornas interner.

I det aktuella fallet har deltagande i s. k. riksmästerskap i varje fall för ett lag medfört en resa på cirka 120 mil. Den blev tydligen alltför påfrestande såväl för eleverna som för de båda lärarna som följde med såsom vårdare. Två av de förra föredrog att hoppa av tåget ganska snart för att fortsätta resan med ett flertal stulna bilar. De två vårdarna å sin sida föredrog att dra sig tillbaka i sin sovkupe.

Om det nu är nödvändigt att företa så långa resor till tävlingar kanske dessa ungdomar skulle ha tid att resa med dagtåg, så att de medföljande vårdarna hade bättre möjlighet att utöva den uppsikt som man kan förvänta sig att de skall ha. Över huvud taget tycker jag man måste fråga sig, om tävlingar och resor av detta slag, med ty åtföljande kostnader, verkligen är så betydelsefulla att de behöver förekomma. Jag har en känsla av att herr socialministern i alla andra sammanhang är angelägen om att medborgarna skall få återbäring i någon form på de pengar de betalar in i skatt. Jag föreställer mig att

kostnaderna för dessa resor måste bestridas av det allmänna. Kan det verkligen ligga i det allmännas intresse att sådana här tävlingsresor anordnas på dess bekostnad?

Jag har i dag fått bekräftelse från skolöverstyrelsen om att resorna till vanliga skolungdomstävlingar får bekostas antingen av ungdomarna själva, av föräldrarna eller av den idrottsförening som står bakom de tävlande i respektive skola.

Statsrådet säger vidare i sitt svar att han tror att dessa två elevers rymning är en engångsföreteelse och att det var tio år sedan något sådant senast inträffat. Två dagar efter det att dessa två interner rymde från tåget rymde ytterligare två från samma tävling trots vårdarnas närvaro. Vid en intervju något senare med rektorn för vederbörande skola har han också sagt: »Rymningar måste man alltid vara beredd på.» När man vet detta synes det mig som om man inte borde utsätta dessa ungdomar för frestelser av detta slag, vilka som synes kan leda till olyckliga följder både för ungdomarna själva och för andra helt oskyldiga medborgare och deras egendom.

Anordnandet av riksmästerskap över huvud taget förutsätter dessutom att de blivande mästarna ges tillfälle att försvara sin mästartitel; detta ligger ju i riksmästerskapens idé. För att kunna göra detta skulle dessa mästare rätteligen också se till att de är intagna på en anstalt också vid tidpunkten för anordnandet av nästa riksmästerskap! Detta understryker ytterligare min uppfattning att denna tävlingstyp är fullständigt orimlig och olämplig.

Låt dessa ungdomar i stället — om det verkligen är av idrottsintresse de deltar — få ställa upp i tävlingar på hemmaplan, som är öppna för all ungdom, och låt dem konkurrera med dessa ungdomar. Då får internerna möjligheter att även i fortsättningen när

Svar på interpellation ang. s. k. riksmästerskap för interner vid ungdomsvårdsskolorna

de kommit ut och blivit goda sunda ungdomar fortsätta att bevaka sina idrottsintressen. Jag tror att man skulle visa dessa ungdomar minst lika stort förtroende på det sättet, genom att låta dem tävla med vanlig sund ungdom.

Herr statsrådet slutar med att understryka att denna verksamhet bör fortsätta och tror att det inträffade är en engångsföreteelse. Jag instämmer i socialministerns förhoppning att detta är en engångsföreteelse, men jag vill gärna tillägga en förhoppning om att statsrådet tar sig ännu en funderare på värdet av just denna form för riksmästerskapstävlingar för interner på ungdomsvårdsskolor och arrangemangen omkring dessa tävlingar.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Herr Nordgrens och min syn på dessa ting är — det förstod jag av herr Nordgrens anförande nyss — rätt väsensskild. Jag har intrycket att herr Nordgren fortfarande betraktar ungdomsvårdsskolorna som ett slags straffanstalter och därför är upprörd över att man på detta sätt skall uppmuntra pojkar som av olika anledningar hamnat på skolorna. Herr Nordgrens psykologi är synnerligen egenartad, när han drar slutsatsen att de pojkar, som deltagit i dessa s. k. riksmästerskapstävlingar, kommer att försöka begå brott — ty jag uppfattar det så — för att få stanna kvar på skolan, så att de kan försvara ett mästerskap som de lyckats tillkämpa sig. Det är, herr Nordgren, ett betraktelsesätt som är så främmande för hela min syn på problemet att jag egentligen knappast kan gå in i polemik.

Det gäller ju här ungdomar som — ofta genom en dålig hemmiljö — kommit på sned i livet och så hamnat på dessa skolor. Det gäller då för samhället att söka återföra dem till att vara rättskaffens, goda samhällsmed-

borgare. I denna sin uppfostringsverksamhet tvingas samhället att tillgripa olika metoder, och det är klart att det kostar pengar. Herr Nordgren säger att samhället får betala, och han gav mig erkännandet att jag brukar se till att medborgarna erhåller återbäring på de skattemedel som går in till staten. Javäl — men den bästa återbäring vi kan få i detta hänseende är ju att dessa ungdomar görs till samhällsnyttiga medborgare på nytt. Till den ändan måste olika medel tillgripas. Man kan ge dem uppmuntran, och i detta fall ges uppmuntran genom att ungdomarna sporras till idrottsliga ansträngningar och till en skötsamhet som kan göra, att de kanske efter något års vistelse på skolan får lov att resa till en annan del av landet och utmärka sig där — inte bara genom idrottsliga dygder utan också genom att visa sig moraliskt bättre än vad de tidigare varit. Ty det är ju svaret hos den enskilda människan som man väddar till.

Rymningar förekommer, det vet vi. Dessa ungdomar kom från en öppen anstalt i Johannisberg, och antagligen hade de, om de varit inställda på att rymma, haft samma förutsättningar att göra det på anstalten som de nu hade under resan. Det var inte resan i och för sig som inbjöd till rymningar. Det säger oss all erfarenhet från sådana tillfällen, och jag kunde därför också hänvisa till att det var tio år sedan något sådant senast hade inträffat. Att det skulle ha skett någon ytterligare rymning, som herr Nordgren sade, känner jag inte till. Erfarenheten säger oss att internerna på dessa resor i allmänhet känner sitt ansvar, uppför sig hyggligt och inte gör några försök till rymningar. De känner solidaritet med laget, såsom jag anförde i mitt interpellations-svar.

Jag medger, herr Nordgren, att det är ett mycket svårt problem att lägga upp denna uppfostringsverksamhet. Jag har

Svar på interpellation ang. s. k. riksmästerskap för interner vid ungdomsvårdsskolorna

också tidigare erkänt att ett alltför ringa antal av eleverna på ungdomsvårdsskolorna återförs till den normala samhällsverksamheten. Vi kan diskutera om dessa idrottstävlingar är en lämplig form eller om någon annan vore bättre. Jag betraktar problemet med utgångspunkt från de erfarenheter som finns från en över tioårig verksamhet och vet, att detta är en form som tilltalar eleverna. Resan drar visserligen litet extra kostnader, men i jämförelse med hela den kostnad vi har för dessa unga elever så länge vi måste ta hand om dem är denna av mycket ringa betydelse.

Detta är, herr talman, den kommentar jag vill göra till herr Nordgrens yttrande.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! På vårt håll är vi självfallet minst lika angelägna som socialministern om att så många ungdomar som möjligt skall återföras till förvärvslivet. Min mening avviker alltså inte så mycket från den som statsrådet nyss anförde. Den enda skillnaden är att jag fortfarande undrar — i all synnerhet som statsrådet betonade att dessa ungdomar ofta kommer från en tråkig hemmiljö — om det inte vore minst lika värdefullt att de i stället för att sammanföras med ungdomar från andra ungdomsvårdsskolor vid s. k. riksmästerskapstävlingar finge tävla med annan, sund ungdom i öppna tävlingar.

Vi skulle självfallet här kunna diskutera hur länge som helst om de bästa formerna för idrottsverksamheten vid ungdomsvårdsskolorna. Jag är dock övertygad om att vi båda har samma positiva inställning till att här komma fram till ett gott resultat.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! För att understryka hur nära varandra herr Nordgrens och min

uppfattning efter denna överläggning står när det kommer till kritan vill jag säga att denna andra form av tävlingar, med andra ungdomar än ungdomsvårdsskoleinterner också förekommer. Det ena utesluter inte det andra.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 76, angående anslag för budgetåret 1962/63 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 90, med förslag till lag om allmän försäkring, m. m., hänvisades propositionen till behandling av lagutskott, såvitt avsåg författningsförslagen, och till statsutskottet i vad avsåg anslag.

Vidare föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner: nr 111, angående ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m., och

nr 112, angående viss omorganisation inom kommerskollegium i samband med avveckling av statens handelslicensnämnd, m. m.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 116, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, hänvisades propositionen, såvitt avsåg jordbruksdepartementets verksamhetsområde, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 6

Föredrogs var efter annan och hänvisades till särskilda utskottet de å

Interpellation ang. olyckor under militära övningar

bordet vilande motionerna nr 698—703.

§ 7**Interpellation ang. olyckor under militära övningar**

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Stockholm (k), som yttrade:

Herr talman! Under senare år har riksdagen upprepade gånger haft anledning att påtala tragiska olyckor under militära övningar, vilka lett till många dödsfall, invaliditetsfall och andra svåra personskador. De täta katastroferna vid flygvapnet har väckt särskild uppmärksamhet. Därtill kommer de många bil-, drunknings-, förfrysnings- och uttrötningsolyckorna vid andra vapenslag. Det är en utbredd uppfattning hos allmänheten att de flesta av dessa olyckor kunnat undvikas. Många kan hänföras till militärbefälets överdrivna nit att göra övningarna så fältmässiga, så lika det verkliga kriget som möjligt. För detta offras hänsynen till manskapets liv och hälsa. En rad fall av bristande skyddsåtgärder och direkt nonchalans har också förekommit.

Vid sidan av de många flygkatastroferna har förfrysningsfallen vid Svea livgarde i dagarna väckt stor indignation. En trupp som länge fått pulsa i snörik terräng och sedan beordrats till cykelmarsch på fem mil i 20 graders kyla fick svåra köldskador. Detta anmäldes under marschen till befälet, som förklarade att de måste fram även om de måste bäras på bår. Trots att två av dem hade anmält att de fått fötterna förfrusna och trots att ambulans fanns tillgänglig, lämnades de utan vård och fick ligga under träd vid lägereldarna hela natten. Fötterna kändes som klumpar och de kunde inte ta av sig skorna. Först på morgonen fördes ett tiotal till sjukhuset. Två av dem hade fått så

svåra skador att det alltså är risk för amputation. I varje fall torde de få allvarligt men av det skedda.

Med hänvisning till ovanstående anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande spörsmål:

Vilka åtgärder förbereder regeringen med anledning av det anförda fallet och många andra militära olyckor, som berott på överdrivet nit att göra övningarna fältmässiga eller på nonchalans från befälets sida och som kunnat undvikas, i syfte att utfärda sådana instruktioner, att man i möjligaste mån kan undvika att militärmanskapet under fredstid riskerar liv, lemmar och hälsa, arbets- och försörjningsförmåga?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner om utvidgad juridisk granskning av författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtas, och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Ester Olsson m. fl. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner om åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner,

nr 24, i anledning av väckta motioner angående gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.,

nr 27, i anledning av väckta motioner om sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.,

nr 28, i anledning av väckta motioner om upphävande av punktskatter, m. m.,

nr 29, i anledning av väckta motioner om restitution av fordonsskatt för bus-sar, m. m., och

nr 34, i anledning av väckt motion om avdrag vid beskattningen för kostnader för underhåll av plantering;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner angående den samhälleliga lokaliseringspolitiken,

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., och

nr 11, i anledning av väckt motion om täckande av riksdagsledamöters kostnader i vissa mål;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion angående rätt till reseersättning från den allmänna sjukförsäkringen efter hänvisning av barnmorska till sjukvårdsinrättning, och

nr 18, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser om familjebidrag till värnpliktiga som driver näring eller rörelse;

tredje lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner angående bostadspolitik; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner om införande av tidsstudiesystem inom den allmänna förvaltningen,

nr 12, i anledning av väckta motioner angående tillfartslederna till Mälaren,

nr 13, i anledning av väckta motioner om rabatter för studerande vid resor på statens järnvägar,

nr 14, i anledning av väckt motion om utredning rörande sjukfrekvensen för män och kvinnor, och

nr 15, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statligt stöd till de fria kristna samfunden.

§ 9

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om överlåtelse till Umeå stad av Norrlands dragoners kasern-etablissemang och övningsområde m. m.; och

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1962/63 till allmänna kultur- och bildningsändamål samt kyrkliga ändamål, jämte i ämnet väckta motioner.

§ 10

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 62, angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet,

nr 77, angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.,

nr 79, angående organisationen av centrala sjukvårdsberedningen m. m.,

nr 85, angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m.,

nr 91, angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till universitet och högskolor m. m.,

nr 107, angående vidgad vuxenutbildning,

nr 108, angående ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m.,

nr 113, angående anslag till statistiska centralbyrån för budgetåret 1962/63, m. m.,

nr 114, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst, m. m.,

nr 117, angående inrättande av en statlig sjuksköterskeskola i Norrköping,

nr 118, angående anslag till socialstyrelsen för budgetåret 1962/63,

nr 119, med förslag till lag om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m.,

nr 120, angående vissa televisionsfrågor,

nr 121, angående uppförande av sammansättningsverkstad för ammunition m. m.,

nr 123, angående godkännande av avtal om viss fastighetsöverlåtelse inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde,

nr 125, angående inrättande av ett institut för exportkrediter, m. m.,

nr 127, angående anslag för vissa beredskapsåtgärder under budgetåret 1962/63 m. m., och

nr 128, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr andre vice talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående reformering av den obligatoriska skolan m. m., motionerna:

nr 704, av herr *Antonsson m. fl.*,

nr 705, av herrar *Blidfors* och *Alemyr*,

nr 706, av herr *Boija* och fröken *Elmén*,

nr 707, av herr *Boo*,

nr 708, av herrar *Boo* och *Gustavsson* i *Alvesta*,

nr 709, av herrar *Carlsson* i *Huskvarna* och *Hamrin* i *Jönköping*,

nr 710, av fröken *Elmén m. fl.*,

nr 711, av fröken *Elmén m. fl.*,

nr 712, av herr *Hæggblom m. fl.*,

nr 713, av herrar *Hæggblom* och *Källenius*,

nr 714, av herrar *Hæggblom* och *Turesson*,

nr 715, av herr *Hagberg m. fl.*,

nr 716, av herrar *Hammar* och *Källstad*,

nr 717, av herr *Heckscher m. fl.*,

nr 718, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 719, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 720, av fru *Holmqvist m. fl.*,

nr 721, av herr *Lindahl m. fl.*,

nr 722, av herrar *Magnusson* i *Borås* och *Björkman*,

nr 723, av fru *Nettelbrandt m. fl.*,

nr 724, av herr *Nilsson* i *Göingegården m. fl.*,

nr 725, av herr *Nordgren*,

nr 726, av herr *Nordgren*,

nr 727, av herr *Nordgren m. fl.*,

nr 728, av herr *Nordgren m. fl.*,

nr 729, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 730, av fru *Renström-Ingenäs m. fl.*,

nr 731, av herr *Rydén m. fl.*,

nr 732, av herr *Svanberg m. fl.*,

nr 733, av herr *Svensson* i *Kungälv*,

nr 734, av herr *Svensson* i *Kungälv m. fl.*,

nr 735, av herr *Turesson m. fl.*,

nr 736, av herrar *Turesson* och *Björkman*,

nr 737, av herr *Westberg*, och

nr 738, av fröken *Wetterström m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, angående bidrag till ortopediska hjälpmedel och hörapparater m. m., motionerna:

nr 739, av fru *Eriksson* i *Stockholm m. fl.*, och

nr 740, av herr *Petterson* i *Degerfors m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående vissa åtgärder i

prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., motionen nr 741, av herr Nordgren; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående reformering av den obligatoriska skolan m. m., motionen nr 742 av fröken Karlsson och fru Nettelbrandt.

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.17.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 27 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 20 och den 21 innevarande mars.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till

Riksdagens andra kammare

Jag får härmed hemställa om kammarens medgivande för mig att under tiden 27 mars—18 april vara befriad från riksdagsgöromålen för att medverka i en MRA-konferens i Kapstaden i Sydafrikanska Unionen dit jag erhållit kallelse.

Stockholm den 26 mars 1962

James I. A. Dickson

Riksdagens andra kammare

Härmed ber jag få anhålla om ledighet från riksdagsarbetet den 29 och 30 mars för att i Paris delta i sammanträden med Europarådets blandade och permanenta kommittéer.

Stockholm den 26 mars 1962

Gunnar Heckscher

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 3

Svar på fråga ang. byggande genom militära myndigheters försorg av en pontonbro för underlättande av genomgångstrafiken i Halmstad

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Senander har frågat mig, om man kan förvänta regeringens stöd för en av stadsfullmäktige i Halmstad genom därvarande drätselkammare gjord framställning hos vederbörande militära myndigheter om byggande genom deras försorg av en pontonbro över Nissan i syfte att lätta på den hårt ansträngda genomgångstrafiken i staden.

Jag har under hand inhämtat, att staden hos chefen för armén anhållit att tills vidare och i vart fall under sommaren 1962 få låna kronan tillhörig materiel för uppförande av en pontonbro över Nissan. Arméchefen har efter samråd med försvarsstabschefen förklarat sig icke kunna tillmötesgå

Svar på fråga ang. byggande genom militära myndigheters försorg av en pontonbro för underlättande av genomgångstrafiken i Halmstad

framställningen, enär av beredskapsskäl återhållsamhet tillämpas vid utlåning av bromateriel. Någon framställning till Kungl. Maj:t i ämnet föreligger icke.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Senanders fråga.

Vidare anförde:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min enkla fråga. Jag har litet svårt att förstå de militära myndigheternas motstånd i detta fall. Åberopandet av beredskapsskäl tycker jag verkar litet långsökt. Det kan inte gärna äventyra beredskapen i någon nämnvärd utsträckning, om man lånar ut materiel och militär personal, även om man därvidlag måste iakttä en viss försiktighet. Det kan ju också ur utbildningssynpunkt ha sin betydelse att bygga en bro för att hjälpa staden inför den ökade trafik som man kan förvänta till sommaren. Det är härvidlag inte fråga om enbart turisttrafik utan i stor utsträckning också om nyttotrafik.

Nu vet jag inte riktigt hur jag skall tolka den mening i svaret som säger »Någon framställning till Kungl. Maj:t i ämnet föreligger icke», men om jag gör en optimistisk tolkning, bör den väl betyda att om en sådan framställning kommer kan man förvänta en välvillig behandling. Om jag har missförstått det hela, ber jag att bli rättad i det avseendet. Här hade militären ändå en chans att ge ett bidrag till ett civilt arbete, som är utomordentligt nödvändigt för Halmstad. Staden håller nu själv på att ordna saken men har inte någon möjlighet att lösa frågan — i varje fall hinner man inte bli färdig med det igångsatta arbetet fram till sommaren — och man gjorde därför denna framställning till de militära myndigheterna. Chefen för Göta ingenjörkår har inte ställt sig avvisande utan sä-

ger att uppgiften är lämplig ur utbildningssynpunkt, att materiel bedömes kunna tas från förråd i Knäred och att arbetet eventuellt kan läggas in under februari månad. Jag tycker inte att det har varit riktigt av de militära myndigheterna att i detta fall ställa sig avvisande. Om det nu kommer en framställning från Halmstads stad — jag vet inte, men den kanske kan förväntas — hoppas jag att den blir behandlad så välvilligt som möjligt.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Endast några få ord. Armén brukar vara tillmötesgående vid sådana här tillfällen om den kan. När man emellertid vid detta tillfälle inte anser sig kunna göra det, så beror det på att den materielmängd det här är fråga om är mycket omfattande, och att man med hänsyn till nuvarande tillgång på bromateriel inte kan avstå så mycket.

Jag känner inte till det civila behovet av denna bro eftersom jag inte haft tillgång till några handlingar eller haft kontakt med Halmstad i ärendet, men jag vet att försvarets myndigheter och vissa av våra arbetsplatser inom försvaret för tillfället använder bromateriel som vi själva hyr av enskilda. Detta visar att tillgången på bromateriel tyvärr inte medger vilken användning som helst. Men jag har, som sagt, själv inte haft möjlighet att bedöma det civila behovet härvidlag.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Till detta senare vill jag bara säga, att de lokala militära myndigheterna ansett det vara möjligt att låna ut materiel och lägga ut bron, vilket tillräckligt talar för att man borde kunna ordna saken på det föreslagna sättet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellationer ang. ATP-lagstiftningens tillämpning på svenska medborgare som bor i Sverige men arbetar i något av grannländerna och ang. utvidgning av möjligheterna att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Spångberg har frågat, om jag avser att snarast föreslå sådan ändring beträffande ATP-lagstiftningen, att svenska medborgare som bor i Sverige men arbetar i något av grannländerna kommer i åtnjutande av ATP-systemets förmåner i samma utsträckning som gäller för arbetsinkomst i Sverige.

Fru Gunne har frågat, om jag vill medverka till sådan ändring av lagarna om allmän sjukförsäkring och om yrkeskadeförsäkring, att det blir möjligt att utbetala sjukpenning till annan än den sjuke i fall då den sjuke försummar att lämna medel till sin familjs uppehälle.

De båda interpellationerna har det gemensamt, att de avser ämnen som behandlas i det just framlagda förslaget till lag om allmän försäkring. Detta lagförslag var i form av en lagrådsremiss redan känt för riksdagen då en av interpellationerna väcktes. Interpellanterna har tillfälle att studera lagförslaget och att väcka motioner på de punkter, där deras önskemål inte är tillgodosedda. Härigenom blir de av interpellanterna berörda frågorna föremål för statsmakternas ställningstagande inom en kort tid.

Jag har därför velat besvara interpellationerna på detta sätt nu, medan motionstiden ännu löper.

Vidare anförde:

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min interpellation.

Men socialministern svarar knappast på min fråga, om han har för avsikt att »snarast föreslå sådan ändring beträffande ATP-lagstiftningen att svenska medborgare som bor i Sverige men arbetar i något av grannländerna kommer i åtnjutande av ATP-systemets förmåner i samma utsträckning som gäller för arbetsinkomst i Sverige». Av någon anledning döljer socialministern sin uppfattning därvidlag, och jag vill inte pressa honom i detta fall.

Socialministern säger att man nu kan studera lagförslaget och väcka motioner på punkter, där ens önskemål inte är tillgodosedda. Ja, det är ju en vänlig påminnelse om denna möjlighet. Men det var inte precis den saken, som jag frågade om. I anledning av den form, som svaret har fått, bör jag kanske ge en liten förklaring till att jag väckte interpellationen. Jag anser nämligen att interpellationen vid tidpunkten för dess tillkomst var berättigad. Om jag hade väntat med den till en senare tidpunkt, är det möjligt att jag i stället valt att motionera; den saken kan jag knappast avgöra nu. Jag anser emellertid, som jag nyss sade, att det var riktigt att väcka interpellationen när så skedde, och jag skulle ha satt mycket stort värde på om socialministern, som jag hoppas är positivt inställd till denna sak, hade gett ett mera preciserat svar. Jag hoppas att jag inte misstar mig, då jag utgår från att socialministern är positivt intresserad i detta fall. Jag har nämligen fått en mängd förfrågningar i anledning av motionen i fjol och även tidigare om hur det kommer att gå med denna fråga när det gäller dem, som bor utesluten från gränsen. Då har jag faktiskt sagt, och det må förlåtas mig, att jag tror att socialministern, som i allmänhet har ett positivt intresse till sociala frågor, måste vara intresserad av denna sak. Jag kanske får tolka socialministerns svar så, att han menar att han i detta läge lika gärna kan avvakta riksdagens ställningstagande innan han ger till känna sin egen uppfattning.

Svar på interpellationer ang. ATP-lagstiftningens tillämpning på svenska medborgare som bor i Sverige men arbetar i något av grannländerna och ang. utvidgning av möjligheterna att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade

Av socialministerns svar kan man få uppfattningen, såsom jag förut framhållit, att han anser att interpellationen kommit till vid en tidpunkt, då man borde ha väntat med den och motionerat i stället. Det förhåller sig emellertid så, att jag i fjol väckte en motion i denna fråga, som behandlades i kamrarna den 15 november. I denna motion, som väcktes i anslutning till ATP-författningen, hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att förslag snarast framläggs till sådan lagändring, att svenska medborgare, som bor i Sverige, blir berättigade till tjänstepension för inkomster i något av grannländerna. Motionen avslogs i kamrarna — ett inte alldeles ovanligt öde för motioner. Den avslogs emellertid denna gång delvis på grund av tydligt felaktiga premisser från utskottets sida. Utskottet och dess talesman hade dock såvitt jag förstod en stor förståelse och sympati för motionens syfte; utskottets talesman deklarerade mycket tydligt sin mening i den riktningen här i kammaren. Såvitt jag förstår var han också av den uppfattningen, att frågan borde lösas på något sätt så snart som möjligt. Jag vill vidare erinra om att riksförsäkringsanstalten tillstyrkte eller i varje fall sade sig inte ha något emot den begärda utredningen.

Som gränsbo känner jag mycket väl till förhållandena och vet hur folk har det vid gränsen. För att hålla mig till min egen hemtrakt vid gränsen till Norge finns det arbetare som bor här i Sverige men helt eller delvis har sin sysselsättning i Norge. I min hemkommun och i någon grannkommun gäller det en del arbetare, som har arbetat vid numera nedlagda glasbruk och som har fast anställning i Norge. Detta förhållande är naturligtvis önskvärt i en tid, då vi vill ha en rörlig arbetsmarknad här i Norden och gränser med förbindelser på båda sidor. Arbetskraften

får på detta sätt möjligheter att stanna kvar på bostadsorten, och gränstrakterna görs härigenom till en levande bygd. Det var inför detta som jag väckte interpellationen i förhoppning om socialministerns bistånd så snart som möjligt.

När det gäller det i propositionen framlagda förslaget kan jag inte tolka det på annat sätt än att de arbetare, som det här är fråga om, står i samma ogynnsamma ställning som tidigare. Har jag misstagit mig på den punkten, skulle jag faktiskt vara glad. Jag kan emellertid inte få fram något annat ur propositionen än att dessa arbetare fortfarande är ställda utanför möjligheten att erhålla tilläggspension från ATP. De har alltså sämre möjligheter på sin ålderdom, om de inte slutar sin anställning i grannlandet. Ingen av oss, jag tror varken socialministern eller jag, skulle anse att något sådant vore önskvärt. Mig förefaller det orimligt att ge just dessa människor, som bor utefter riksgränsen, en sämre trygghet för ålderdomen, därför att de arbetar i grannlandet.

Därför, herr talman, anser jag att denna fråga verkligen är brådskande. Jag skall följa socialministerns råd och väcka motion i frågan. Jag hoppas då få tillmötesgående från utskottet och därmed även från socialministern. Det är verkligen önskvärt, att denna fråga aktualiseras så snart som möjligt.

Fru GUNNE (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation. Samtidigt vill jag gratulera socialministern till att han med så ringa möda lyckats besvara densamma. Den lilla diskreta men finurliga antydning i svaret om att en av interpellationerna hade väckts sedan lagrådsremissen om allmän försäkring blivit känd för riksdagens ledamöter, den skall jag ta åt mig. Denna interpellation var nämligen

Svar på interpellationer ang. ATP-lagstiftningens tillämpning på svenska medborgare som bor i Sverige men arbetar i något av grannländerna och ang. utvidgning av möjligheterna att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade

gen från början tänkt som en motion. Men jag fann att det problem, som jag ville ta upp, var av sådan natur, att det snarare borde bli föremål för en stilla överläggning mellan statsrådet och mig, när vi nu har möjlighet till detta i kammaren.

Detta är inget lättlost problem. Det kräver, såvitt jag har förstått, vissa överväganden av administrativ art, som kanske inte är gjorda i en handvändning. Jag har nog betraktat denna fråga såsom hörande till den sortens finputsning av vår sociallagstiftning, som vi alltid måste sysselsätta oss med hur omsorgsfullt utarbetade reformförslag vi än åstadkommer. Även om min framtöt ytterst syftar till en ändring av sjukkasselagen, så ligger hela bakgrunden till problemet inom socialhjälp-lagens verkningsområde.

Det var därför, herr statsråd, som jag bedömde det som lämpligast att behandla denna fråga fristående från de stora och genomgripande lagändringar, som vi nu närmast skall företa i riksdagen. Men tycker statsrådet verkligen att riksdagen skall behandla denna i sammanhanget ringa fråga tillsammans med det stora reformkomplexet i proposition nr 90, så gärna för mig. I så fall är ju interpellationssvaret fullt korrekt.

Man skall inte föregripa riksdagens beslut genom något bindande uttalande. Själv tycker jag att det är ledsamt att jag inte fick tillfälle till det lilla meningsutbyte om detta och andra bekymmer, som man kan möta på det verkställande planet. Jag kommer förmodligen att ta statsrådets vink ad notam och väcka en motion i denna fråga. Jag vill sluta med att tacka för att statsrådet har svarat på interpellationen i så god tid, att jag kan ta ställning till den frågan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Det har förvisso inte varit min avsikt att dölja någon mening, eftersom det inte ännu är alldeles klart, att jag har en bestämd uppfattning om de båda frågor som har väckts i interpellationen. Inte heller har det varit något försök från min sida att »undgå den möda», som det skulle ha inneburit att gå in i ett sakligt svar på interpellanternas frågor. Men här föreligger faktiskt den situationen, att jag har lagt fram ett omfattande lagförslag, som innehåller ett betydande socialpaket — om jag nu får uttrycka mig så. De båda interpellanterna anser att vissa ting skulle ha tagits upp i mitt lagförslag, vilket emellertid inte har skett.

Vilken är då den väg man skall vandra för att interpellanterna snabbast skall få besked, snabbast skall få upp sina synpunkter till saklig prövning i riksdagen? Är det att vända sig till statsrådet, som redan har lagt fram sitt förslag och sålunda är bunden i det avseendet? Den snabbaste vägen är att gå till riksdagen direkt och i anslutning till lagförslaget motionsvis framställa sina önskemål. Det är den rakaste vägen mellan de två punkter, om vilka det här är fråga. Då kan man få till stånd ett avgörande inom den kortaste tiden.

Herr Spångberg säger själv, att han anser sin fråga vara brådskande. Är det brådskande, skall han inte vända sig till statsrådet och fråga om min mening, då jag redan sagt min mening och därvid inte tagit upp den fråga, som herr Spångberg vill ha aktualiserad, utan det enklaste är att motionera.

Vidare säger herr Spångberg, att han fann att utskottet hade sympatier för hans ståndpunkt. Nåväl, motionera då ännu en gång och kom till rätta med det som herr Spångberg anser vara ett

Svar på interpellation ang. igångsättande av byggnadsföretag för beredande av jämnare sysselsättning

missförstånd av utskottet vid frågans behandling förra gången!

Herr talman! Det är med anledning av det nu sagda, som jag inte heller nu skall låta mig lockas in i en saklig diskussion av dessa båda frågor. Jag har bara helt stillsamt — det kan jag erkänna — velat rikta interpellanternas uppmärksamhet på att om de vill ha resultat, om de vill ha ett avgörande, är det bättre att motionera än att — som i dessa båda fall — interpellera.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på interpellation ang. igångsättande av byggnadsföretag för beredande av jämnare sysselsättning**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Turesson har frågat, om jag är beredd att medverka till liberalare och av årtiderna mera obunden tillståndsgivning för igångsättning av byggnadsföretag, där detta kan bedömas medföra en jämnare sysselsättning och därmed minskade risker för förflyttning under tvång av arbetskraft inom byggnadsbranschen.

Interpellanten har gjort en hänvisning till arbetslöshetssituationen i Dalarna. Den vinterarbetslöshet, som redovisas bland byggnadsarbetarna där, sammanhänger bl. a. med att ett stort antal byggnadsarbetare regelmässigt sedan årtionden tillbaka brukar arbeta på annan ort under sommaren. Det är inte möjligt att bereda alla dessa arbete inom byggnadsverksamheten i hembygden när de återvänder på senhösten. Som exempel kan nämnas att en fjärdedel av de i Rättvik bosatta byggnadsarbetarna beräknas ständigt befinna sig på arbetsplatser utanför hemorten och

att av de 600 byggnadsarbetarna i Leksand för närvarande 250 beräknas arbeta på annan ort, varav drygt 100 utanför länet. Byggnadsarbetarkåren på sådana orter är följaktligen i hög grad inställd på att söka sig arbete på andra platser än hemorten.

Enligt förordningen om arbetslöshetskassorna kan den som utan giltig anledning avvisat erbjudet lämpligt arbete avstängas från ersättning från kassan under fyra veckor. Det är arbetslöshetskassans styrelse som har att bedöma det erbjudna arbetets lämplighet. Som tillsynsmyndighet fungerar arbetsmarknadsstyrelsen. Alla beslut, som kassorna fattar med anledning av rapport om arbetsvägran eller dylikt, granskas inom styrelsens försäkringsbyrå. En medlem, som är missnöjd med sin arbetslöshetskassas beslut, kan begära att ärendet prövas av styrelsen. Sedan kassastyrelsen beretts möjlighet att yttra sig, meddelar arbetsmarknadsstyrelsen ett beslut, som för kassastyrelsen tillkännager arbetsmarknadsstyrelsens uppfattning i den berörda frågan. Arbetslöshetsförsäkringen är för närvarande föremål för utredning. Under denna utredning kan även bestämmelserna om vad som skall anses såsom lämpligt arbete bli föremål för omprövning, om detta under utredningsarbetets gång finnes vara befogat.

Vad gäller byggnadsregleringen vill jag blott framhålla, att den numera endast utnyttjas för att åstadkomma en så jämn sysselsättning som möjligt under året. Det ankommer på arbetsmarknadsmyndigheterna och i vissa områden på särskilda samarbetsnämnder att söka fördela igångsättningstiderna på sådant sätt att detta syfte uppnås. De direktiv som interpellanten efterlyser beträffande igångsättningstillstånden finns sålunda sedan länge. Utjämningen av säsongerna är ännu inte fullständig. Detta beror i hög grad på brister i planeringen av arbetena och måste där-

Svar på interpellation ang. igångsättande av byggnadsföretag för beredande av jämnare sysselsättning

för angripas också med andra medel än igångsättningsstillstånden.

Vidare anförde:

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för detta interpellationssvar. I svarets första del redogör statsrådet för de speciella förhållanden som råder inom byggnadsarbetarkåren i Leksand och Rättvik. Jag vill helt instämma i statsrådets uttalande, att byggnadsarbetarna på dessa orter sedan gammalt är inställda på att söka arbete på andra platser än hemorten. Detta sker företrädesvis i stockholmsregionen, och dessa arbetare är under en stor del av året borta från hemmet under fem dagar i veckan, och de reser hem över lördag—söndag. Deras tillvaro i detta avseende påminner rätt mycket om riksdagsmännens.

Denna form av arbetsliv är hävdvunnen i dessa orter, och de som tillämpar den har valt den frivilligt. Det var självfallet inte denna företeelse eller dess eventuella följdverkningar i form av säsongmässig arbetslöshet, som jag avsåg i min fråga. Inte heller den artikel i tidningen Dala-Demokraten, som jag anknöt till, hade något samband härmed. Vad som där påtalades och som de drabbade människorna så starkt och fränt reagerat mot och krävt rättelse i är i stället följande:

I livsdugliga bygder i mitt län — låt mig som exempel nämna Mora-regionen — med ett väl utvecklat näringsliv, med exportindustrier, sågverk och skogsbruk, som alla väl hävdar sig i konkurrensen med motsvarande produktion i andra delar av landet, råder ett mycket starkt behov av nybyggnadsverksamhet. Det behövs bostäder, fabrikslokaler och skolor. Det ligger byggprojekt, som väntar på sin lösning och som folket väntar på. Det saknas inte byggnadsmate-

riel och inte heller pengar. Det finns slutligen skickliga och arbetsvilliga byggnadsarbetare, och detta i större utsträckning än som kan beredas årsarbete vid de byggen som vi får sätta i gång. Detta sistnämnda beror enligt min mening dels på alltför restriktiv tilldelning av igångsättningsstillstånd, men dels också på den snäva bindningen till hösten av de igångsättningsstillstånd som lämnas. Härigenom uppkommer ofelbart arbetslöshet bland specialarbetare, murare och träarbetare under månaderna januari—april. Det är denna årliga arbetslöshet som ger de bekymmer och problem för enskilda och kommuner, som föranlett min interpellation. Och när denna årliga arbetslöshet uppstår hänvisas arbetarna till andra delar av landet, f. n. t. ex. till Lund eller Göteborg. Anser de sig då av olika personliga skäl inte kunna acceptera ett så erbjudet arbete, dras arbetslöshetsunderstödet in. Inför detta tvingas de ofta bryta upp.

Jag har självfallet inte något att invända mot att samhället medverkar till och underlättar att tillgänglig arbetskraft utnyttjas och att människor får sin försörjning i första hand genom produktivt arbete. Men jag kan acceptera detta endast under förutsättning av att förflyttningen sker frivilligt eller att det inte finns behov av dessa människors arbetsinsatser i hemorten och att de därför måste söka sin utkomst på annat håll. Sistnämnda förhållande råder tyvärr på många håll i vårt lands glesbygder. Strömmen av människor därifrån till storstadsregionerna är inte enbart av godo och den för som vi alla vet med sig många och svåra problem av bl. a. social- och kommunalekonomisk natur. I det läget borde det vara ett verkligt samhällsintresse att ta vara på de möjligheter som andra orter ute i landsbygden kan erbjuda att behålla sin befolkning, försörja den i produktivt arbete och utöka den. Men hur skall

Svar på interpellation ang. igångsättande av byggnadsföretag för beredande av jämnare sysselsättning

detta kunna ske, om som en följd av statliga åtgärder på byggnadsregleringens område värdefull yrkeskunnig byggnadsarbetskraft måste exporteras? Det försämrade läge på bostadsmarknaden och i fråga om samhällelig service, exempelvis när det gäller skolor, som blir en oundviklig följd, stöter bort ytterligare människor. Och så kommer också en sådan ort att bidra till den alltför accentuerade befolkningsöverflyttningen från den svenska landsbygden, där flertalet av dem som flyttar i grund och botten helst skulle vilja bo kvar och även skulle kunna göra en samhällsnyttig insats.

Nu är naturligtvis dessa förhållanden på intet sätt specifika för Kopparbergs län. Samma dystra och betänkliga fenomen kan med säkerhet spåras även på andra orter, som inte ligger inom de i huvudsak tre regioner som för närvarande tycks vara föremål för statsmakternas största intresse. Detta bestrykes bl. a. av ett uttalande häromdagen av lokaliseringsutredningens ordförande landshövding Eckerberg. Han säger bl. a.: »Det är förvisso inte någon akt av genomtänkt frivillig planering för framtiden hos enskilda människor, som numera driver strömmen mot storstadsregionerna. Det är i de flesta fall endast det bistra faktum, att hembygden inte kan erbjuda en möjlighet till försörjning som orsakar tillströmningen.»

Jag har velat utveckla detta resonemang, därför att många människor — inte minst de drabbade tvångsflyttade arbetslösa — känt sig påtagligt oroad av misstanken, att byggnadsregleringen utnyttjas i lokaliseringssyfte och att vissa landsbygders avfolkning är resultatet av ovist planhushållarnit. Det är därför med tillfredsställelse jag noterar, att herr statsrådet i slutet av svaret slår fast, att byggnadsregleringen »numera endast utnyttjas för att åstadkomma en så jämn sysselsättning som

möjligt under året». Men det är också min förhoppning, att departementschefen förvissar sig om att så länge byggnadsregleringen bibehåller de direktiv beträffande igångsättningstillstånden, som statsrådet åberopar, tillämpas endast med detta syfte som mål.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Av herr Turessons anförande framgick ganska tydligt, att en del av ifrågavarande byggnadsarbetare frivilligt har försatt sig i samma situation som herr Turesson själv; de utgår nämligen från att de skall tillbringa fem dagar i veckan i stockholmsområdet eller någon annanstans och lördag—söndag i Dalarna. Detta är en företeelse med gamla traditioner som jag känner till från den tid då jag själv jobbade som byggnadsarbetare här i Stockholm och kom i kontakt med dessa dalkarlar, som var murare i Stockholm på vintern men som stundom också skötte jordbruk hemma i Dalarna under annan tid av året. Men jag utgår från att herr Turesson inte menar denna kategori.

Det finns också andra kategorier byggnadsarbetare. Herr Turesson säger, att byggnadsregleringen verkat på sådant sätt, att trots att det föreligger behov av nybyggnader och trots att det finns arbetskraft, så får man inte sätta i gång arbetena — jag vet inte om han menar under vintern eller vid någon annan tidpunkt. Anledningen till detta kan jag inte här uttala någon bestämd mening om, eftersom jag inte känner till de speciellt lokala förhållanden som finns i Mora. I stort sett är dock min erfarenhet, att man ofta inte planerat så noga ute i kommunerna. Men detta är inte en förebräelse som bara drabbar kommunerna, utan den kan också drabba en rad statliga verk.

I anslutning därtill kan jag meddela,

Svar på interpellation ang. igångsättande av byggnadsföretag för beredande av jämnare sysselsättning

att vi i socialdepartementet tillsammans med arbetsmarknadsstyrelsen gjort försök att få fram planeringen i god tid både när det gäller kommunerna — där har vi samarbetat med kommunförbunden — och när det gäller de statliga verken för att därigenom jämna ut sysselsättningen så mycket som möjligt.

Jag vill rikta kammarledamöternas uppmärksamhet på det förhållandet, att sedan vi fått byggnadsregleringen i vårt land har det blivit en säsongutjämning, som för oss var fullständigt främmande tidigare. Det var förr inte alls ovanligt att 50 procent av byggnadsarbetarna gick utan sysselsättning på vintern — i dag rör vi oss med helt andra siffror. Men jag medger att jag själv fortfarande inte är tillfreds med utjämningen utan anser det önskvärt att den går längre.

Om herr Turesson anser att vi borde ta bort igångsättningstillstånden och menar att detta skulle leda till bättre förhållanden än som nu är rådande, vill jag emellertid säga, att han befinner sig fjärran från verkligheten. Han bör komma ihåg, att båda parterna på arbetsmarknaden, såväl byggnadsarbetare som byggnadsföretagare, i dag är överens om att igångsättningstillstånden har ett visst värde. Jag har dock släppt byggnadsregleringen även när det gäller igångsättningstillstånden på en rad områden. Jag har överlämnat åt arbetsmarknadens parter, d. v. s. åt arbetarnas och arbetsgivarnas fackorganisationer, att ordna upp denna sak. De har alltså givits tillfälle till detta, men alla är överens om att om vi skulle helt släppa kontrollen — som jag hade ett intryck av att herr Turesson tänkte sig — skulle förhållandena bli avsevärt sämre. Därtill kommer emellertid, att om det av ett eller annat skäl finns tillgång till arbetskraft på ett visst område och det råder brist på arbetskraft på andra områden, så

kan man anvisa en byggnadsarbetare från ett bristområde till ett annat område där arbete kan erhållas. Det kan väl inte vara herr Turessons mening, att det är fel att avstänga en sådan arbetare från arbetslöshetsunderstöd, om han nekar att ta detta arbete. I så fall är det första gången — jag skall rita ett kryss i taket — som en konservativ har gett uttryck åt en sådan mening. Är detta meningen och är detta de nya uppfattningar som rör sig inom högerpartiet, är jag överraskad. Jag har visserligen satt i gång en utredning beträffande arbetslöshetsförsäkringen, men att den skulle leda till att man på denna punkt skulle göra avkall på den nuvarande ordningen vill jag inte utan vidare godtaga. Jag kallar det inte för tvångsförflyttning, när man hänvisar arbetskraft till andra områden där det finns behov av sådan, ty det är helt enkelt önskvärt ur många synpunkter. Vare sig det sker i form av beredskapsarbete eller ännu hellre genom arbete i öppna marknaden, måste vi väl säga, att vi föredrar att människorna är sysselsatta framför att de uppbär arbetslöshetsunderstöd.

Även på den punkten svävar jag i okunnighet om vad herr Turesson avser. Syftar han inte till att komma till rätta med avstängningen från arbetslöshetskassorna vid vägran att ta erbjudet arbete och inte heller till att man skall helt överge det nuvarande systemet med igångsättningstillstånd, så vet jag inte vad han egentligen vill.

En sak kan jag vara överens med honom om: jag är inte nöjd med den nuvarande säsongutjämningen. Jag tror att man kan uppnå bättre resultat, om arbetsmarknadsmyndigheterna handlar tillräckligt förutseende och ifall man ute i kommunerna planerar för längre tid framåt så att projekteringen är klar, när det är mest önskvärt att sätta i gång arbetena. Om det är detta resultat herr Turesson önskar att man skall

Svar på interpellation ang. igångsättande av byggnadsföretag för beredande av jämnare sysselsättning

uppnå, kan jag vara överens med honom.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Vad beträffar den första delen av statsrådets replik, som rörde byggnadsarbetarnas i Leksand och Rättvik vanor att arbeta på annat håll, trodde jag att jag i mitt förra anförande tydligt hade förklarat detta var en frivillig sak, som inte alls berörs av de problem jag tagit upp i interpellationen. Jag var litet överraskad av att statsrådet berörde den saken i interpellationssvaret, ty jag tyckte att den var rätt ovidkommande för de problem som interpellationen avsåg.

Statsrådet säger att han inte fått klart för sig, om jag menar att igångsättningstillstånd ska avse andra årtider än hösten. Men det är just det jag efterlyser. Jag har år efter år konstaterat, att om alla byggen sätts i gång på hösten blir det ingen säsongutjämning. Det finns två kategorier byggnadsföretag, de mycket stora som tar mer än ett år och som kommer till målningstadiet någon gång omkring nästa nyår, och de andra byggnadsföretagen som kan färdigställas på kortare tid, på en vintersäsong och en sommarsäsong. De senare kommer att vid ungefär samma årtid som de förra medföra arbetslöshet, som punktvis drabbar byggnadsarbetare som sysslar med andra jobb än målning. Därför har jag i interpellationen efterlyst direktiv för en större spridning under året av igångsättningsstillstånd. Jag är övertygad om att man skulle få till stånd en bättre utjämning av sysselsättningen, om man kunde få i gång en del av byggnadsarbetena på sådana orter låt oss säga på våren. Då skulle byggnadsföretagen komma in i olika faser och därigenom skulle man få en effektivare arbetsfördelning under året än om alla byggen stelbent sätts i gång på hösten.

Det är klart att det ligger en stor

sanning i vad statsrådet anförde om att det kan brista i fråga om planeringen från kommunernas och byggnadsföretagens sida. Planeringen sammanhänger ofta med stadsplaneärenden och liknande, men i de fall jag har använt som bakgrund till min replik till interpellationssvaret har det funnits färdiga byggnadsprojekt, som skulle ha kunnat sättas i gång med utnyttjande av den arbetskraft, som — på grund av att igångsättningstillstånd inte givits — blivit arbetslös och fått flyttas till andra orter. Det är denna reglering som jag anser vara direkt skadlig för våra glesbygder och som påskyndar befolkningsuttunnningen i glesbygderna på ett icke önskvärt sätt.

Vad beträffar frågan om byggnadsregleringens bibehållande eller icke har jag inte tagit upp den saken. Jag har inte heller uttalat mig om principerna för utbetalande av arbetslöshetsunderstöd utan bara konstaterat, att om en byggnadsarbetare oförskyllt blir arbetslös, trots att det skulle kunna finnas arbete i hans hemort därest byggnadstillstånd lämnades och det alltså i verkligheten föreligger behov av hans arbetskraft, så känns det för honom som ett tvång att flytta från platsen när arbetslöshetsunderstödet dras in. Detta skapar en oerhörd bitterhet — det kan jag betyga, herr statsråd.

Till sist vill jag med tillfredsställelse notera att jag är tillfreds med att herr statsrådet själv inte är tillfreds.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Såsom en förklaring till att jag som exempel tagit de specifika förhållandena för byggnadsarbetarna i Dalarna vill jag framhålla, att det inte var lätt för mig att veta vilka byggnadsarbetare som herr Turesson avsåg. Jag hade inte läst tidningsartikeln utan bara det avsnitt som herr Turesson ci-

Svar på interpellation ang. förbättring av bygdevägar och enskilda vägar

terat och där fanns det ingenting som tydde på vilka arbetare det gällde.

Vidare vill jag bara säga, att jag betraktar det som helt naturligt att omfattningen av ett arbete blir i hög grad bestämmande för vid vilken tidpunkt på året igångsättningstillstånd skall lämnas. Är det fråga om mindre omfattande arbeten skall igångsättningstillståndet lämnas på hösten med hänsyn till den motsäsong — såsom det kallas — som vi vill ha på vintern. Är det fråga om större arbeten som fordrar längre förberedelse bör igångsättningstillstånd ges på våren, kanske helst på nyåret för att det skall bli en topp i sysselsättningen under nästkommande vinter.

Detta är ett system som tillämpats såvitt jag vet under tio år, och om det har klickat speciellt i Dalarna, så är det beklagligt, men vi får väl se efter hur man sköter saken där. Rent allmänt sett är det självklart, att vi måste gå till väga på detta sätt för att åstadkomma de säsongutjämnningar som är önskvärda.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Låt mig bara helt kort tacka statsrådet för detta sista förtydligande! Jag är övertygad om att det kommer att dämpa den oro, som befolkningen med fog har känt sedan dessa förhållanden uppdagades i januari månad.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. förbättring av bygdevägar och enskilda vägar**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Elmwall har frågat mig, om jag anser nuvarande statsfinansierade och arbetsmarknadspolitiska

läge sådant, att ökade åtgärder kan vidtagas till förbättring av bygdevägar samt enskilda vägar av den karaktär att de erhåller statsbidrag till underhållet, och om jag i så fall kan förorda en länsvis genomförd inventering och en på grundval av denna för hela landet upprättad plan, som medför ökade årliga förbättringsarbeten i varje län. Herr Elmwall har vidare frågat, om jag anser att de angivna arbetena kan planeras och utföras vid tidpunkt på året, som medger att mindre jordbrukare och familj jordbrukare erhåller sysselsättning och därmed möjlighet till ökade inkomster, och om jag anser att samma synpunkter beträffande kostnaden kan läggas på sådana arbeten som på vägbyggnad vid beredskapsarbeten.

Till en början vill jag beträffande de enskilda vägarna erinra om att 1960 års vägsakkunniga i ett nyligen framlagt betänkande tagit upp frågan om statens bidrag till kostnaderna för den enskilda väghållningen och därvid förordat en höjning av bidragen. Betänkandet är f. n. ute på remiss.

Den andra av interpellanten åsyftade vägkategorien — nämligen bygdevägarna — tillhör sedan år 1955 kategorien länsvägar och bekostas helt med statsmedel med anlitande av anslaget till vägunderhållet och, såvitt avser investeringarna, anslaget till byggande av länsvägar. En höjning av sistnämnda anslag med 24 miljoner kronor till 169 miljoner kronor har föreslagits i årets statsverksproposition. Som jämförelse kan jag nämna, att anslaget till byggande av riksvägar föreslås höjt med 35 miljoner kronor till 245 miljoner kronor. Härav kan man dock inte dra slutsatsen, att länsvägarna skulle vara missgynnade jämfört med tidigare år, då proportionen mellan anslagen i stort sett var omvänd; en ändring i definitionen av vägbegreppen infördes nämligen fr. o. m. 1961, då flertalet av de s. k. genomgående länsvägarna överfördes till kategorien riksvägar. Riks-

Svar på interpellation ang. förbättring av bygdevägar och enskilda vägar

vägarnas längd ökade härigenom från ca 5 000 km till något över 13 000 km.

Som allmän princip för upprustningen av vårt vägnät gäller, att i första hand de mest trafikerade och för näringslivet särskilt betydelsefulla vägarna skall förbättras. Denna princip, som kom till uttryck i vägplanen för Sverige, har godtagits av statsmakterna och måste enligt min mening vara fullt riktig i ett läge, där tillgängliga resurser kan tillgodose endast de mest angelägena behoven. Härav följer att i och för sig önskvärda förbättringar av en rad vägar med huvudsakligen lokal betydelse tills vidare måste anstå.

Den närmare tillämpningen av denna prioriteringsprincip sker i de s. k. flerårsplanerna. Dessa upprättas och fastställs av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter samråd med länsstyrelserna och berörda lokala organ. Flerårsplanerna omfattar för närvarande perioden 1961—1965 och revideras författningsenligt med vissa mellanrum.

Som grund för arbetet med flerårsplanerna ligger bl. a. kvalitetsgraderingar av vägnätet, trafikeräkningar och godstransportundersökningar. En systematisk kvalitetsgradering av riksvägnätet har nyligen slutförts av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Styrelsen undersöker nu möjligheterna av att med hjälp av förenklade metoder bedöma i första hand de viktigaste länsvägarnas tillstånd, så att materialet kan finnas tillgängligt vid den revidering av flerårsplanerna, som skall äga rum per den 1 januari 1964. En fullständig kartläggning av dessa vägar inom den närmaste framtiden skulle emellertid kräva en mångdubbling av nuvarande resurser för undersökningarna och är därför knappast möjlig.

Beträffande de av interpellanten berörda sysselsättningspolitiska frågorna vill jag erinra om Kungl. Maj:ts nyligen utfärdade cirkulär till samtliga statsmyndigheter angående planering av den statliga byggnads- och anläggningsverk-

samheten i säsongutjämnande syfte m. m. Enligt cirkuläret skall statlig myndighet — således även väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — som bedriver byggnads- och anläggningsverksamhet planera denna verksamhet på sådant sätt, att den ger största möjliga bidrag till säsongutjämnning på arbetsmarknaden. Vidare skall statens arbeten i den mån detta kan ske utan olägenheter förläggas till vintermånaderna. I fråga om beredskapsarbetena vill jag framhålla, att dessa i huvudsak utväljes bland de arbeten som finns upptagna i gällande flerårsplaner. De innebär således endast en tidigareläggning av sådana projekt, som gjorts upp efter sedvanlig angelägenhetsgradering och som i alla fall skulle ha kommit till utförande.

Slutligen, herr talman, vill jag erinra om att ingenting hindrar att jordbrukare i den mån de är arbetslösa sysselsättes i beredskapsarbeten.

Vidare anförde

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för att han besvarat den fråga jag ställt men måste be att få göra några erinringar mot svarets innehåll.

De vägar jag benämner bygdevägar hänföres av statsrådet till länsvägar. Självfallet kan denna benämning godtagas. Men de vägar som i huvudsak upprustats under senare år vill jag kalla rikshuvudvägar och länshuvudvägar. Benämningen bygdeväg vill jag däremot använda då jag tycker att den bättre klarar ut vilken typ av vägar jag främst avser.

I interpellationen har jag angett att bygdevägens främsta uppgift — näst efter att ge människorna möjlighet att komma fram till centralorterna — är att vara uppsamlingsleder för produkter från jord- och skogsbruk. Jag har pekat på att goda bygdevägar betyder en säker och snabb förbindelse med

Svar på interpellation ang. förbättring av bygdevägar och enskilda vägar

skola, sjukvård, post, veterinär, bank, kommunala institutioner o. s. v., som ur trivselsynpunkt är omistlig för de människor som ännu finnes kvar i glesbygder. Här skall jag försöka ge ytterligare belägg för vad en god väg betyder för produktionen.

Bygdevägen är oftast den första väg som får bära uppsamlingen av jordbruks- och skogsbruksprodukter. Många gånger bestämmer denna väg vilken lastkapacitet den bil får ha som skall användas. Vid landets mejerier inväges dagligen i medeltal 9 200 ton mjölk. Denna kvantitet transporteras till cirka 470 mejerier från omkring 215 000 gårdar. Varje dag kör mjölkbilarna cirka 20 000 mil.

För att inhämta den s. k. eftersläpningen och förbättra sina inkomster är jordbruket hänvisat till att rationalisera. Denna rationalisering gäller även förädlingen av produkterna. År 1945 fanns över 800 mejerier. Vid ingången av år 1959 var antalet 472 stycken. Man räknar med ett framtida mejeriantal av ungefär 300.

Denna centralisering medför ökad intransport med bil, och intransportvägar-
nas längd ökar i samma grad som rationaliseringen. Bilarnas lastkapacitet måste ökas. Ser vi på de fyra mälarlänerna samt Östergötland, har mejeriernas antal minskat från 370 år 1915 till 31 år 1960. Medelinvägningen låg här år 1958 på 47,4 ton mot 19,5 ton för hela landet. Självfallet har detta medfört en ökning av biltransporterna på vad vi kan benämna det sekundära vägnätet. Vägnätets beskaffenhet är av stor betydelse för transportekonomin. Givetvis faller en stor del av beskattningen på bilarna, som utför transporterna på dessa sekundära vägar. Slitaget på bilarna blir större, och underhållskostnaderna stiger med sämre vägar.

Virkestransporterna visar samma bild. Från Mälardalen och söderut spelar flottningen ingen större roll. Transpor-

terna sker per lastbil. Även norrut har flottningen nu mindre betydelse än förr. Flottningen tar längre tid och binder kapital. Björkmassaved och klenvirke kan inte flottas, och avkastningen från dessa sortiment är sammanbunden med de bilburna transporterna.

Skogsindustriernas utbyggnadsplaner har anpassats efter den senaste riksskogstaxeringen. Man beräknar att kapaciteten från 1955 till 1963 ökar med 50 procent. En mycket kraftig utbyggnad av skogsindustrien kommer att ske i södra Sverige. Massa- och boardindustrien beräknas höja sin kapacitet från 366 000 ton år 1957 till 760 000 ton 1963. Råvaran räcker väl till. Behovet av biltransporter ökar här i samma takt som utbyggnaden av industrierna. Råvaran måste hämtas från ett allt större område. För vissa områden i södra Sverige anges att redan nu tre fjärdedelar av massaveden transporteras per bil. Mest betydelsefulla från skogsbrukets synpunkt i Norrland är de vägar som går från inlandet mot kusten. Bärigheten är emellertid för låg.

Detta med vägarnas bärighet är betydelsefullt. Efter en sådan vinter som nu snart är gången kommer betydande svårigheter att uppstå vid kommande transporter. När vinterns halka är övervunnen och de backiga och krokiga vägarna blir fria från is, sätter tjälskotten in. Jag är övertygad om att den man som dagligen trafikerar Harpsundsvägen med transport av mjölk skulle förena sig med timmerbilens förare om att välsigna förbättringar, om sådana kunde utlovas.

Själv röstade jag för den treöreshöjning av bensinpriset som centerpartiet föreslog. Jag tyckte att det var en bra avvägning, som skulle kunnat medföra förbättringar i ökad utsträckning för bygdevägarna. Om statsrådet kan utlova att den femöring, som bensinskat-
ten höjdes med i höstas, får gå helt till länsvägar, bygdevägar och enskilda vä-

Svar på interpellation ang. förbättring av bygdevägar och enskilda vägar

gar med statsbidrag, skulle jag nästan kunna tänka mig att denna gång följa utskottet.

Jag vill passa på att här citera ett uttalande av bruksdisponent Bror Lagercrantz, enligt uppgift ordförande i Industriförbundet, vid en konferens i Svenska vägföreningens regi. Han sade där: »Transportarbetet växer i dag vida snabbare än produktionen, och kostnaderna för detsamma har blivit en betydande post i företagens kalkyler. Bilismens explosionsartade utveckling, från 300 000 fordon 1956 till 1 200 000 år 1960, har också liksom lastbilarnas växande bidrag till transportarbetet medfört att en stor del av framför allt länsvägnätet blir nerslitet och i stort behov av upprustning.»

Andra talare vid konferensen uttryckte som sin mening att det är riktigt att den aktuella vägplanen har överträffats. Men det är också riktigt, sade man, att många av de nya vägarna har drivits som beredskapsarbeten och därför ligger på helt andra platser än där de bäst behövdes och kunde bli lönande investeringar.

Under konferensen framlades från arbetsmarknadsstyrelsens sida en ny giv för vägbyggena, som bebådades gå ut på vad man kallade »den omvända säsongen». Trots att det blir något dyrare att bygga vägar på vintern har man funnit att det nuvarande systemet med koncentration till sommarmånaderna är oekonomiskt och ur sysselsättningssynpunkt mindre lämpligt. Därför väntas inom kort direktiv från myndigheterna i den omvända riktningen.

Om den »omvända säsongen» kommer i tillämpning, tar jag fasta på statsrådets uttalande att mindre jordbrukare, som nu är i stort behov av att förbättra sina inkomster, får delta i dessa arbeten. Man kan ju inte direkt säga att de är arbetslösa, men de torde vintertid kunna disponera en del av sin tid för andra arbeten. Planeringen måste då ta hänsyn till detta. Jag hoppas att stats-

rådet vid framläggandet av nästa statsverksproposition skall kunna visa våra bygdevägar ett större intresse än vad nu har varit fallet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att än en gång få tacka för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! I själva sakfrågan har jag egentligen ingenting att erinra mot vad herr Elmwall här anför. Han pläderade ju mycket varmt för just den vägtyp jag tog upp i mitt svar, nämligen länsvägarna. Jag har också i många föredrag betonat hur viktiga dessa vägar är för den tunga trafiken och näringslivet.

Jag reagerar bara mot att herr Elmwall hela tiden använder benämningen bygdevägar. Det är en benämning som inte finns längre. Före 1955 indelade vi våra vägar i rikshuvudvägar, länshuvudvägar, bygdevägar och ödebygdevägar, men efter nämnda år arbetar vi bara med benämningarna riksväg, länsväg och ödebygdeväg. Vad herr Elmwall kallar för bygdevägar är alltså de nuvarande länsvägarna. Och herr Elmwall och jag är tydligen helt överens om att de vägarna skall förbättras i första hand, eftersom de fyller en så betydelsefull uppgift i strävandena att pressa ned transportkostnaderna för de tunga transporterna och näringslivet över huvud taget.

Jag hoppas nu att herr Elmwall och jag kan komma överens även om vokabulären.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Det är riktigt att benämningen bygdevägar inte numera finns kvar i statsverkspropositionen, det har jag också lagt märke till. Men vägarna, herr statsråd, finns trots allt kvar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

**Svar på interpellation ang. försäljningen
av fastigheter som ingår i nedlagda
järnvägar**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Hamrin i Kalmar frågat mig om jag är beredd att medverka till en samordning på länsplanet vid försäljning av de fastigheter som ingår i de nedlagda järnvägarna och som inte längre erfordras för statens järnvägars behov.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Genom den nuvarande formen för nedläggningsärendenas behandling får flera myndigheter på ett tidigt stadium möjlighet att bevaka sina intressen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kan sålunda som deltagare i utredningsarbetet redan i framställningen till Kungl. Maj:t redovisa sina behov av mark för vägändamål. Totalförsvarets myndigheter anger i sina remissyttranden, om en järnvägslinje helt eller delvis bör stå kvar i statlig ägo för beredskapsändamål. Samma möjlighet att anmäla statligt markbehov står öppen för övriga myndigheter. I enstaka fall har också förekommit att länsmyndigheter såsom landsting eller lantbruksnämnd gjort anspråk på mark för statens räkning. Före försäljningsfrågornas slutliga avgörande samråder statens järnvägar vid behov även med byggnadsstyrelsen.

Järnvägsstyrelsen söker även tillmötesgå kommunala önskemål, och försäljning till vederbörande kommun har också skett i ett flertal fall.

Genom den noggranna beredningen av nedläggningsärendena och dessas omfattande publicitet får möjligheterna att bevaka olika intressen anses vara väl tillgodosedda. Några påtagliga fördelar torde inte vara att vinna genom att, såsom herr Hamrin ifrågasatt i motiveringen till sin fråga, byg-

ga ut den statliga förvaltningen med ännu ett organ. Däremot bör enligt min bestämda mening järnvägsstyrelsen samråda med lantbruksnämnderna i fall där så bedömes erforderligt.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat herr Hamrins interpellation.

Vidare anförde

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för det svar jag fått.

Av svaret framgår att statsrådet i stort sett är tillfreds med den anordning som för närvarande råder. I stort sett, säger jag; det är en reservation på slutet av svaret. Jag var inte tillfreds när jag skrev interpellationen — det framgår av densamma — och jag är kanske inte heller tillfreds sedan jag tagit del av svaret. Jag ber därför, herr talman, att få säga några ord om dels hur det för närvarande tycks gå till, dels hur jag anser att man borde ordna det.

Denna fråga kan förefalla liten och betydelselös, men den kommer att intressera åtskilliga kommuner här i landet, eftersom vi står inför — och för resten redan har börjat uppleva — en järnvägsdöd som berör ganska många områden. Att den särskilt hårt drabbar Kalmar län har jag förut vittnat om i andra sammanhang. Vi får ungefär 40 procent av vårt järnvägsnät nedlagt där nere.

Men det är inte den saken, herr statsråd, jag intresserat mig för här, utan det är frågan om tillvägagångssättet för att man skall få en rationell ordning vid själva försäljningen. Både när man tillskapar kommunikationsleder och när man avvecklar dem gäller det planeringsfrågor för våra tätorter, vårt jordbruk och vårt skogsbruk. Det är många fastigheter som ska säljas. Av den nedlagda järnvägen på Öland är det över 500 fastigheter som skall utbudas till

Svar på interpellation ang. försäljningen av fastigheter som ingår i nedlagda järnvägar

salu och förvärvas av andra än nuvarande ägaren, och det är självklart att detta medför åtskilliga spörsmål.

Hur går det nu till då dessa järnvägsfastigheter försäljs. Av svaret att döma tycks det vara så — jag har också fått det verifierat redan innan jag fick svaret — att först kommer de statliga myndigheternas önskemål. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framställer sina krav på att få använda järnvägen för vägändamål, totalförsvaret uttrycker sitt önskemål att i fortsättningen få använda järnvägen för beredskapsändamål, och så kommer övriga statliga myndigheter med sina önskemål. Därefter kopplas länsmyndigheterna, såsom landsting och lantbruksnämnd in och på slutet, som sätte punkt kommer de kommunala önskemålen. En ytterligare punkt är förmodligen de enskilda fastighetsägarna som i stor utsträckning får förvärva den mark som inte behövs för andra ändamål.

Jag skall först säga att jag inte har någonting emot att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får den mark de behöver för sina vägändamål, lika litet som totalförsvarets önskemål kan annat än ställas i första hand. Beträffande övriga statliga ämbetsverk kan dock turordningen ifrågasättas. Televerkets lokalisering av en automatstation skall t. ex. inte vara beroende av huruvida en järnväg samtidigt läggs ned och mark genom en annan statlig myndighet härigenom kan ställas till förfogande för detta ändamål.

Vilka synpunkter bör man beakta i ett sådant här fall? Självfallet är en rationell fastighetsindelning ett ganska viktigt villkor vid avvecklandet av en järnväg. Likaså bör man, tycker jag, göra en bedömning av prioriteten mellan olika köpare, eftersom det knappast blir köpeskillingen som kommer att avgöra saken. Det är annars vanligt att köpeskillingen får avgöra vem som skall få köpa. I detta fall tycker jag

dock att järnvägsstyrelsen tillämpar så pass låga köpeskillingar att man inte kan låta dessa avgöra huruvida den ene eller andre intressenten skall få förvärva marken.

En synpunkt i detta sammanhang är också vilka fullföljdsåtgärder som behövs för att man skall få en vettig användning av den mark som tidigare utnyttjats för järnvägsändamål. Där bör lantbruksnämnden i stor utsträckning komma in i bilden. Dessa synpunkter är inte — som statsrådet säger — väl tillgodosedda genom det nuvarande förfaringssättet. Jag har själv som lantmätare fått åtskilliga synpunkter från ölandshåll när denna järnväg skall läggas ned och försäljas. Lantmäteriet har blivit något av en klagomur, beroende på skiftande synpunkter hos de olika intressenterna på vem som skall få övertaga marken i fråga.

Jag vill klart säga ifrån, herr statsråd, att jag inte är ute för att inrätta ett nytt statligt organ på länsplanet. Jag är ingalunda någon vän av överorganisation, och man kan inte heller få det intrycket genom min interpellation. Jag talar här om en arbetsgrupp och inte om något nytt länsorgan. Många, kanske framför allt de centrala ämbetsverken, måhända missförstår detta. Vi är inom lantmäteriet så vana vid att idka samarbete, i form av samråd och på annat sätt, att vi uppfattar detta ingalunda som någon ny organisation utan endast som ett samrådsförfarande. Däremot är vi på det klara med att viljan till samråd ibland kan vara ganska ensidig. Vi hade dock hoppats att man i sådana här fall skulle kunna åstadkomma ett samordnande även på andra håll.

Statsrådet slutar med ett påpekande om att lantbruksnämnderna bör inkopplas i ett sådant samråd, och det är jag tacksam för. Detta är det positiva i interpellationssvaret. Jag tycker att det är självklart att lantbruksnämnderna bör kopplas in.

Svar på interpellation ang. försäljningen av fastigheter som ingår i nedlagda järnvägar

Det förekommer som jag tidigare sade vissa fullföljdsåtgärder i detta sammanhang. Sakägarna måste ha klart för sig vilka lånemöjligheter som föreligger för att verkställa dessa fullföljdsåtgärder, som är nödvändiga för att få rationell användning av den mark som förvärvats. Jag tycker också att det är något egendomligt att de kommunala myndigheterna så sent kopplas in på dessa ärenden. Det gäller dock som jag tidigare påpekade planeringsfrågor. Kommunerna är sedan byggnadslagstiftningens ändring för några år sedan huvudmän för dessa planeringsfrågor, och det borde då vara självklart att kommunerna på ett relativt tidigt stadium får säga ifrån hur de ser på dessa frågor. Det kan annars bli kommunerna som ekonomiskt får stå för de misstag som kan ske vid sådana här försäljningar.

Jag är fullt på det klara med att man genom remissförfaranden på olika sätt kan skapa klarhet i dessa fall, men jag vidhåller fortfarande, herr statsråd, att en arbetsgrupp på länsplanet under länsstyrelsens tillsyn för att få en rationell ordning i dessa frågor skulle vara en ganska enkel, tillfällig organisation.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag är helt ense med herr Hamrin i Kalmar om att det i samband med nedläggning av järnvägar bör ges möjligheter för både kommuner och andra — även för lantbruksnämnderna — att anmäla sig som köpare av mark som blir ledig i samband med nedläggningen. Här presenteras också på ett mycket tidigt stadium behov från olika intressenters sida, och inför länsstyrelsen, där kommunikationsdepartementet håller ett sammanträde med kommunala representanter, med representanter för

näringslivet och många fler, har de kommunala förtroendemännen, liksom andra, möjlighet att anmäla önskemål om att få förvärva mark, när nedläggningen är beslutad. Vid en senare tidpunkt får så diskussion tas upp med järnvägsstyrelsen om vilket område det gäller och om det pris som området skall betinga.

Jag är något överraskad över att man från lantbruksnämndernas sida inte i större utsträckning än vad som skett anmält sådana här behov. Lantbruksnämnderna kan ändå inte ha varit ovetande om den nedläggning som skulle äga rum, ty det är ju en sak som i allra högsta grad blir känd redan när distriktschefen börjar behandla frågan.

Jag vill påpeka, att vid de sammanträden jag nämnde är landshövdingen ordförande, och han är samtidigt lantbruksnämndens ordförande. Det är självfallet inte i den senare egenskapen han leder förhandlingarna, men i den mån vederbörande länschef har på känn att den lantbruksnämnd, vars ordförande han är, önskar förvärva mark i sammanhanget, så är det ju en mycket enkel sak för honom att anmäla ett sådant önskemål.

Herr talman! Jag menar att det fortfarande, som vi tillämpar, bör medge att alla som önskar förvärva mark också skall veta om att en sådan möjlighet föreligger. Även om herr Hamrin nu har påpekat, att han inte avsåg att ett organ — statligt eller annat — skulle inrättas utan att han tänkte sig en speciell arbetsgrupp, så tror jag att det i och för sig inte är alldeles nödvändigt att skapa en sådan arbetsgrupp, eftersom länets kommunalmän, länsstyrelsen, näringslivets representanter och alla andra som det gäller så ofta har kontakt med varandra mellan de mera officiella sammanträdena med departementet. Jag tror alltså, att i själva sakfrågan sker redan det samråd som herr Hamrin och jag vill skall ske, utan att

Svar på interpellation ang. försäljningen av fastigheter som ingår i nedlagda järnvägar

samrådet behöver vara organiserat på det speciella sätt som herr Hamrin tänkt sig.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Herr statsrådet och jag är väl i stort sett överens. Jag har inte bundit mig vid någon viss organisation härvidlag. Om samtliga berörda parter på ett tidigt stadium får tillfälle att göra sig gällande, så är väl saken all right. Men jag påpekar än en gång att kommunernas inflytande är av väsentligt intresse i sammanhanget. Jag tror inte att man — för den händelse det är i kronologisk ordning som ifrågavarande instanser anges i interpellationssvaret — skall föra ned kommunerna till någon sjätte punkt.

Vad lantbruksnämnden beträffar anser jag inte att det är nödvändigt att lantbruksnämnden förvärvar den nedlagda järnvägen. Här bör ske ett snabbt överförande till de fastighetsägare som skall ha marken. Att jag fört in lantbruksnämnden i bilden beror på att det är dit sakägarna vänder sig för att få råd och hjälp med fullföljdsåtgärderna då det gäller iordningsställandet av den järnvägsbank de köper. Det är väl ganska självfallet att sakägarna bör ha dessa frågor klarlagda, innan de kan veta vad de skall betala för marken. Denna torde i vissa fall ha ett rent negativt värde — det beror på vad banken är uppbyggd av och vilket arbete som erfordras för att få bort den. Är det inte rena gruset torde den ha ringa värde som råmark.

Jag vill än en gång understryka, att jag anser att kommunerna har stora intressen att bevaka i detta sammanhang, och jag hoppas att de också får tillfälle att göra det.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag tror man skall undvika att blanda in för mycket byråkrati

och administration i detta fall. Jag var en gång i tiden genom RLF med om försäljningen av banan mellan Torsås och Gullabo, och den klarades på ett mycket enkelt sätt. SJ gav de kringliggande markägarna köpebrev, och på det köpebrevet fick de lagfart för mellan fem och femton kronor. Någon sammanläggning fordrades inte, utan det hela ordnades synnerligen praktiskt.

Redan innan Ölands järnväg lades ned skrev jag till kungl. järnvägsstyrelsen som representant för lantbrukarna där nere och begärde att fastighetsägarna i första hand skulle få förvärva marken där järnvägen gick fram. Jag tror, att har bara de större statliga myndigheterna — televerket och andra — sagt att de inte behöver marken, så kan försäljningen av mark till jordbrukarna ske på ett ganska enkelt sätt. Ofta går en gammal telegraflinje längs järnvägen. Så läggs järnvägen ned men telegraflinjen finns kvar över åkrarna och kan vara i vägen.

Det skulle vara önskvärt att televerket prövade möjligheterna att samtidigt med järnvägsnedläggningen försöka t. ex. genom kabelläggning eller flyttning få bort även telegraflinjen.

Själv har jag i min egen kommun yrkat att vi skulle skriva till järnvägsstyrelsen och begära förtursrätt på viss mark som kommunen kunde ha intresse av. Jag tror även att andra kommuner som haft behov av mark har gjort på det sättet.

Man talar ofta om samordning men i praktiken kan samordningen bli sådan, att man drar in så många myndigheter att krånglet blir större. Jag har ingenting emot herr Hamrins i Kalmar tankegång att man bör söka tillgodose alla intressen, men jag har den erfarenheten av vad som hittills skett att det går ganska bra, om man förfar på det sätt man gjorde med marken å järnvägen Torsås—Gullabo.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. allmänt studiebidrag till vissa elever inom det obligatoriska skolväsendet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat, om jag är villig att vidta åtgärder i syfte att införa rätt till allmänt studiebidrag för elev, som efter uppnådda 16 års ålder frivilligt fullgör skolgång vid skola tillhörande det obligatoriska skolväsendet.

Enligt gällande bestämmelser — vilka grundar sig på beslut av 1957 års riksdag — utgår allmänt studiebidrag till elev i sådan skola eller kurs med minst fyra månaders heltidsundervisning, där statlig studiehjälp kan utgå i form av studielån, särskilt studiebidrag eller stipendium. Såvitt gäller den obligatoriska skolan kan f. n. behovsprövade stipendier utdelas till elever i årskurs 8 och 9 av försöksskolan; enligt förslag i propositionen nr 54 till årets riksdag (s. 445) avses samma regel tills vidare skola gälla för grundskolan. I dessa årskurser av grundskolan utgår alltså allmänt studiebidrag, i den mån elever uppnått 16 års ålder. Det gäller även i det fall att eleven, då så kan ske, frivilligt går kvar i grundskolan efter skolpliktens slut. I folkskolan förekommer däremot inga stipendier, varför — i överensstämmelse med nyssnämnda riksdagsbeslut — ej heller allmänt studiebidrag kan utgå i de tämligen få fall, då elev efter fyllda 16 år fullgör skolgång i s. k. frivilliga årskurser av folkskolan.

Enligt min mening föreligger inte skäl att genom ändring av 1957 års beslut nu vidga rätten till allmänt studiebidrag vid frivillig skolgång i den obligatoriska skolan. Mitt svar på herr Börjessons fråga är alltså: nej.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (öp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra ett tack för svaret på min enkla fråga.

Anledningen till att jag tagit upp frågan är närmast, att det på olika håll i vårt land förekommer att man anordnar en frivillig nionde årskurs vid den obligatoriska skolan. De elever som bevisar en frivillig nionde årskurs erhåller icke det allmänna studiebidraget. Jag är icke nöjd med att det allmänna studiebidraget är så utformat, att det icke utgår till de elever, som frivilligt genomgår skolgång i den obligatoriska skolan. Att elever, som efter uppnådda 16 års ålder frivilligt fullgör en nionde årskurs, vid skola tillhörande det obligatoriska skolväsendet, icke erhåller det allmänna studiebidraget synes icke vara rätt och riktigt.

Det allmänna studiebidraget utgår med 34 kronor i månaden från och med kvartalet efter det att eleven fyllt 16 år.

Antalet elever som läsåret 1960/61 genomgick frivillig årskurs 9 i folkskolan var 5 061. Därav gick 2 889 i normalklass, 2 100 i frivillig inbyggd realskola och 72 i frivillig inbyggd korrespondensrealskola. Till eleverna i de båda senare skolformerna utgår under vanliga förutsättningar allmänt studiebidrag men ej till eleverna i normalklasser.

Visserligen kan man säga att 2 889 elever är ett ringa antal i förhållande till det sammanlagda antalet elever, men detta får icke tjäna som argument för att dessa elever inte skall erhålla allmänt studiebidrag. Man kan icke heller bortse ifrån att för många familjer försörjare dessa 34 kronor per månad och elev är ganska värdefulla pengar. Jag beklagar att bestämmelserna inte ändras, så att man kan tillmötesgå detta rättvisekrav.

Jag tackar än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på fråga ang. ordningen vid tillsättande av prästerliga tjänster — Svar på interpellation ang. lärarsituationen vid vissa utbildningsanstalter

§ 9

Svar på fråga ang. ordningen vid tillsättande av prästerliga tjänster

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Elmwall har frågat om jag anser det lämpligt att låta utarbeta förslag till annan ordning vid tillsättande av prästerliga tjänster än vad som nu tillämpas.

Lagen om prästval, vilken reglerar förfarandet vid tillsättning av församlingspräster, antogs år 1957 och har varit gällande sedan den 1 juli 1958. Det finns enligt min mening inte anledning att nu — jag understryker nu — ifrågasätta någon ändring i den ordning för tillsättningen, som anges i denna av statsmakterna nyligen antagna lag.

Vad däremot gäller val av biskop synes skäl föreligga att överväga en ändrad ordning för tillsättningen. Förslag härom har framlagts i biskopsvalskommitténs betänkanden »Biskopsval» (SOU 1957: 19) och »Ärkebiskopsval» (SOU 1957: 27). Lagstiftningen på detta område är av kyrkolags natur. En ändring förutsätter således medverkan av allmänt kyrkomöte. Nästa kyrkomöte kommer att inkallas år 1963.

Vidare anförde

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min enkla fråga.

Vid under senare år förekommande valförrättningar för tillsättandet av prästerliga högre tjänster har vid flera tillfällen förekommit försök att påverka valutgången, som måste betecknas som icke önskvärda — många skulle säkerligen använda hårdare uttryck. Förhål-

landet oroar den kyrkligt intresserade allmänheten och givitvis även prästerskapet. Kyrkans anseende blir onödigt lidande av företagsamma personers åtgärder.

Många skulle gärna se att en annan ordning för tillsättandet av tjänster infördes. Prästernas verksamhet omfattar numera även andra områden än rent kyrkliga, varför det kunde ifrågasättas om inte annan instans borde ha inflytande på avgörandet och ett förenklat förfarande kunde genomföras.

Statsrådets svar klargör att statsrådet anser skäl föreligga till en ändrad ordning när det gäller biskopsval och att förberedelser för den ändringen pågår. Jag tackar för beskedet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. lärarsituationen vid vissa utbildningsanstalter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Fröken Karlsson har i en interpellation frågat om jag vill lämna denna kammare en redovisning för lärarsituationen höstterminen 1961 vid enhetsskolans högstadium, de allmänna gymnasierna och fackgymnasierna.

Med anledning härav får jag först framhålla, att några exakta och uttömmande siffror i detta avseende för höstterminen 1961 tyvärr inte är tillgängliga ännu. När det — såsom fröken Karlsson antyder — gäller att få en klar bild av det samlade lärarbehovet är det väl emellertid inte så mycket fjolårets siffror som intresserar utan fastmer uppgifter om hur lärarsituationen i hela dess vidd kan komma att te sig i framtiden. Denna för utbild-

Svar på interpellation ang. lärarsituationen vid vissa utbildningsanstalter

ningsväsendets expansion utomordentligt viktiga fråga har från vissa utgångspunkter behandlats i den för någon tid sedan avlämnade propositionen nr 54 om reformering av det obligatoriska skolväsendet m. m., och den har ytterligare belysts i den nyligen avlämnade propositionen nr 106 om vissa frågor rörande lärarutbildning. I sistnämnda proposition har bl. a. redovisats resultatet av en med utgångspunkt i situationen läsåret 1960/61 nyligen slutförd prognos över tillgång och efterfrågan på lärare i läroämnena under 1960-talet.

Med hänvisning till att det berörda spörsmålet således kommer att behandlas av vårriksdagen på grundval av nämnda propositioner, anser jag — även om jag har full förståelse för fröken Karlssons starka intresse för dessa frågor — att den framställda interpellationen knappast utgör någon lämplig utgångspunkt för att nu ta upp en debatt om det omfattande och komplicerade problem, som tillgången och efterfrågan på lärare i det svenska skolväsendet kommer att utgöra under ett antal år framåt.

Vidare anförde:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag skall be att få tacka ecklesiastikministern för svaret.

Jag kan mycket väl förstå att statsrådet inte anser tidpunkten för en diskussion beträffande tillgången och efterfrågan på lärare inom det svenska skolväsendet nu vara så lämplig, eftersom statsrådet bara vill ha *en* diskussion och då tycker att den bör komma i samband med behandlingen av den proposition, som i dag lagts på riksdagens bord och som jag tyvärr inte hunnit läsa och sålunda inte kan säga någonting om. Vi får senare diskutera den.

Orsaken till att jag framställde min interpellation var att riksdagsmännen,

hur intresserade de än är för de olika ärendena, inte kan hinna med att grundligt sätta sig in i alla frågor. Det är emellertid önskvärt att vi alla gör det när det gäller så väsentliga saker som jag anser skolfrågorna och därmed lärarfrågan vara. Därför tyckte jag att det hade varit värdefullt för oss alla att få en relativt kort sammanställning, som vore lätt att överblicka och där man på ett ställe kunnat få de upplysningar man behöver utan att vara tvungen att söka i två eller kanske flera propositioner. Nu har statsrådet inte velat göra en sådan sammanställning, och då får vi vara nöjda ändå och arbeta vidare var och en på sitt håll.

Även om jag alltså inte kan ta upp frågan om lärartillgången, som jag hade hoppats att statsrådet skulle säga någonting om, vill jag ändå göra ett par reflexioner kring svaret.

Statsrådet säger: »När det gäller att få en klar bild av det samlade lärarbehovet är det väl emellertid inte så mycket fjolårets siffror som intresserar utan fastmer uppgifter om hur lärarsituationen i hela dess vidd kan komma att te sig i framtiden.» Visst bör man sikta mot framtiden, men hur skall man kunna göra en prognos för framtiden, om man inte känner till det dagsaktuella läget på skolfronten? Prognoser som bygger på förhoppningar tror jag absolut inte håller. Under de tio år jag varit i riksdagen har jag varit med om att se, att den ena lärarprognosen efter den andra visat sig vara fullständigt oriktig. Jag har i dag så långt tiden medgivit gått igenom statsverkspropositionerna sedan 1951 för att vara riktigt säker på att det är riktigt då jag säger att prognoserna slagit fel.

I stället för att det, som man trodde, skulle bli ett överskott på folkskollärare 1959/60, så blev det en brist på 950. Nu är det klart att det är svårt att göra upp hållbara prognoser, i synnerhet när det gäller så föränderliga förhål-

Svar på interpellation ang. lärarsituationen vid vissa utbildningsanstalter

landen som skolans. Men när man ser att situationen förvärras år efter år, måste man ändå försöka komma till rätta med den. Jag har en stark känsla av, även om det kan hända att jag har fel, att man på ansvarigt håll inte riktigt har klart för sig den dagsaktuella situationen. Jag tänker närmast på terminsvikariat eller andra kortare vikariat som upprätthålles med inte ens — ett uttryck använt i annat sammanhang — »rimligt kompetenta lärare». Det är en nödlösning som vi absolut inte kan tycka är riktig. Hade man klart för sig i hur stor utsträckning vi måste använda oss av icke kompetenta lärare, tror jag att man kommit fram till en helt annan behovssiffra än den man nu kommit fram till.

Jag vill också beröra en annan sak. Det har nämnts att bristen på lärare kommer att öka i fortsättningen. Det beror bl. a. på avgången från lärarbanan, vilken avgång blir större undan för undan. Den måste återspegla det förhållandet att lärarbanan nu inte är konkurrensmässig med andra områden, till vilka man gärna söker lärare som arbetskraft. Jag tror också att när man ser på lärarnas löner liksom på deras alltmer besvärande arbetssituation man inte kan komma ifrån att avgången efter hand blir än större.

Jag måste till slut, herr statsråd, säga att jag är mycket ledsen över om utvecklingen skall bli den som jag befarar, nämligen att den skolreform vi nu står inför inte kommer att lyckas därför att vi inte kan tillskapa förutsättningarna härför. Det är bl. a. att vi icke får fram väl kvalificerade lärare i tillräckliga kvantiteter. Är det så att vi misslyckas därvidlag kommer under tiden stora värden att gå förlorade — oavsett vilken skolform riksdagen kommer att besluta om — för vår ungdom och därmed också för samhället.

Chefen för ecklesiastikdepartementet,
herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är självfallet att det hade varit mycket värdefullt, om vi hade haft siffrorna klara för innevarande läsår, d. v. s. höstterminen 1961 och vårterminen 1962. Dessa siffror kan föreligga vilken månad som helst, men de gör det inte i dag. Däremot finns siffrorna tillgängliga för förra läsåret, 1960—1961. Det är på basis av det nuläget, även om det är ett år gammalt, som lärarprognoserna har verkställts. Jag skall be att om ett ögonblick få överlämna ett exemplar av just prognosutredningen för lärare till fröken Karlsson, och jag kan försäkra att jag djupt delar hennes oro för lärarsituationen. Det är den stora frågan och kommer att bli den helt dominerande frågan i svensk skolpolitik under 1960-talet. Jag kan också försäkra att varken ecklesiastikdepartementet, regeringen eller skolöverstyrelsen är okunniga om dessa ting.

Jag ber, herr talman, att få läsa upp följande serie, som gäller lärarbristen i läroämnena läsåret 1960—1961. Den uppgick till 2 606 lärare. Det innebar inte att undervisningen var inställd, utan bristen täcktes på ett eller annat sätt. Den täcktes med 95 utlänningar utan akademisk utbildning, vidare av 1 234 folkskollärare utan vidareutbildning — av lärare med vidareutbildning fanns det 985 men de räknas självfallet inte med i bristen — därutöver av 184 studerande med akademiska betyg, av 292 studerande utan akademiska betyg över huvud taget och av en grupp på 808, som verkligen är skrämmande stor, »övriga». Det är alltså behjärtansvärda medborgare som har ryckt in för att som timlärare och vikarier klara undervisningen än här, än där. Nog är situationen sådan, fröken Karlsson, att vi inte behöver påminnas om den varje dag.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för den nya litteratur som jag nu fick av

Svar på interpellation ang. lärarsituationen vid vissa utbildningsanstalter

statsrådet. Jag misstänker emellertid att jag inte kommer att bli särskilt glad av den, eftersom den förmodligen styrker mig i min uppfattning.

Jag skall även om statsrådet försäkrar att siffrorna är så skrämmande, vara ofin nog att säga, att det ligger föga tröst i detta konstaterande. Jag vill vidare vara ofin nog att rikta en liten förebråelse mot regeringen, som inte har kunnat förutse denna bristsituation och i god tid låtit förebygga den olyckliga utvecklingen. Då hade vi inte varit i den situation där vi nu befinner oss.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det senaste inlägget var rent politiskt och det måste jag givetvis bemöta.

Det är ingen konst att klara av lärarbristen, fröken Karlsson, om regeringen och myndigheterna ville föra en restriktiv politik och säga nej till utbyggnad av nya skolor, t. ex. gymnasier, yrkesskolor, högstudier etc. Inte någon prognosmakare i detta land, inte någon representant för något parti eller organisation har kunnat förutse det oerhörda utbildningsintresse som vi har fått uppleva under de senaste fyra—fem åren. Dessutom, fröken Karlsson, går det att räkna antalet födda här i landet; så oskickliga är vi inte att vi inte kan räkna fram dessa tal för en sjuårsperiod. Vi har också kunnat bemästra situationen när det gäller småskollärare och folkskollärare, men när det gäller de akademiska lärarna är situationen den att ingen planeringsmyndighet i världen kan tvinga folk att bli lärare om de inte vill bli det. Den procent akademiker som blir filosofie magistrar och den procent filosofie magistrar som stadigvarande gått till lärarbanan har minskat. Denna utveckling ligger inte på planeringsområdet, fröken Karlsson, utan det är helt enkelt en situation som vi får anpassa oss till. Därefter får vi försöka ta oss fram på nya vägar.

Om jag inte är alldeles felunderrättad har det särskilda utskottet för skolpropositionen ägnat mycken tid åt just lärarproblemen och haft ingående föredragningar om hela den problematik det här är fråga om.

Men tala inte om planering i detta fall, fröken Karlsson, utan säg möjligen att skolöverstyrelsen och regeringen har påskyndat skolutvecklingen snabbare än vi har kunnat producera lärare! Det blir då ett riktigare resonemang. Vi har byggt sjukhus i snabbare takt än vi kanske har kunnat producera läkare, tandvården har byggts ut snabbare än vi har kunnat producera tandläkare etc. Hela denna fascinerande och intressanta diskussion, herr talman, får vi väl återkomma till i samband med den större debatten om lärarbristen.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Man skall alltid vara försiktig med beskyllningar. När jag därför påpekade hur felaktigt en prognos hade slagit, tog jag exempel just från folkskollärarsidan och sade att i stället för ett överskott blev det ett underskott på 950. Det var just det område, om vilket statsrådet sade, att det inte var svårt att räkna fram behovet när det gällde små- och folkskollärare.

Sedan vill jag bestämt säga ifrån, att för mig hade inlägget inte någon som helst politisk innebörd. Jag tycker bara att det är litet tråkigt att det skall behöva dröja så länge, innan man upptäcker att något måste göras.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! På sista sidan i den bok fröken Karlsson nyss har fått står det, att 1 200 folkskollärare tjänstgör i läroverk och på högstudier. Det är bland annat förklaringen till att det har blivit en brist även på folkskollärare. Men det rör sig inte här om någon felräkning, utan man har utnyttjat de resurser man haft i fråga om folkskollärare för att

Svar på interpellation ang. tillsyn m. m. av feriekurser i utlandet för svensk skolungdom

hjälpigt kunna klara undervisningen på högstadium och vid realskolor.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag godtar den förklaringen, eftersom jag verkligen inte hunnit läsa det material, som jag fick alldeles nyss. Men jag vill bestämt säga, att om utvecklingen är sådan, då är det verkligen skrämmande. Om man tar en viss typ av småskollärare och använder dessa till folkskollärare och vidare använder sig av folkskollärare i realskolor och läroverk upp till gymnasiestadiet, betyder detta ändå en kolossal utarmning för folkskolan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11**Svar på interpellation ang. tillsyn m. m. av feriekurser i utlandet för svensk skolungdom**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nelander har i en interpellation frågat om jag vill medverka till att skolöverstyrelsen får möjlighet att till föräldrarnas ledning utfärda garanti eller råd beträffande feriekurser, som anordnas i utlandet för svensk skolungdom.

Interpellationen grundar sig i huvudsak på en av skolöverstyrelsen den 26 juni 1961 gjord framställning om utredning angående formerna för tillsyn m. m. av feriekurser i utlandet för svenska barn. Tanken bakom denna framställning, som hittills inte föranlett någon åtgärd från regeringens sida, synes vara att skolöverstyrelsen och centralnämnden för skolungdomsutbytet med utlandet skulle gemensamt utfärda rådgivande anvisningar för feriekursverksamheten och att kursarrangör, som för-

klarade sig beredd att följa anvisningarna, skulle kunna efter ansökan ställas under överstyrelsens inseende. Uppgifter om feriekurser under överstyrelsens inseende skulle på lämpligt sätt tillställas berörda skolledare. Överstyrelsen skulle på detta sätt kunna både påverka utformningen av feriekurserna och få viss insyn i verksamheten. Företrädare för överstyrelsen borde vidare, synes det vara meningen, ha möjlighet att årligen besöka ett antal kurser, och vid klagomål på viss kurs borde överstyrelsen kunna föranstalta om inspektion av denna för att därefter vidtaga erforderliga åtgärder. För dessa kontrollerande uppgifter skulle givetvis fordras vissa anslagsresurser.

Att denna begäran om utredning hittills inte föranlett något ställningstagande beror i första hand på att ett sådant fått stå tillbaka för andra arbetsuppgifter inom ecklesiastikdepartementet, som jag bedömt som mer angelägna. Enligt min mening är det emellertid dessutom principiellt mycket tveksamt, huruvida staten skall utsträcka sin verksamhet till att — utöver den rådgivning, det skolungdomsutbyte och den feriekursverksamhet, som äger rum genom centralnämndens försorg — omfatta också auktorisation och kontroll av sådana feriekurser i utlandet, som anordnas av organisationer och enskilda eller eljest i privat regi. För mig framstår det som en ansvarsfull uppgift för i första hand föräldrarna att förvissa sig om och kontrollera att de privata feriekurser, vartill de sänder sina barn, bedrives under betryggande former. Såsom påpekats i interpellationen har också Målsmännens riksförbund upptagit ett nära samarbete med sådana kursanordnande organisationer, som medgivit insyn i verksamheten. Detta synes vara ett riktigt och angeläget initiativ med hänsyn till att vissa kursarrangemang, att döma av uppgifter i dagspressen, utan tvekan varit

Svar på interpellation ang. tillsyn m. m. av feriekurser i utlandet för svensk skolungdom

otillfredsställande. Klart är väl också att centralnämnden med sin rådgivning i detta avseende fyller en viktig uppgift.

I och för sig skulle väl en särskild utredning av förevarande spörsmål kunna ytterligare klarlägga såväl principiella som praktiska skäl både för och emot ett vidgat statligt engagemang på detta område. Jag är likväl, med hänsyn till en rad trängande och enligt min mening betydligt mer angelägna, ännu olösta arbetsuppgifter för departementet och skolöverstyrelsen, inte beredd att nu ta någon ställning till den av herr Nelander resta frågan.

Vidare anförde

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min interpellation. Tyvärr är det till sin uppläggning, som jag ser det, inte så särskilt positivt.

Tusentals föräldrar i vårt land är helt visst intresserade av denna sak. Det rör sig ju om cirka 15 000 svenska skolungdomar, som varje år reser utomlands för att bättra på sina språkkunskaper. För en »språkmånad» i ett europeiskt land torde man få räkna med en kostnad av mellan 1 000 och 1 500 kronor. Det gäller alltså föräldrautgifter varje år på mellan 15 och 20 miljoner kronor. Naturligtvis tar föräldrarna gärna en sådan kostnad under förutsättning att ungdomarna blir väl omhändertagna och verkligen får det rätta utbytet av utlandsvistelsen, främst i fråga om förkovrade språkkunskaper.

Målsmännens riksförbund, som givetvis är särskilt intresserat av denna sak, samarbetar med två huvudorganisationer, vilka anordnar kurser utomlands, nämligen centralnämnden för skolungdomsutbytet med utlandet samt Folkuniversitetet. Riksförbundet har viss insyn i deras verksamhet och ger dem goda vitsord. Så gör också skol-

överstyrelsen. Det torde emellertid inte vara mer än knappt hälften av skolungdomens utlandsresor som förmedlas av dessa båda organ. Många andra organisationer och privata står för sådana arrangemang — i de flesta fall säkert på ett utmärkt sätt och med gott resultat. Det har dock under årens lopp förekommit åtskilliga klagomål. Ingen kan väl heller förneka värdet av att ha ett samordnande organ för dessa resor och likaledes en viss kontrollmöjlighet av desamma. Skolöverstyrelsen borde vara det lämpligaste organet härvidlag.

Som jag omnämnt i min interpellation har överstyrelsen själv under senare år flera gånger föreslagit regering- en olika åtgärder för att få verksamheten under kontroll och skyddad mot geschäftmakare, vilket givetvis skulle vara till stort gagn för den svenska allmänheten men också bli av värde för alla vederhäftiga kursanordnare. Redan i augusti 1960 begärde överstyrelsen ett anslag på 4 000 kronor för inspektion av sådana kurser. Det blev emellertid avslag av regeringen.

Den apostroferade centralnämnden för skolungdomsutbytet tillkom 1938 efter en utredning i utrikesdepartementet. Det var — som utrikesministern då uttryckte det — för att få en enhetlig organisatorisk ledning av skolungdomens utlandsresor och för att skapa ökad trygghet för barnen. När nu statsrådet Edenman i sitt svar menar det vara principiellt tveksamt huruvida staten skall utsträcka sin verksamhet till att — utöver den rådgivning och den feriekursverksamhet, som äger rum genom centralnämnden — också omfatta auktorisation och kontroll av sådana feriekurser i utlandet som anordnas av organisationer och enskilda eller eljest i privat regi, så vill jag citera vad utrikesministern vid nämndens tillkomst yttrade: »Självfallet vore det icke fråga om att tvångsvis ställa hela ungdoms- och skolbarnsutbytet under den ifråga-

Svar på fråga ang. tillgången på tandläkare inom folktandvården

sätta centrala ledningen, men även det på enskilt initiativ företagna utbytet torde kunna draga fördel av en central instans, som hade möjlighet att överblicka läget och ägde erforderlig auktoritet gentemot utlandet.»

Jag är helt med på dessa tankegångar. För min egen del är jag nog mer rädd för statsingripande än vad kanske statsrådet själv är. Men här gäller det en del av det undervisningsområde, där vi alla är överens om att myndigheternas överinseende och direktiv fordras. Visst måste det — som statsrådet säger — vara en ansvarsfull uppgift för föräldrarna att kontrollera att de privata feriekurser i utlandet, till vilka de sänder sina barn, bedrivs under betryggande former. Men hur skall föräldrarna effektivt kunna kontrollera denna sak? Det är ju just de som oroligt rådfrågat skolöverstyrelsen och andra. Också statsrådet medger att vissa kursarrangemang utan tvekan varit otillfredsställande. De bägge nämnda organisationerna, som har en viss auktorisation kan, som jag sade, inte ta emot mer än högst hälften av alla skolungdomar som vill resa utomlands.

I slutet av interpellationssvaret synes det mig, som om statsrådet dock inte är helt främmande för tanken på en utredning i denna sak. Jag förstår mycket väl den överbelastning departementet fått bl. a. genom den nya skolreformen. Jag tror dock inte att en undersökning av denna art behöver bli alltför omfattande. Jag skulle därför till sist ändå vilja vädja till statsrådet att så snart han kan finna det vara möjligt föranstalta om en sådan utredning som skolöverstyrelsen föreslog senast i juni månad i fjol.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. tillgången på tandläkare inom folktandvården

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Nordgren har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att öka tillgången på tandläkare inom folktandvården till undvikande av att folktandvårdskliniker behöver stängas.

Till svar får jag anföra följande.

Totala antalet inom folktandvården tjänstgörande tandläkare utgjorde, enligt vad som redovisats i statsverkspropositionerna åren 1960—1962, den 1 juli 1959 1 626, den 1 juli 1960 1 716 och den 1 juli 1961 1 812. Ehuru antalet vakanta tandläkartjänster inom folktandvården under nämnda tvåårsperiod till följd av det ökade antalet kliniker stigit, kan det sålunda konstateras att folktandvårdens personella resurser ökar i betydande mån. Det kan förutsättas att stipendiegivningen till studerande vid tandläkarhögskolor, till vilken knytes villkor om viss tids tjänstgöring inom folktandvården efter vunnen legitimation, haft en påtaglig effekt i detta hänseende; det för innevarande budgetår upptagna anslaget för detta ändamål uppgår till 750 000 kronor, vilket belopp möjliggör utdelande av stipendium för helt läsår till 300 studerande.

Emellertid föreligger en mycket kännbar brist på tandläkare inom landet, och det är givet att denna brist måste återspeglas även inom folktandvården och hämma dess utbyggnadstakt. Jag vill här erinra om att fjolårets riksdag i anledning av propositionen nr 1961:108 behandlat frågor om bl. a. ökad utbildning av tandläkare. De av riksdagen godkända riktlinjerna för den ökade utbildningen innebär dels att intagningskapaciteten vid tandläkarinstitutet i Umeå, som skall byggas ut till ett fullständigt lärosäte för odontologisk utbildning och forskning, ökas med 20 platser per år och i samband därmed att motsvarande antal prekliniska utbildningsplatser övergångsvis anordnas vid stockholms-

Svar på fråga ang. tillgången på tandläkare inom folktandvården

högskolans umeålinje med början läsåret 1962/63, dels att erforderligt förarbete sker för anordnande i Göteborg av odontologisk utbildning för 100 nybörjare per år. Planeringsarbetet för göteborgsprojektet bedrivs så skyndsamt omständigheterna medger, men man har tyvärr att räkna med att intagning av studerande icke kan ske före 1964.

Även med en på detta sätt ökad utbildningskapacitet kommer full jämvikt mellan tillgång på och behov av tandläkare icke att uppnås i varje fall under det närmaste decenniet. Ej heller kan man med provisoriska åtgärder för ökad utbildning — om sådana åtgärder skulle befinnas möjliga — öka tillgången på tandläkare på kort sikt. I detta läge synes man i första hand böra göra ett allvarligt försök att förmå utländska tandläkare med god utbildning att söka sig till Sverige i större utsträckning än redan sker. Det är min avsikt att skyndsamt låta undersöka möjligheterna härtill och att vidtaga åtgärder till befrämjande av detta syfte.

Vidare anförde:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min enkla fråga angående den sedan i december stängda folktandvårdskliniken i Edsbyn.

Statsrådet redogör för de åtgärder som vidtagits för att öka utbildningen av tandläkare. Trots dessa ansträngningar har intagningskapaciteten hittills endast ökat med 20 platser per år och ytterligare förberedande åtgärder företas. De ger tyvärr inte utslag ännu på några år. Statsrådet understryker att det föreligger en mycket kännbar brist på tandläkare inom landet och att jämvikten mellan tillgång och behov av tandläkare inte kan uppnås under det närmaste decenniet. Det är givet att detta återspeglas inom folktandvården och hämmar dess utbyggnad säger statsrådet. Någon ytterligare utbyggnad synes

mig i detta läge orealistisk. Man måste väl snarare fråga sig om vi inte redan investerat för stora belopp i den hittills verkställda utbyggnaden, då vi för närvarande, tyvärr på grund av brist på tandläkare, inte ens kan utnyttja de redan utbyggda klinikerna. I det aktuella fallet i Edsbyn står kliniken med tre utbyggda platser samt bostäder för erforderlig personal tomma, och bara i Gävleborgs län saknas enligt tandvårdsinspektören 10 å 12 tandläkare inom folktandvården.

Från skolmyndigheterna har pekats på det faktum att icke ens skolungdomen kan få den erforderliga skoltandvården, och från näringslivets sida har i Edsbyn framhållits svårigheterna för de anställda att få tandvård utan alltför långa resor och därmed också förlorad arbetsförtjänst. Man har bett tandvårdsinspektören att få »låna» tandläkare från annat håll så pass många timmar i veckan att man åtminstone skulle kunna klara det akuta behovet och då i första hand för skolungdomen och för de anställda. Inte heller det har lyckats.

Jag förstår mycket väl att det här är en mycket svår fråga, men jag är också på det klara med att på detta liksom en del andra områden är orsaken till svårigheterna att söka i att vi tyvärr inte ägnat utbildningen tillräckligt intresse under tidigare år.

Herr statsrådet avslutar sitt svar med att utlova ett allvarligt försök att lösa den akuta krisen, och även om den väg statsrådet ämnar försöka kanske av olika anledningar kan diskuteras, uttalar jag en förhoppning om att statsrådets efter vad jag förstår uppriktiga strävan verkligen skall ge resultat och också skall leda till att folktandvårdskliniken i Edsbyn öppnas, så att såväl skolungdomen som den övriga befolkningen där skall kunna få erforderlig tandvård.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Interpellanten och jag

Svar på interpellation ang. fördelningen av poliskostnaderna mellan staten och kommunerna

är i stort sett överens, och jag har inte på något sätt velat undanskymma de brister som finns inom folktandvården, men jag skulle ändå, för att i någon mån nyansera bilden, vilja framhålla att när folktandvården beslutades i slutet av 1930-talet, så visade beräkningarna att man för uppgiften skulle behöva ungefär 800 tandläkare. Nya beräkningar efter kriget visade att man behövde ungefär 1 800 och den senaste utredningen visar att vi förmodligen behöver ungefär 3 000 tandläkare inom folktandvården. Jag vill inte säga att det här tyder på brister hos dem som har gjort prognoserna, ty det kan finnas ett sammanhang mellan den väsentligt ökade efterfrågan på tandvård och de utredningar som gjorts rörande det framtida behovet.

Om man nämner de här siffrorna — 800, 1 800 och nu 3 000 — så bör man samtidigt beakta att vi för närvarande har 1 900 tandläkare inom folktandvården. Vi har alltså passerat det mål man ställde upp i slutet av 1940-talet, men vi ser att det är långt kvar innan vi kommer fram till det antal tandläkare inom folktandvården som nu anges såsom nödvändigt.

Folktandvården har i första hand fått ägna sig åt skoltandvården, och därvidlag tycker vi nog ändå att utvecklingen — även om den inte är helt tillfredsställande, eftersom en del av våra kliniker är stängda — så till vida har varit gynnsam att i det närmaste 70 procent av alla folkskolebarn nu får tandvård, d. v. s. att vi för det kommande året beräknar att cirka 775 000 skolbarn får sina tänder omsedda. Det betyder emellertid sämre möjligheter till en vidgad tandvård för de vuxna, och kölistorna växer efter hand som efterfrågan växer.

Vi tycker dock att antalet tandläkare inom folktandvården i relation till det totala antalet tandläkare förhåller sig ganska hyggligt. 1950 var det totala an-

talet tandläkare i landet 3 500, och därav var 19 procent verksamma inom folktandvården. 1955 var motsvarande tal 4 261 totalt, 25 procent inom folktandvården, 1958 var det totalt 4 938 tandläkare och 1 534 inom folktandvården, d. v. s. 31 procent. För närvarande har vi omkring 5 400 tandläkare. Härav tjänstgör 1 900 eller 35 procent inom folktandvården.

De senaste årens rekrytering till folktandvården visar att av nytillskottet svenska utbildade tandläkare går mer än hälften till folktandvårdsuppgifter. Kan vi hålla denna takt i fortsättningen, betyder det att vi får en hygglig andel av de utbildade tandläkarna för dessa uppgifter.

Det är dock riktigt som interpellanten säger, att vi ligger efter i fråga om utbildningen. Vi är mycket angelägna om att påskynda förhandlingsarbetet och utredningsarbetet för göteborgsskolan. Men hur snabbt detta än går, kan vi inte räkna med att få i gång utbildningen före år 1964. Då får vi försöka med andra åtgärder, om vilka jag tidigare talat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13**Svar på interpellation ang. fördelningen av poliskostnaderna mellan staten och kommunerna**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Börjesson i Glömminge har frågat mig om jag är beredd att vidtaga sådana åtgärder, att den fördelning av poliskostnaderna mellan staten och kommunerna, som tillämpats före oktober 1961, bibehålles till dess att beslut fattats och genomförts angående polisväsendets förstatligande.

Svar på interpellation ang. fördelningen av poliskostnaderna mellan staten och kommunerna

Till svar härpå får jag anföra följande.

I oktober 1961 utsände riksrevisionsverket en sammanställning av ett antal råd och anvisningar m. m. rörande tillämpningen av gällande föreskrifter inom området för verkets kontrollerande verksamhet, vilka anvisningar ämbetsverket utfärdat med stöd av den för verket gällande instruktionen.

Frågavarande anvisningar avser bl. a. dels frågan, huruvida staten eller polisdistrikt, som helt eller delvis består av landskommun, har att utge ersättning för i distriktet anställda polismäns resor för trafikövervakning och patrullering m. m., dels frågan huruvida polisdistrikt är skyldigt att svara för fotokostnader i utredningsärenden. Anvisningarna kommer enligt interpellanten att medföra en förändring av länsstyrelsernas praxis vid bedömningen av dessa frågor samt betyda att angivna kostnader kommer att övervältras från staten till kommunerna. Interpellanten har särskilt pekat på förhållandena i Kalmar län.

Vad först angår resekostnadsfrågan har jag inhämtat, att riksrevisionsverket numera för länsstyrelsen i Kalmar län närmare klarlagt sin ståndpunkt i denna fråga. De föreskrifter som i frågan åberopats, innebär enligt ämbetsverkets klarläggande uttalande, att staten skall ersätta polisman, som är anställd i polisdistrikt som helt eller delvis består av landskommun, för dennes resor för patrullering, vakthållning, inspektion eller annan dylik tjänstgöring med undantag för det fall, att länsstyrelsen funnit att med hänsyn till de inom distriktet förekommande resorna av nämnda slag bil skall hållas av distriktet.

I detta sammanhang vill jag emellertid nämna, att ett mål om ersättning till polisman för resor av det slag, som här är i fråga, f. n. — efter besvär — är föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

I frågan om polisdistrikt är skyldigt att svara för fotokostnader i utredningsärenden anser riksrevisionsverket, att enligt gällande bestämmelser polisdistrikt har att i erforderlig utsträckning ombesörja antingen att material finnes tillgängligt för framställning av fotografier som erfordras för polisutredningar eller också bestrida kostnaderna för utförande av arbetena. Praxis härutinnan har tidigare växlat.

Även denna fråga är f. n. föremål för överprövning, i detta fall i regeringsrätten och kammarrätten.

Med hänsyn till det anförda är jag f. n. inte beredd att vidtaga några åtgärder i de två frågor, som jag här behandlat.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Herr statsrådet säger emellertid, att han inte är beredd att vidtaga några åtgärder beträffande de förhållanden jag har frågat om och det är tydligt att svaret inte heller kan tolkas som riktigt uttömmande. Detta skulle kunna bero på att frågan om ersättning för polisens resor är — efter besvär — föremål för Kungl. Maj:ts prövning och att även frågan om fotokostnaderna är under överprövning i regeringsrätt och kammarrätt. Man kan tycka att det är på tiden att ett slutligt avgörande sker av hur dessa kostnader skall betalas.

Det återstår kanske ändå svar på en liten fråga. Jag undrade om statsrådet ansåg det lämpligt att förändra praxis nu, strax före förstатligandet av polisväsendet. Det uteblivna svaret på denna punkt får väl anses bero på att frågan, som tidigare har nämnts, är under pröv-

Svar på interpellation ang. ett planerat centralregister över psykiskt sjuka

ning. Det får kanske också tolkas så att — åtminstone i det polisdistrikt jag tillhör — räkningarna från länsstyrelsen får ligga tills det blir klarlagt vem som obönhörligen skall betala dem.

Varför man hösten 1961, enligt byråmeddelande nr 5 från riksrevisionsverket, skulle ändra vad som tidigare tillämpats är dock ägnat att något förvåna. Skulle ändringen genomföras — och det fanns reglementsenlig grund för detta — är det klart att man har handlat oriktigt under tidigare år. Sedan polislöne-regleringen trädde i kraft den 1 juli 1954 har mig veterligt ingenting inträffat i denna fråga och någon ändring av praxis har inte förekommit. Därför har vi blivit förvånade över att nu efter sju år denna ändring göres i tillämpningen.

Men vad som kanske förvånar ännu mer var att man ville rekommendera denna förändring just nu när man står inför ett förstatligande av polisväsendet och att man på detta sätt vidtar åtgärder för att överföra kostnader från staten som tidigare haft att svara för dem, till kommunerna. Det har förvånat oss ännu mera att man beträffande dessa kostnader gått på den retroaktiva linjen till och med så mycket som 1¼ år tillbaka i tiden. Det har i allmänhet varit praxis att myndigheterna, då de gör en sådan förändring, inte gör det retroaktivt.

Riksrevisionsverket har i skrivelse till länsstyrelsen i Kalmar län den 26 februari, således 26 dagar efter interpellationens avlämnande, meddelat att vad beträffar polisens resor skall tidigare praxis i fråga om kostnadernas fördelning gälla. Det synes dock som om polisens organisationsnämnd och riksrevisionsverket är oense om själva tillämpningen.

Herr talman! Denna fråga har synts oklar och det kanske kan vara onödigt att ta upp den i elfte timmen före polisväsendets förstatligande. Man får väl hoppas att när förstatligandet nu sker, så bringas frågan ur världen, vad

som än varit riktigt eller oriktigt hitills.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14**Svar på interpellation ang. ett planerat centralregister över psykiskt sjuka**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr von Friesen har frågat mig om jag uppmärksammat, att ett centralregister över psykiskt sjuka håller på att upprättas och om jag i så fall är beredd vidtaga åtgärder, som åtminstone tills vidare stoppar detta projekt, intill dess en grundligare utredning företagits.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Såsom framgår av årets statsverksproposition har medicinalstyrelsen för budgetåret 1962/63 begärt medel för bl. a. en förbättring av patientredovisningen vid mentalsjukhusen. En sådan statistik har efterlysts sedan lång tid. Vad som främst saknats har varit uppgifter om vårdtider och vårdperiodernas antal i kombination med patientens diagnos, kön och ålder. Tendenser till ändringar i patientstockens sammansättning med avseende på ålder, diagnos etc. har icke kunnat tillbörligt analyseras, till förfång för bedömningen av vårdresultat och framtida behov. I likhet med medicinalstyrelsen fann jag därför angeläget att vid planering och prognosarbete på sjukvårdens område ha tillgång till ett bredare och mera tillförlitligt statistiskt underlag och tillstyrkte att styrelsen fick ökade resurser för ändamålet. Även statsutskottet har i sitt nyligen avgivna utlåtande tillstyrkt förslaget.

Den föreslagna statistiken kommer icke att resultera i något som kan betecknas såsom patientregister i veder-

Svar på interpellation ang. ett planerat centralregister över psykiskt sjuka

tagen mening. De sjukas namn efterfrågas icke och deras identitet kommer sålunda icke att vara känd för den statistiska personalen. Folkbokföringsnumret kan icke dechiffreras vare sig av styrelsen eller av enskild person utan medverkan av pastorsämbete eller länsstyrelse. Det i folkbokföringsnumret ingående födelsenymret begärs framför allt för att kunna sammanföra sjukdomsuppgifter för personer, som vårdats vid mer än ett tillfälle. Detta sammanförande kommer att ske rent mekaniskt på databehandlingsmaskin. De blanketter, som insändes från sjukhusen till medicinalstyrelsen är givetvis icke tillgängliga för allmänheten och skall sedan deras innehåll överförts till magnetisk tape för elektronisk databehandling förstöras. Den föreslagna statistiken kommer att slutligt publiceras i form av tabeller av den typ som redan förekommer i t. ex. publikationen »Allmän hälso- och sjukvård».

Det är sålunda ingalunda fråga om något personregister, som upptar patienternas diagnoser och namn, såsom t. ex. sjukassornas register eller vissa centrala forskarregister. Det enligt medicinalstyrelsens förslag sammanbragta statistiska materialet medger icke framställning av ett sådant personregister utan särskild, tidskrävande komplettering under medverkan av annan myndighet. De sjukas anonymitet blir därför vid genomförandet av den nya statistiken — som avses skola omfatta såväl mentala som kroppsliga sjukdomar — genom det rent tekniska förfarandet väl garanterad. Det statistiska materialet förvaras vidare under skydd av samma bestämmelser i sekretesslagens 14 § som gäller för sjukhusjournaler och liknande handlingar.

Ehuru interpellantens farhågor sålunda förefaller obefogade synes det mig — med hänsyn till angelägenheten att undanröja varje som helst misstanke som kan ha uppkommit mot den föreslagna statistiken — i nuvarande läge

böra övervägas att slopa födelsenymret även om en sådan omläggning innebär såväl merarbete för sjukhusen och ökade kostnader för bearbetningen i medicinalstyrelsen som en försämring i övrigt av statistiken. Medicinalstyrelsen bör därför närmare utreda möjligheterna för en omläggning utan att värdet med statistiken skall gå förlorat.

Jag vill sluta med att understryka att en utvidgad medicinalstatistik inom såväl kropps- som mentalsjukvård är en ofrånkomlig förutsättning för en riktig planering inom hälso- och sjukvården och för undvikande av felinvesteringar m. m. Att i det sammanhanget utelämnas mentalsjukvården och detta vid en tidpunkt då nya behandlingsmetoder åstadkommit nära nog en omvälvning på detta förut ganska statiska vårdområde måste anses uteslutet.

Herr talman, med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag ber att till inrikesministern få framföra mitt tack för det här lämnade svaret. Jag har så mycket större anledning att vara honom tacksam som huvudsyftet med interpellationen genom hans åtgärd att ta bort folkbokföringsnumret blivit uppfyllt.

Däremot delar jag *inte* statsrådets uppfattning, att farhågorna för en identifikation i det fall medicinalstyrelsen hade tänkt sig var obefintliga. Det var de inte. Jag skulle kunna vittna om att åtskilliga av vårt lands ledande psykiater, som har studerat denna sak, har förklarat att det skulle vara mycket lätt att med hjälp av lämpliga maskiner åstadkomma en sådan identifikation.

Man måste kunna försäkra patienterna att deras anonymitet blir skyddad och att vad de säger till läkaren inte förs vidare. Det förtroende som måste existera mellan läkaren och patienten

Svar på interpellation ang. ett planerat centralregister över psykiskt sjuka

är över huvud taget en av grundvalarna för en framgångsrik terapi. Det gäller i alldeles särskilt hög grad i fråga om detta mycket ömtåliga klientel.

För undvikande av alla missförstånd vill jag understryka att min oro för en identifikation i detta fall inte alls riktar sig mot medicinalstyrelsens nuvarande chef eller hans närmaste medarbetare. Jag känner dem tillräckligt för att veta att de i lika hög grad som jag respekterar det absoluta kravet på anonymitet. Vi vet emellertid inte vad som kan komma att inträffa någon gång i framtiden, eftersom det i alla fall går att från dessa tejpade band framkalla vad som står på dem, varigenom en identifikation kan bli möjlig. Det kan tänkas att det många gånger missbrukade samhällsintresset dyker upp igen. Man kanske t. ex. har funnit att en ökning av antalet trafikolyckor har skett, och någon kan komma på den tanken att man borde försöka undanröja de risker som kan vara förknippade med att personer med psykiska defekter av olika slag framför motorfordon. Det är ett fingerat exempel. Det skulle kunna anföras flera.

Jag vill också erinra kammaren om en någorlunda analog historia under en annan ledning av medicinalstyrelsen; det var helt andra personer som agerade där för 15—20 år sedan. Det företogs då en testning av under kriget inkallade värnpliktiga, och den visade sig i vissa fall ganska ödesdiger för de testade. Jag minns att jag fick besök av personer som var alldeles oförvitliga — dugande arbetare och liknande — och som hade uppsökt pastorsexpeditionen för att ta ut lysning men där fått veta att det fanns en anteckning om att de vid den undersökning som gjorts under militärtjänstgöringen hade befunnits inte vara så kapabla att de enligt lagstiftningens bestämmelser kunde få lysning för äktenskap. Detta ställde till en oerhörd massa trassel. Om man hade granskat denna åtgärd

litet närmare i sömmarna, hade det nog blivit en rätt stark reaktion. Jag tycker därför att talet om att oron skulle vara obefogad inte är riktigt. Det ligger både erfarenheter och farhågor för framtiden bakom denna kritiska inställning. Särskilt i vår expertbetonade tid är det — tror jag — mycket viktigt att man riktigt kan utnyttja både statistikens och testningsmetodikens resultat, men det måste också ske under förutsättning att man håller ett öga på såväl statistikerna som testarna. Det händer mycket lätt att det görs övertramp i detta avseende.

Jag skall vidare, herr talman, be att få säga ett par ord om den statistik som medicinalstyrelsen har tänkt sig och som — enligt vad det nu förklarats — efter den ändring som inrikesministern har medverkat till skulle bli mindre värdefull än tidigare. Det kan nog sättas ett stort frågetecken i kanten vad beträffar värdet av denna statistik, och det av olika skäl. Ett av dessa är att de diagnoser som man bygger på inte bara är ofullständiga och otillräckliga utan också i andra avseenden missvisande. Jag förstår mycket väl att medicinalstyrelsen har den uppfattningen att om det finns en internationell hälsovårdsorganisation och denna hittar på ett klassifikationssystem och en diagnosstatistik, skall dess förslag följas. Det är alldeles naturligt att man på detta område följer internationella bestämmelser, men världshälsoorganisationens statistik, som rönt mycken kritik inte minst i vårt land, har också underkänts av alltför många länder. Det är endast ett fåtal — jag vill minnas fem eller sex länder — som har accepterat den, och detta förringar värdet av denna i och för sig riktiga internationella synpunkt.

Skall vi ha en statistik rörande vårdbehovet, behöver vi inte bara uppgifter om de människor som varit intagna på mentalsjukhus av olika slag, psykiatriska lasaretsavdelningar o. s. v.,

Svar på interpellation ang. ett planerat centralregister över psykiskt sjuka

utan också en översikt över dem som står på väntelistorna, d. v. s. det stora sjukdomsmaterial som finns utanför sjukhusen. Det är nämligen ett faktum att vårdresurserna är klart underdimensionerade på detta område. En fördubbling av antalet vårdplatser skulle lätteligen kunna fyllas av patienter. Om det skall vara en vettig statistik, bör man därför ha mera överskådliga uppgifter än de som kan fås med ett sådant register, som — det förstår jag mycket väl — skall omfatta både de somatiska och de psykiska sjukdomarna.

Jag har varit i kontakt — och jag tror att herr statsrådet också har varit det — med en av våra ledande vetenskapsmän på statistikens område, som i likhet med mig och mina meningsfränder helt underkänner denna form av statistik. Han går också in på frågan om en identifikation och anför ett par exempel på en förnuftigt anordnad statistik av det slag som jag tillåter mig efterlysa. Jag skall be att få citera de båda huvudpunkter som han anför i ett brev som jag fått från honom. Han föreslår för det första:

»Inom enhetligt drivna upptagningsområden (i första hand universitets-klinikernas) bör en analys ske av olika klientel (vårdade såväl som väntelistornas vårdbehövande). Ökade resurser för vetenskaplig behandling av ett dylikt material borde betala sig genom mera realistiska uppgifter.»

För det andra skriver han:

»Genom s. k. hälsoundersökningar av stickprovskaraktär har man möjlighet att med begränsade resurser åstadkomma en objektiv och enhetlig inventering av sjukdomsfrekvenser och att direkt göra en beräkning av olika slags vårdbehov. Detta har hittills skett blott i liten skala, oenhetligt och för icke representativa landstingsområden och ibland blott för vissa kroppssjukdomar. Här borde en central statlig sampleundersökning göras. En avancerad stick-

provsmetodik kan hålla kostnaderna nere.»

Jag har med detta bara velat ange vad en man utanför medicinalstyrelsen som är fackman på statistikens område betraktar såsom önskvärt när det gäller en riktig morbiditetsstatistik.

Jag skulle vilja sluta med att rikta en vädjan till statsrådet. Hur vore det om ett par sådana förnuftiga män som chefen för inrikesdepartementet och chefen för medicinalstyrelsen med användande av tillgänglig expertis försökte åstadkomma någonting utöver den centrala registrering det här gäller och som enligt min mening har ett alldeles för begränsat värde? Jag delar statsrådets uppfattning att det behövs en ytterligare vidgad och förbättrad medicinalstatistik, men det räcker inte bara med ett sådant önskemål, utan man måste också göra någonting åt saken. Jag tror att statsrådet med det goda handlag som han brukar visa i sådana här angelägenheter är rätte mannen att sätta sig i spetsen för en sådan undersökning. Jag är övertygad om att man från medicinalstyrelsens sida ingalunda ställer sig ovillig till att medverka härvidlag, och riksdagen är säkerligen beredd att bevilja de anslag som erfordras för att skaffa ökade resurser för ändamålet.

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Herr von Friesen ansåg att man i detta sammanhang bl. a. behövde hålla ett öga på statistikerna. Jag har själv i mitt civila arbete sysslat med statistiskt material som måste vara konfidentiellt, även material av den typ som vi i dag diskuterar och beträffande vilket det är nödvändigt med sekretess för att skydda enskilda människor och deras omgivning. Det är för oss statistiker — det kan jag försäkra herr von Friesen — fullkomligt självklart att alla säkerhetsåtgärder minutiöst skall iakttas för att bibehålla sekretessen i sådana här fall och även

Svar på interpellation ang. ett planerat centralregister över psykiskt sjuka

i andra fall. Vi har ju liksom läkarna en tystnadsplikt.

När jag såg herr von Friesens interpellation frågade jag mig: Kan det verkligen vara möjligt att medicinalstyrelsen har begått några underlåtenhetssynder beträffande sekretessen när det gäller denna statistik? Jag tog därför reda på medicinalstyrelsens plan, statistikformulär och andra saker som är aktuella i sammanhanget, och jag kan tryggt säga att så som medicinalstyrelsen lagt upp det hela, föreligger det inte några risker i sekretesshänseende. Vi skall också komma ihåg att det redan lokalt finns tillgång till samma uppgifter som medicinalstyrelsen insamlar centralt. Den enda skillnaden gäller just folkbokföringsnumret, en sak som jag strax skall återkomma till.

Det finns väl all anledning att ha samma förtroende för medicinalstyrelsen och de två, tre personer, som där kommer i kontakt med materialet, som man har för de många som ute på olika platser i landet har tillgång till uppgifterna. Herr von Friesen sade ju också att han hade förtroende för medicinalstyrelsens personal. Men jag vill ändå ställa den frågan: Hur skall de som arbetar med att föra över materialet till tejpade band komma åt en individualuppgift? Ja, enda möjligheten är att man begagnar sig av födelsenumret. Men då måste man, såsom statsrådet framhöll, vända sig till pastorsämbetet eller länsstyrelsernas folkbokföringsavdelningar för att få reda på vederbörandes namn. Det måste ju vara ytterligt osannolikt att en person kan identifieras bara med hjälp av födelsenumret.

Nu är ju inte den saken mycket att diskutera, eftersom statsrådet enligt vad jag förstår i samråd med medicinalstyrelsen överenskommit om anordningar som skulle eliminera de förmenta riskerna. Men jag vill framhålla att dessa åtgärder är onödiga och kostsamma.

Herr von Friesen medger också att det inte är så farligt med den saken.

Risken skulle bestå i att när uppgifterna införts på det tejpade bandet kan de när som helst transformeras tillbaka till listor. Ja, det är alldeles riktigt, men inte heller i detta sammanhang bör man överdriva de latent risker som herr von Friesen talade om. Jag vill ta herr von Friesens eget exempel med en eventuell körkortsindragning för f. d. mentalsjuka, mentalsjuka eller vissa grupper av mentalsjuka. Jag kan försäkra herr von Friesen att man i en sådan situation inte skulle begagna sig av det tejpade materialet. Det skulle bli en omständlig procedur att översätta folkbokföringsnumren till namn i klartext. Nej, skulle man komma på en sådan idé, kan man under alla förhållanden gå samma väg som medicinalstyrelsen nu gör och lokalt samla in de uppgifter man behöver.

Herr von Friesen framhåller också att hela statistiken blir fristfällig och pekar i sammanhanget på diagnosuppgifterna. Ja, det är visserligen 30 år sedan jag sysslade med sjukhusjournaler, men jag vet inte om de har förbättrats så mycket sedan dess. I varje fall kan jag vitsorda att på den tiden var diagnosangivelserna mycket ojämna. Men materialet var ändå användbart för rent vetenskapliga ändamål. Det representerade ett statistiskt basmaterial, ur vilket man dock sedan kunde välja ut fall som man närmare ville undersöka.

Nu skall vi komma ihåg att vår diskussion gäller ett administrativt statistiskt material, som är till för att åstadkomma den planering på hälso- och sjukvårdens område som så innerligt väl behövs. Jag vill påpeka att det allmännas utgifter för sjuk- och hälsovården nu snart är uppe i 4 miljarder per år. Det representerar väl ungefär 4 å 5 procent av vår bruttonationalinkomst. Det har brustit i den planeringen på det här området. Det var före den nuvarande inrikesministerns tid, så han kan inte lastas för det. Vi ser resultatet i den brist som nu råder på läkare, sjuk-

Svar på interpellation ang. ett planerat centralregister över psykiskt sjuka

sköterskor och annan sjukvårdspersonal.

En av huvudorsakerna till denna bristfälliga planering har varit att man inte haft sakmaterial att grunda prognoserna på. Nu skall det skaffas fram fakta. Men materialet är bristfälligt, säger herr von Friesen. Ja, men det går att även ur bristfälligt material få en ganska god grund för prognos- och planeringsverksamhet. Man kan exempelvis fastställa olika gruppers liggtider och deras åldersfördelning, och med hjälp av fakta om befolkningens kommande åldersuppdelning kan man få en uppfattning om framtidsutvecklingen. Givetvis bör man försöka att få det statistiska materialet så bra som möjligt, men även i den form det nu kommer att föreligga är det användbart och värdefullt inom sjuk- och hälsovårdsplaneringen.

Herr von Friesen citerade en del förslag av en framstående statistiker, men han läste så hastigt att jag inte kunde följa med i detalj. Jag hade dock ett intryck av att det rörde sig om rent vetenskapliga undersökningar, alltså sådant som primärt inte har något med den administrativa planeringen att göra.

Statistikern föreslog också att man borde göra stickprovsundersökningar. Då får man emellertid samma sekretessproblem men i mindre skala. Eftersom medicinalstyrelsens chef är närvarande i dag, vill jag säga att sampling är en sak som mycket väl kan komma i fråga. Men det betyder inte att jag anser de undersökningar obehövlige som nu är planerade och skall genomföras.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Mentalsjukvården i vårt land har under de senaste åren tilldragit sig stor uppmärksamhet, och vi har kunnat förmärka ett ökat förtroende från allmänhetens sida. Gamla fördomar håller på att brytas ned, vilket ur flera synpunkter är utomordentligt tacknäm-

ligt. Det har självfallet, tillsammans med den allmänna och glädjande utveckling som sker på detta område, stärkt våra möjligheter att bota och hjälpa sjuka människor till rätta. Alla sådana strävanden har givetvis vårt gemensamma stöd när det gäller upprustningen av mentalsjukvården och försöken att få den jämställd med kroppssjukvården.

Vi arbetar för närvarande med en ändring av sinnessjuklagen. När herr von Friesen och jag tillsammans med de övriga som deltog i utredningsarbetet i dessa frågor begärde en utredning om ny sinnessjuklagstiftning, var avsikten att få bort alla de moment i lagen som levat kvar sedan slutet på 1800-talet och som var förlegade och obehövlige. Där råder inga delade meningar. Så snart det arbetet är klart skall mycket av det gamla rensas ut. Vi har också arbetat fram en lagstiftning, som ger väsentligt ökade möjligheter till intagning på egen begäran vid våra sjukhus, och vi hoppas att det så småningom skall bli den helt dominerande och enda förekommande intagningen.

Men om den utvecklingen sålunda är mycket gynnsam, så är det klart att den debatt som uppstått i anslutning till förslaget om det register som här är på tal kan vara lite besvärlig och kan komma att hämma denna gynnsamma utveckling — speciellt om man framför farhågor rörande möjligheterna att använda det tilltänkta registret för andra syften än det som avses med förslaget. Jag säger detta därför att när jag i mitt interpellationssvar så starkt har understrukit att vi är överens med medicinalstyrelsen om det riktiga i att lägga upp ett register av detta slag, så är det därför att vi tror att registret är nödvändigt för att kunna genomföra en planering på sjukvårdens olika områden. Jag tyckte mig också i herr von Friesens anförande kunna märka att han i stor sett delade den uppfattningen att vi behöver ett register, men att vi kan diskutera dess utformning.

Svar på interpellation ang. ett planerat centralregister över psykiskt sjuka

När vi därför i fullt samförstånd med medicinalstyrelsen har kommit överens om att tillmötesgå kritiken och säga att det inte ens skall kunna framföras en misstanke om att registret kan komma till användning i annat syfte än det avsedda, så är det med hänsyn till mental-sjukvården och dess framtid. Jag vill gärna säga till herr von Friesen, att vid de överläggningar vi haft med medicinalstyrelsen, där vi som jag sade är fullt överens, har vi kommit fram till att det får bli medicinalstyrelsens sak att göra en utredning om hur man skall kunna lägga upp registret med den förändring som vi här talat om.

Därmed tror jag att denna debatt kan ebba ut eller läggas ned och att den inte skall behöva oroa framför allt dem som råkar ut för eventuella mentala åkommor. Vi har anledning att söka arbeta i den riktningen, att vi vinner förståelse hos alla människor för att även en mental åkomma är ett sjukdomsfenomen som varje annat som man kan råka ut för.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag har mycket litet att tillägga med anledning av det sista inrikesministern sade — jag tror vi är på samma våglängd i denna fråga.

Till herr Wahlund vill jag bara säga några ord, då han enligt min mening som statistiker bagatelliserar vådorna av en sådan statistik som här ursprungligen var avsedd. Jag skulle också, eftersom jag inte själv är statistiker utan måste lita på auktoriteterna, citera den andre professorn, som säger: »Om man tar med individens födelenummer, är identifieringsarbetet banalt enkelt.» Sedan slutar han, vilket också går emot herr Wahlunds synpunkter: »En 'riksstatistik' kan därför enligt mitt förmenande inte ge en bättre men väl en sämre redovisning av de företeelser, för vilka man söker planera vårdåtgärder.»

I motsats till herr Wahlund skulle jag också vilja säga att denna statistik

i vissa regioner av den typ vi brukade kalla för Hallandsundersökningen i mentalsjukvårdsdelegationen, inte har bara ett vetenskapligt intresse. Den har i hög grad ett praktiskt intresse därför att den träffar alla de vårdbehövande sjuka, vare sig de är intagna, har varit intagna på sjukhusen eller eventuellt väntar på vård.

Nu tillhör detta resonemang kanske, herr Wahlund, de akademiska, eftersom man, vilket jag är mycket glad över, har ändrat på denna statistik på initiativ av inrikesministern, men jag tror ändå inte att man på det sätt herr Wahlund gjorde får bagatellisera frågan.

Herr Wahlund talade till slut om att den nuvarande inrikesministern har utrett ett förträffligt arbete men att det har begåtts försummelser i det förflutna. Jag vet inte om det är någon särskild inrikesminister herr Wahlund vill lasta för dessa till äventyrs förekommande försummelser. Annars vill jag gärna säga att jag tror att den nuvarande inrikesministern, herr Johansson, lagt ned ett utomordentligt och förtjänstfullt arbete just på uppräckningen av mentalsjukvården och för den jämlikhet mellan mentalsjukvård och somatisk vård som vi eftersträvar och som är mycket besvärlig att nå på grund av åtskilliga fördomar ute i vårt samhälle just mot de psykiska sjukdomarna.

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! När herr von Friesen tidigare åberopade »framstående psykiater» i detta land som stöd för sin ståndpunkt, var jag inte så imponerad. Men när det är en »framstående statistiker» — jag vet inte vilken — som har yttrat sig, är det väl skäl för mig, herr talman, att säga några ord.

Att en komplettering av det tänkta materialet i medicinalstyrelsen med namnuppgifter skulle vara enkel, kan jag inte förstå att någon statistiker har kunnat säga.

Jag sade, herr von Friesen, att det

Svar på interpellation ang. skolungdomens rökvanor

kunde vara rekommendabelt att göra stickprovsundersökningar. Men även den statistiker, herr talman, som rekommenderade sådana, kommer säkert, när han vill göra dem, att vända sig till medicinalstyrelsen och be att få just här ifrågavarande material som basmaterial för stickprovet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15**Svar på interpellation ang. skolungdomens rökvanor**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Westberg har frågat mig, om jag delar uppfattningen, att det kraftigt växande tobaksbruket bland skolungdom är av så allvarlig karaktär, att intensifierade åtgärder för upplysning av riksomfattande karaktär om skaderiskerna bör vidtagas.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Från såväl skolmyndigheternas som de hälsovårdande myndigheternas sida försöker man på allt sätt sprida upplysning om farorna av tobaksmissbruk, varvid man särskilt riktar sig till ungdomen.

Vad särskilt angår upplysningsverksamheten i skolorna vill jag nämna, att undervisningen i hälsolära omfattar bl. a. skadliga ämnens inverkan på människokroppen, såsom t. ex. tobak och alkohol. Skolläkarna och skolsköterskorna bedriver vidare hälsopropaganda; skolsköterskan bl. a. vid s. k. hälso-stunder och skolläkaren genom föredrag för elever och målsmän. Dessutom behandlas rökningen av skolläkare och skolsköterskor vid individuell rådgivning till eleverna.

Skolöverstyrelsen har vidare rekommenderat skolorna att i ordningsföre-

skrifterna bestämt tillråda eleverna att avhålla sig från tobaksrökning samt stadga förbud mot rökning inom skolans område och närmaste omgivning samt vid utfärder, övningar och andra tillfällen, då elev står under skolans omedelbara ledning och uppsikt.

Skolöverstyrelsen har även sökt kontakt med lärar-, målsman- och andra organisationer för intensifiering av upplysningsverksamheten. Bl. a. behandlas tobaksfrågan i stor utsträckning i målsmannaföreningar och vid föräldramöten.

Jag kan i detta sammanhang nämna att i skolradion avses under april 1962 sändas tre program om tobaksrökningens hälsorisker i skolradions programserie om människokroppen.

Vidare har medicinalstyrelsen för några år sedan medverkat vid spridningen av en av ett försäkringsbolag bekostad affisch med text: »Klipp av — nikotin är gift» på så sätt, att affischen tillställts samtliga abonnenter på styrelsens propagandaaffischer, t. ex. sjuk-kassor, mödra- och barnavårdscentraler, distriktssköterskor, apotek, tandläkare, kommunalkontor.

I följet medicinalstyrelsen trycka en propagandaaffisch mot tobak med rubriken »Nej — ingen tobak för mej» i sammanlagt 32 000 exemplar, varav 27 000 exemplar avsedda för skolorna.

Det är att vänta, att upplysningsverksamheten mot tobaksbruket får ytterligare tyngd, allteftersom resultaten av den allt intensivare forskningen på området framkommer. Bl. a. har vid statens institut för folkhälsan år 1959 och 1960 på uppdrag av tobaksmonopolet utförts undersökningar av cigarrettrökens beståndsdelar med avseende å tjära och nikotin. Resultaten av undersökningarna har publicerats i Nordisk Hygienisk Tidskrift, vilken distribueras till hälsovårdsnämnder m. fl. Vidare bedriver folkhälsoinstitutet och karolinska institutets hygieniska institution för närvarande i samverkan en undersökning an-

Svar på interpellation ang. skolungdomens rökvanor

gående tobaksrökningens inverkan på luftvägarnas slemhinnor.

Därjämte planeras en undersökning angående rökvanor i kombination med dödlighet och sjuklighet.

Här må även nämnas det stöd till forskningen och propagandan, som lämnas av Svenska tobaksaktiebolaget, liksom om den propagandaverksamhet, som bedrivs av Riksförbundet mot tobaken. Vidare har statens ungdomsråd tillstyrkt, att från anslaget till upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor skall anvisas ett bidrag till förbundet för en film kallad »Rökpaus» och för material i anslutning till filmen för visning bl. a. i olika ungdomsorganisationer. Kungl. Maj:t kommer inom kort att ta ställning till detta förslag.

Jag delar interpellantens uppfattning att den stora tobakskonsumtionen bland ungdomen är ett allvarligt problem och att intensifierad upplysningsverksamhet om skaderiskerna är påkallad. Såsom framgår av vad jag anfört ägnar myndigheterna frågan stor uppmärksamhet och kommer även i framtiden att på olika sätt söka nå ungdomen med upplysning om skaderiskerna.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag ber först att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för svaret på interpellationen.

Jag noterar med stor tacksamhet den positiva inställning till frågan och det stora intresse för att komma till rätta med problemet som statsrådet i dag och tidigare givit uttryck för. Jag vet också — och konstaterar det med tacksamhet — att medicinalstyrelsen och även skolöverstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på detta allvarliga och oerhört svåra frågekomplex, och jag är tacksam för allt som görs såväl från myndigheternas sida som från försäkringsbolag

och enskilda för att motverka tobaksbruket, särskilt bland de unga. Men jag har den uppfattningen att det arbete som bedrivs kan vidgas och intensifieras och kanske också bedrivs mera målmedvetet. Det tas värdefulla initiativ, men de blir ofta av engångskaraktär och berör endast en mindre krets eller ett mindre område.

Vi är säkerligen alla överens om att tobaksbruket är skadligt för hälsan, och det gäller ju särskilt under de år som vi kallar uppväxtåren. Hur stora skadeverkningarna är har inte till fullo utretts, men de rön som gjorts visar ändå tydligt att riskerna för hälsan är betydande. Och det är säkerligen riktigt när inrikesministern säger att upplysningsverksamheten mot tobaksbruket får ytterligare tyngd efter hand som resultaten av den allt intensivare forskningen på området redovisas. I det sammanhanget kan det också vara av värde att bekantgöra resultat, som forskningen i andra länder kommit till. I England har en kungl. kommission, som sammanställt olika engelska forskningsresultat, nyligen redovisat att var fjärde eller femte storrökare dör i lungcancer.

Men det är inte enbart ur hälsosynpunkt eller ur hygieniska synpunkter som tobaksbruket är skadligt — det har ju även ekonomiska och moraliska aspekter. När fickpengarna inte räcker till för att fylla behovet av tobak frestas de unga att på oärligt sätt komma över pengar eller tobaksvaror. Domare och barnavårdsmyndigheter runtom i landet kan intyga detta. Det händer inte så sällan att domaren på sin fråga »Varför stal ni — vad skulle ni ha pengarna till?» får svaret: »Jag skulle köpa cigaretter.»

Då inrikesministern genom svar vid ett tidigare tillfälle dokumenterat sitt intresse för att medverka till vidgad upplysningsverksamhet angående tobaksbrukets skadeverkningar har jag velat ta upp frågan på nytt i anslutning till uppgifter, som redovisats vid en un-

Svar på interpellation ang. skolungdomens rökvanor

dersökning rörande skolungdomens rökvanor i Uppsala och de åtgärder som denna undersökning föranlett. Undersökningen visade att skolungdomens rökvanor breder ut sig på ett oroväckande sätt och att de tränger ned till allt lägre åldrar. Det fanns t. ex. flera röka-re bland tio—elvaåringarna än bland tolv—trettonåringarna. Flera tioåringar uppgav sig röka mer än tio cigaretter per dag. Rekordet hade ett par sjutton-åringar som uppgav sig röka mer än sextio cigaretter varje dag.

Läget var sådant att man ansåg, att något måste göras, och man beslöt bl. a. att starta en kampanj mot rökningen.

Den lades upp i samarbete med representanter för stadens föräldraför-eningar, den obligatoriska skolan och Upsala sparbank, och man enades om att söka nå barnen och de unga via lärarna och föräldrarna. På en studiedag, anordnad av Lärarförbundet, framlades resultatet av undersökningen varefter följde ett föredrag av en läkare om tobakens skadliga inverkan på människokroppen. Man demonstrerade hjälpmedel, som finns till lärarnas förfogande i detta ämne i form av film, bild- och ljudband, broschyrer och andra skrifter etc. Samtidigt presenterades lektionsutkast, som särskilt utarbetats för att komma till användning under kampanjen. Samtliga lärare på mellan- och högstadiet fick dessa lektionsutkast och de utdelades även till biologilärarna i de icke obligatoriska skolorna. Vidare utsändes en affisch till varje skolklass, och genom en tippningstävling sökte man stimulera lärare och elever att intressera sig för undervisning i denna fråga. I en skrivelse till föräldraför-eningarna inom länet föreslogs att ämnet skulle upptagas till behandling och diskussion på föräldramöten och klass-träffar. Man sökte också med framgång engagera pressen i kampanjen.

Jag är övertygad om att en kampanj som den jag här redogjort för och som gäller Uppsala län skulle kunna genom-

föras över hela riket. Om en sådan rikskampanj finge stöd av statsmakterna och radio, TV och press engagerades, skulle den kunna bli av stor betydelse — den kunde bli opinionsbildande och skapa en god atmosfär för fortsatt upplysningsverksamhet i den viktiga fråga det här gäller. Och att det är en stor och allvarlig fråga — säkerligen större än vi vanligtvis räknar med — hoppas jag att vi alla är ense om. Det har man också förstått på andra håll i världen. I England t. ex. satsar regeringen för närvarande betydande belopp för att bedriva en propagandakampanj mot tobaken i skolorna. Vi kan också helt visst göra mer än vi hittills har gjort på denna väg.

Jag är givetvis medveten om nödvändigheten av att en sådan kampanj som jag här redogjort för följes upp, men detta faktum får inte hindra oss från att nu ta initiativ. Det gäller sedan att genom olika åtgärder utvinna största möjliga resultat av den stimulans, som en sådan kampanj skulle innebära. Självfallet måste kampen mot tobaken föras på så bred front som möjligt. Jag har dock här velat inskränka mig till en kampanj av det slag som har startats i Uppsala län.

Jag vill vädja till inrikesministern att, gärna i samråd med ecklesiastikministern, uppdraga åt lämplig person eller lämpligt organ att organisera en rikskampanj av det slag som genomförs i Uppsala län. Man vet av erfarenhet att en sådan kampanj kan få stor betydelse.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Denna fråga har förts på tal vid en följd av riksdagar, något som för övrigt inte är så underligt sedan läkarna under senare år tagit till orda på sätt som skett.

Herr Westberg har i sin interpellation — och liksom förut andra med honom — påpekat hur tobaksbruket åter sig nedåt i åldrarna och nu har blivit

Svar på interpellation ang. skolungdomens rökvanor

ett barn- och ungdomsproblem. I skolan undervisas om tobakens verkningar och somliga skolor har infört förbud mot rökning. Svenska tobaksaktiebolaget anser att rökning bland skolungdom bör motverkas och anslår en kvart miljon kronor för att avhålla barn och ungdom från att röka.

Allmänna beredningsutskottet har nyligen här i riksdagen uttalat att den stigande tobakskonsumtionen är en allvarlig företeelse, och Riksförbundet mot tobaken har tillsatt en läkarkommitté med uppgift att följa denna fråga och eventuellt komma med förslag. Det görs alltså en hel del.

Men, herr talman, när alla dessa åtgärder, all vår ömma omsorg om barn och ungdom så värst långt och blir den tagen på allvar? Blir alla våra åtgärder inte i hög grad slag i luften? Vuxna rökare och icke rökare är överens om att ogilla rökvanorna bland barn och ungdom. Vi vet att 29 procent av pojkarna under tio år röker — enligt uppgift som herr Westberg ger i sin interpellation — och att var tredje 15—16-åring i Stockholm är vanerökare. Har vi mot denna bakgrund någon utsikt att vända strömmen genom intensiv upplysning i skolorna, offentliga kampanjer, hot om indragning av veckopengen etc., så länge som den vuxenvärld som förehåller tonåringarna det skadliga i att röka samtidigt lägger ner över en miljard kronor årligen på en så skadlig vana?

Det är gott och väl att konung och partiledare, idrottsstjärnor och tonårs-idoler slutat eller aldrig har börjat röka — och det vill jag tacka dem för — men deras exempel mister oerhört mycket i slagkraft så länge de framstår som sällsamma undantag från regeln i de vuxnas värld. I filmen spelar cigaretten och stor roll och i svensk TV är ju cigaretten med ideligen som något hart när outhärligt.

Det är de medicinska och i någon mån de hygieniska argumenten mot rökning som har någon relevans och

som kan anföras med något av hopp om framgång i kampen mot ungdomens rökvanor. Det måste vara ganska svårt att effektivt tillhålla de unga att inte göra vad de äldre gör själva i så hög grad. Frågan blir hur man från lärarkatedrar, i annonser och i propagandafilmer, i föräldraföreningar och ungdomsorganisationer och över huvud taget i former som de vuxna dirigerar skall kunna driva de medicinska argumenten med framgång, om man samtidigt gör ett slags tyst boskillnad mellan de ungas skadliga rökning och de äldres — underförstått mindre skadliga — rökning.

En förtjänst tycker jag i alla fall att vår tids ungdom har i alldeles särskilt hög grad: den har ett utvecklat sinne när det gäller att genomskåda de äldres hyckleri. Ungdomen blir inte så värst imponerad av kampanjer, som ensidigt för tonåringarna predikar att alla som röker cigaretter länge och flitigt löper 10—50 gånger större risk än icke rökare att få lungcancer efter tjugo år eller mer, eller av kampanjer som upplyser om de samband mellan rökning och sjuklighet i andra former som vetenskapen konstaterat på senare år.

Det är ådagalagt att vanerökning av speciella medicinska skäl är särskilt skadlig för växande barn. Men ju högre ungdomsåldrar det gäller, desto mer konstlat blir det att brännmärka skolungdomens rökning samtidigt som man slätar över de vuxnas. Affischerna »Klipp av — nikotin är gift» eller »Nej, ingen tobak för mig» anser ungdomen i våra dagar bör delas ut till de äldre mer än till ungdomen. Cigaretterns nikotin, koloxid och tjärprodukter tar ju inte hänsyn till myndighetsstreck. Vi får akta oss för att i allt för hög grad åka in i vad en stockholmstidning för en tid sedan i en artikel kallade »tobakshyckleriet», och som jag här i någon mån refererat. Är cigarettrökningen en fara, så är den det både för de unga och de äldre!

Svar på interpellation ang. skolungdomens rökvanor

Både för spritens och tobakens del gäller, att det goda eller dåliga livsmönster, som de vuxna utvecklar i sin livsföring och som samhället tolererar eller stimulerar på skilda sätt, spelar en mycket större roll för ungdomens bruk eller missbruk än all upplysning och propaganda i förening.

Jag säger ett helhjärtat ja till kampanjen mot ungdomens rökning, likaså till medicinska forskningsområdets arbete i hithörande ämne. Det är värt allt erkännande, vilket också gäller medicinalstyrelsens tobaksupplysning. Jag har också all respekt för skolor och de många andra institutioner som vaknat upp inför nikotinets attentat mot det växande släktet. Men frågan är ändå om inte problemet i mycket hög grad ligger på annat håll, nämligen hos de äldre och deras exempel.

Jag uttalar den förhoppningen att statsmakterna med all kraft följer de initiativ som tagits och även ger det ekonomiska bistånd som kan behövas. Jag tror att det är en god investering, som är lika nödvändig som lönande.

Jag inser tillfullo att de synpunkter som jag här gett uttryck för beträffande det personliga föredömet inte är åtkomliga för vare sig regeringen eller riksdagen, såvitt det gäller lagstiftning. Men jag har i alla fall till debatten och kammarens protokoll velat foga även dessa synpunkter.

I detta anförande instämde herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Herr **WIKLUND** i Stockholm (fp):

Herr talman! Det är en särskild anledning som gör att jag begär ordet i denna debatt för att säga några få ord.

I onsdags behandlades här i kammaren en motion angående utredning av frågan om begränsning av ungdomens tobakskonsumtion. Om man lägger statsrådet Johanssons svar i dag på herr Westbergs interpellation bredvid utlåtandet över denna motion — det var allmänna beredningsutskottets utlåtande

nr 10 — finner man en överraskande skiljaktighet, då det gäller redovisningen av samhällets motåtgärder.

Statsrådet meddelar helt korrekt, att en framställning om statligt stöd till en film, som skolkommittén inom Riksförbundet mot tobaken inspelat, för närvarande prövas av Kungl. Maj:t, sedan statens ungdomsråd tillstyrkt visst stödbelopp. I utskottsutlåtandet meddelas emellertid, att ett statligt stöd redan utgått med hela 80 000 kronor, d. v. s. hela produktionsbeloppet. Här föreligger tydligen något missförstånd från utskottets sida, och jag finner det angeläget att observera detta och föra det till kammarens protokoll i detta sammanhang. Jag hade inte tillfälle att göra det vid förra onsdagens plenum.

Det vore utomordentligt tillfredsställande, om det begärda stödet till denna film lämnades med ett belopp av den storleksordning, som anges i allmänna beredningsutskottets utlåtande. Jag tror mig kunna räkna med att statsrådet Johansson med sitt stora intresse för dessa frågor söker göra vad som är möjligt för att få ett verkligt gynnsamt resultat av behandlingen av det ännu oavgjorda ärendet angående stöd till produktionskostnaden för denna film. Det gäller nämligen en film med mycket högt sakligt, pedagogiskt och även filmtekniskt värde. Det finns flera uttalanden om den saken.

Vad sedan beträffar den fråga som herr Gustafsson i Borås berörde, nämligen var man skall sätta in propagandan och upplysningen — om den skall gälla ungdom eller äldre — är det klart att den bör sättas in på båda grupperna, men det är enligt min mening väl så viktigt att rikta sig mot de äldres rökvanor. Jag skall inte vid detta tillfälle säga mer i denna fråga. Det blir säkert anledning att återkomma.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Den fråga, som herr

Svar på interpellation angående utökning av lokalerna för statens institut för folkhälsan

Wiklund berörde, skall jag undersöka litet närmare. Det kan vara så att utskottet fått ett mycket positivt besked om saken. Vi är från regeringens sida mycket intresserade av den här saken, framför allt när det gäller att söka nå ungdomen. Jag anser att en kampanj av sådan allmän karaktär även når de äldre.

Jag skall inte ta upp någon stor debatt — vi är ju så rörande ense om dessa saker — men jag vänder mig litet mot den något pessimistiska ton som jag tyckte låg i herr Gustafssons i Borås anförande. Jag kan förstå den om han säger att det brister i de äldres insikt om att det personliga föredömet spelar en utomordentligt stor roll. På den punkten är vi ense. Men när han säger att det kanske inte lönar sig med dessa stora kampanjer och när han ifrågasätter om våra åtgärder blir till någon nytta, vill jag peka på att en rad av de kampanjer som genomförts har visat, att om man kan engagera människorna i dem, så når man också resultat.

Jag hörde för någon tid sedan att den stora kampanj om spriten och ungdomen som pågår sedan i fjol håller på att sätta spår i en minskande frekvens av fylleriförseelser bland ungdomen i de åldrar som vi närmast vänder oss till. Det tycker jag ger anledning till att öka kraften hos både den kampanjen och andra. Men jag tror också att det är viktigt att man som myndigheterna gör vänder sig till skolan, till hemmen och till ungdomarna själva, engagerar dem i de kampanjer vi sätter i gång och får dem att känna att de är med. De skall också diskutera uppläggningsen av och formerna för verksamheten. Då tror jag att den ger resultat.

Jag uppfattade visserligen inte herr Gustafssons anförande så, att han ville avråda oss från att fortsätta med kampanjer utan att han ville ge dem ett stöd, men jag vill ändå gärna ha till protokollet antecknat att den kampanj

som pågår tycks ge resultat och att den manar till efterföljd också på andra områden.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Om mina ord föll så att de kunde ge intrycket, att jag är obotlig pessimist när det gäller möjligheterna att nå framgång med kampanjer, ber jag genast att få lägga det till rätta.

Jag tror att de kampanjer som lagts upp gör en utomordentlig nytta. Jag sade också att jag helhjärtat vill ge dessa kampanjer mitt stöd. Jag respekterar alla de åtgärder som vidtages. Vad jag ville föra in i debatten var, att vi äldre knappast kan klandra ungdomen för att den lägger sig till med avancerade rökvanor om vi själva röker — i hemmen och i alla offentliga sammanhang är cigarretten med. Det går inte att bara säga: Så skall du inte göra, det passar inte för dig, bara för mig. Den attityden tilltalar inte nutidens realistiska unga människor. Det var närmast detta jag ville ha sagt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16**Svar på interpellation angående utökning av lokalerna för statens institut för folkhälsan**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare fröken Elmén har frågat mig om jag vill skyndsamt uppta till prövning den av 1958 års riksdag påtalade frågan om lokalbristen för statens institut för folkhälsan och förelägga riksdagen de förslag till lokalförstärkning för institutet som nu är oundgängligen påkallade.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Såsom jag framhöll redan i proposi-

Svar på interpellation angående utökning av lokalerna för statens institut för folkhälsan

tionen 1958:83 med förslag till organisation av folkhälsoinstitutet är lokalerna uppenbarligen otillräckliga. Så snart riksdagen godtagit i propositionen angivna riktlinjer för en omorganisation uppdrog därför Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att verkställa utredning rörande institutets lokalbehov. Styrelsen har sedermera i maj 1961 efter samråd med styrelsen för institutet m. fl. framlagt förslag till lokalprogram för en utbyggnad. Därvid föreslås, att lokalresurserna mer än fördubblas.

Förslaget är för närvarande på remiss hos lokaliseringsutredningen. Så snart remissvaret inkommit har jag för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att meddela uppdrag åt byggnadsstyrelsen att påbörja erforderligt projekteringsarbete. Förslag i ämnet torde därefter kunna framläggas för 1963 års riksdag.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag skulle först vilja ifrågasätta lämpligheten av att avlämna femton svar på interpellationer en dag då alla partigrupper har sammanträden och kammaren mer och mer avfolkas. Det blir tråkigt för dem som skall tala i en så gott som tom kammare.

Jag skall emellertid be att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min interpellation. Jag förstår också av svaret att statsrådet är helt ense med mig om de stora svårigheter som statens institut för folkhälsan har att kämpa med.

Departementschefen framhåller att förslag till lokalprogram avlämnats av byggnadsstyrelsen och att förslaget remitterats till lokaliseringsutredningen. Att jag framställt en interpellation i denna fråga beror på att 1958 års riksdag med anledning av propositionen uttalade, att den förväntade att snarast

möjligt få ta ställning till ett byggnadsförslag, men något sådant har ännu inte kommit.

Ett annat skäl till att jag framställt interpellationen är en motion, som tillstyrkts av utskottet och som vi har att ta ställning till i morgon, då vi skall behandla inrikesdepartementets huvudtitel. Motionärerna begär att ytterligare medel ställs till folkhälsoinstitutets förfogande för att möjliggöra en intensifierad förebyggande kamp mot silikosen. Förhållandet är det, att man visserligen kan anslå medel, men svårigheten är att folkhälsoinstitutet varken kan bygga ut eller intensifiera sitt arbete, så länge institutet har de lokaler som det för närvarande har. Det är lokalfrågan, som utgör flaskhalsen. 1945 års utredning, som framlade sitt förslag 1956, framhöll också att lokalerna inte medger rationellt arbete. Sedan dess har förhållandena inte förbättrats utan snarare förvärrats. Lokalerna var färdiga 1941 och dimensionerades för ungefär 50 anställda. I dag arbetar där 220 personer.

Nu är det också så, att kraven snabbt ökar när det gäller utredningar och undersökningar, som skall göras vid institutet. Utvecklingen inom industrien och samhället i övrigt ställer ständigt nya krav på institutet. Tyvärr är väntetiden för att få utredningar utförda uppe i flera år. Därtill kommer att behovet av utbildning av personal, som skall arbeta inom olika hälsovårdande områden, också ökar. Det är en utbildning, som det är naturligt att institutet för folkhälsan har hand om. Utbildningen kräver också mer än förr större lokaler, eftersom den får ske i form av laborationer, emedan man måste meddela undervisning om användande av apparatur av olika slag.

De olika organisationerna, såsom LO och SAF, vill ha effektivare förebyggande åtgärder. Vi kan i dagens tidningar ta del av uppgifter om att man

Svar på interpellation angående utökning av lokalerna för statens institut för folkhälsan

tagit upp en verklig kampanj för att få fram förebyggande åtgärder mot sili-kosen. Folkhälsoinstitutet kommer där naturligt in i sammanhanget, eftersom det förfogar över expertis. Men som jag förut sade är väntetiden alltför lång, arbetsbalansen är stor och under årens lopp hinner mycket hända.

Om vi sedan ser saken ur personalens synpunkt, är det egendomligt, att statens institut för folkhälsan inte alls fyller de krav, som man ur arbetarskyddssynpunkt har rätt att ställa på arbetslokaler och personalrum.

Departementschefen säger nu, att förslaget har remitterats till lokaliseringsutredningen. Det förefaller mig mycket egendomligt, ty är det någonting som har uttalats i de olika utredningar som förevarit är det väl att man är klar över att det här måste förekomma ett intimt samarbete mellan institutet för folkhälsan och karolinska sjukhuset. Departementschefen uttalar också i 1959 års statsverksproposition, att man här förutsätter ett samarbete mellan karolinska institutet och statens institut för folkhälsan. År 1957 kontaktades även lokaliseringsutredningen i denna fråga och hade inte heller då någon erinran att göra. Det förefaller mig därför snarast som om denna remiss mera tillkommit för att förhala frågan än för att det verkligen förelegat ett behov av remissyttrande eller utredning på denna punkt.

Jag skulle tro att det finns få institutioner vid sidan av folkhälsoinstitutet som är så invävda i andra statliga institutioner och organisationer. Om man först ser till styrelsen, består den av elva medlemmar, av vilka nio kommer från olika institutioner i Stockholm. Jag kan bara som exempel anföra att i styrelsen ingår chefen för medicinalstyrelsen, generaldirektörerna för FOA och arbetarskyddsstyrelsen, chefen för karolinska institutet, representanter för lärarkollegium, lärarhögskolan och Sve-

riges industriförbund. Institutet har i sitt arbete att ständigt ta kontakt med en rad statliga myndigheter. Jag skall här bara nämna samarbetet med arbetarskyddsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, försvarets forskningsanstalt, gymnastiska centralinstitutet och jordbruksnämnden. Det rör sig i allt om bortåt ett tjugotal institutioner, som man har ett ständigt samarbete med, inte bara någon gång i månaden eller kvartalet utan ofta förekommande.

Institutet måste vidare etablera samarbete vid planläggningar och utredningar med olika institutioner, som t. ex. just arbetarskyddsstyrelsen, karolinska sjukhuset, karolinska institutet m. fl. För detta arbete är man i behov av att kunna nå de olika fackbiblioteken. Det är en nödvändig förutsättning för hela arbetet.

Utbildningsfrågan blir en allt större angelägenhet. Institutet har i det fallet tillgång till olika föreläsare från institutioner i Stockholm. Dessa föreläsare kommer inte bara från det akademiska området utan även från andra håll, föreläsare som är insatta i det aktuella arbetet, vilket naturligtvis är en tillgång vid undervisningen.

Jag tycker att alla de uttalanden och utredningar som har gjorts klart har visat, att lokaliseringen är given, d. v. s. att institutionen bör finnas i stockholmsområdet i så nära anslutning som möjligt till karolinska institutet. Jag skulle också vilja säga att man är orolig för varje inslag här som fördröjer frågan. Det ligger en allvarlig fara i dröjsmål, alldenstund det uppkommer fler och fler problem och den ena utredningen efter den andra måste tas upp av institutet för folkhälsan.

Jag skulle vilja ha ett svar på varför man låtit lokaliseringsutredningen ta upp denna fråga till behandling. Jag vill samtidigt uttrycka en förhoppning om att riksdagen skall få möjlighet 1963 att ta ställning till byggnadsplanerna

Svar på interpellation angående utökning av lokalerna för statens institut för folkhälsan

och att det inte skall komma nya hinder i vägen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Fröken Elmén började sitt anförande med att ifrågasätta det lämpliga i att vi lämnade så många svar på en gång. Jag vill säga att detta har ett samband med arbetet i kanslihuset för att få fram alla propositioner. När interpellationerna har ställts söker vi att få in material för avlämnande av svaren. När vi sedan får tidsutrymme för att kunna bearbeta materialet och klara av svaren begär vi att få lämna dem i riksdagen. Jag skall inte vara ofin nog att bemöta fröken Elmén's fråga med en motfråga, om det är lämpligt att fråga i en sådan utsträckning. Det är riksdagens rätt, men det är också vår skyldighet att svara. Det hade kanske varit möjligt att påbörja detta plenum tidigare. Jag är emellertid medveten om att man stöter på svårigheter med utskottsarbetet. Vi får väl beklaga att fröken Elmén och jag nu ensamma diskuterar denna fråga, men jag förmodar att vår diskussion når en större publik på annat sätt.

Den fråga interpellanten berör har tagit lång tid att utreda och det har också tagit lång tid att bestämma den slutliga utformningen av institutionen. Jag är helt överens med fröken Elmén om att det är angeläget att institutionen får sina lokalbehov tillgodosedda. Den står i tur för en ordentlig upprustning, och det har också varit vår avsikt att försöka genomföra denna upprustning så skyndsamt som möjligt. Men under planeringsarbetet och efter det att utredningen lagt fram sitt betänkande har byggnadsstyrelsen vid överläggningar med företrädare för institutet och andra berörda myndigheter kommit in i diskussioner om exempelvis distrikts-sköterskeskolan bör förläggas dit — så-

som vi förutsatte i 1958 års proposition — eller inte.

Nu visar det sig att man kan uppnå en annan lösning av denna fråga genom att statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor kan få andra lokaliteter och att det är lämpligt att förlägga distriktssjuksköterskeskolan dit i samband därmed. Det har tagit tid för byggnadsstyrelsen att få fram denna andra möjlighet. Samma sak gäller karolinska sjukhusets hygieniska institution. Det ingick inte från början i utredningsuppdraget att den skulle förläggas till folkhälsoinstitutet. Nu är vi överens om att den bör ingå där. Därför har det också planerats för en sådan lösning. Detta gör att medan vi 1958 beräknade kostnaden till 8 miljoner kronor har den genom denna nya anläggning med större volym på byggnaden stigit till 13 miljoner kronor.

Även om det inträtt en viss kostnadsstegring sedan 1958 är det alltså nu fråga om ett väsentligt större projekt än vad som från början beräknades. Det har också sitt samband med att man ser fram emot ökade uppgifter, uppgifter som kräver större utrymme än det som man kunde beräkna år 1958. I så måtto kan man säga att man gör en viss vinst på grund av tidsförskjutningen, men jag vill gärna framhålla att det inte finns någon avsikt att förskjuta projektets utförande längre fram i tiden än vad som är nödvändigt när nu lokaliseringsutredningen fått förslaget för yttrande.

Denna utredning har att pröva förläggningen av de statliga institutionerna och den har begärt att få se också på vår planering här. Vi motsätter oss självfallet inte detta. Det bör vara möjligt att pröva också detta ärende även om jag preliminärt delar fröken Elmén's uppfattning. Det krävs en samverkan med en rad institutioner för att folkhälsoinstitutets arbete skall kunna fullföljas, varför jag tror att det skulle

Svar på interpellation angående utökning av lokalerna för statens institut för folkhälsan

stöta på mycket stora svårigheter att flytta institutionen utanför Stockholm. Men frågan skall undersökas precis som när det gäller andra institutioner.

Jag har i mitt svar sagt att vi räknar med att kunna lägga fram förslag till 1963 års riksdag, och däri ligger ett uttalande om att denna remiss inte innebär någon tidsförlust. Lokaliseringsutredningen har fått ärendet för bara någon månad sedan, och vi hade inte kunnat få fram proposition till vårriksdagen och inte heller till höstriksdagen i år, utan arbetet med propositionen får ske i samband med höstens budgetarbete. Någon tidsförskjutning blir det alltså inte. Vi får nu anstränga oss för att kunna klara av arbetet med vårt förslag till 1963 års riksdag. Så långt jag nu kan se bör det inte möta några hinder.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag var fullständigt ovetande om att alla förslag automatiskt skulle gå till lokaliseringsutredningen. Jag trodde att departementschefen var osäker beträffande frågan, huruvida denna institution skulle förläggas till Stockholm i närheten av karolinska institutet eller inte och att ärendet därför hade hänskjutits till lokaliseringsutredningen.

Sedan vill jag säga att jag haft den uppfattningen att lokaliseringsutredningen till varje pris försöker få i väg olika institutioner från stockholmsområdet till annan plats. Det har många gånger ifrågasatts om man har förfarit riktigt med de verk som redan finns och som man försökt placera ute i landet. Det medför naturligtvis mycket stora svårigheter, vilket man i dessa fall borde haft klart för sig redan från början. Byggnadsförslag beträffande folkhälsoinstitutet låg färdiga den 31 maj 1961. Sedan har de hänskjutits till lokaliseringsutredningen och man har en känsla av att detta fördröjt frågan ett

år och att vi därför först nästa år, om allt går väl, får ta ställning till ett förslag här i riksdagen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! För att det inte skall uppstå något missförstånd vill jag säga att detta med »automatiken» inte får fattas i den bemärkelsen att det skulle finnas beslut på att alla frågor på hit-hörande område skall prövas av lokaliseringsutredningen. Men inom regeringen är vi överens om att i den mån lokaliseringsutredningen begär att få pröva institutioners placering bör detta ske.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 62, angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet,

nr 77, angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m., samt

nr 79, angående organisationen av centrala sjukvårdsberedningen m. m.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 85, angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg Sveriges anslutning till konventionen samt åtgärder beträffande ett raketfält i Kirunaområdet, till utrikesutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 91, angående vissa anslag för bud-

getåret 1962/63 till universitet och högskolor m. m.,

nr 107, angående vidgad vuxenutbildning,

nr 108, angående ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m., och

nr 113, angående anslag till statistiska centralbyrån för budgetåret 1962/63, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 114, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst, m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 117, angående inrättande av en statlig sjuksköterskeskola i Norrköping, och

nr 118, angående anslag till socialstyrelsen för budgetåret 1962/63.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 119, med förslag till lag om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg författningsförslagen, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 120, angående vissa televisionsförfrågor,

nr 121, angående uppförande av sammansättningsverkstad för ammunition m. m., och

nr 123, angående godkännande av avtal om viss fastighetsöverlåtelse inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 125, angående inrättande av ett institut för exportkrediter, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg anvisande av anslag, till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Slutligen föredrogs var för sig föl-

jande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 127, angående anslag för vissa beredskapsåtgärder under budgetåret 1962/63 m. m.; och

till bevillningsutskottet propositionen nr 128, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

§ 18

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till särskilda utskottet motionerna nr 704—738;

till statsutskottet motionerna nr 739 och 740;

till jordbruksutskottet motionen nr 741; samt

till särskilda utskottet motionen nr 742.

§ 19

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 8 och 9, statsutskottets utlåtanden nr 11, 45 och 46, bevillningsutskottets betänkanden nr 9, 24, 27—29 och 34, bankoutskottets utlåtanden nr 9—11, andra lagutskottets utlåtanden nr 17 och 18, tredje lagutskottets utlåtande nr 15 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 11—15.

§ 20

Föredrogs den av herr *Johansson* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående olyckor under militära övningar.

Kammaren biföll denna anhängan.

Interpellation ang. arkivarbetarnas löne- och anställningsförhållanden**§ 21**

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, statsutskottets utlåtande nr 46 och tredje lagutskottets utlåtande nr 15 skulle i angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 22

Ordet lämnades på begäran till

Fröken ELMÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! Med hänsyn till att ett mycket stort antal propositioner överlämnats till kammaren i sådan tid att motionstiden skulle utgå på en och samma dag, tillåter jag mig hemställa att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 62, 107, 108 och 114 måtte utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter lördagen den 7 nästkommande april.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 23**Interpellation ang. arkivarbetarnas löne- och anställningsförhållanden**

Ordet lämnades på begäran till

Fröken ELMÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! Arkivarbetarnas löne- och anställningsförhållanden har sedan länge varit föremål för diskussioner i riksdagen. Det är allmänt erkänt att lönerna — som för närvarande, efter beslut den 17 februari i fjol, utgår med 555—620 kr. i lönegrupp 1, med 710—775 kr. i lönegrupp 2 och med 865—930 kr. i lönegrupp 3 — icke står i rimligt

förhållande till de arbetsprestationer som många arkivarbetare utför.

Arkivarbetet liksom musikerhjälpn skiljer sig från annat beredskapsarbete därigenom, att lönesättning ej sker efter marknadsmässiga principer. Detta har fått den följden, att stat och kommun får arbete utfört till ett pris, som väsentligt understiger det som den öppna marknaden betalar för motsvarande prestationer, samtidigt som vederbörande statliga eller kommunala inrättning får det utfört utan kostnad. Den arbetskraft det här är frågan om har ofta utnyttjats till kvalificerade uppgifter, som, om de utförts av ordinarie personal, skulle ha betingat avsevärt högre ersättning.

Antalet med arkivarbete sysselsatta personer har under en femårsperiod fördubblats. Mot denna bakgrund framstår ytterligare uppskov med lösningen av arkivarbetarnas problem som i högsta grad betänkligt. Den omprövning av lönesättningen för arkivarbetare, som statsutskottet år 1960 föreslog skola ske, sedan erfarenheter av den samma år införda lönedifferentieringen vunnits, bör komma till stånd snarast för att missbruk av ifrågavarande arbetskraft skall kunna förebyggas. Det bör också provas, huruvida icke arkivarbetare, som i flera år fullgott utfört sina uppgifter, skulle kunna befordras till extra ordinarie tjänstemän hos vederbörande inrättning.

Med anledning av vad jag här anfört, anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att en förbättring av arkivarbetarnas löner och övriga anställningsvillkor kommer till stånd och att anställningarna tryggas, exempelvis genom att möjlighet beredes arkivarbetare med flera års tjänst i en inrättning att erhålla en extra ordinarie befattning?

Denna anhållan bordlades.

§ 24

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd vid skada på eller förlust av fiskredskap jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1962/63 till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket jämte i ämnet väckta motioner.

§ 25

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

från andra lagutskottet:

nr 131, i anledning av väckt motion angående upphävande av värnpliktslagens regler om reservofficersaspirants tjänstgöringstid;

nr 132, i anledning av väckta motioner angående lagen om semester; och

nr 133, i anledning av väckta motioner om viss ändring i butikstängningslagen; samt

från tredje lagutskottet:

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till brandlag och brandstadga m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskottet;

nr 128, i anledning av väckt motion angående översyn av bestämmelserna om äganderättsanmälan beträffande bil;

nr 129, i anledning av väckta motio-

ner om slopande av kontrollen vid överlåtelse av bostadsrätt; och

nr 130, i anledning av väckta motioner om ersättning i realvärden till skadelidande vid sjöreglering m. m.

§ 26

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 101, med förslag angående grunder för avlöning och andra ersättningar åt civilförsvarspliktiga m. m.,

nr 104, angående ökad utbildning av läkare, tandläkare m. m.,

nr 105, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62,

nr 106, angående vissa frågor rörande lärarutbildning,

nr 110, angående medelsbehoven under försvarsgrenarnas avlöningsanslag för budgetåret 1962/63 m. fl. anslagsfrågor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 124, angående inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag, m. m., samt

nr 131, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkterna 6 och 7 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Dessa propositioner bordlades.

§ 27

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59, angående anslag för budgetåret 1962/63 till journalistutbildning, motionen nr 743, av herrar *Hamrin* i Jönköping och *Nyberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående rennäringens främjande, motionerna:

nr 744, av fru *Jäderberg m. fl.*, och

nr 745, av herr *Lassinantti m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, angående bidrag till ortopediska hjälpmedel och hörapparater m. m., motionerna:

nr 746, av fröken *Elmén* och herr *von Friesen*,

nr 747, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Wahrendorff*,

nr 748, av herr *Hedin m. fl.*,

nr 749, av fru *Sjövall*, och

nr 750, av herrar *Wahrendorff* och *Dahlgren*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 87, med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612), motionerna:

nr 751, av herr *Bohman*, och

nr 752, av herr *Lindkvist m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 93, med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., motio-

nen nr 753, av herrar *Bohman* och *Magnusson* i Borås;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., motionen nr 754, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl.; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, angående yrkesutbildningen på jordbrukets område, motionen nr 755, av herr *Magnusson* i Nennesholm.

Dessa motioner bordlades.

§ 28

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 19.51.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 28 mars

Kl. 10.00

§ 1

Herr TALMANNEN yttrade:

Såsom tidigare meddelats kommer kvällsplena icke att anordnas i dag eller fredagen den 30 mars, då sammanträdet börjar kl. 11.00. Kammarens sammanträde på fredag inledes med att jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 angående utgifter inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde, nr 5 om statligt stöd vid skada på eller förlust av fiskredskap samt nr 6 beträffande särskilt stöd åt det mindre jordbruket i angiven ordning företages till avgörande. De ärenden, som eventuellt icke medhinnes vid fredagens plenum, kommer att upptagas till behandling vid sammanträdet onsdagen den 4 april kl. 10.00.

§ 2

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 101, med förslag angående grunder för avlöning och andra ersättningar åt civilförsvarspliktiga m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg förordningsförslaget, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 104, angående ökad utbildning av läkare, tandläkare m. m.

Vid härfter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 105, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, hänvisades propo-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tionen, såvitt avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till särskilda utskottet propositionen nr 106, angående vissa frågor rörande lärarutbildning; och

till statsutskottet propositionen nr 110, angående medelsbehoven under försvarsgrenarnas avlöningsanslag för budgetåret 1962/63 m. fl. anslagsfrågor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 124, angående inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg anvisande av anslag, till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Slutligen föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 131, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkterna 6 och 7 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 743;

till jordbruksutskottet motionerna nr 744 och 745;

till statsutskottet motionerna nr 746—750;

till behandling av lagutskott motionerna nr 751 och 752;

till bankoutskottet motionen nr 753; samt

till jordbruksutskottet motionerna nr 754 och 755.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 1, 5 och 6.

§ 5

Föredrogs den av fröken *Elmén* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående arkivarbetarnas löne- och anställningsförhållanden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Främjande av bostadsförsörjningen m. m., tillika svar på interpellation angående successiva avvecklingen av hyresregleringen

Föredrogs i ett sammanhang statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

tredje lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner angående bostadspolitiken.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet Nilsson hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Gustafssons i Skellefteå interpellation angående den successiva avvecklingen av hyresregleringen.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.**Statsutskottets utlåtande nr 46**

I propositionen nr 1 (bilaga 7, punkterna 76—84, 119—120 och 124) hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962, föreslagit riksdagen att

A. å driftbudgeten

I. godkänna av departementschefen föreslagna ändringar i vissa bestämmelser rörande statliga lån och bidrag m. m.;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för bostadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit;

III. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

IV. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsbostadsnämnderna, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit;

V. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

VI. godkänna av departementschefen föreslagna ändringar i bestämmelserna om familjebostadsbidrag;

VII. godkänna av departementschefen förordade ändringar i bestämmelserna angående förbättringslån;

VIII. för budgetåret 1962/63 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 4 478 000 kr.;

2) till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 850 000 kr.;

3) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 6 048 000 kr.;

4) till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 851 000 kr.;

5) till Ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m. ett förslagsanslag av 300 000 000 kr.;

6) till Bostadsrabatter ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.;

7) till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.;

8) till Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor ett reservationsanslag av 25 000 kr.;

9) till 1960 års bostadsräkning ett reservationsanslag av 1 000 kr.; samt

B. å kapitalbudgeten

I. godkänna av departementschefen förordade ändringar i bestämmelserna om statliga bostadslån;

II. medgiva att under budgetåret 1962/63 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 1 120 000 000 kr.;

III. medgiva att under budgetåret 1962/63 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 15 000 000 kr.;

IV. för budgetåret 1962/63 anvisa

a) under statens utlåningsfonder

1) till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 740 000 000 kr.;

2) till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien ett investeringsanslag av 1 000 kr.;

b) under Fonden för låneunderstöd till Räntefria lån till bostadsbyggande ett investeringsanslag av 18 000 000 kr.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 138 av fru *Wallentheim m. fl.*,

I: 264 av herrar *Lager och Öhman*,

I: 265 av herr *Thorsten Larsson m. fl.*,

I: 406 av herr *Torsten Andersson m. fl.*,

I: 425 av herr *Bengtson m. fl.*,

I: 426 av herr *Bengtson m. fl.*,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I: 427 av herr *Bengtson m. fl.*,
 I: 428 av herr *Hagberg m. fl.*,
 I: 433 av herr *Holmberg*,
 I: 434 av herr *Lundström m. fl.*,
 I: 435 av herr *Sundin*, samt

från andra kammaren

II: 170 av herr *Johansson* i Norrköping m. fl.,

II: 333 av fru *Lewén-Eliasson m. fl.*,

II: 334 av herr *Lindkvist m. fl.*,

II: 335 av herr *Nilsson* i Gävle m. fl.,

II: 407 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl.,

II: 490 av herr *Eliasson* i Sundborn m. fl.,

II: 504 av herrar *Cassel* och *Bengtson* i Solna,

II: 507 av herr *Fälldin*,

II: 509 av herr *Heckscher m. fl.*,

II: 510 av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 511 av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 512 av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 514 av herr *Ohlin m. fl.*,

II: 602 av herr *Lindkvist* och fru *Thunvall*.

I de likalydande motionerna I: 138 (av fru Wallentheim m. fl.) och II: 170 (av herr Johansson i Norrköping m. fl.) hade hemställts, att riksdagen, i enlighet med förslag av bostadsstyrelsen, måtte besluta att samtliga inkomststreck för familjebostadsbidrag skulle höjas med 1 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 264 (av herrar Lager och Öhman) och II: 335 (av herr Nilsson i Gävle m. fl.) hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta 1) att i syfte att öka bostadsproduktionen till 80 000 nya bostäder under budgetåret 1962/63 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 1 184 000 000 kr., 2) att till lånefonden för bostadsbyggande för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 806 000 000 kr., 3) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att bostadsbyggnadsutredningen utöver gällande direktiv ålades att utre-

da räntepolitikens verkningar för bostadskostnaderna i vad avsåge den framtida bostadspolitiken.

I de likalydande motionerna I: 265 (av herr Thorsten Larsson m. fl.) och II: 333 (av fru Lewén-Eliasson m. fl.) hade hemställts, att bestämmelsen om maximiyta (125 m²) i 5 § kungörelsen 1957: 359 slopades.

I de likalydande motionerna I: 406 (av herr Torsten Andersson m. fl.) och II: 490 (av herr Eliasson i Sundborn m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

1) uttala angelägenheten att åtgärder vidtoges i syfte att tillgodose behovet av familje- och barnvänlig boendemiljö, 2) anhålla om utredning av frågan om fortlöpande och väsentligt vidgade undersökningar och forskningsmöjligheter rörande den framtida boendemiljöns utformning, samt 3) anhålla att företrädare för de politiska partierna bereddes tillfälle att deltaga i bostadsbyggnadsutredningens arbete.

I de likalydande motionerna I: 425 (av herr Bengtson m. fl.) och II: 512 (av herr Hedlund m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte

1) besluta att pensionärsbostadsbidrag fr. o. m. den 1 juli 1962 finge på i övrigt nu gällande grunder och i enlighet med vad i motionerna anförts utgå även i fall då lägenheten vore inrymd i hus, för vilket statligt bostadslån eller ränteeftergift ej beviljats, och utan avseende vid tidpunkten för lägenhetens färdigställande samt även i fall då pensionären vore ägare till den fastighet i vilken bostaden vore inrymd;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att av ovan angivna beslut föranledda ändringar i kungörelsen den 29 augusti 1958 (nr 483) om pensionärsbostadsbidrag måtte vidtagas;

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt tillsättande av särskilda sakkunniga för utredning och framläggande av förslag rörande pensionärer-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nas bostadsförsörjning i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer, nämligen sammanförande av nuvarande pensionsbostadsbidrag och kommunala bostadstillägg till en stödform, likvärdig stödnivå för berörda pensionärer i olika kommuner, en mellan stat och kommuner rimlig och mellan olika kommuner likvärdig kostnadsfördelning samt åtgärder till befrämjande av kommunernas anskaffande av bostäder för pensionärer; samt

4) beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

I de likalydande motionerna *I: 426* (av herr Bengtson m. fl.) och *II: 511* (av herr Hedlund m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte

1) besluta att statliga kreditgarantier finge så snart ske kunde, dock tidigast den 1 januari 1963, beviljas för sekundärlån till en- och tvåfamiljshus i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

A. att vid erläggande av ränta och amortering avseende statligt lån till en- och tvåfamiljshus finge gälla fast annuitet samt att förhandlingar måtte upptagas med vederbörliga kreditinrättningar i syfte att uppnå att vid erläggande av ränta och amortering avseende sekundärlån till en- och tvåfamiljshus, för vilka statlig kreditgaranti beviljats, fast annuitet regelmässigt tillämpades;

B. att, därest under A. åsyftade ordning beträffande sekundärlån ej kunde uppnås, annuitetsreglerna för erläggande av ränta och amortering avseende statligt lån till en- och tvåfamiljshus måtte utformas så, att lånets första år bleve fritt från annuitetserläggande och för lånets slutliga amortering inom 30 år erforderligt fast annuitetsbelopp genom jämna årliga höjningar av annuitetsbeloppen fr. o. m. lånets andra år uppnåddes under lånets femte år;

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om inkomstprövat stöd till småhusbyggande måtte utredas i enlighet med vad i motionerna anförts; samt

4) beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

I de likalydande motionerna *I: 427* (av herr Bengtson m. fl.) och *II: 510* (av herr Hedlund m. fl.) hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte

I. A. fastställa den garanterade räntan å vissa bostadslån i enlighet med i motionerna angivna grunder att gälla fr. o. m. den 1 januari 1962;

B. till Ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 225 000 000 kr.;

II. besluta

A. att tertiärlån, såvitt avsåge enskild, fr. o. m. den 1 juli 1962 finge beviljas upp till högst 90 % av belåningsvärdet och i övrigt på nu gällande grunder;

B. att räntefri stående del av förbättringslån fr. o. m. den 1 juli 1962 finge beviljas då den beskattningsbara inkomsten ej överstege 7 000 kr.;

III. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

A. att plan rörande avveckling av de generella bostadssubventionerna inom inkomstsvaga grupper likaledes måtte föreläggas 1963 års riksdag samt att i samband därmed förslag angående förbättring av det ekonomiska stödet till inkomstsvaga grupper likaledes måtte framläggas;

B. att skyndsamt utredning måtte vidtagas beträffande

1. dels frågan om övergång från statlig bostadslångivning till långivning med stöd av statliga kreditgarantier,

2. dels frågan om sådan utformning av bostadslångivningen — omläggning av nuvarande ränte-, amorterings- och annuitetsbetalningar samt införande av värdebeständiga bostadslån — att bostadsproduktionen främjades och de höga inledande kostnaderna sänktes,

3. dels frågan om införande av enhetliga låneregler för enskilda, kooperativa och allmännyttiga bostadsföretag samt kommuner;

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

IV. beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

I de likalydande motionerna *I: 428* (av herr Hagberg m. fl.) och *II: 509* (av herr Heckscher m. fl.) hade, såvitt nu var i fråga, hemställts,

A. att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t, sedan försöksverksamheten i fråga om tomtkostnadsgranskningen slutförts, måtte för riksdagen redovisa resultatet härav samt föreslå de ändringar i granskningen som försöksverksamheten kunde föranleda;

2) uttala, att förskott å statslån icke skulle utgå till kommun för inköp av saneringsfastighet;

3) besluta, att de såsom allmännyttiga betecknade bostadsföretagen skulle åläggas redovisningsskyldighet för sina fonder, dessas storlek och successiva uppbyggnad samt de för fonduppbyggningen tillämpade principerna;

4) besluta, att en särskild delegation skulle tillsättas för att — efter förhandlingar med vederbörande personalorganisationer — utarbeta och framlägga förslag rörande personalbehovet och personaluppsättningen inom bostadsstyrelsen;

B. att riksdagen måtte besluta,

1) att den statliga bostadslångivningen fr. o. m. den 1 juli 1962 skulle ersättas av ett kreditgarantisystem;

2) att i anledning därav varken preliminära beslut skulle meddelas angående lån från lånefonden för bostadsbyggande eller anslag anvisas till samma fond från nämnda datum;

3) att för erhållande av kreditgaranti en engångsavgift av 0,5 % skulle erläggas;

4) att räntegarantien skulle upphöra, då den tidigare fastställda giltighetstiden å tio år utgått;

5) att räntegaranti, avseende räntor å underliggande lån som hänförde sig till tiden fr. o. m. den 1 januari 1962,

skulle grundas på en räntesats av 5 % vad avsåge hus påbörjade före den 1 januari 1958 och en räntesats på 4,5 % vad avsåge senare påbörjade hus;

6) att egnahemslån och förbättringslån avseende hus som påbörjats fr. o. m. den 1 januari 1958 skulle för tid fr. o. m. den 1 januari 1962 förräntas efter en räntesats av 5 %;

7) att tertiärlån mellan 70 och 85 % av belåningsvärdet för hus påbörjade fr. o. m. den 1 januari 1958 skulle för tid fr. o. m. den 1 januari 1962 förräntas efter en räntesats av 5,5 %;

8) att tertiärlån till den del de överstege 85 % av belåningsvärdet för hus påbörjade fr. o. m. den 1 januari 1958 skulle för tid fr. o. m. den 1 januari 1962 förräntas efter en räntesats av 6 %;

9) att de tillägglån, som enligt beslut av 1953, 1957 och 1959 års riksdagar gjorts amorteringspliktiga, skulle för tid fr. o. m. den 1 januari 1962 förräntas efter en räntesats av 5,5 %;

10) att de tillägglån, som avsåge hus påbörjade före den 1 januari 1958, skulle till den del de icke på grund av tidigare riksdagsbeslut redan vore amorteringspliktiga bli ränte- och amorteringspliktiga fr. o. m. den 1 juli 1962 efter en räntesats av 5,5 % och med en amorteringstid av 25 år;

11) att pensionärsbostadsbidrag skulle utgå där bostaden vore inrymd i hus färdigställt tidigast den 1 januari 1942, därest bostaden uppfyllde nu gällande standardkrav;

12) att räntefria stående delar av egnahemslån, som beviljats under tiden 1948—1 juli 1953, skulle fr. o. m. den 1 juli 1962 förräntas och amorteras till hälften av det beviljade beloppet efter en räntesats av 4 % och med en amorteringstid av 25 år;

13) att godkänna i motionerna intagen avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

14) att till Bostadsstyrelsen: Avlö-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 3 278 000 kr.;

15) att till Bostadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 450 000 kr.;

16) att godkänna i motionerna intagen avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

17) att till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 5 448 000 kr.;

18) att till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 701 000 kr.;

19) att till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 105 000 000 kr.; samt

C. att riksdagen måtte, om förslagen under B. 1)—3) ovan icke vunne riksdagens bifall, besluta

1) att tertiärlån, till vilka tillstånd lämnades tidigast den 1 juli 1962, skulle beviljas upp till 85 % av den totala produktionskostnaden mot enbart intekningssäkerhet, oavsett förvaltningsformerna, upp till 95 % för s. k. allmännyttiga företag mot kommunal borgen och upp till 90 % för kooperativa och enskilda företag mot borgen av kommun, industriföretag eller annat företag av motsvarande ekonomisk styrka, samt till den del de överstege 85 % av belåningsvärdet amorteras på 25 år;

2) att tertiärlån till egnahem skulle beviljas upp till 90 % av lånevärdet oavsett företagsform;

3) att vid utgivande av statliga bostadslån en förvaltningsavgift om 0,5 % skulle uttagas i samband med lånets utbetalande;

4) medgiva, att under budgetåret 1962/63 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 1 050 000 000 kr.;

D. att riksdagen måtte i övrigt beakta vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna I: 433 (av herr Holmberg) och II: 504 (av herrar Cassel och Bengtson i Solna) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att bostadsstyrelsen även i fortsättningen skulle behandla studentbostadsärendena.

I de likalydande motionerna I: 434 (av herr Lundström m. fl.) och II: 514 (av herr Ohlin m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta

1. att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i motionerna anförts beträffande:

a) att bostadsbyggnadsprogrammet för budgetåret 1962/63 borde omfatta 77 000 lägenheter eller 2 000 fler än enligt Kungl. Maj:ts förslag;

b) att en stegring av produktionen borde eftersträvas, så att den vid 70-talets början komme att uppgå till 100 000 lägenheter, varav bortåt hälften i småhus;

c) att arbetet med uppgörandet av långsiktiga och kontinuerligt reviderade kommunala och regionala bostadsförsörjningsplaner under beaktande av inträffade och väntade befolkningsförändringar borde energiskt stimuleras;

d) att därför bostadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen, efter inhämtande av uppgifter från kommunala och regionala organ, till Kungl. Maj:t borde inkomma med förslag till sådan medverkan från statens sida till planerings- och andra åtgärder, som kunde vara erforderliga för underlättande av desamma, under beaktande av kommunernas och regionernas frihet att utforma bebyggelsestrukturen;

e) att framhålla betydelsen av att de erforderliga kommunala investeringarna i gator, vägar, avloppssystem m. m., vilka krävdes i samband med en sådan utveckling, kunde på ett tillfredsställande sätt fullföljas;

2. att i syfte att främja bostadssparande, konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer och rationalise-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ring inom bostadsproduktionen samt motverka hyressplittring:

a) besluta att tertiärlånets övre gräns för fastigheter, som påbörjades efter den 1 juli 1962, skulle vara 97 % för företagsformer, som nu finge låna 100 %, samt 92 % för kooperativa företag, som nu finge låna 95 %;

b) besluta att den garanterade räntan för primärlån höjdes från 4,5 till 5,5 % för hus uppförda före 1951, från 4 till 4,75 % för hus uppförda 1951—1952, för hus uppförda 1953—1957 från 3,5 till 4,25 % och för senare färdigställda hus från 3,5 till 3,75 %, samt för sekundärlån i motsvarande grad, innebärande en besparing i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag av 45 milj. kr. för nästa budgetår och 90 milj. kr. för det därpå följande;

c) besluta att räntefria stående delar av egnahemslån, som beviljats under tiden 1948—1953, fr. o. m. den 1 juli 1962 skulle förräntas och amorteras i enlighet med besparingsutredningens förslag, vilket för helt budgetår innebure en inkomst för statsverket på ca 20 milj. kr., varav 10 milj. kr. fölle på nästa budgetår;

d) besluta att familjebostadsbidragens belopp skulle fr. o. m. den 1 juli 1962 höjas enligt i motionerna framlagt förslag och med anledning härav bevilja en höjning av anslaget för bostadsrabatter med 20 milj. kr. till 170 milj. kr.;

e) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till nästa års riksdag om en omläggning av lånevillkoren för att stimulera amorteringssparande och innebärande att räntesubventionerna ersattes med ett enhetligt schablonbidrag enligt i motionerna angivna riktlinjer;

f) i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla angelägenheten av sådana förändringar beträffande tertiärlånekungörelsen och dess tillämpning som bl. a. vid beräkning av tomtkostnaderna kunde främja tillkomsten av bättre bostadsmiljöer;

g) beträffande anslaget till ränteefter-

gifter å vissa bostadslån för budgetåret 1962/63 ävensom beträffande inkomsten från lånefonden för bostadsbyggande för samma budgetår vidtagna de ändringar som föranleddes av yrkandena ovan;

3. att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts beträffande åtgärder för att främja sanering genom ombyggnad av äldre flerfamiljshus;

4. att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om tillämpning av kreditgarantisystem för bostadsfinansieringen;

5. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte på lämpligt sätt och i samverkan med på kreditmarknaden verkande företag och institut förbereda och därefter för riksdagen framlägga de förslag, som kunde erfordras för att möjliggöra introducerandet av värdebeständiga lån för bostadsbyggande i syfte att sänka bostadskostnaderna i nya hus och på längre sikt uppnå en hyresutjämnande effekt; samt

6. att i övrigt beakta vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna *I: 435* (av herr Sundin) och *II: 507* (av herr Fälldin) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att statligt lån till en- och tvåfamiljshus finge, såvitt avsåge lånets övre gräns, uppgå till 95 % av belåningsvärdet i enlighet med vad i motionerna anförts samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av de ändringar i vederbörliga kungörelser m. m. som föranleddes av ovanstående beslut.

I motionen *II: 334* (av herr Lindkvist m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta

1) att uppdraga åt Kungl. Maj:t att tillkalla en utredning i syfte att framlägga förslag om en sådan utformning av bostadsmiljön, som tillgodosåge kraven på god och trygg utemiljö med hänsyn till barnens och de vuxnas lek- och rekreationsmöjligheter i anslutning till bostadsbebyggelsen;

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

2) att belåningsvärdet för hobbylokaler höjdes;

3) att de formella hinder som nu föreläge för en fastighetsägare att ställa hobbylokaler kostnadsfritt till de boendes och föreningslivets förfogande undanröjdes på så sätt, att möjlighet skulle finnas för den som så önskade att slå ut kapital- och driftkostnader för hobbylokalerna på i projektet ingående lägenheters hyror och avgifter, förutsatt att lokalerna användes för avsett ändamål.

I motionen *II: 407* (av herr Johansson i Öckerö m. fl.) hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till sådan ändring i författningarna angående lån och bidrag till bostadsegenheter att försöksvis även äldre fastigheter i relativt gott skick, som tills vidare ej behövde genomgå någon större reparation, måtte kunna belånas i samband med ägarbyte.

I motionen *II: 602* (av herr Lindkvist och fru Thunvall) hade hemställts, att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om utredning angående tilläggs-lån för barnfamiljer.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1. beträffande bostadsbyggandets omfattning med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna *I: 264* och *II: 335*, *I: 428* och *II: 509* samt *I: 434* och *II: 514*, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

2. beträffande bostadsbyggandets inriktning med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom i anledning av motionerna *I: 406* och *II: 490*, *I: 434* och *II: 514* samt *II: 334*, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

3. beträffande planering av bostadsförsörjningen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motio-

nerna *I: 434* och *II: 514*, såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

4. avslå i motionerna *I: 427* och *II: 510*, *I: 428* och *II: 509* samt *I: 434* och *II: 514* framställda yrkanden angående införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet;

5. avslå i motionerna *I: 427* och *II: 510* samt *I: 434* och *II: 514* framställda yrkanden angående värdebeständiga lån för bostadsbyggandet;

6. avslå i motionerna *I: 427* och *II: 510* framställt yrkande om utredning angående ändrad utformning av bostadslångivningen;

7. beträffande förskott på statliga lån i syfte att underlätta kommunal markanskaffning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna *I: 428* och *II: 509*, såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

8. avslå i motionerna *I: 428* och *II: 509* framställt yrkande beträffande viss redovisningsskyldighet för såsom allmännyttiga betecknade bostadsföretag;

9. avslå i motionerna *I: 264* och *II: 335* samt *I: 406* och *II: 490* framställda yrkanden angående bostadsbygg- nadsutredningens sammansättning och uppdrag;

10. beträffande förenklingar vid handläggningen av ärenden rörande statliga lån och bidrag för bostadsändamål med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna *I: 428* och *II: 509*, såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

11. beträffande en för flerfamiljshus och småhus gemensam lånekungörelse med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna *I: 426* och *II: 511*, *I: 428* och *II: 509* samt *I: 435* och *II: 507*, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

12. beträffande bestämmelsen om maximiyta för lån till småhus med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna *I: 265* och *II: 333* i

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

13. avslå i motionen II: 602 framställt yrkande om utredning angående tilläggslån för barnfamiljer;

14. avslå i motionerna I: 426 och II: 511 framställt yrkande om utredning angående inkomstprövat stöd för småhusbyggande;

15. avslå i motionerna I: 428 och II: 509 framställda yrkanden angående räntesatsen för egnahemslån, förbättringslån och tertiärlån;

16. avslå i motionerna I: 428 och II: 509 framställt yrkande angående en särskild förvaltningsavgift å statliga bostadslån;

17. beträffande de statliga bostadslårens storlek och amorteringstid med avslag å motionerna I: 427 och II: 510, I: 428 och II: 509 samt I: 434 och II: 514, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

18. avslå i motionerna I: 427 och II: 510 framställt yrkande angående ändring i grunderna för beviljande av räntefri stående del av förbättringslån;

19. avslå i motionerna I: 434 och II: 514 framställt yrkande angående åtgärder för att främja sanering genom ombyggnad av äldre flerfamiljshus;

20. beträffande långivningen för hobbylokaler med avslag å motionen II: 334, såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

21. avslå i motionen II: 407 framställt yrkande beträffande lån till äldre fastigheter i samband med ägarbyte;

22. beträffande stödet för studentbostäder i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

23. avslå i motionerna I: 428 och II: 509 samt I: 434 och II: 514 framställda yrkanden angående återkrav av vissa räntefria stående delar av egnahemslån;

24. avslå i motionerna I: 428 och II: 509 framställda yrkanden angående räntesatsen å vissa återkrävda tilläggs-
lån;

25. avslå i motionerna I: 428 och II: 509 framställda yrkanden om uppsägning av vissa ränte- och amorteringsfria delar av tilläggslån till förräntning och amortering;

26. beträffande bestämmelserna om ränteeftergift med avslag å motionerna I: 427 och II: 510, I: 428 och II: 509 samt I: 434 och II: 514, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

27. beträffande villkoren för familjebostadsbidrag i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 434 och II: 514, såvitt nu var i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 138 och II: 170, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

28. avslå i motionerna I: 434 och II: 514 framställt yrkande angående familjebostadsbidragens belopp;

29. beträffande pensionsbostadsbidragen med avslag å motionerna I: 425 och II: 512 samt I: 428 och II: 509, sistnämnda bägge motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

30. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen, såvitt de ej behandlats under 1.—29., med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet anfört godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962 förordade ändringar;

31. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 427 och II: 510, I: 428 och II: 509 samt I: 434 och II: 514, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m. för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 300 000 000 kr.;

32. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 434 och II: 514, såvitt nu var i fråga, till Bostadsrabatter för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.;

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

33. till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.;

34. till Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kr.;

35. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 264 och II: 335 samt I: 428 och II: 509, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, medgiva, att under budgetåret 1962/63 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggnade, finge meddelas intill ett belopp av 1 120 000 000 kr.;

36. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 264 och II: 335 samt I: 428 och II: 509, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Lånefonden för bostadsbyggande för budgetåret 1962/63 å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 740 000 000 kr.;

37. till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin för budgetåret 1962/63 å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.;

38. medgiva att under budgetåret 1962/63 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 15 000 000 kr.;

39. till Räntefria lån till bostadsbyggande för budgetåret 1962/63 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 18 000 000 kr.;

40. beträffande handläggningen av låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 433 och II: 504 godkänna vad utskottet anfört;

41. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckning-

en för bostadsstyrelsen, som föranledades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962 förordat;

42. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 478 000 kr.;

43. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsbostadsnämnderna, som föranledades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962 förordat;

44. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 048 000 kr.;

45. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, till Bostadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 850 000 kr.;

46. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 851 000 kr.;

47. till 1960 års bostadsräkning för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.;

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

48. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de inte blivit under punkterna 1.—47. särskilt berörda, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bland annat följande:

I anledning av departementschefens uttalande om särskilda bostadstillskott på orter med ett expanderande näringsliv vill utskottet understryka betydelsen av att den ökning av bostadsbyggandet, som är möjlig att åstadkomma, inriktas på orter där bristen på bostäder är mest framträdande. En sådan lokalisering av bostadsbyggandet är också angelägen med hänsyn till behovet av att underlätta geografisk rörlighet på arbetsmarknaden. Samtidigt vill utskottet framhålla önskvärdheten av att en god produktionsplanering främjas vid lånemedlens fördelning på län och kommuner. Med hänsyn härtill är det av vikt, att kommuner och bostadsproducenter i så god tid som möjligt får besked om vilken tilldelning av bostadslån som kan påräknas under budgetåret.

I detta sammanhang vill utskottet även fästa uppmärksamheten på frågan om bostadsbyggandets kreditförsörjning. Den fortlöpande stegringen av bostadsbyggandets produktionsnivå har ställt ständigt ökade anspråk på krediter såväl under byggnadstiden som för byggnadernas slutliga finansiering. I stort sett har kreditfrågan för bostadsproduktionen kunnat lösas. Under vissa perioder har det dock förelegat betydande svårigheter att anskaffa erforderliga kreditiv och lån. I kanske än högre grad har svårigheter gjort sig gällande för berörda kommuner att erhålla tillräckliga krediter för sådana kommunala investeringar, som utgör nödvändiga betingelser för kommunernas tillväxt. Utskottet förutsätter, att vederbörande myndigheter med uppmärksamhet följer utvecklingen i nämnda

hänseende och vidtar de åtgärder, som kan bli erforderliga för att trygga en tillräcklig kreditförsörjning för bostadsbyggandet och därmed sammanhängande kommunala investeringar.

En mera allmän översyn av reglerna för bostadsbyggandets finansiering torde bli aktuell, när bostadsbyggnadsutredningen blir färdig med sitt arbete. Utskottet finner därför ej skäl att nu påkalla någon utredning angående en omläggning av lånereglerna.

Utskottet finner det angeläget, att kommunernas möjligheter att i god tid förvärva erforderlig mark för bostadsbebyggelse främjas. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse departementschefens uttalande att frågan om förskott på statslån för sådant ändamål skall närmare undersökas. Enligt utskottets mening bör denna undersökning inte begränsas till att gälla låneförskott för förvärv av saneringsfastigheter utan även avse markförvärv för nyexploatering.

Nuvarande räntesats för egnahems-lån och tertiärlån gäller fr. o. m. den 1 januari 1958. Räntan för förbättringslån fastställdes senast att gälla fr. o. m. den 1 januari 1959. Statens genomsnittliga kostnader för upplåningen har därefter stigit. Den subvention som kommer de boende till del på grund av att räntan på de statliga bostadslånen understiger den ränta staten själv erlägger har därför ökat något sedan nuvarande ränta på bostadslånen bestämdes.

Samtidigt härmed har bostadskostnaderna stigit, bl. a. till följd av ökade byggnadskostnader. En drastisk försämring av finansieringsbetingelserna för nytillkommande hus kan därför befaras hämma bostadsbyggandet. Enligt utskottets mening bör nivån för såväl räntorna på de statliga lånen som garanterade räntor på underliggande lån

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ägnas fortlöpande uppmärksamhet. Jämknings i dessa räntesatser både uppåt och nedåt kan bli motiverade. Som riktpunkt bör dock alltså gälla att staten bör åta sig att bereda de boende ett visst skydd mot tillfälligt höga räntor. Ett sådant skydd torde ha stor betydelse som medel att trygga en hög och jämn bostadsproduktion.

Departementschefen har i annat sammanhang förutskickat, att en höjning av nivån för de garanterade räntorna på underliggande lån kan bli aktuell. Då försiktighet bör iakttas i fråga om ändringar i finansieringsvillkoren för bostäder, anser utskottet det inte gärna kunna komma i fråga att samtidigt höja räntan på de statliga lånen. Utskottet avstyrker därför ifrågavarande motionsyrkanden.

— — — — —
I avbidan på den översyn av bidragssystemet, som departementschefen omnämnt, synes någon ändring av bidragens belopp ej böra företagas. Yrkandet härom i motionerna I: 434 och II: 514 avstyrkes därför.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande bostadsbyggandets omfattning

a) av herrar *Ragnar Bergh, Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under 1) hemställa, att riksdagen måtte beträffande bostadsbyggandets omfattning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 428 och II: 509 ävensom med avslag å motionerna I: 264 och II: 335 samt I: 434 och II: 514, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Boman, Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under 1) hemställa, att riksdagen måtte beträffande bostadsbyggandets omfattning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna

I: 434 och II: 514 ävensom med avslag å motionerna I: 264 och II: 335 samt I: 428 och II: 509, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i denna reservation anförs;

c) av herrar *Ivar Johansson, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att det ovan intagna stycke i utskottets yttrande, som börjar med »I anledning» och slutar med »under budgetåret», bort ha följande lydelse:

»I anledning av departementschefens uttalande om särskilda bostadstillskott på orter med ett expanderande näringsliv vill utskottet framhålla betydelsen av att den ökning av bostadsbyggandet, som är möjlig att åstadkomma, självfallet bör inriktas på orter där bristen på bostäder är mest framträdande. Då bristen på bostäder emellertid är störst i de stora inflyttningssorterna, vill utskottet framhålla att en aktiv lokaliseringspolitik för att motverka den pågående befolkningskoncentrationen skulle ha en positiv effekt även på bostadsmarknaden. Utskottet förutsätter att befintliga möjligheter till en sådan inriktning av lokaliseringpolitiken tillvaratages. Härigenom skulle bl. a. skapas bättre förutsättningar för småhusbyggandet. Samtidigt vill utskottet framhålla önskvärdheten av att en god produktionsplanering främjas vid läne-medlens fördelning på län och kommuner. Med hänsyn härtill är det av vikt, att kommuner och bostadsproducenter i så god tid som möjligt får besked om vilken tilldelning av bostadslån som kan påräknas under budgetåret.»

2) beträffande bostadsbyggandets inriktning

a) av herrar *Ivar Johansson, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort under 2) hemställa, att riksdagen måtte beträffande bostadsbyggandets inriktning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I: 434 och II: 514 ävensom med bifall till motionerna I: 406 och II: 490 samt II: 334, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, anhålla om utredning och förslag rörande dels en mera miljömedveten bostadspolitik, dels och riktlinjer och former för fortlöpande undersökningar och forskning rörande boendemiljön;

b) av fru *Lewén-Eliasson*, utan angett yrkande;

3) beträffande planering av bostadsförsörjningen

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att det ovan intagna stycke i utskottets yttrande, som börjar med »I detta» och slutar med »kommunala investeringar», bort ha följande lydelse:

»Uppenbarligen ställer ett ökat bostadsbyggande ytterligare krav på kapitalmarknaden såväl när det gäller byggnadskreditiv som i fråga om slutliga lån för byggnadernas finansiering. Här till kommer naturligtvis också avsevärda kapitalanspråk särskilt från kommunernas sida, avsedda att täcka de utgifter som måste göras för att tillgodose de nya bostadsområdenas behov av gemensamhetsanordningar, såsom vägar och gator, vatten- och avloppsledningar m. m. Sådana kapitalanspråk kan marknaden, om man vill undvika att eftersätta andra viktiga investeringsbehov, endast tillgodose om den i tillräcklig omfattning tillföres ökat sparande.»

b) av herrar *Boman*, *Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under 3) hemställa, att riksdagen måtte beträffande planering av bostadsförsörjningen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 434 och II: 514, såvitt nu var i fråga, godkänna vad i denna reservation anförts;

4) beträffande införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under 4) hemställa, att riksdagen måtte beträffande införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet med bifall till motionerna I: 428 och II: 509 ävensom i anledning av motionerna I: 427 och II: 510 samt I: 434 och II: 514, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anförts;

b) av herrar *Boman*, *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson*, *Per-Olof Hanson* och *Nils-Eric Gustafsson*, *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort under 4) hemställa, att riksdagen måtte beträffande införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet med bifall till motionerna I: 427 och II: 510 samt I: 434 och II: 514 ävensom i anledning av motionerna I: 428 och II: 509, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i denna reservation anförts;

5) beträffande värdebeständiga lån för bostadsbyggandet samt ändrad utformning av bostadslångivningen

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att det ovan intagna stycke i utskottets yttrande, som börjar med »En mera» och slutar med »av länereglerna», bort ha följande lydelse:

»Med hänsyn till att frågan sålunda torde komma att prövas av värdesäkringskommittén synes någon ny utredning i enlighet med motionärernas syfte knappast vara påkallad.»

b) av herrar *Boman*, *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson*, *Per-Olof Hanson*, *Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort under 5) och 6) hemställa, att riksdagen måtte

beträffande värdebeständiga lån för

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bostadsbyggandet med bifall till motionerna I: 427 och II: 510 samt I: 434 och II: 514, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i denna reservation anförts;

beträffande ändrad utformning av bostadslångivningen med bifall till motionerna I: 427 och II: 510, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts;

c) av herr *Svensson* i Ljungskile, utan angivet yrkande;

6) beträffande förskott på statliga lån i syfte att underlätta kommunal markanskaffning

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under 7) hemställa, att riksdagen måtte beträffande förskott på statliga lån i syfte att underlätta kommunal markanskaffning med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

b) av herrar *Boman*, *Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att det ovan intagna stycke i utskottets yttrande, som börjar med »Utskottet finner» och slutar med »för nyexploatering», bort ha följande lydelse:

»Utskottet, som inte tagit ställning till sakfrågan, finner inte något skäl att motsätta sig att bostadsstyrelsen återkommer med en utredning beträffande tanken att ge förskott på statliga lån till kommuner för inköp av saneringsfastigheter.»

7) av herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka beträffande viss redovisningsskyldighet för såsom allmännyttiga betecknade bostadsföretag ansett att utskottet bort under 8) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt

nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

8) av herrar *Ivar Johansson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande bostadsbyggnadsutredningens sammansättning och uppdrag ansett att utskottet bort under 9) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 406 och II: 490 samt med avslag å motionerna I: 264 och II: 335 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförte;

9) beträffande förenklingar vid handläggningen av ärenden rörande statliga lån och bidrag för bostadsändamål

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under 10) hemställa, att riksdagen måtte beträffande förenklingar vid handläggningen av ärenden rörande statliga lån och bidrag för bostadsändamål med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

b) av herrar *Boman*, *Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under 10) hemställa, att riksdagen måtte beträffande förenklingar vid handläggningen av ärenden rörande statliga lån och bidrag för bostadsändamål i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, godkänna vad i denna reservation anförts;

10) beträffande en för flerfamiljshus och småhus gemensam lånekungörelse

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under 11) hemställa, att riksdagen måtte beträffande en för flerfamiljshus och småhus gemensam lånekungörelse med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 426 och II: 511 samt I: 435 och II: 507 ävensom med bifall till motionerna I: 428 och

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

II: 509, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anförde;

b) av herrar *Boman, Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungkile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under 11) hemställa, att riksdagen måtte beträffande en för flerfamiljshus och småhus gemensam lånekungörelse i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 426 och II: 511 ävensom med avslag å motionerna I: 428 och II: 509 samt I: 435 och II: 507, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i denna reservation anförts;

c) av herrar *Ivar Johansson, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort under 11) hemställa, att riksdagen måtte beträffande en för flerfamiljshus och småhus gemensam lånekungörelse i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 426 och II: 511 samt I: 435 och II: 507 ävensom med avslag å motionerna I: 428 och II: 509, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reservanter anförde;

11) av herrar *Näsström, Einar Persson, Söderberg, Pettersson* i Degerfors, *Karlsson* i Olofström, *Andreasson* och *Johansson* i Norrköping, vilka beträffande bestämmelsen om maximiyta för lån till småhus ansett att utskottet bort under 12) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 265 och II: 333 godkänna vad reservanterna anförde;

12) av herrar *Ivar Johansson, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande utredning angående tilläggs lån för barnfamiljer och inkomstprövat stöd för småhusbyggande ansett att utskottet bort under 13) och 14) hemställa,

att riksdagen måtte

beträffande utredning angående tilläggs lån för barnfamiljer i anledning av motionen II: 602 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reservanter anförde;

beträffande utredning angående inkomstprövat stöd för småhusbyggande i anledning av motionerna I: 426 och II: 511, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförde;

13) beträffande räntesatsen för egna hemslån, förbättringslån och tertiärlån samt en särskild förvaltningsavgift å statliga bostadslån

a) av herrar *Ragnar Bergh, Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under 15) och 16) hemställa, att riksdagen måtte

beträffande räntesatsen för egna hemslån, förbättringslån och tertiärlån med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, godkänna vad dessa reservanter anförde;

beträffande en särskild förvaltningsavgift å statliga bostadslån med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anförde;

b) av herrar *Boman, Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungkile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottets yttrande fr. o. m. det ovan intagna stycke, som börjar med »Nuvarande räntesats», t. o. m. det ovan intagna stycke, som slutar med »ifrågavarande motionsyrkanden», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet tillstyrker i annat sammanhang förslag om en höjning av de garanterade räntorna på underliggande lån. Då enligt utskottets mening försiktighet bör iakttagas vid avvecklingen av de generella bostadssubventionerna kan utskottet inte tillstyrka ifrågavarande motionsyrkanden.»

14) beträffande de statliga bostadslånens storlek och amorteringstid

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

a) av herrar *Ragnar Bergh, Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under 17) hemställa, att riksdagen måtte beträffande de statliga bostadslånens storlek och amorteringstid med bifall till motionerna I: 428 och II: 509 samt i anledning av motionerna I: 434 och II: 514 ävensom med avslag å motionerna I: 427 och II: 510, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anført;

b) av herrar *Boman, Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under 17) hemställa, att riksdagen måtte beträffande de statliga bostadslånens storlek och amorteringstid med bifall till motionerna I: 434 och II: 514 ävensom med avslag å motionerna I: 427 och II: 510 samt I: 428 och II: 509, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i denna reservation anförts;

c) av herrar *Ivar Johansson, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort under 17) hemställa, att riksdagen måtte beträffande de statliga bostadslånens storlek och amorteringstid med bifall till motionerna I: 427 och II: 510 ävensom med avslag å motionerna I: 428 och II: 509 samt I: 434 och II: 514, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reservanter anförts;

15) av herrar *Ivar Johansson, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande ändring i grunderna för beviljande av räntefri stående del av förbättringslån ansett att utskottet bort under 18) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 427 och II: 510, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført;

16) av herrar *Boman, Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka beträffande åtgärder för att främja sanering genom ombyggnad av äldre flerfamiljshus ansett att utskottet bort under 19) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 434 och II: 514, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført;

17) av herrar *Ivar Johansson, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande långivningen för hobbylokaler ansett att utskottet bort under 20) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 334, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført;

18) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Per Jacobsson, Per-Olof Hanson, Nils-Eric Gustafsson, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred och *Källenius*, vilka beträffande lån till äldre fastigheter i samband med ägarbyte ansett att utskottet bort under 21) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 407 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført;

19) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Ragnar Bergh, Per Jacobsson, Per-Olof Hanson, Nils-Eric Gustafsson, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred och *Källenius*, vilka beträffande stödet för studentbostäder ansett att utskottet bort under 22) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad reservanterna anført;

20) av herrar *Boman, Ragnar Bergh, Per Jacobsson, Per-Olof Hanson* och

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Staxäng, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå och *Källenius*, vilka beträffande återkrav av vissa räntefria stående delar av egnahemslån ansett att utskottet bort under 23) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 428 och II: 509 samt I: 434 och II: 514, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

21) av herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka beträffande räntesats och amorteringstid för tilläggs lån ansett, att utskottet bort under 24) och 25) hemställa, att riksdagen måtte

beträffande räntesatsen å vissa återkrävda tilläggs lån med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, godkänna vad dessa reservanter anfört;

beträffande uppsägning av vissa ränte- och amorteringsfria delar av tilläggs lån till förräntning och amortering med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

22) beträffande bestämmelserna om ränteeftergift

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under 26) hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelserna om ränteeftergift med bifall till motionerna I: 428 och II: 509 ävensom i anledning av motionerna I: 427 och II: 510 samt I: 434 och II: 514, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Boman*, *Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under 26) hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelserna om ränteeftergift med bifall till motionerna I: 434 och II: 514 ävensom med avslag å motionerna I: 427 och II: 510 samt I: 428 och II: 509, samtliga

motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i denna reservation anförts;

c) av herrar *Ivar Johansson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort under 26) hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelserna om ränteeftergift med bifall till motionerna I: 427 och II: 510 ävensom med avslag å motionerna I: 428 och II: 509 samt I: 434 och II: 514, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reservanter anfört;

23) av herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka beträffande villkoren för familjebostadsbidrag ansett att efter det ovan intagna stycke i utskottets yttrande, som börjar med »I avbidan» och slutar med »avstyrkes därför», bort införas ett stycke av följande lydelse:

»Utskottet vill i detta sammanhang, under erinran om sitt förslag ovan angående reducering av räntegarantien, såsom sin mening uttala, att det framtida stödet till de boende i det väsentliga bör givas formen av familjebostadsbidrag till barnfamiljer. Denna stödform möjliggör för barnfamiljer med otillräckliga ekonomiska resurser att anskaffa en bostad av för familjen tillfredsställande storlek och standard. Med denna utgångspunkt vill utskottet förorda, att frågan om familjebostadsbidragens utformning göres till föremål för översyn. Med hänsyn till frågans synnerliga betydelse finner utskottet det angeläget att utredningen sker inom en parlamentariskt sammanfatt kommitté.»

24) av herrar *Boman*, *Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka beträffande familjebostadsbidragens belopp ansett att utskottet bort under 28) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 434 och II: 514, såvitt nu

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

var i fråga, godkänna vad reservanterna anförts;

25) beträffande pensionärsbostadsbidragen

a) av herrar *Boman, Ragnar Bergh, Per Jacobsson, Per-Olof Hanson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under 29) hemställa, att riksdagen måtte beträffande pensionärsbostadsbidragen med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, samt med avslag å motionerna I: 425 och II: 512 godkänna vad reservanterna anförts;

b) av herrar *Ivar Johansson, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort under 29) hemställa, att riksdagen måtte beträffande pensionärsbostadsbidragen med bifall till motionerna I: 425 och II: 512 samt i anledning av motionerna I: 428 och II: 509, sistnämnda bägge motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i denna reservation anförts;

26) beträffande anslag till ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m.

a) av herrar *Ragnar Bergh, Staxäng* och *Källenius*, vilka under förutsättning av bifall till den med 22 a) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under 31) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 427 och II: 510 samt I: 434 och II: 514 ävensom med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m. för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 105 000 000 kr.;

b) av herrar *Boman, Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka under

förutsättning av bifall till den med 22 b) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under 31) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 434 och II: 514 ävensom med avslag å motionerna I: 427 och II: 510 samt I: 428 och II: 509, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m. för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 255 000 000 kr.;

c) av herrar *Ivar Johansson, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka under förutsättning av bifall till den med 22 c) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under 31) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 434 och II: 514 samt med bifall till motionerna I: 427 och II: 510 ävensom med avslag å motionerna I: 428 och II: 509, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m. för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 225 000 000 kr.;

27) av herrar *Boman, Per Jacobsson* och *Per-Olof Hanson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka under förutsättning av bifall till den med 24) betecknade reservationen beträffande anslag till bostadsrabatter ansett att utskottet bort under 32) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 434 och II: 514, såvitt nu var i fråga, till Bostadsrabatter för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 170 000 000 kr.;

28) av herrar *Ragnar Bergh, Staxäng* och *Källenius*, vilka under förutsättning av bifall till den med 14 a) betecknade

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

reservationen ansett att utskottet bort under 35) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 428 och II: 509 ävensom med avslag å motionerna I: 264 och II: 335, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, medgiva, att under budgetåret 1962/63 preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 1 050 000 000 kr.;

29) av herrar *Ragnar Bergh, Staxäng* och *Källenius*, vilka beträffande handläggningen av låne- och bidragsärenden ansett att utskottet bort under 40) hemställa, att riksdagen måtte beträffande handläggningen av låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 433 och II: 504 godkänna vad reservanterna anfört;

30) av herrar *Ragnar Bergh, Staxäng* och *Källenius*, vilka beträffande avlöningsstat för bostadsstyrelsen m. m. ansett att utskottet bort under 42) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i denna reservation intagen avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 278 000 kr.;

31) av herrar *Ragnar Bergh, Staxäng* och *Källenius*, vilka beträffande avlöningsstat för länsbostadsnämnderna m. m. ansett att utskottet bort under 44) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i denna reservation intagen avlöningsstat för länsbostads-

nämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 448 000 kr.;

32) av herrar *Ragnar Bergh, Staxäng* och *Källenius*, vilka beträffande bostadsstyrelsens omkostnadsanslag ansett att utskottet bort under 45) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, till Bostadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 450 000 kr.;

33) av herrar *Ragnar Bergh, Staxäng* och *Källenius*, vilka beträffande länsbostadsnämndernas omkostnadsanslag ansett, att utskottet bort under 46) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 428 och II: 509, såvitt nu var i fråga, till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 701 000 kr.;

Tredje lagutskottets utlåtande nr 15

Tredje lagutskottet hade behandlat två av de ovan i redovisningen av statsutskottets utlåtande nr 46 upptagna motionerna, nämligen nr 428 i första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* och nr 509 i andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.*, såvitt desamma hänvisats till lagutskott.

Motionärerna hemställde i nu förevarande avseende att riksdagen måtte besluta, att hyresregleringens avveckling skulle — sedan överläggningar upptagits med Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges allmännyttiga bostadsorganisation och HSB för att förmå dessa organisationer att verka för åter-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

hållsamhet vid hyressättningen — omfatta även städer där en »bristsituation» fortfarande råder.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner, I: 428 och II: 509, i vad de hänvisats till lagutskott, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bland annat följande:

Då arbetet på den fortsatta avvecklingen av hyresregleringen synes fortgå i enlighet med de riktlinjer, till vilka föregående års riksdag anslutit sig, finner utskottet ej anledning att ompröva sitt tidigare ställningstagande i frågan. Nya vägar för avvecklingen bör så mycket mindre beträddas som, enligt vad nyss sagts, undersökningar pågår rörande avvecklingens följder sådan den hittills bedrivits. Det kan tilläggas att frågan, hur ett upphävande av regleringen i en bristsituation inverkar beträffande tillgången på lägenheter och i fråga om hyressättningen, i viss mån — och på ett mer rättvisande sätt än den avveckling på utvalda orter motionärerna synes avse — torde bli belyst genom verkningarna av den nyligen genomförda totala avvecklingen såvitt avser garagelokaler.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Åkesson, Gunnar Pettersson, Nyberg* och *Carlsson* i Stockholm, vilka ansett att ovan intagna stycke i utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»Arbetet på den fortsatta avvecklingen av hyresregleringen synes fortgå i enlighet med de riktlinjer, till vilka föregående års riksdag anslutit sig. I motionerna nr I: 428 och II: 509 har under punkt A. I yrkats, att riksdagen måtte besluta, att hyresregleringens avveckling skall — sedan överläggningar upptagits med Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges allmännyttiga bostadsorganisation och HSB för att för- må dessa organisationer att verka för återhållsamhet vid hyressättningen —

omfatta även städer där en 'bristsituation' råder. Utskottet finner det icke uteslutet att värdefulla erfarenheter av hyresregleringens verkningar skulle kunna vinnas om regleringen avvecklades på vissa orter med mindre, kvardröjande bostadsbrist. Detta måste emellertid ske med försiktighet och först efter ingående överväganden. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t utnyttjar de möjligheter till sådan avveckling som redan nu gällande lagstiftning medger och finner ett särskilt riksdagsbeslut i ämnet för närvarande icke erforderligt. Det kan tilläggas att frågan, hur ett upphävande av regleringen i en bristsituation inverkar beträffande hyressättningen, i viss mån torde bli belyst genom verkningarna av den nyligen genomförda totala avvecklingen såvitt avser garagelokaler. Utskottet vill också erinra om att den fortsatta avvecklingen av hyresregleringen torde komma att aktualiseras i samband med att proposition föreläggs riksdagen i anledning av hyreslagskommitténs betänkande.»

II. av herrar *Holmberg* och *Munktel*, vilka ansett att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Redan år 1956 beslöt riksdagen att hyresregleringen skulle successivt avvecklas. I skilda etapper har sedermera såväl en kategorimässig som en regional avveckling av hyresregleringen genomförts. Enligt vad utskottet inhämtat beröres emellertid fortfarande drygt 300 av de ursprungligen omkring 500 hyresreglerade områdena av regleringen. Så gott som samtliga städer är sålunda fortfarande underkastade hyresregleringslagen. En regional avveckling har skett i endast 7 av 130 städer som omfattas av regleringen. Utskottet anser, i likhet med vad som anförts i motionerna I: 428 och II: 509, att den successiva avvecklingen av hyresregleringen nu försöksvis bör omfatta även orter där det fortfarande föreligger en viss kvardröjande brist på lägenheter. Här-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

igenom skulle man erhålla praktisk möjlighet att bedöma i vilken utsträckning det i själva verket är regleringens existens som skapat bristsituationen. Utskottet vill också erinra om att en sådan försöksvis avveckling väl står i överensstämmelse med departementschefens av riksdagen år 1956 godkända uttalande om att det skulle föra för långt att kräva, att full balans skall ha inträtt mellan tillgång och efterfrågan för att lagstiftningen skall bringas att upphöra.

Enligt vad utskottet har sig bekant ämnar hyresrådet under innevarande år till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till ytterligare avveckling av regleringen. Denna avvecklingsomgång bör därvid enligt utskottet omfatta en eller flera städer där full balans mellan tillgång och efterfrågan på bostäder ännu ej inträtt. Ehuru risken för att ett dylikt försök skulle leda till väsentliga hyresstegringar får anses obetydlig, förutsätter dock utskottet, att Kungl. Maj:t upptager överläggningar med vederbörande fastighetsägareorganisationer för att förmå dessa att bland sina medlemmar verka för återhållsamhet vid hyressättningen.

Utskottet får sålunda hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 428 och II: 509, i vad de hänvisats till lagutskott, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet ovan anfört.»

Vad utskotten hemställt föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Vi har i god tid före bostadsdebatten fått ett alldeles färskt inlägg i diskussionen om bostadsbyggandets omfattning. Jag avser långtidsutredningens betänkande. Utredningen har inte målat den nuvarande situationen i särskilt ljusa färger när det gäller att bygga bort bostadsbristen. Utredningen anser att det bostadsbyggande som bostadsbyggnadsutredningen förör-

dat inte är på långt när tillräckligt och gör följande reflexion: »Det vore olyckligt om de beslutande instanserna genom alltför försiktiga prognoser skulle invaggas i falska förhoppningar angående möjligheterna att avveckla den bostadsbrist vi har i dag.»

När jag läste detta, kunde jag inte undgå reflexionen att uttrycket »falska förhoppningar» passade ganska bra som rubrik på en hel del av den förkunnelse i bostadsfrågan som vi har fått lyssna till från regeringshåll under efterkrigsåren, förhoppningar som man givit uttryck åt utan några prognoser alls och som man gjort sitt bästa för att bibringa svenska folket.

»Det första målet i bostadsfrågans lösning måste vara att avskaffa den nuvarande bostadsbristen», hette det i Arbetrörelsens efterkrigsprogram. Det var ju en bra målsättning, men nästa mening lyder på följande sätt: »Man får emellertid inte räkna med att bostadsbristen kommer att representera en tillräcklig sysselsättningsreserv under någon längre tid efter kriget.»

I en broschyr som utgavs 1946 och som hette »Säkra efterkrigsprogrammet» lovade man väljarna att »den krisartade bostadsbristen skall avskaffas på 3—5 år».

För att ge ännu ett exempel på ansträngningarna att invagga svenska folket i falska förhoppningar skall jag citera ett uttalande av socialministern under bostadsdebatten vid 1953 års riksdag — det var herr Sträng som var socialminister då — vilket säger en hel del om tonfallet. Han påpekade, att vi mellan 1945 och 1952 hade byggt i medeltal 50 000 lägenheter per år och fortsatte med följande matematiska utläggning: »50 000 lägenheter på ett år blir 500 000 nya lägenheter på ett decennium. Vidare är det inte för mycket att räkna med att fyra personer kan placeras i varje lägenhet som ett gott medeltal. Detta betyder att två miljoner människor i detta land på ett decen-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nium kan flytta in i nya bostäder.» Och så fortsätter han: »Låt oss bara hålla den takten, så kommer vi att inom tre eller fyra decennier bereda nya bostäder åt hela landets befolkning.»

Det var ju en vacker framtidsvision som herr Sträng då målade upp. Det förtjänar att påpekas att när herr Sträng försökte söva riksdagen med denna vaggång hade man under de senaste fyra åren, d. v. s. 1949, 1950, 1951 och 1952, byggt i medeltal endast 42 500 lägenheter per år. Alltså: när herr Sträng var som mest belåten och målade ut ett tillstånd, där varje svensk skulle få bo i en ny bostad, var det just vid en tidpunkt när man tillätit bostadsbyggandet att beskriva en kraftig kurva nedåt under flera år, vilket är en av orsakerna till den bostadsbrist vi har i dag. Man kan alltså säga, att herr Sträng var som mest belåten just när man lagt grunden till den bostadsbrist som vi sedan haft under hela den tid som gått.

Från vårt håll har länge påyrkats ett ökat bostadsbyggande. Regeringssidan har ibland ironiserat över detta. Ibland har man framställt våra förslag som verklighetsfrämmande överbud, som inte toge hänsyn till tillgängliga resurser. Ibland har man resonerat som om bostadsbyggandets omfattning skulle vara någonting som regeringen egentligen inte kan göra någonting åt — det blir som det blir, och det som blir är alltid det mesta som kunnat byggas.

Det fanns en tid när man gärna talade om att bygga till siste muraren. Det påståendet gäller väl näppeligen i dag, när 14 procent av murarna lär vara arbetslösa.

Man har under efterkrigstiden lagt ner för mycket tid och krafter på att bortförklara bostadsbristen och sprida falska förhoppningar och för litet energi på att komma till rätta med svårigheterna. Regeringen kan inte begära att vi bara skall stryka över och gå vidare. Det är väl ändå rimligt att vi påpekar sådana saker. Regeringen har haft an-

svaret för bostadsbyggandet. Vi tycker att den har skött detta illa och att vi har all anledning att säga det. Men det viktigaste är naturligtvis läget i dag.

Vi vet att vi har en besvärande bostadsbrist, men vi vet inte hur stor den verkliga bostadsbristen är i lägenheter räknat. Det är möjligt att det fattas ett färre antal lägenheter, än man ibland föreställer sig, för att efterfrågan skall kunna tillfredsställas. Enligt svaren på bostadsstyrelsens enkät är det mer än 114 000 i bostadskoerna som saknar egen lägenhet. Av dessa är emellertid ungefär hälften icke gifta, 29 000 är giftermålsanmälda, och endast 27 000 är familjer. Man kan väl utgå ifrån att alla dessa inte representerar en aktuell bostadsefterfrågan. Man vet att man får vänta och anmäler sig därför i god tid. Det är därför inte alldeles otänkbart att om vi hade låtit oss säga en årsproduktion lägenheter extra att fördela på bostadsrådena så skulle en stor del av bostadsbristen vara avhjälpt. Men att få tillstånd en årsproduktion extra är besvärligt nog, när det skall ske vid en tidpunkt då efterfrågan växer. Förhållandet är nämligen det, att om vi är osäkra beträffande storleken av den aktuella bostadsbristen så är vi däremot alldeles säkra på att efterfrågan på bostäder kommer att stiga kraftigt under 1960-talet. Det allvarliga läget är sålunda att bostadsbristen skall avskaffas i en situation då efterfrågan stiger. Man kan säga att möjligheten att få bort bostadsbristen under 1950-talet inte har tillvaratagits, och därför står vi nu inför denna situation.

Vi har år efter år varnat regeringen för att man skulle komma i detta läge, och nu är man där. Att efterfrågan skulle stiga under 1960-talet kunde förutses utan några märkvärdiga prognoser. Förändringarna i befolkningens ålderssammansättning verkar i den riktningen, och de förändringarna har inte kommit över oss som en blixtr från klar himmel utan kunde förutses redan i mitten av

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

1940-talet. Att de stora barnkullarna som föddes i början av 1940-talet skulle bli ett år äldre för varje år och så småningom komma upp i giftasvuxen ålder är inte något mirakel utan kunde förutses.

Det är inte endast förändringarna i befolkningens ålderssammansättning som medför ökad efterfrågan. Inkomstökningen leder till ökad hushållssprängning men även till forcerad sanering, därför att när människorna får det bättre vill de inte bo i de underhålliga lägenheter som finns på många håll i de centrala delarna av städerna.

Nu kan någon invända att bostads-efterfrågan beror inte bara på hushållsbildning, standardisering, inflyttning till tätorterna och invandring utan också på utvecklingen av hyrespriserna i jämförelse med lönerna. Det är riktigt. Man kan, om man vill, säga att bostadsbristen beror på att efterfrågan stimulerats genom kraftiga statliga subventioner men man har inte tillsett att det byggts tillräckligt med lägenheter för att svara mot den efterfrågan som man bidragit till att skapa. Skilda bedömare vill lägga olika tonvikt vid de två orsakerna. Men det är väl ingen som vill påstå att det varit fel av staten att förstärka bostadsstödet med anledning av bostadsbristen. Däremot kan man ha delade meningar om avvecklingstakten. För min del tycker jag nog att takten under senare tid kunde ha ökats något.

Från vårt håll har vi i år liksom tidigare föreslagit en mindre höjning av räntan på underliggande krediter. Årets förslag går i detta avseende t. o. m. litet längre än fjolårets. Därför har vi också föreslagit att familjebostadsbidraget skulle något höjas såsom kompensation för den hyreshöjning som måste uppkomma för barnfamiljerna. Det är emellertid ingalunda troligt att en så försiktig avveckling som den vi tänkt oss — och vi tror att avvecklingen av det generella stödet måste ske försiktigt — skulle få något mera påtagligt inflytande

på efterfrågan. Bostäderna är väl inte så priskänsliga att hyresstegringar av denna storleksordning kan få någon kraftigare inverkan. Det går inte att förneka att det blir någon effekt, men lösningen av problemet måste nog huvudsakligen sökas på produktionssidan.

Situationen är alltså den att det dels gäller att eliminera en betydande eftersläpning i fråga om bostadsbristen och dels att tillgodose en växande efterfrågan. Om inte bostadsbyggandet ökar och detta rätt väsentligt, finns det tydligen mycket stor risk för att vi kommer att möta även 70-talet med bostadsköer och att hyresregleringen blir i tillfälle att fira sitt trettioårsjubileum.

Det är då naturligt att man frågar sig vad socialministern har för uppfattning om läget och vad han anser om bote-medlen. Den som går till statsverkspropositionen för att få veta någonting om detta erhåller föga lön för mödan. Socialministern säger att bostadsbyggnadsutredningens prognos grundas på osäkra antaganden, och han framhåller angelägenheten av att man får säkrare prognoser. Ingen bestriider väl riktigheten av dessa uttalanden, men såsom regeringsprogram i bostadsfrågan är det hela i magraste laget. Vi får hoppas att socialministern i dagens debatt kommer att ge bättre besked. Vi önskar veta vad han anser om läget och hur detta skall bemästras. Vi vill inte invaggas i falska förhoppningar — sådant har vi fått nog av.

I den bostadsmotion, som alltså även i år avgivits från vårt håll, har med större eftertryck än tidigare påpekats att det statliga bostadsstödet bör utformas så, att det kan beräknas påverka produktionen i den riktning som varit avsett. Detta är möjligt endast om man verkligen vet vad man vill uppnå med sin politik. Det måste finnas ett klart utformat program, och det räcker inte med allmänna talesätt om att det bör byggas goda bostäder. Det måste med andra ord föreligga konkreta målsätt-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ningar för olika avsnitt av bostadspolitiken såsom underlag för de åtgärder som vidtas.

Så har emellertid inte varit fallet, och det förhåller sig inte heller nu på det sättet. Bostadsstödet har konstruerats och ändrats utan att man egentligen har haft någon ledning av klara målsättningar. Jag är inte ensam om den uppfattningen, och jag vill här erinra om vad generaldirektör Ekdahl yttrade i ett föredrag den 1 juni 1959: »Det förhåller sig helt enkelt så att det inte finns något konkret program, varken regering, opposition eller någon annan har ett sådant program.» Det är hårda ord, och man kanske kan säga att det är litet orättvist att jämställa oppositionen med regeringen. Det är ju regeringen som i första hand bär ansvaret för att ett bostadsprogram kommer till stånd. Vidare har vi från vårt håll föreslagit ändringar i bostadsstödet utformning vilka skulle göra att stödet fick större effekt i riktning mot den målsättning vi godtagit. Detta har däremot inte varit fallet med regeringens politik, och jag skall be att få anföra några exempel därpå.

Vi anser ju att småhusbyggandet bör ökas, och jag behöver inte på den punkten upprepa den argumentering som vi flera gånger tidigare anför. Vi är på det klara med att efterfrågan på småhus kommer att växa på grund av en rad förhållanden såsom standardstegringen, motorismen och det förhållandet att folk kommer att vilja bo i småhus i större utsträckning än som nu är fallet. Det kommer alltså att bli nödvändigt att öka produktionen av småhus för att den skall svara mot den efterfrågan som uppstår.

Då kan man fråga: Har då bostadsstödet varit utformat så att det har verkat i riktning mot ett ökat småhusbyggande på bekostnad av byggandet av stora hyreshus? Nej, förhållandet kan snarare sägas vara det motsatta. Det har lämnats hundraprocentiga lån till s. k. allmännyttiga företag som helst

bygger stora hyreshus, medan det för småhusbyggandet funnits rätt snålt tilltagna låneramar som verkat återhållande på denna produktion. Om utformningen av statens långivning har haft någon inverkan på dirigeringen av bostadsproduktionen, så har det snarast varit i riktning mot ett ökat hyreshusbyggande.

Jag vill ta ett annat exempel. Även om vi bygger ett stort antal småhus — det har ju talats om hela 50 procent ökning — kommer det i alla fall även i framtiden att byggas många hyreshus och en stor del av befolkningen kommer att bo i sådana hus. Därför är det angeläget att dessa hus blir så trivsamma som möjligt och att man utnyttjar de möjligheter till kollektiva anordningar, som denna typ av bebyggelse ger och över huvud taget försöker skapa en hygglig miljö.

Frågan är då: Har bostadsstödet i detalj varit utformat på ett sådant sätt att det verkat i sådan riktning? Nej, så har inte varit fallet. Tvärtom har väl det system som tillämpats vid tomtvärderingen påverkat planarbetet på det sättet att det har skett en överexploatering av marken. Därigenom har ansträngningarna att skapa en god bostadsmiljö försvärats. Barnen och bilarna har det ganska trångt i många av våra bostadsområden, och bostadsstödet utformning är inte helt utan skuld därtill.

Vi brukar också vara eniga om att saneringen av de centrala stadsdelarna bör påskyndas. Har lånereglerna verkat i denna riktning? Nej, det tror jag inte. En objektiv undersökning skulle säkert komma fram till att lånereglerna har varit sådana att de snarast har medverkat till att driva ut bostadsbyggandet i periferien, om de över huvud taget har haft någon inverkan.

Vi har också ofta framhållit att ett ökat sparande inom bostadsområdet är nödvändigt. Det bidrar till att möjliggöra ett ökat byggande och bör alltså

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

komma till stånd. I en tid av stark expansion på bostadsområdet kan man inte begära att bostadssektorn skall vara självförsörjande med kapital. Det går inte. Men vi kan inte komma ifrån att den har varit mera tärande på kapital under efterkrigstiden än tidigare. Det har varit försiktig amortering och små egna insatser, och stödets utformning i form av räntebidrag har gjort att extra amorteringar på lånen har ställt sig oekonomiska. Man kan alltså säga att bostadsstödet inte har varit utformat så att det har bidragit till ett ökat sparande inom bostadssektorn.

Herr talman! Jag har här med exempel visat hur litet av planmässighet som har karakteriserat bostadsstödet utformning. Man kan inte tala om klart utformade målsättningar eller om en medveten strävan att uppnå dessa mål utan snarare om slentrian och låtgångssystem. Myndigheterna har centraldirigerat, men de har inte riktigt vetat vad de ville åstadkomma med sin dirigerering.

Jag har som hastigast berört miljöfrågorna. Det är tydligt att en hög bostadsstandard beror inte bara på standarden inom lägenhetens väggar utan även på den miljö som erbjuds de boende utanför väggarna. Bebyggelseplanering och bostadsplanering bör därför samordnas, så att såväl planmyndigheternas som lånemyndigheternas synpunkter blir beaktade. Planerna måste vara sådana att de ger möjlighet att skapa en god bostadsmiljö. Jag tror att det samarbete som behövs härför skulle vara lättare att åstadkomma, om planarbetet och bostadspolitiken sorterade under samma departement. Att se till att det blir så är enligt min mening en av uppgifterna för en departementsreform.

Departementschefen har föreslagit att lånevillkoren för småhus och flerfamiljshus skall bli desamma. Den egentliga nyheten i detta är att man skall få bygga fristående enfamiljshus som bo-

stadsrättshus eller för uthyrning och att allmännyttiga företag skall kunna få 100 procent belåning när det gäller hyreshus. Vi har gått med på detta förslag, men under förutsättning att lånegränserna för kooperativa och allmännyttiga företag sänks från 95 resp. 100 procent till 92 resp. 97 procent. Jag skall emellertid gärna erkänna att vår anslutning till detta förslag har skett med viss tveksamhet. Det kan visserligen finnas tillfällen när det är motiverat att bygga fristående enfamiljshus för uthyrning, exempelvis om ett företag vill hjälpa sina anställda till bostad, men det bör nog i så fall höra till undantagen. Regeln bör vara att ett fristående enfamiljshus skall ägas av den som bor i det. Jag skulle rent av vilja påstå att det är förutsättningen för att fristående enfamiljshus skall vara konkurrenskraftiga gentemot andra bostadsformer när det gäller årskostnaden. Det råder inte något tvivel om att tomterna blir dyrare för fristående enfamiljshus. Detta kan emellertid kompenseras genom lägre driftkostnader, om de bebos av ägaren. Bostadspolitiska utredningens experter räknade ut att kostnaderna i flerfamiljshus för portvakt, förvaltning och hyresförluster belöpte sig till 4 kronor och 19 öre per kvadratmeter. Denna kostnad kommer bort, om ägaren själv sköter sitt hus. Utgifterna för reparation blir också lägre, om huset bebos av ägaren, som har intresse av att vara sparsam och vårda lägenheten. Jag tror därför att det vore olyckligt, om kommunerna började lämna ut stora områden för fristående enfamiljshus till allmännyttiga företag för byggande av hyreshus i sådan utsträckning att det bleve svårt för dem, som vill bygga och äga hus själva, att få tomter. Det är angeläget att man följer utvecklingen med stor varsamhet, ty med kännedom om det inflytande som de allmännyttiga företagen har i många kommunala församlingar kan man inte säga att risken är alldeles obefintlig.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Beträffande ett par detaljer har statsutskottets tredje avdelning för en gångs skull gått åt ett annat håll än regeringen. I ena fallet gäller det inkomststrecken för familjebostadsbidrag, som socialministern ville höja endast för helt och reducerat bidrag. I vår bostadsmotion och i en socialdemokratisk motion föreslogs att de skulle höjas även för dem som har det sämst ställt, nämligen dem som skall få ett s. k. förhöjt bidrag och ettbarnsfamiljerna. Detta har utskottet tillstyrkt. Jag förmodar att socialministern finner sig i det utan större vända.

Den andra frågan gäller maximigränsen på 125 kvadratmeter för lån till enfamiljshus. Den vill både tredje avdelningen och bostadsstyrelsen ha bort. Den är också svårt att försvara, särskilt som det inte finns någon gräns i detta avseende för flerfamiljshus. När det gäller sådana får man för övrigt inte endast låna till större lägenheter, utan man erhåller dessutom räntesubvention för alla kvadratmetrarna, vilket man inte får i fråga om enfamiljshus.

Nu har emellertid ett antal socialdemokratiska ledamöter av statsutskottet skyndat fram för att stödja regeringen. Vi får hoppas att de skall misslyckas med detta, ty den här gränsen har nog tjänat ut.

Dylika ansatser från avdelningens sida att hävda riksdagens självständighet gentemot regeringen är ju inte precis vanliga, men ännu ovanligare är väl vad som har hänt beträffande utformningen av stödet till studentbostäder. För närvarande gäller som villkor för att man skall få statliga lån att kommunen skall hålla tomt. En utredning har föreslagit att denna skyldighet skall upphöra och ersättas med skyldighet för kommun att betala 600 kronor per lägenhet till studentbostäder. Studentorganisationer har uttalat sig till förmån för den nuvarande metoden, och socialministern säger att den synes ha fungerat väl och att han inte finner någon anledning att byta ut den. Re-

presentanterna för oppositionen i tredje avdelningen har följt socialministern på denna punkt, medan däremot socialdemokraterna har yrkat bifall till utredningens förslag. Jag tror nu inte att det har så stor betydelse vilken av dessa båda metoder som kommer att användas. Möjligen kan man säga att fri tomt åtminstone är en bidragsform som utan vidare är värdebeständig. Hur omröstningen på denna punkt kan utfalla vet vi inte. Vi kommer nog att ta ett nederlag med ganska stort lugn, och det förmodar jag att socialministern gör också.

Herr talman! Jag tänker inte gå in på vissa andra reservationer vi har. De är gamla bekanta och får tala för sig själva. Jag skall be att till slut helt kort få sammanfatta vad jag har sagt om det som enligt min mening bör känneteckna bostadspolitiken under de närmaste åren.

Bostadsbristen måste avvecklas, det är en viktig sak. Därför bör bostadsbyggandet öka i minst samma takt som den allmänna produktionsökningen. Härigenom kommer förutsättningar att skapas för en avveckling av hyresregleringen regionalt i snabbare takt än hittills. På det sättet får vi en successiv övergång till fri marknad på bostadsområdet, vilket ger ökat inflytande för den bostadssökande allmänheten över bostadsbyggandets inriktning och förmodligen verkar i riktning mot lägre byggnadskostnader. En försiktig avveckling av det generella bostadsstödet bör påbörjas redan i år, och barnfamiljer med svag ekonomi bör få hjälp att lösa sin bostadsfråga.

Regeringen har försummat tillse att ett konkret program utarbetats beträffande olika avsnitt av bostadsbyggandet och att det statliga bostadsstödet konstruerats så att det medverkat till genomförandet av ett sådant program. Man har centraldirigerat utan att veta vad man velat åstadkomma. Den statliga bostadspolitiken måste i fortsättningen in-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

riktas på klart utformade målsättningar. Bland de uppgifter som därvid bör komma i främsta rummet kan nämnas ökat småhusbyggande, bättre bostadsmiljöer och kollektiva anordningar i områdena med flerfamiljshus, ökad sanering av städernas centrala delar, varvid den äldre bebyggelsen bör bibehållas och moderniseras där detta är lämpligt, mera sparande inom bostadsområdet samt konkurrens mellan olika företagsformer på likvärdiga villkor.

Det är tydligt att en bostadspolitik, som syftar till att främja produktion av bostäder som i alla avseenden fyller anspråken på funktionsduglighet, måste lägga större vikt vid gemensamhetsanordningar och planfrågor än hittills. Planerna måste ta hänsyn till de anspråk människor i olika åldrar ställer på bostädernas omgivning samt till bilismens utveckling. Det statliga bostadsstödet måste utformas så att det påverkar planarbetet i den riktningen. Ett intimt samarbete mellan planmyndigheter och statliga bostadsorgan är nödvändigt om bostadsfrågan skall lösas på ett bättre sätt. Detta talar för att den högsta ledningen av statens åtgärder på dessa områden bör ligga på samma hand. Planfrågorna bör alltså flyttas från kommunikationsdepartementet och handläggas av samma departement som bostadspolitiken i övrigt.

Kommunernas åtgöranden spelar en viktig roll när det gäller bostadspolitikens utformning i praktiken. En mera långsiktig bostadsplanering, en bättre bostadsmiljö och mera tomter för småhusbebyggelsen kan inte åstadkommas utan kommunal medverkan. Vi har föreslagit att regeringen skall tillsätta en arbetsgrupp med företrädare för kommunförbunden och berörda statliga organ. Denna arbetsgrupp skall då få till uppgift dels att stimulera kommunerna till insatser och dels att föreslå regeringen åtgärder, ägnade att påverka bostadsbyggandet i riktning mot mer småhus och bättre bostadsmiljöer.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till samtliga reservationer av herr Boman m. fl.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! I snart två decennier har nu diskussionen rörande bostadspolitiken efter kriget förts i denna kammar, och det är uppenbart att argumenten under den tiden har hunnit bli litet slitna och att frågeställningarna mist något av sin första fräschör. Men realiteten är densamma. Bostadsbristen är lika stor som när vi började resonera, och risken för att den skall tillväxa ytterligare är överhängande. Bostadskoerna är lika tröstlösa. Vi kan inte begära att de människor som står utan bostad — bland dem tusentals ungdomar, som nu har vuxit upp, vill gifta sig och sätta bo — skall betrakta våra överläggningar och diskussioner rörande bostadspolitiken med samma olympiska lugn som vi tycks göra själva. De väntar på resultat, och de väntar på besked.

Jag har inte något behov av att komma med några generella värderingar, men så mycket kan vi väl vara överens om som att regeringens bostadspolitik inte har löst de uppgifter som den hade hoppats kunna lösa. Om vi nu skulle kunna enas så långt, och det borde väl inte vara alldeles omöjligt, så skulle vi väl sedan i all vänskaplighet kunna diskutera vad man i stället borde göra för att verkligen komma till roten med det onda. Och med det onda menar jag då den bostadsbrist som är vårt välfärdsamhälles stora sociala skamfläck. Det finns givetvis ingen patentmedicin som vi där kan tillämpa. Det är inte så att man kan renodla den ena eller andra åtgärden — t. ex. säga att bara vi tar bort hyresregleringen eller om vi bara bygger mera eller om vi bara ökar sub-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ventionerna, så får vi bostadsbristen ur världen.

Samspelet mellan de komponenter som här är verksamma är mycket mera komplicerat än så. Och en hel rad av komponenterna måste i själva verket angripas samtidigt och med ett samlat grepp. Det är nästan en truism att säga att någonting av det viktigaste man kan göra för att få bostadsbristen ur världen är att bygga fler bostäder. Men hur många bostäder behöver vi bygga, och hur många kan vi bygga? Ingendera frågan är under nu rådande reglerade förhållanden möjlig att besvara. Den verkliga bostadsefterfrågan kan inte mätas, om man inte låter den framträda på en fri marknad i konkurrens med efterfrågan på andra nyttigheter. Konjunkturinstitutet uttrycker saken så i sitt remissvar på bostadsbyggnadsutredningens betänkande 1961 att det finns »anledning att påtala det demagogiska sätt, på vilket offentliga utredningar alltför ofta jonglerar med begreppet behov. Behov i meningen efterfrågan är, när det gäller nyttigheter som säljes till ett visst marknadspris, något kvantitativt sett helt obestämbart, så länge som man icke preciserat till vilket pris som nyttigheten i fråga skall ställas till förfogande.»

Så långt konjunkturinstitutet. Så länge prismetanismen på bostadsområdet genom hyresregleringen och subventioneringen är satt ur funktion är det inte möjligt att ha en bestämd uppfattning om det »behov» som finns av bostäder. När det gäller frågan om det antal bostäder som kan produceras, så gäller enahanda förhållanden. Bostadsbyggandet måste ses som en del av den samlade ekonomiska aktiviteten i landet. Vill man öka bostadsbyggandet, så kan man — om jag utgår från oförändrade resurser och oförändrad rationaliseringsgrad — inte åstadkomma detta på annat sätt än genom att göra inskränkningar på andra områden. Alla människor kan inte bli byggnadsarbe-

tare, och alla byggnadsarbetare kan inte syssla med att bygga bostäder. Det finns även andra viktiga ting som kräver kapital och arbete. Det är inte minst en trängande nödvändighet att industrien får möjlighet att göra de investeringar och produktionsomläggningar som de nya marknaderna ställer oss inför nödvändigheten att vidta.

Även om vi kan fortsätta med en bostadsbyggnadsproduktion av den storlek vi har för närvarande och kanske till och med öka den ganska väsentligt, blir det ändå inte möjligt att bygga bort bostadsbristen, om vi samtidigt späder på efterfrågan, vilken av naturliga skäl den förutan måste vara i växande. Att som nu skett med konstlade medel stimulera till ökad efterfrågan på en vara som inte finns förefaller inte helt genomtänkt. Så sker nu genom hyresregleringen och genom de generella bostadssubventionerna. Hyresregleringen skall jag inte gå närmare in på nu. Den kommer ledamoten av tredje lagutskottet herr Munktelld att belysa i sitt anförande om en stund. Jag går därför förbi den frågan.

Men låt mig säga några ord om de generella bostadssubventionerna. Genom en egendomlig ödets nyck har det kommit på min lott att här i kammaren till varje socialminister — herr Sträng, herr Ericsson i Kinna och herr Nilsson — säga några uppskattande ord i anledning av att dessa herrar, var och en med auktoritet och kraft bakom orden, förklarat att tiden nu var inne att avveckla de generella subventionerna och att man i stället borde koncentrera sina ansträngningar på att hjälpa barnfamiljer och andra som annars skulle få svårt att skaffa sig hygglig bostad. Enligt herr Sträng var tiden härför inne 1953, enligt herr Ericsson i Kinna år 1957, och den är väl fortfarande lika inne. Men likaväl fortsätter de generella subventionerna.

Nu vill jag inte vara otacksam, utan jag skall erkänna att vissa generella

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

subventioner har slopats, exempelvis tilläggslånen och räntefria stående delar av egnahemslån. Men, ärade kammarledamöter, det finns andra generella subventioner som vuxit så mycket snabbare.

För att räntorna på s. k. bottenlån — primär- och sekundärlån — skall kunna hållas låga och därmed hyrorna hållas nere, belastas skattebetalarna för det budgetår vi nu skall besluta om med en kostnad på inte mindre än 300 miljoner kronor. Det är jämnt dubbelt så mycket som vad alla våra familjebostadsbidrag kostar. Utgifterna för samma form av generella subventioner var 1957, då herr Ericsson i Kinna — förmodligen under viss stimulans av den Severinska utredningen — gjorde sitt uttalande om de generella subventionernas avskaffande, 90 miljoner kronor. I år är de generella subventionerna uppe i ett belopp av 300 miljoner kronor. Särskilt för finansministern borde det vara otrevligt att ha en utgift som stiger med mellan 40 och 45 miljoner kronor för varje ny årgång som skall subventioneras. Det må så vara att man tycker det kan vara lämpligt att vid en tillfälligt hög räntenivå skära av toppkostnaderna för en viss årgång för att inte produktionsinitiativet skall sättas i fara. Men att år efter år, kanske decennium efter decennium, med skattemedel hålla nere bostadskostnaderna i husen har aldrig varit meningen och det kan inte vara rimligt. Och helt orimligt måste det ju vara att skattebetalarna skall hjälpa till att fixera den våldsamma hyressplittning som redan finns mellan lägenheter av samma storlek och kvalitet i äldre och nyare hus. Låt mig ge ett exempel!

Om en lägenhet ute i Riksbys, som är uppförd 1950, kostar 40 kronor per kvm och motsvarande lägenhet, byggd 1962 på samma plats, med samma bekvämligheter och med samma inredning kostar 60 kronor per kvm — det är resultatet av de stigande byggnadskostnaderna och andra kostnader — finns det väl

strängt taget ingen anledning att med subventioner hålla nere hyreskostnaden för den familj som haft turen att komma in i den äldre och billigare lägenheten — detta oavsett från vilken politisk utgångspunkt vi ser det. Även om den familjen finge betala vanlig marknadsränta bleve dess bostadskostnad väsentligt lägre än bostadskostnaden för den familj som tvingats ta den nya lägenheten.

Bostadspolitikerna under de gångna åren har karakteriserats av att man mer och mer monopoliserat bostadsproduktionen och bostadsägandet till halvstatliga, kommunala och kooperativa institutioner, medan det enskilda initiativet tvingats åt sidan. Det har skett på en rad olika sätt, genom låneformer som avsiktligt missgynnat enskilda initiativ och genom kommunalt markmonopol. Och resultaten ser vi.

På det sistnämnda området skymtar nu i propositionen och utskottsutlåtandet nya vittutseende perspektiv. Departementschefen har liksom i förbigående nämnt, att det borde göras möjligt för kommunerna att få förskott på kommande bostadslån för att kunna förvärva mark, särskilt för saneringsändamål. Utskottets majoritet har entusiastiskt och trosvisst slutit upp och talar om att mark skall kunna förvärvas med dessa förskott inte bara för saneringsändamål utan också för nyexploatering. Därmed är inte bara de lokala utan även de kommunal-ekonomiska förutsättningarna för en socialisering av bostadsbyggandet uppfyllda. Ännu så länge har kommunerna i sin markpolitik måst hålla sig en aning tillbaka av brist på tillgängligt kapital. Men öppnas dessa nya lånemöjligheter — alltså möjligheterna att få de statliga bostadslånen i förskott — är det slut med återhållsamheten från kommunernas sida och därmed också på möjligheterna till enskilda byggnadsinitiativ.

Herr talman! Ibland förefaller det — låt mig i detta sammanhang framföra

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

den synpunkten — litet svårt att veta vem som är kung och vem som inte är kung. De mäktige här i landet talar då och då med olika tungor på ett sätt som kan verka förvillande på oss andra. I proposition nr 52 angående förslag till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar säger finansminister Sträng exempelvis: »Olika remissinstanser pekar på olika slag av krediter som bör beredas plats inom det prioriterade området, t. ex. — — — krediter för med bostadsbyggandet sammanhängande kommunala investeringar — — —.» Och vidare: »Avsikten med utredningens förslag är emellertid icke att skapa ett permanent prioriterings-system på kapitalmarknaden, gynnande ett kanske med tiden växlande urval kvalificerat samhällsviktiga ändamål. En ambitiös selektiv målsättning av detta slag skulle rimma illa med huvudlinjerna i dagens ekonomiska politik. Placeringskvotslagen avses i stället tjäna ett stabiliseringspolitiskt syfte genom att möjliggöra att finansieringen av i andra former reglerade investeringar tillgodoses, medan begränsningen av krediterna till övriga ändamål kan utnyttjas som ett medel i den politik som syftar till samhällsekonomisk balans. Utgående från denna syn på placeringskvotslagens uppgift synes den av utredningen föreslagna gränsdragningen för de prioriterade krediterna lämplig.»

Ja, jag ber om ursäkt för att det är svårbegripligt, men det är inte jag som fört pennan. Översatt till ren svenska betyder det att det inte blir någon prioritering för de kommunala följdinvesteringarna i bostadsbyggandet. Detta besked lämnades häromdagen, och det måste väl vara en smula nedslående att läsa för statsutskottets socialdemokratiska ledamöter, som i det här föreliggande utlåtandet samtidigt förutsätter »att vederbörande myndigheter med uppmärksamhet följer utvecklingen i nämnda hänseende och vidtar de åtgärder, som kan bli erforderliga för att

trygga en tillräcklig kreditförsörjning för bostadsbyggandet och därmed sammanhängande kommunala investeringar». Vi kommer alltså här att få bevittna upptakten till en giganternas kamp, och det kan bli ett skådespel som vi bör följa med någon uppmärksamhet.

Ett resultat av de monopolistiska strävandena på bostadsbyggandets område är som alltid när det gäller monopolistiska strävanden att den enskilda människan kommer i kläm. Hon får ta vad som bjuds eller vara utan. Hennes möjlighet att välja den bostadsform som hon helst skulle vilja ha för sig och sin familj blir ytterligt begränsad. De flesta familjer, och särskilt barnfamiljerna, vill ha ett eget hem i radhus eller friliggande. Människorna vill bo nere vid marken och vill ha en jordbit att odla. Men dessa människor tvingas i stället att bo i tiovaningshus, kanske belägna flera mil från stadscentrum, därför att det passar de stora bostadsproducenterna bättre. Det är ett beklämmande faktum att Sverige intar en jumboplats bland de västeuropeiska folken när det gäller förhållandet mellan byggda lägenheter i egnahem och i flerfamiljshus. För oss i högerpartiet, som vill skapa ett samhälle där de enskilda människorna verkligen har någonting personligt, någonting som de kan kalla för sitt eget, är det naturligt att arbeta för ett ökat egnahemsbyggande.

Jag vet inte, herr talman, om jag har missförstått det hela, men det tycks mig som om den omständigheten att vi har ett kommunalval i höst har kommit att utgöra ett hinder för socialministern att nu komma med några radikala grepp när det gäller en omläggning av bostadspolitiken. Det är väl också det som har gjort att man i all försiktighet har satt i gång en undersökning inom socialdepartementets väggar i stället för att anförtro dessa stora problem åt en kommitté med parlamentariskt inslag.

När krutröken efter valet har hunnit skingras är det väl möjligt — om so-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

cialministern Torsten Nilsson, det guldarna förbjude, då fortfarande är socialminister — att vi får ett förslag till en ny uppläggning av bostadspolitiken, där man ser med friskare ögon på problemen än man gjort hittills. Vad vet jag, kanske är man då beredd att slopa eller åtminstone mjuka upp hyresregleringen. Kanske är man också beredd att slopa de generella subventionerna. Att man därvid kommer att stärka stödet till barnfamiljer och pensionärer för att bereda dem möjlighet att efterfråga en hygglig bostad, anser jag självklart och fullt i sin ordning.

Jag vill emellertid uttala det mycket bestämda önskemålet att vi inte skall få nya generella subventioner i stället för de gamla, d. v. s. att vi inte får familjebostadsbidrag, som utgår till alla barnfamiljer vare sig de är i den ekonomiska situationen att de har behov av bidrag eller inte.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga de reservationer som till utskottets betänkande avgivits av herr Ragnar Bergh m. fl.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! I den samlade materielstandard ingår givetvis bostaden som en mycket väsentlig faktor. Bostadens storlek, utrustningsstandard, belägenhet etc. bör stå i bästa samklang med de boendes behov och intressen. Den mycket väsentliga nyproduktion som under en lång följd av år pågått har dock ännu ej kommit i takt med efterfrågan. Den betydande omflyttningen av människor genom omvandlingen av vårt land från ett agrarsamhälle till ett industriland ställer, jämte ren förnyelse av det nedslitna bostadsbeståndet, mycket stora krav på byggnadsverksamheten över lag och inte minst i fråga om bostäder. De stora följdinvesteringar i vägar, gator, ledningar etc. som tillkommer där samhällen helt skall nybyggas från grunden ställer också ytterst stora krav på insatser både

när det gäller arbetskraften och på det ekonomiska området.

I detta sammanhang torde kunna ifrågasättas om ej en lokalisering av företagsamhet till de orter där en viss arbetskraftsreserv ännu finnes är förmuftigare än en förflyttning av denna arbetskraft till orter, där både lokaler för industri skall byggas och nybyggnad av hela bostadsbeståndet för arbetskraften skall ske, med alla följdinvesteringar som kommer i släptåget. Skall därtill de senaste propåerna realiseras om inlösen av befintliga bostäder och kanske rivning av dessa på de orter varifrån arbetskraften hämtas, måste man fråga sig om vi inte är inne på felaktiga vägar. Arbetsmarknadsmyndigheterna har i dag — och synes komma att få det än mera — betydande medel till förfogande, då det gäller att förflytta arbetskraft, men praktiskt taget inga resurser då det gäller företagslokalisering. Skall t. ex. prognoserna om att Stockholms län på ett par årtionden skall fördubbla sin folkmängd realiseras synes det åstadkomma mycket stora problem för både de områden varifrån människorna skall flytta och de till vilka de skall flytta.

Jag har inledningsvis velat något beröra lokaliseringsproblemen, ty de är ju väsentliga då det gäller bostadsfrågorna, inte minst då det gäller miljön. Trots de stora insatser som göres på bostadsbyggandets område måste man säga, att det förefaller som om vi i vårt land är inne på fel väg då vi hyser in fler och fler människor i mastodonthus. För en del år sedan var de byggnader i mindre städer som höjde sig över de övriga husen i allmänhet kvarnars och lagerhusföreningars spannmålssilos. Nu har vi i vårt välfärdssamhälle kommit dithän, att höghusen som sträcker sig mot skyn är bostadssilos. Så är det i Stockholm och Göteborg, och Flen, Hässleholm och Tumba och andra stora metropoler skall givetvis inte vara sämre. Skall välståndsökning-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

en fortsätta i vårt land på det sätt vi väl alla hoppas, kommer väl många av dessa hus att stå som övergivna ruiner innan de ens är amorterade till hälften. Om vi så småningom uppnår jämvikt mellan tillgång och efterfrågan eller kanske rent av något överskott i fråga om bostäder torde trängseln i höghusen bli minimal.

Att en mycket betydande del av bostadsproduktionen även i framtiden sker i form av flerfamiljshus är givet, men det bör ske i form av hus av rimlig storlek, både i fråga om längd och höjd, och fullt tillräckliga utrymmen bör lämnas emellan husen. Jag är mycket väl medveten om att det även på småorter finnes ett betydande behov av hyreslägenheter som bäst klaras av genom flerfamiljshus. Dock är, framför allt för barnfamiljerna, egnahemmet den i särklass bästa bostaden, ett påstående som väl för de flesta framstår som självklart. Den trista verkligheten är dock att vårt land internationellt sett — såsom förut framhållits av herr Casse — ligger i botten då det gäller egnahemmens andel av den samlade bostadsproduktionen. Även om departementschefen räknar med något ökad andel åt egnahemsbyggandet skulle detta i alla fall uppgå till mindre än en tredjedel av den samlade bostadsproduktionen. Det är klart, att man på många orter varit hårt trängd av bostadssökande och då i första hand måst bygga flerfamiljshus.

Låt mig ta ett direkt exempel som jag har hämtat från den trevliga utställningen Östergyllen. Linköpings stad redovisade att av bostadsproduktionen i staden under den senaste tioårsperioden 87 procent av lägenheterna inrymdes i flerfamiljshus och alltså blott 13 procent i egnahem. Å andra sidan lovade staden att nästa tioårsperiod skulle 30 procent av lägenheterna utgöras av egnahem. Må det uttryckas den förhoppningen, att planerna realiserats och att också andra kommuner

förskjuter produktionen av bostäder i samma riktning.

Utan tvekan har de ogynnsamma villkoren för finansiering av egnahem jämfört med flerfamiljshus, liksom också det på många håll bristande kommunala intresset för att tillse att tomtmark för egnahemsbyggande finns att tillgå till rimliga priser, bidragit till snedvridningen av produktionen. Förra året hade vi i centerpartiet anledning att i en reservation begära lyftning av lånetaket för egnahemmen. De nya lånebestämmelser som utfärdades i höstas har givit i viss mån förbättrade lånemöjligheter. Även med dessa kan det dock krävas insatser från den byggande själv av en storleksordning som för många egnahemsbyggare är svår att klara. Innan man fått en något så när klar bild av hur de nya lånevillkoren kommer att utfalla har vi dock ej velat ställa förslag om höjt lånetak. Dock anser vi att det bör övervägas, om man på ett eller annat sätt kan hjälpa mindre bemedlade, främst barnfamiljer, med någon extra bidrags- eller lånemöjlighet. Det förefaller nog också den meningsriktning jag företräder som om det var något förhastat att för ett par år sedan helt slopa den tidigare kapitalsubventionen.

En samordning av lånebestämmelserna för flerfamiljshus och egnahem synes kunna godtagas, men vi vill dock starkt understryka vikten av att från statens sida fördjupning sker vad gäller egnahemmen, gärna i form av lånegaranti, vilket skulle kunna vara en etapp på vägen mot lånegaranti över hela fältet i stället för direkta statliga lån. Då det gäller lånegränserna för olika kategorier av låntagare synes det dock som om egnahemsbyggandet kunde uppmuntras på så sätt, att den egnahemsbyggare som själv skall bebo fastigheten — och det är ju den stora kategorien — borde jämföras med allmännyttigt bostadsföretag och alltså erhålla 95 procent i lån av det godkän-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

da belåningsvärdet. I övrigt anser vi att lånegränsen för enskilda byggare bör höjas till 90 procent från de nuvarande 85 procenten. Skarp i stället kraven på tomtområden och försök att stoppa den alltför hårda markexploateringen! Härvidlag är det väl förresten inte blott enskilda byggare som syndar utan även allmännyttiga bostadsföretag och kommuner.

Vad gäller bostadsbyggandets omfattning har vi ej något att erinra mot propositionens beräkningar. Det synes vara tämligen ofruktbart att träta om huruvida vi kan bygga några tusen lägenheter mer eller mindre. Även om det givetvis ur planeringssynpunkt är av värde att i mycket god tid ha reda på vad som får byggas, lär man inte komma ifrån, att det ett stycke in på produktionsåret är lättare att överblicka möjligheterna. Bostadsbyggandet är ju ändå av mycket stor samhällsekonomisk betydelse och måste ses inplacerat i hela samhällsekonomien. Hälles löftena om att egnahemsbyggandet ej skall hindras av brist på medel utan att lån till alla egnahemsföretag, som ur planeringssynpunkt och med hänsyn till ekonomiska förutsättningar är godtagbara, skall beviljas utan hänsyn till låneramar, kan detta också bidra till en bostadsproduktion som något överskrider beräkningarna.

Vi hälsar med tillfredsställelse utskottets förslag att slopa storleksgränsen för egnahemmen. Då denna bestämmelse ej haft större betydelse i begränsande riktning — husbyggande är så dyrt, att kostnaden utgör tillräcklig spärr för de flesta — har bestämmelsen närmast utgjort en ren krångelparagraf. Dessutom har den varit helt inkonsekvent då ju någon begränsning av lägenhetsstorleken i statsbelånade flerfamiljshus ej finnes.

Det synes i och för sig som om de olika partierna principiellt skulle kunna närma sig varandra då det gäller upphävet av de generella subven-

tionerna. Statsministern gav t. ex. i årets remissdebatt en klar deklaration om avveckling av dessa subventioner. Men i propositionen har ingenting åtgjorts. Vi förmenar att man genom en viss uppjustering av räntesatsen på äldre lån borde kunna begränsa kostnaden för ränteeftergifter till samma summa under nästa budgetår som upptagits för innevarande år. Jag är den förste att medge att avvecklingen är besvärlig, särskilt om vi skall stanna kvar i ett allmänt ränteläge av den i mitt tycke onormala höjd vi nu har. Vi får ju gå flera årtionden tillbaka i tiden för att finna en sådan höjd på den allmänna räntan som den nu gällande. Men på den tiden rubricerades den höga räntan av de nuvarande makthavarna som »kapitalistisk utsugning». Nu kallas det för »samhällsekonomiskt nödvändigt». omdömena kan skifta! En räntesänkning med en procent skulle väsentligt sänka statens kostnader för bostadsstödet.

När man diskuterar bostadsstödet kommer man också obönhörligen till frågan: Vem är det som fått största nytta av det statliga stödet? Är det de boende eller är det de i bostadsproduktionen anställda och engagerade? Många torde med all rätt hävda, att det är de senare som tagit lejonparten av vad staten satsar.

De förbättringar, som föreslås av familjebostadsbidragen genom viss uppräkning av inkomstgränserna, hälsas med tillfredsställelse. Vi har menat att en liknande uppräknings skulle ske för räntefri stående del av förbättringslån. Vi framförde samma krav förra året, och då nu bostadsstyrelsen också föreslår en höjning av inkomstgränsen från 6 000 till 7 000 kronor hade vi hoppats på framgång. Men socialministern har vinkat med kalla handen, och inte heller i utskottet har vi fått något stöd. Förbättringslånen, som ju ändå i detta sammanhang kräver små belopp, kan i många fall på ett hyggligt sätt lösa

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bostadsproblemen för människor med begränsade inkomster, varför det är mycket välmotiverat med en viss uppjustering av inkomstgränsen med hänsyn till penningvärdeförsämringen.

Socialministern utlovar utredning av bostadsstödet i tämligen vid omfattning. Såvitt jag förstår skulle det röra sig om en avveckling av de generella subventionerna och ett utökat stöd åt barnfamiljer och i övrigt åt folk med begränsade inkomster. Givetvis är det nödvändigt med en rejäl översyn av hela problemkomplexet. I en sådan utredning synes det vara påkallat att både experter och parlamentariker får plats. Bostadsfrågan är av en sådan storleksordning och av så allmänt intresse, att det ej kan vara lämpligt med en departementsutredning.

Då det gäller bostadsstödet åt pensionärer menar vi, att begränsningen av det nuvarande pensionärsbostadsbidraget till av kommun förhyrda eller ägda lägenheter som iordningställt efter den 1 juli 1946 bör slopas och endast bostadsstandarden samt pensionärens ekonomiska förhållanden vara avgörande. Även till av pensionären själv ägd lägenhet bör bidrag kunna utgå om den uppfyller standardkraven. För övrigt synes det som om den emmansutredning som igångsatts beträffande bostadsstödet åt åldringarna borde utvidgas och omfatta hela problemkomplexet om åldringarnas bostadsstandard, boendeförhållanden och kostnaderna härför, varvid givetvis även de kommunala bostadstillägg kommer med i bilden.

Herr talman! Med stöd av det anförda yrkar jag i fråga om statsutskottets utlåtande nr 46 bifall till reservationerna 1c, 2a, 4b, 5b, 8, 10c, 12, 14c, 15, 17, 18, 19, 22c, 25b och 26c. På övriga punkter yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Det utskottsutlåtande som föreligger till behandling präglas

— det skall erkännas — av en samstämmig uppfattning på flera väsentliga punkter. Det har för övrigt framgått av anförandena i dag. Det har varit tämligen milda fläckar, om jag får uttrycka mig så, och i ett avseende stöder mig faktiskt oppositionspartierna mot mina egna partivänner, en situation som på sitt sätt är något egenartad.

Oppositionspartierna har visserligen traditionsenligt markerat avvikande mening genom ett stort antal reservationer. När man läser dessa får man emellertid intrycket, att åtskilliga av dem endast har till syfte att demonstrera skiljaktiga motiveringar, medan de inte mynnar ut i förslag till något annat ställningstagande i sak än det som utskottsmajoriteten föreslår.

Detta betyder inte att den bostadspolitiska debatten är avsmunad. Snarare har den på sistone varit mer livaktig än tidigare och delvis också fått nytt innehåll. Spörsmålet om bostadsbyggandets omfattning och inriktning har delvis kommit i skymundan för de hyrespolitiska problemen. Krav på en friare bostadsmarknad har rests ivrigare och från fler håll än tidigare. I den mån dessa krav har kommit från oppositionshåll har de ackompanjerats också i dag av allmänt kritiska omdömen om regeringens bostadspolitik. Jag skall återkomma till dessa frågor om en stund. Låt mig emellertid först försöka sammanfatta ståndpunkterna i fråga om bostadsproduktionens storlek och inriktning.

När det gäller omfattningen av bostadsproduktionen är målsättningen enligt mitt förmenande klar. Vi skall bygga det antal lägenheter som behövs för att till slut få bukt med bostadsbristen, och vi skall bygga så mycket vi orkar. I denna vitala fråga tycks det på det hela taget nu råda enighet — inte ens högern talar längre om att bostadsinvesteringarna skall betraktas som något slags konkurrent till näringslivets utbyggnad. Högern uttrycker sig i stället

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kritiskt över att tillgången på bostäder är otillräcklig. Tydligen menar man att byggnadsprogrammet för de gångna åren borde ha inriktats på ett större byggande än som har skett. Som alla vet har högern tidigare intagit en motsatt ståndpunkt när det gäller den kontinuerliga produktionsökning, som drivits fram inom bostadsområdet med den statliga kreditprioriteringens hjälp. Kritiken mot att det inte har byggts tillräckligt får väl ses som en kritik mot den föregående partiledningen inom högern. Samtidigt som jag noterar detta vill jag emellertid uttala min tillfredsställelse över omvändelsen; en sent tillkommen botfärdighet är att föredra framför ett envist framhårdande i en ohållbar ståndpunkt. Att förskjutningen av högerens åsikter sedan nödtorftigt maskerats bakom en mot regeringens politik kritisk attityd får väl anses som en tillåten ränning i det politiska beteendemönstret.

Folkpartiet har sedan flera år velat spela rollen av pådrivare i bostadspolitiken genom att föreslå ökningar av bostadsbyggandet utöver det av regeringen framlagda programmet. Herr Gustafsson i Skellefteå säger att regeringen spritt falska förhoppningar i stället för att häva bostadsbristen. Jag skall medge att folkpartiet varje år har haft ett program, som sträcker sig en liten bit längre än vad regeringens förslag inneburit. Som regel har det inte varit så stor skillnad mellan det antal lägenheter som regeringen föreslagit och det som betecknats som folkpartiets program. Resultatet har i allmänhet blivit att folkpartiet har överträffat regeringsprogrammet med så där 2 000—3 000 lägenheter.

Prognosmetoden är ganska enkel. Man frestas att tala om en i folkpartimotionerna inbyggd automatik. Det tekniska tillvägagångssättet för att öka byggekapa- citeten är ganska enkel: långivningen minskas till allmännyttiga kooperativa företag och de statliga lånepengarna

räcker till fler byggen, säger man. Jag frågar mig varför inte folkpartiet, när det nu uppfunnit en sådan genial metod går några steg längre och minskar alla statliga lån betydligt mera. Vi skulle då enligt folkpartiets metod för ökning av byggekapa- citeten väsentligt kunna öka bostadsbyggandet. Bostadsbristen skulle med en automatiskt verkande metod kunna trollas bort ganska effektivt.

Men vad folkpartiet inte tycks vilja inse är att ett bostadsbyggnadsprogram måste göras upp med utgångspunkt från den beräknade tillgången på reala resurser: arbetskraft och kapital. Opererar man upp eller ned med de övre lånegränserna för statslånen påverkas inte därmed de reala resurserna. Av samma skäl skall naturligtvis inte siffran i regeringens bostadsbyggnadsprogram uppfattas som något exakt tal på den omfattning byggandet under alla förhållanden kommer att få. Beräkningarna görs ett och ett halvt år före den aktuella planeringsperiodens utgång, och det är inte möjligt att noggrant förutsäga konjunkturutvecklingen under en period som sträcker sig så långt framåt. Med tanke på de felmarginaler, som måste rymmas i ett bostadsbyggnadsprogram av detta slag, hade det i och för sig varit möjligt, säger jag, att i statsverkspropositionen skriva 77 000 lägenheter i stället för 75 000. Följden skulle bara ha blivit att det i folkpartiets motion då hade stått 79 000 i stället för som nu 77 000, ett enkelt förutsebart stalltips som säkert skulle ha givit vinst.

Viktigare än att höja siffran i bostadsbyggnadsprogrammet är att utnyttja de verkliga tillgångarna på ett rationellt sätt. Bortsett från några lokala tillbud till undersysselsättning på byggnadsmarknaden — till stor del troligen betingade av brister i planeringen, det skall erkännas — är arbetskraften på byggnadsområdet väl utnyttjad. Jag kan också försäkra, att jag kommer att följa utvecklingen på arbetsmarknaden med den största uppmärksamhet. Skulle lä-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

get möjliggöra en ökning av bostadsbyggandet utöver det antal lägenheter som nu har föreslagits, skall jag inte tveka att återkomma med förslag om sådan ökning.

Herr talman! Jag säger detta för att fästa kammarens uppmärksamhet på halten i folkpartiets argumentering i fråga om bostadsbyggandets storlek. Det är dock bara inte i sitt sätt att argumentera, som folkpartiet brister — förlåt uttrycket. Hur skulle läget i dag ha tett sig för bostadsproduktionens kapitalförsörjning och hur skulle det ha gått med krediterna för kommunernas följdinvesteringar, om inte ATP-fonden hade funnits och om vi inte med hjälp av »omsen» hade överbalanserat budgeten och därmed till stor del undgått statlig konkurrens på lånemarknaden? Det är, ärade kammarledamöter, verkligen ovisst om vi utan ATP och »oms», som varken folkpartiet eller övriga oppositionspartier ville vara med om att genomföra, skulle ha lyckats klara det väldiga bostadsbyggande som är i gång och den ökning som regeringen föreslår. Dessa aktiva åtgärder har varit av största betydelse för att förverkliga den skedda ökningen av bostadsproduktionen med över 25 procent under en femårsperiod. Regeringen har genomdrivit dessa åtgärder trots segt motstånd av oppositionen. Någon hjälp från folkpartiet har vi sannerligen inte fått. Så snart det gäller att ta konsekvenserna av sina krav, så hukar man sig. Det är förvisso behändigare att skriva siffror i motioner än att vidta behövliga praktiska åtgärder. Jag har emellertid inte något emot denna fördelning av rollerna. Folkpartiet får gärna fortsätta att skriva siffror; socialdemokraterna får genomföra de politiska reformåtgärder, som är nödvändiga betingelser för framstegsbyggandet såväl på bostädernas fält som på andra viktiga samhällsområden.

Apropå de 25 procent, som bostadsbyggandet ökade med, vill jag gärna skjuta in en parentes. Jag har tidigare

i vår anfört den siffran och blev då av en högertidning anklagad för att fuska med statistik. Anklagelsen grundade sig på att 1961 års siffra för bostadsproduktionen även innefattar rum i ålderdomshem, vilka förut inte har redovisats i denna statistik. Min jämförelsesiffra, 25 procent, är emellertid framräknad efter uteslutande av dessa åldersbostäder. Anklagelsen för missbruk av statistik faller alltså tillbaka på tidningen själv, som mycket lätt hade kunnat kontrollera att mina uppgifter var korrekta.

Jag nämnde förut kapitalbildningen. Praktiska, konkreta åtgärder för att trygga en tillräcklig bostadsproduktion och annat nödvändigt samhällsbyggande behövs även på andra områden. En aktiv arbetsmarknadspolitik för främjande av arbetskraftens rörlighet och utjämning av säsongsvängningarna i sysselsättningen är ett viktigt led i regeringens åtgärder för att ta bättre vara på produktionskrafterna. Samma syfte har de förbättringar i fråga om den kommunala planeringen av bostadsförsörjningen i form av femårsprogram, som har föreslagits i statsverkspropositionen och som statsutskottet har förordat. Enligt min uppfattning är det av vikt, att den reala planeringen ute i våra kommuner blir så effektiv som möjligt. Det räcker inte med att vi har en hög ambitionsgrad i regering och riksdag och ställer upp omfattande bostadsbyggnadsprogram. Det är på det lokala planet, som programmen skall förverkligas. Det är där det grundläggande arbetet måste göras för att våra riksomfattande bostadsplaner skall bli förankrade i verkligheten. Jag är därför glad över den positiva hållning, som statsutskottet har intagit till mitt förslag i denna fråga.

Mindre glad är man inom folkpartiet. Detta parti vill att regeringen skall bilda en särskild arbetsgrupp för studium av planeringsfrågorna. I arbetsgruppen skall ingå representanter för arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrel-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sen och byggnadsstyrelsen samt företrädare för kommunförbunden. Dessutom vill folkpartiet, att riksdagen i dag skall bestämma sig för ett bostadsbyggnadsprogram vid början av 1970-talet.

Vad angår planeringsfrågor och övriga spörsmål som berör byggnadsverksamheten — inte minst på bostadsområdet — vill jag erinra om att vi har bildat ett byggråd med företrädare både för de myndigheter, som är nämnda i folkpartiets reservation, och dessutom för kommunförbunden, industrien, de fackliga organisationerna på byggområdet och byggnadsföretagarna. Det finns ledamöter i denna kammare, som är medlemmar av detta byggråd, och de kan säkert intyga, att planeringsfrågorna tillhör de problem, som oftast har förekommit till diskussion inom byggrådet. Därför finner jag att något behov av ytterligare en sådan arbetsgrupp knappast finns.

Även bostadsbyggnadsprogrammet för 1970-talet är av intresse. Felet är bara att vi saknar bestämda hållpunkter för att i dag ställa upp en säker behovsprognos i fråga om bostadsförsörjningen på så lång sikt. En preliminär prognos gjordes som bekant i höstas av bostadsbyggnadsutredningen. Inte minst den kritik, som utredningens behovsuppskattning rönt vid remissbehandlingen, visar arten av de svårigheter man har att brottas med vid beräkningar av detta slag. Såsom jag har uttalat i statsverkspropositionen är det min avsikt att låta företa en ny prognos, så snart vi har förutsättningar att nå ett någorlunda tillförlitligt resultat. Detta bör vara möjligt, när definitiva resultat av 1960 års folk- och bostadsräkning kommer fram. Men folkpartiet är fullt berett att redan nu, utan något sådant underlag för bedömningen, »skriva fast oss» vid 100 000 lägenheter i början av 1970-talet.

Men vad gör man, om en blivande prognos skulle visa ett behov av 90 000 eller 120 000 bostäder år 1970? Ja, syftet med folkpartiets förslag kan väl

knappast vara något annat än att skylta med en stor produktionssiffra för dem, som står i bostadskön. I så fall finns det ändå en tanke bakom förslaget, det skall erkännas. Något försök till en allvarlig behovsprövning och en behovsprognos grundar sig siffran knappast på. Under alla förhållanden är de s. k. bolinerna så lösa, att man inte kan begära att riksdagen skall ta ställning till ett så svagt grundat långtidsprogram.

En tidigare omdebatterad fråga, som nu tycks vara på väg att dras ur stridsvimlet gäller bostadsproduktionens inriktning. Ändock har alla föregående talare berört frågan här i dag. Jag noterar emellertid att utlåtandet inte är försett med några säryrkanden om byggandets fördelning på småhus och flerfamiljshus. De 100 000 lägenheter som folkpartiet vill bygga år 1971 skall enligt samma parti till 50 procent utgöras av lägenheter i småhus. Reservanterna åberopar folkpartiets bostadsmotion, där en lång rad siffror över småhusbyggandets omfattning i övriga nord- och västeuropeiska länder lämnas. Alla dessa länder, säger reservanterna, uppvisar en andel av nästan eller i många fall avsevärt över 50 procent småhuslägenheter i sin bostadsproduktion. Deras slutsats är att Sverige släpar efter.

Ja, nog kan det se så ut. Men reservanterna gör det ändå för enkelt för sig. De har studerat FN:s statistik för år 1960 eller där omkring, men de har inte brytt sig om att undersöka produktionssiffrorna för tidigare år. Hade de gjort det, skulle de ha funnit den intressanta och i sammanhanget inte oviktiga uppgiften, att de allra flesta länder, som de har åberopat, är i färd med att minska andelen småhus i sin nyproduktion av bostäder. I Storbritannien har andelen enfamiljshus gått ned från 84 procent år 1950 till 58 procent år 1960. I Belgien har siffran sjunkit från 74 procent år 1953 till 66 procent år 1960. Liknande siffror redovisas för

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Nederländerna och Schweiz. Tendensen är likadan, om än något svagare i andra västeuropeiska länder. Småhusbyggandet är på klar tillbakagång.

Slutsatsen skulle därför lika gärna kunna bli, att de andra länderna numera sneglar på vårt byggande och anpassar sitt därefter. Jag skall emellertid inte dra den slutsatsen.

Men därtill kommer en annan omständighet som reservanterna förbiser. Känt är, att vi har ovanligt många småhushåll i Sverige. Vid förra folkräkningen uppgick de hushåll som består av en person — alltså personer som bor ensamma i en lägenhet — till en femtedel av alla hushåll. I USA och England, för att ta ett par exempel, var andelen sådana hushåll bara hälften så stor, i Nederländerna en fjärdedel av den svenska.

Vad har då detta för betydelse för inriktningen av bostadsproduktionen? Jo, ju större andelen små hushåll är, desto större andel smålägenheter behövs. Efterfrågan på stora lägenheter blir alltså förhållandevis av mindre omfattning. Småhusen är en lämplig bostadsform för dem som behöver stora lägenheter, men de passar i regel inte för dem som reder sig med mindre utrymme. Bland annat är de många småhushållen inte beredda att betala den högre kostnaden för att bo i småhus. Dessa förhållanden avspeglar sig i produktionsinriktningen. Det är med andra ord ganska naturligt för ett land med många småhushåll att bygga relativt många lägenheter i hyreshus.

Vad jag här har sagt betyder inte, att jag anser nuvarande andel småhus i bostadsproduktionen som den lämpligaste. Enligt min mening måste småhusbyggandet utformas med hänsyn till de boendes önskemål och värderingar. Troligen betyder detta att flera småhus bör byggas i framtiden än som nu sker. Bostadspolitiken inriktas också härpå. Jag har medvetet gått in för det.

Från och med föregående budgetår

avskaffades den maximering av småhusbyggandet, som tidigare hade skett genom de av statsmakterna fastställda ramarna för långivningen. Vid fördelningen av pengarna måste bostadsstyrelsen därför nu se till att ansökningar om småhuslån kan beviljas. Detta innebär att småhusproduktionen är helt fri vad statslänens volym beträffar.

Vidare har regeringen i december förra året höjt lånetaket för småhus. Vi har fått en skala av värden från något under 50 000 till en bit över 70 000 kronor. Ingen kan därför säga att bostadsproduktionens inriktning påverkas av olikheter vid lånevärderingen. Småhusen har samma möjligheter som flerfamiljshusen.

Denna utvecklingslinje har fullföljts genom det nu föreliggande förslaget, att lån till småhus och lån till flerfamiljshus skall utgå enligt en gemensam låneförfattning. Egnahemslånen och tertiärlånen ersättes av ett enhetligt bostadslån för alla typer av hus. Sammanmältningen av de olika lånen till en enda form är ingen tom formalitet. Förslaget innebär materiella förändringar. Härigenom kommer lånevillkoren för småhus och flerfamiljshus att i allt väsentligt stämma överens. Dessa ändringar gäller lånegränserna, ränteeftergifterna och sättet för lånens återbetalning.

Syftet med den gemensamma låneförfattningen är emellertid vidare än så. De nya bestämmelserna kommer att innebära, att statliga bostadslån kan erhållas för småhus, som enskilda eller företag bygger för uthyrning. Detta är en nyhet för vårt land. Jag ser att högern motsätter sig en sådan ordning. Jag fick dessutom höra av herr Gustafsson i Skellefteå, att folkpartiet känner sig tveksamt, och det kan kanske ligga något däruti. Hyresvillor utgör en oprövad företeelse på den svenska bostadsmarknaden. Vi har hittills levt i den föreställningen i fråga om småhusboendet, att man skall bo i en egen vil-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

la. Det har ställts stora krav på kapitalinsats från den boende själv. Jag förstår att herr Cassel anser detta krav vara en önskvärd företeelse. Många gånger har faktiskt drömmen om att bo i småhus fått förbli en dröm just på grund av detta krav. Även den som inte har råd att bygga eget kommer nu att få en chans att bo i småhus. Detta betyder, att de boendes behov och värderingar får ökat inflytande på produktionsinriktningen.

De åtgärder som jag beskrivit har alla haft ett gemensamt syfte: att skapa ett finansieringssystem för våra bostäder, som inte medför någon styrning av bostadsproduktionens inriktning genom låneramar, lånevärden eller låne-reglernas konstruktion i övrigt. Jag vill inte därmed ha sagt, att styrning av bostadsproduktionen skulle vara av ondo. Självfallet måste vi ha lånebestämmelser som främjar kvalitet, god bostadsutrustning och god bostadsekonomi. Däremot anser jag det oriktigt att låta finansieringsmetoderna eller andra statliga åtgärder styra produktionens inriktning på hustyper. Här skall de boendes egen efterfrågan fälla utslaget.

Som jag nämnde inledningsvis har bostadsdebatten tagit ny fart på sista tiden. Den har också, åtminstone delvis, fått ny inriktning. De gamla ingredienserna är visserligen kvar i oppositionens reservationer. Jag tänker här på spörsmålet om kreditgarantisystem, de övre lånegränserna för olika kategorier av byggnadsföretagare, räntan på statslånen, ränteeffertgiftsnivån och allt annat, som nu är gammalt och vant. Det i varje fall relativt nya i debatten är de krav på en fri eller låt oss åtminstone säga friare bostadsmarknad, som har framställts från så många håll.

Jag skall — bara för att jag inte sedermera vill blanda mig i debatten om de motioner som har behandlats av tredje lagutskottet — gå in på några ting i anslutning till talet om den friare bostadsmarknaden.

Kritiken kan sammanfattas ungefär så här. Trots en omfattande nyproduktion av bostäder har vi alltså stora bostadsskär. Produktionstillskotten har sålunda varit otillräckliga. Dessutom har en stor avgång av lägenheter ägt rum. Nettoökningen av bostadslägenheter är enligt högern skrämmande låg. Nettoökningen av t. ex. småhuslägenheter skulle enligt högern och folkpartiet ha varit 1 000 lägenheter om året under perioden 1946—1960. — Vi vet att det i själva verket är fråga om 8 000. — Hyresnivån är splittrad, vilket medför en låsning av bostadsmarknaden.

Jag skall inte ta upp tiden med att granska alla argumenten. Siffrorna om nettotillskotten av bostäder är det för närvarande svårt att nå enighet om. Klart är dock att nettoökningen av småhuslägenheter, för att ta det exemplet, blir som jag sade flera gånger större än de av kritikerna angivna 1 000 per år. Högern och folkpartiet har heller inte lyckats finna några positiva uppgifter i 1960 års bostadsräkning. Låt mig då helt kort komplettera deras framställning på den punkten med några jämförelser mellan 1945 och 1960 års bostadsräkningar. Därvid använder också jag mig av preliminära siffror för 1960.

Vi lägger först märke till en starkt ökad hushållsbildning. Av 100 ogifta män över 20 år hade 23 personer var sin egen lägenhet år 1945; den siffran har nu stigit till 38. För ogifta kvinnor över 20 år har antalet hushållsbildare per 100 personer stigit från 31 till 44. En liknande utveckling visas för fränskilda samt för änkor och änkelingar. Detta är den hushållsbildning som har kunnat förverkligas. Naturligtvis är jag medveten om att många inte kan bilda egna hushåll, därför att antalet lägenheter är otillräckligt. Bostadsskärorna ger besked om den saken. I den står många ogifta personer — i själva verket är huvuddelen av de s. k. bostadslösa, d. v. s. sökande som inte

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

har egen direkt förhyrd lägenhet, ogifta eller förut gifta.

Vi noterar vidare en stark tillbakagång av trångboddheten. Om vi kallar de hushåll för trångbodda, där det finns fler än två boende per boningsrum, hade vi 1945 en trångboddhet på 21 procent. En femtedel av alla hushåll var alltså trångbodda. Trångboddheten har nu gått ned till 8 procent. Bland barnfamiljerna var siffran 45 procent för 15 år sedan; nu är den 18 procent.

Om vi ser på bostädernas utrustning kan följande noteras. Antalet lägenheter med vatten och avlopp har ökat från 66 till 91 procent av hela beståndet. Lägenheter försedda med centralvärme har ökat från 46 till 70 procent, andelen bostäder med kylskåp från 11 till 65 procent och andelen lägenheter med badrum från 21 till 53 procent.

Herr talman! Dessa siffror ger väl ett eftertryckligt besked om att det under efterkrigstiden har skett en omvälvande utveckling i fråga om människornas bostadsstandard. Jag är dock den förste att erkänna, att det finns kvarstående brister att notera. Jag blundar förvisso inte härför. Den mest påfallande minusposten i bokslutet är den kvarstående bostadsbristen. På den punkten instämmer jag med herr Cas- sel. Den kontinuerliga ökning av bostadsbyggandet, som nu pågår sedan en följd av år, ger oss emellertid rätt att hoppas att vi så småningom också skall komma till rätta med det missförhållandet — ty det är förvisso ett missförhållande.

Så några ord om splittringen av hyresnivån. Bostadsstyrelsen har undersökt hyrorna i hus med statliga lån. Undersökningen visar att hyrorna i nybyggda hus överstiger hyrorna i de hus som byggdes under 1940-talet med 10—12 kronor om året per kvadratmeter. Detta skulle betyda, att en familj som hyr en nybyggd trerumslägenhet i dag får betala 700 å 800 kronor om året mer än en familj som hyr en trerummare

som byggdes på 1940-talet. Herr Cas- sel nämnde ett liknande exempel i sitt anförande nyss. Standarden är visserligen högre i de nybyggda husen än i 1940-talets hus, men skillnaden är dock enligt bostadsstyrelsens beräkningar endast till en tredjedel hänförlig till detta förhållande. Om man minskar hyrorna i de nya husen med det belopp, som den högre standarden enligt beräkningarna är värd, skulle hyran för en nybyggd trerumslägenhet ändå bli mer än 500 kronor högre än hyran för en likvärdig bostad från 1940-talet. Också i de hus som har tillkommit under 1950-talet är hyrorna i jämförelse med hyrorna i nya hus lägre än som kan motiveras med standardolikheter; skillnaden där är dock mindre än vad fallet är vid en jämförelse med 40-talshus.

Det är därför som jag säger att skäl kan anföras för en utjämning av denna skillnad i hyresnivån.

Ur allmänt ekonomisk synpunkt är en mera betydande splittring av hyresnivån för samma slags nyttighet inte önskvärd, om inte prisskillnaden motsvaras av en skillnad i nyttighetens värde. Hyresskillnader som beror på olikheter i bostadsutrustning eller andra standardvariationer är t. ex. motiverade.

Andra skäl för en utjämning av hyrorna i äldre och nyare hus har också framhållits. En effekt av hyressplittringen kan vara, att tröghet uppstår i omflyttningsrörelserna. Somliga människor kan antagas ha större lägenheter än de behöver bo i. De flesta av dem lär väl bo i äldre lägenheter med förhållandevis låg hyra och vill därför naturligt nog inte gärna flytta. Men man får akta sig för att överdriva betydelsen av detta s. k. underutnyttjande av lägenheter. Man kanske kan antaga, att en minskning av hyressplittringen skulle medverka till större rörlighet på hyresmarknaden och därmed till bättre hushållning med de bostadsutrymmen som totalt står till förfogan-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

de. Jag skall gärna medge att så kan vara fallet.

Hyressplittringen har emellertid också en effekt på arbetsmarknaden. Ökad geografisk rörlighet hos arbetskraften är en av de viktigaste betingelserna för full sysselsättning i lönsam produktion. Flyttning till en ny ort betyder i regel flyttning till en nybyggd lägenhet med högre hyra. Det är förståeligt om detta förhållande bidrar till den tveksamhet människorna av andra skäl kan känna vid tanken på att bryta upp och börja en ny tillvaro på en annan ort och i en ny miljö.

En jämnare hyresnivå kan sålunda vara motiverad från flera synpunkter.

Den mest radikala metoden att åstadkomma en jämn hyresnivå är att avveckla hyresregleringen och slopa de statliga bostadssubventionerna i äldre årgångar av hus. Åtskilliga röster har också på sistone höjts härför.

Men, herr talman, man har inte visat på vad sätt ett slopande av hyresregleringen skulle öka tillgången på bostäder. Även om det skulle bli en bättre hushållning med bostadsutrymmen i äldre hus om vi fick en jämnare hyresnivå, så skulle lägenhetsunderskottet uppenbarligen ändå inte täckas därmed. Nyproduktionen kommer inte att öka med ett enda rum genom att hyresregleringen slopas — för så vitt inte en så stor höjning av hyrorna skulle inträffa, att bostadsinvesteringar bleve konkurrenskraftiga i förhållande till näringslivets investeringar och kunde locka till sig spekulationsvilligt privatkapital. Men dit vill vi ändå inte komma — i varje fall ingen för vilken hyran tar en mera väsentlig del av inkomsten i anspråk.

Jag skulle kunna med exempel visa vad detta i själva verket skulle komma att innebära, men jag skall inte ge mig in på det och därmed förlänga debatten.

Men ett plötsligt borttagande av hyresregleringen kan få ett annat resul-

tat. Hyresstegringen kan bromsa efterfrågan och vi kan på det sättet — utan ökad produktion — nå jämvikt mellan tillgång och efterfrågan. Vi får emellertid inte glömma bort, att det då blir de betalningssvaga konsumenternas efterfrågan vi hämmar — det betyder att vi tvingar barnfamiljer, åldringar, ensamma mödrar och andra grupper som har svårt att klara sina bostadskostnader att nöja sig med trånga och otidsenliga lägenheter. Det resultatet önskar vi inte heller.

Nu vill jag påpeka att en avveckling av hyresregleringen har påbörjats. Från att ha omfattat nära 500 orter finns hyresregleringen nu kvar i ungefär 300 orter. I många av dessa orter gäller den endast vissa slag av lägenheter. De bostadslägenheter som förvaltas av allmännyttiga bostadsföretag är undantagna från hyresregleringen. Min avsikt är att fortsätta på denna väg. Jag räknar med att någon gång under våren få ett förslag från hyresrådet angående avveckling av hyresregleringen i ytterligare ett antal orter. Det förslaget kommer att prövas från den utgångspunkten, att regleringen skall avskaffas där inte läget på bostadsmarknaden gör det nödvändigt att den bibehålles.

Jag är också villig att pröva olika andra uppslag till sådana ändringar i hyresregleringen, som kan medföra övergång till en friare bostadsmarknad utan skadeverkningar för de boende.

Såsom jag har framhållit i statsverkspropositionen finns det skäl att ompröva räntesubventionerna i fråga om äldre hus. Ränteeftergifternas allmänna syfte är — därom kan jag vara överens med herr Cassel — att hindra tillfälligt höga räntor att slå igenom i bostadshyrorna. Ränteeftergifterna har däremot aldrig varit avsedda att medverka till uppkomsten av dubbla hyresnivåer och inte heller att utgöra ett permanent inslag i bostadspolitik. Vad som skall bedömas vara tillfälligt höga räntor beror på den långsiktiga

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ränteutvecklingen. Den långa räntan på bostadslån har nu i sju år legat högre än den nivå som ränteeftergifterna är anpassade för.

Om de generella subventionerna minskas blir följden en hyreshöjning. Många boende kan på grund av förbättrade inkomster numera bära en högre bostadskostnad. För andra boende behöver hyreshöjningen motverkas genom särskilda åtgärder. Om staten minskar de allmänna subventionerna är det naturligt att bortfallet ersättes av ett mera effektivt stöd till sådana grupper, som är beroende därav för att kunna tillgodose sitt bostadsbehov.

Familjer med flera barn behöver större bostäder än andra. Samtidigt är deras ekonomiska förmåga att efterfråga tillräckligt stora bostäder mindre än andras på grund av försörjningsbördan. I statsverkspropositionen har jag också anmält min avsikt att undersöka, om inte de nuvarande familjebostadsbidragen kan ges en mera allmän prägel. Tänkbart är att man kan finna en bidragsform, som blir ett naturligt komplement till de allmänna barnbidragen. Genom att förbinda sådana bidrag med villkor i fråga om bostadens storlek och utrustning skulle vi få ett bostadssocialt stöd, som inrymmer en allmän stimulans åt flerbarnsfamiljerna att efterfråga rymliga och väl utrustade bostäder och därmed också en stimulans till en bostadsproduktion med familjevänlig inriktning.

Frågorna om ränteeftergifter och familjebostadsbidrag provas nu vid en teknisk översyn inom socialdepartementet. Tänkbart är att förslag i ämnet kan läggas fram för nästa års riksdag.

Skulle vi tillsätta en stor utredning nu, så fruktar jag att vi skulle fördröja det hela och att vi inte vid den tidpunkt jag önskar skulle kunna framlägga det förslag jag syftar till. Sedan får herr Cassel och andra kammarledamöter möjlighet att både i utskott och i riksdag kalfatra förslagen och framläg-

ga de förslag till ändringar som de anser önskvärda.

Herr talman! Slutligen vill jag begagna tillfället att besvara en av herr Gustafsson i Skellefteå framställd interpellation om hyresregleringens avveckling. Interpellationen är riktad till justitieministern men har överlämnats till mig för besvarande.

Herr Gustafsson i Skellefteå har frågat, om en redogörelse kan lämnas riksdagen för de erfarenheter angående hyresutvecklingen, som har vunnits av den hittills skedda avvecklingen av hyresregleringen. Dessutom önskar han veta regeringens inställning till tanken att försöksvis upphäva hyresregleringen i ett antal medelstora städer med viss kvardröjande bostadsbrist av mindre omfattning.

Den första frågan kan jag besvara så, att erfarenheterna av den avveckling som beslutades åren 1959 och 1960 nog kan betecknas som goda — låt vara att någon egentlig undersökning av verkningarna inte har företagits. Om man inte har några dåliga erfarenheter från denna avveckling kan det antas bero på att regleringen avskaffats där den blivit överflödigt. Några generella slutsatser kan inte dras härav. — Av den senast beslutade avvecklingen, vilken är den hittills mest omfattande, saknas ännu erfarenheter. Jag vill tillägga, att regeringen i det senaste avvecklingsbeslutet uppdrog åt statens hyresråd att undersöka verkningarna av genomförd avveckling.

I anledning av herr Gustafssons andra fråga vill jag till en början erinra om att riktlinjerna för avvecklingen av hyresregleringen senast behandlades vid 1961 års riksdag. Föredragande departementschefen uttalade därvid bl. a., att riktpunkten för den fortsatta avvecklingen borde vara att denna bedrives så skyndsamt som är möjligt utan att olägenheter uppstår på hyresmarknaden. Detta uttalande lämnades utan erinran av riksdagen.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr Gustafsson har i sin interpellation anfört, att hyresregleringskommittén år 1955 rekommenderade ett upphävande av hyresregleringen försöksvis på enstaka orter något före den tidpunkt då balans kan väntas uppnådd mellan tillgång och efterfrågan på lägenheter. Vad kommittén åsyftade torde ha varit en avveckling på orter, som ännu ej nått balans på hyresmarknaden men där å andra sidan bostadsbristen vore relativt begränsad och klart på väg att försvinna. För att klargöra innebörden av kommitténs tanke bör vidare erinras om att kommittén med balans avsåg ett marknadsläge med så god tillgång på lägenheter, att knapphetsbetingade hyreshöjningar inte kunde förekomma. Kommittén räknade uppenbarligen härvid med att även en viss lägenhetsreserv måste finnas för att balans skulle anses vara för handen.

Vid de beslut om avveckling av hyresregleringen som hittills har meddelats har riktpunkten varit, att regleringen skulle slopas i alla orter där det inte rådde någon påtaglig bostadsbrist. Avveckling har ägt rum i praktiskt taget alla de orter, för vilka flertalet av hyresrådets ledamöter förordat en avveckling. I något fall har regeringen gått utöver vad hyresrådet föreslagit. I många fall har hyresregleringen slopats trots uttryckligt avstyrkande från de kommunala myndigheternas sida. Förekomsten av ett mindre lägenhetsunderskott har inte ansetts böra utgöra hinder för hyresregleringens slopande, där en bedömning av läget har givit vid handen, att åtgärden ej kunde befaras medföra störningar på hyresmarknaden.

Om herr Gustafsson med sin fråga har åsyftat en avveckling på orter där full balans på hyresmarknaden visserligen inte uppnåtts men någon påtaglig bostadsbrist ej heller är för handen, kan jag alltså svara att detta står i överensstämmelse med grunderna för den prövning som har föregått hittills-

varande avveckling. Min avsikt är att pröva blivande förslag om fortsatt avveckling från samma utgångspunkter.

Är det däremot herr Gustafssons åsikt, att hyresregleringen i experimentsyfte skall avvecklas även på orter där det råder påtaglig bostadsbrist, blir mitt svar ett annat. Det ligger i sakens natur, att om ett dylikt försök skall ge erfarenheter, som kan bli vägledande för takten i den återstående avvecklingen, måste det avse orter där bostadsbristen är om inte betydande så dock tillräckligt omfattande för att kunna framkalla knapphetsbetingade hyresstegringar. Tankegången bakom experimentet måste väl — om det skall vara meningsfullt — vara att avvecklingen kan påskyndas, om sådana hyresstegringar uteblir.

Frågan är vad ett sådant försök är värt och vilka risker det innebär. Om experimentet misslyckas blir det de som bor på experimentorterna som får betala kostnaderna i form av högre hyror.

I likhet med interpellanten anser jag, att hyresregleringen inte bör behållas längre än som är erforderligt för att skydda de boendes vitala intressen. Möjligt är att den kan avvecklas på åtskilliga av de orter där den fortfarande äger tillämpning. Föresättningsarna för avvecklingen måste emellertid prövas på sakliga grunder och efter en bedömning av hyresmarknaden på de olika orterna. Experiment, som innebär påtagliga risker för att bostadshyrorna stiger utöver vad som är skäligt, anser jag nu inte böra förordas.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation. Den tid på sex minuter som jag nu har till förfogande är emellertid i kortaste laget för att jag dels skall hinna gå in på frågan om hyresregleringen och dels något bemöta vad socialministern i övrigt sagt i bostads-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

frågan — jag har där satt en rad frågetecken i marginalen.

Anledningen till min interpellation är kort och gott den att regeringen enligt min mening varit i överkant försiktig när det gällt att tillämpa reglerna om en regional avveckling, låt vara att man alltid måste gå försiktigt fram i detta sammanhang. Och när nu socialministern i sitt svar framhåller att regeringen i fortsättningen kommer att förfara på samma sätt som hittills tyder det på att försiktigheten alltjämt kommer att vara i största laget. Hyresregleringen har visserligen helt avvecklats på 170 platser, men bland dessa finns endast 7 städer. Och sådana städer som Trosa, Marstrand och Gränna är så pass små att där möter knappast en avveckling av hyresregleringen några problem. Från regeringens sida har man också i vissa fall varit försiktigare än hyresrådet. Hyresrådet föreslog nu senast en fullständig avveckling av hyresregleringen på exempelvis sådana platser som Piteå, Mjölby och Nederluleå, men det gick inte regeringen med på.

Jag har över huvud taget svårt att förstå vad som kan inträffa, om hyresregleringen avskaffas på en ort med någon kvardröjande bostadsbrist. Inom nyproduktionen kan det väl inte bli tal om några hyreshöjningar. Socialministern anser ju att man kan lita på de allmännyttiga företagen, och dessa företag kommer väl inte att göra några hyreshöjningar i onödan. Bostadsrättsföreningarna tar inte ut större hyra i sina hus än som behövs för att klara förvaltningen. De enskilda fastighetsägarna har i stor utsträckning lånat pengar av staten och är alltså bundna av lånevillkoren. Då återstår det äldre bostadsbeståndet. Beträffande detta finns det emellertid en provisorisk lag om besittningsskydd, vilken innebär att om hyresvärden begär en hyra som enligt ortens pris är oskäligen, så kan man föra frågan inför domstol.

Det är klart att ett upphävande av hyresregleringen kanske så småningom skulle göra att hyrorna på en ort förändras, men det är en sak på ganska lång sikt. Såvitt jag förstår kan egentligen ingenting hända under de första åren. Jag är också fullt medveten om att därest hyresregleringen avskaffas först när bostadsbristen är helt försvunnen, så får man ändå räkna med vissa hyresjusteringar uppåt i en del av bostadsbeståndet. Folk vill framför allt komma åt de goda lägenheter som byggdes under senare delen av 30-talet och som har ett centralt läge. Jag är övertygad om att även för den händelse det inom nyproduktionen fanns en bostadsreserv, alltså ett överskott av lägenheter, skulle efterfrågan söka sig till dessa goda lägenheter med fördelaktigt läge i så pass stor utsträckning att det skulle ske en viss hyreslyftning. Men skall vi vänta med att avveckla hyresregleringen tills det inte inträffar någon sådan hyreslyftning, kommer nog hyresregleringen att överleva flera socialministrar.

Det är inte några äventyrligheter som jag har rekommenderat. Det enda jag vill är att man skall avveckla hyresregleringen på några platser där det inte är något bostadsbrist att tala om, vilka är något större än de platser där regleringen tidigare avvecklats. På det sättet kan vi bättre studera följderna av en avveckling.

Om man är alltför försiktig, finns det risk för att vi får behålla hyresregleringen för länge, och enligt min uppfattning tyder interpellationssvaret på att en sådan risk föreligger. Socialministern säger bl. a.: »Det ligger i sakens natur, att om ett dylikt försök skall ge erfarenheter, som kan bli vägledande för takten i den återstående avvecklingen, måste det avse orter där bostadsbristen är om inte betydande så dock tillräckligt omfattande för att kunna framkalla knapphetsbetingade hyresstegringar.» Skall detta tolkas på det

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sättet att en avveckling bara skall ske på de orter, beträffande vilka man är alldeles säker på att den inte skall framkalla några knapphetsbetingade hyresstegringar, så är det fråga om en försiktighet i överkant och vi kommer då att få behålla hyresregleringen alltför länge.

Om tiden tillåter vill jag också säga några ord angående socialministerns anförande i bostadsfrågan. Han ironiserade som vanligt över folkpartiets förslag beträffande bostadsbyggandets omfattning och tyckte att vi skulle sänka lånegränserna ännu mer, så att det kunde byggas ännu flera lägenheter än de som vi föreslagit. Men den sänkning av lånegränserna, som vi från vårt håll föreslagit, är densamma som bostadspolitiska utredningen föreslog och den är av andra skäl rimlig. Enligt vår mening bör bostadsbyggandet kunna öka mer än socialministern har tänkt sig, och tack vare sänkningen av lånegränserna skulle det vara möjligt att inom samma ram få plats för ytterligare bostadsproduktion.

Socialministern gör då den invändningen att man måste utgå från de reala resurserna. Ja, vi har under hela efterkrigstiden fått höra att vad som byggts ett visst år har just varit vad som då varit möjligt att bygga. När det byggdes 60 000, 55 000 eller 50 000 lägenheter, så var detta just vad som motsvarade de reala resurserna. Ja, det vår förhållandet t. o. m. det år då produktionen låg under 40 000 lägenheter. Vad ni vill ha oss att tro är att vad som har byggts varje år har varit exakt det antal som det har gått att bygga. Det är en ganska bekväm position ni har velat komma in i på det här sättet, och ni får kanske ursäkta oss, om vi inte riktigt faller för detta resonemang.

Ni får gärna ironisera. Vi kommer i alla fall att fortsätta med vårt tryck här, ty ni skall aldrig få mig att tro att ni i socialdepartementet ändå inte har tagit någon hänsyn till att ett oppositionsparti har krävt ökat byggande. Det tror

jag inte, hur mycket socialministern än ironiserar över våra förslag på detta område.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har alltid gått omkring och trott att socialministern var en bättre människa än jag, och i dag har jag faktiskt fått belägg för det. Åtminstone har jag fått klart för mig att han är mycket mera förnöjsam än jag. Jag erkänner gärna att det har varit med någon oro som jag i snart tio år har gått upp i denna talarstol för att säga praktiskt taget detsamma rörande bostadspolitiken. När jag satt och skrev vad jag skulle säga i år blev inte variationen så stor gentemot förra året. Jag tänkte att jag fick försöka i alla fall. Den förnöjsamme socialministern är emellertid vänlig nog att komma och gratulera mig till sinnets ändring. Vad borde jag inte då ha haft att säga av beundran inför socialministerns läraktighet under de gångna åren?

Det är väl uppenbart, vare sig vi vill det eller inte, att det föreligger ett konkurrensförhållande mellan olika investeringsmöjligheter. Vill vi investera i bostäder — och det vill vi alla göra så mycket vi orkar — blir det svårare att investera på andra områden. Det har sagts många gånger förut, och ingen kan väl förneka riktigheten av det. Man kan dock komma fram en bit på vägen — såsom vi har föreslagit — genom större sparande i olika former och särskilt genom ökat bostadssparande.

Socialministern syntes vara munter och glad när han tänkte på att egnahemsbyggandets relativa andel höll på att gå tillbaka i Västeuropa; han talade om att siffran hade sjunkit tror jag från 78 procent till 72. Det är väl inte särskilt roligt. Det vore bättre om vi kunde uppvisa siffror av ungefär samma storleksordning. Vi bygger kanske en tredjedel av alla lägenheter i form av egnahem. Nu är vi överens om att vi måste komma till en annan tings

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ordning, men vi är inte där på långt när ännu. Det behövs krafttag för att få fram en någorlunda rimlig fördelning mellan egna hem och flerfamiljshus.

Socialministern låter förvånad över att här har kommit fram röster som talar om friare bostadsmarknad och hyresmarknad. Det är väl inte något alldeles nytt, ty det har vi högerfolk talat om från denna talarstol i tio år. Vi har inte krävt att man på ett drastiskt sätt skulle avveckla hyresregleringen. Vi har använt nästan samma ord som statsrådet själv, nämligen att man på ett försiktigt sätt i en eller annan stad kan se efter hur det verkar om man rubbar den nuvarande hyresregleringen. Vi har hela tiden velat gå fram med varsamhet.

Sedan läste socialministern upp en rad siffror beträffande vad som verkligen åstadkommit på bostadsområdet sedan år 1945. Vem har förnekat att det på 17 år har hänt något på detta område? Att vi har fått en massa nya bostäder har ingen bestritt. Det vore märkvärdigt annars. Vad har eljest byggnadsarbetarna gjort under dessa 17 år?

Låt oss emellertid titta på förhållandet i stort! Vi har ingen brist på bilar. Antalet bilar har väl ökat med ungefär en miljon sedan år 1945. Vi har ingen brist på andra varaktiga konsumtionsartiklar — kylskåp, frysboxar, TV-apparater, båtar o. s. v. Just när det gäller bostäder, på detta reglerade område som herrarna har tagit hand om själva, har bristen uppstått. Varför? Därför att de fria ekonomiska krafterna har satts ur spel står människorna i bostadskön och undrar, om inte samhället kan vara så inrättat att de skall kunna få detta det mest primära av alla behov tillgodosett, när de kan få alla andra tillgodosedda.

Jag är glad åt att socialministern i dag har visat sjukdomsinsikt när det gäller hyressplittringen. Vi är fullständigt överens om att denna är av ondo. Då skulle vi väl också kunna vara överens om att det inte är rimligt att en enda dag längre med skattemedel hålla den-

na hyressplittring vid makt. Det betyder att vi skall sluta att subventionera åtminstone de äldre och billigare lägenheterna.

Socialministern är så belåten med att man har kunnat bygga så mycket och säger att det beror på att vi har fått ATP-fonder och en överbalansering av budgeten. Det är nog inte så rasande lätt för socialministern att gå ut och förklara för människorna här i landet att tack vare att de har fått en mycket starkt ökad beskattning och tack vare att staten lägger beslag på en allt större del av deras inkomster har bostadsfrågan lösts. Det hänger inte ihop. Man har inte löst bostadsfrågan. Man har drivit upp statsutgifterna i orimlig grad och plågat människorna med hårdare skatter än någonsin. Men bostadsbristen är som den är.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern lade upp sitt anförande dels som ett strängt sakligt inlägg byggt på statistik och dels på ett sätt som föreföll att närmast vara upptakten till höstens valrörelse. I det senare avsnittet kom socialministern in på vad ATP och omsättningsskatten betydde för den 25-procentiga ökningen av bostadsbyggandet under de senaste fem åren. Den hade inte varit möjlig, sade han, om inte ATP och omsen införts.

Det skulle väl föra för långt att dra upp en debatt om de sakerna. Då skulle vi komma in på stora samhällsekonomiska aspekter. Men man frågar sig ändå omedelbart om ATP har direkt dragit undan pengar från den annars möjliga konsumtionen och därigenom skurit ned människornas levnadsstandard. Och vad omsättningskatten beträffar lär vi väl senare få tillfälle att diskutera, huruvida den har givit oss pengar till andra enligt mitt och många andras förmenande mycket nödvändiga sociala reformer och möjliggjort en omfördelning av kostnaderna etc. Den frågan får vi

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

emellertid återkomma till i annat sammanhang under denna vårriksdag, och jag skall inte gå närmare in på den nu.

Socialministern påpekade att skälet till att vi bygger så mycket lägenheter i flerfamiljshus till väsentlig grad är att vi har så många småhushåll här i landet jämfört med andra kulturländer, speciellt Amerika. Detta är väl i och för sig alldeles riktigt, men det ger samtidigt en dystert bild av hela vår befolkningsutveckling. Det belyser att vårt födelsetal är bland de lägsta i hela världen och att vi har en större proportionell andel åldringar än i de flesta andra länder. Detta ger oss anledning att verkligen se över gamla människors boendeproblem. Jag anser det nödvändigt att där göra en rejäl översyn.

Vad sedan gäller byggande av egna hem för uthyrning har jag ingen mot propositionen avvikande mening. De möjligheter propositionen där ger hälsa jag med glädje. Även om det till stor del är ett experiment som näppeligen kommer att få stor utbredning, förefaller det mig ändå vara ett riktigt grepp.

Jag vill i sammanhanget säga att jag med stor tillfredsställelse har läst regeringsorganet Stockholms-Tidningens artikelserie nyligen, i vilken man på ett alldeles utmärkt sätt har belyst människornas intresse för egna hem. Samtidigt vill jag emellertid göra en kommentar till vad som skrivits om den stora boendekonferens som helt nyligen refererades i tidskriften Vår Bostad. Jag har ingenting att erinra mot vad socialministern lär ha sagt vid det tillfället. Men jag konstaterar med viss beklämning vad den främste företrädaren för bostadsbyggandet här i huvudstaden enligt referatet sade, nämligen att det fanns egnahemsromantiska arkitekter och — ännu mera — politiska partier som spekulerar i egnahemsromantik. Det tycker jag var ganska ledsamma synpunkter.

Till sist bara några ord om utredningen om familjebostadsbidragen och

barnfamiljernas boendeförhållanden och möjligheter att via statsbidrag i en eller annan form få ordentliga bostäder. Riksdagen kan givetvis inte direkt besluta om hur en utredning skall göras. Men nog tror jag att det för frågans fortsatta behandling skulle ha varit av största värde, om utredningen hade kunnat ske under sådana former att partierna över lag hade fått tillfälle att delta. Över huvud taget tror jag man skall ha så få departementsutredningar som möjligt, i varje fall när man kommer utanför de rent tekniska utredningarna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag kan denna gång fatta mig kort. Den replikväxling som ägt rum visar, som jag sade inledningsvis i mitt förra anförande, att det inte är så hårda tag som tidigare. Om jag jämför med de debatter vi hade när jag nyss tillträtt min nuvarande post, tycker jag det är milda västanfläktar den här gången.

Herr Gustafsson i Skellefteå ansåg att man borde vara försiktig när man avvecklade hyresregleringen, men man fick inte vara försiktig i överkant. Var går nu gränsen mellan att vara försiktig och vara försiktig i överkant? Det är en bedömnings sak. Han anser att jag är försiktig i överkant, och tydligen att regeringen för första gången överbjuder folkpartiet i något avseende. Det är i och för sig anmärkningsvärt. Men, herr Gustafsson, jag kan formulera det så att vi inte gärna vill vara med om att herr Gustafsson och jag skulle få bakslag och att de som är kritiska mot en avveckling av hyresregleringen skulle kunna säga: »Se där, det visar sig ändå att om vi vidtar för långt gående åtgärder kan vi råka ut för olyckor.»

Om detta sedan kan leda till att vi inte får några knapphetsbetingade hy-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

reshöjningar är också tämligen svårt att direkt påpeka, för såvitt det inte blir några påtagliga avsteg. Jag måste emellertid understryka vad jag tidigare sagt att jag på vissa punkter redan har sträckt mig längre än hyresrådets majoritet. Jag har t. ex. avvecklat regleringen för alla garage i hela landet, både i större och mindre städer, och det skall bli intressant att se verkningarna härav. Jag har redan nu fått några exempel som gör mig betänksam. Men de är hittills så fåtaliga att jag inte av dem vill dra några slutsatser. Detta och andra ting gör emellertid att herr Gustafsson kanske kommer att ändra sitt omdöme om vad som är försiktighet och vad som är försiktighet i överkant vid en debatt som vi kan komma att få framdeles.

Herr Gustafsson säger sedan, att regeringen vid varje tillfälle anser att just det antal bostäder den föreslagit har varit det enda riktiga. Det har vi väl aldrig påstått. Detta gällde 1950, säger han, när vi byggde ett visst antal bostäder, det gällde 1955 och det gällde 1961 när vi kommit upp till ett vida större antal. Ja, är detta så märkvärdigt? Vi har faktiskt i allmänhet, tror jag, byggt i enlighet med våra reala resurser. Vi har haft en produktivtetsutveckling som har medgivit en ökning av bostadsbyggandet. Vid olika tidpunkter har vi också befunnit oss i olika situationer. Strax efter kriget var det väl ganska naturligt att vi inriktade våra ansträngningar på att i första hand bygga ut näringslivet. Vi skulle ut och konkurrera på världsmarknaden, och vi hade inte under kriget investerat i industri och produktion som vi egentligen skulle ha önskat. Jag var vid den tidpunkten kommunikationsminister, och jag böjde mig gärna inför kravet på att vi då hellre skulle investera i industri än i transportmedel, som jag ansåg borde vara nästa etapp på vilken vi skulle inrikta våra ansträngningar. I det läget har vi kanske

också vid vissa tillfällen iakttagit en viss återhållsamhet i fråga om bostadsbyggandet, och om detta har också meningarna varit delade. Det finns representanter för industrien som anser att vi har dirigerat över alltför mycket kapital och arbetskraft till bostadsbyggandet och att industrien och produktionen blivit lidande därav.

Härefter kanske jag med några ord skall vända mig till herr Cassel. Han säger att jag skulle vara en bättre människa än vad han är, och det gjorde mig verkligen bekymrad. Det inbjuder mig till att klä mig i munkkäpa, och det passar mig sannerligen inte. Han är alltför vänlig, tycker jag, och jag skulle vara honom tacksam om han i varje fall inte sprider detta rykte.

Herr Cassel gör gällande att vi egentligen lyckats på alla områden av svenskt samhällsliv utom på ett enda, nämligen bostadsbyggandet, och det därför att statsmakterna har tagit hand om den delen. Just därför att vi ingripit och dirigerat har det blivit ett misslyckande. Så hänvisar han till att det ju inte är någon begränsning när det gäller bilarna. Nej, det är just vad det inte är, ty vi har tillåtit ett fritt konsumtionsval. Regeringen har aldrig lagt sig i hur många bilar som importerats till detta land. Resultatet därav är ju att en stor del av kapitalet av sig självt flutit över till sådana konsumtionsområden. Vad vi har gjort är att vi har ingripit för att om möjligt medverka till att dämna upp strömmen och få den att i någon mån flyta över till bostadsområdet. Har vi på något sätt dirigerat, så har det bestått i att vi skaffat kapital just till bostadsbyggandet. Därigenom har vi åstadkommit ett byggande och en bostadsstandard som är vida bättre än vad som skulle ha varit fallet om vi inte hade ingripit. Det är därför en märklig slutsats herr Cassel kommer till nu, när han säger att det är just därför att vi ingripit på sådant sätt som gör att vi misslyckats

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

med byggandet av tillräckligt antal bostäder.

Men hur skulle det ha sett ut om denna bostadspolitik inte bedrivits?

Vidare säger herr Cassel att det är djärvt av mig att påstå, att ATP-fonderna och omsättningsskatten har medverkat till att vi nu förfogar över ett kapital, med vars hjälp vi kan driva på bostadsbyggandet. Men, herr Cassel, hur skulle det ha sett ut om vi inte haft ATP-fonderna? Jag vet att det finns de som påstår att sparandet i så fall skulle ha ökat i lika stor utsträckning som nu. Det finns skäl att tvivla på den saken. Det skulle i så fall ha varit det enskilda sparandet som skulle ha ökat. Det mest troliga är väl att löntagarna i nuvarande konjunktur hade tagit ut det som nu av företagen betalas för pensionering i högre löner och företagen skulle haft råd med det. Herr Cassel litar på att löntagarna skulle ha sparat dessa pengar. Jag för min del ställer mig tvivlande.

Men låt mig så gå över till den andra delen som jag pekade på, nämligen omsättningsskatten. Vad skulle ha skett, herr Cassel, om staten hade tvingats gå ut på lånemarknaden och låna 1 000 miljoner i konkurrens med kommunerna och med det kapital som går till bostadsbyggandet?

Ja, det är faktiskt frågor som man kan ha skäl att ställa sig. Och här gäller det ju inte bara det kapital staten som sådan förfogar över, utan det gäller det kapital som man måste komma åt ute i allmänna marknaden och som nu i viss utsträckning dirigeras över till bostadsbyggandet.

Jag såg för resten en artikel i *Sunt Förnuft* för någon tid sedan i vilken det påpekades, att en utökning av bostadsbyggandet med 5 000 lägenheter motsvarar ur konjunkturpolitisk synpunkt en skattesänkning på omkring 400 miljoner kronor. Tidningen får stå för denna uppgift, men faktum är i alla

fall, att enligt tidningen betyder ett ökat bostadsbyggande så mycket.

Så var det småhusbyggandet. Det har sagts, att jag på nytt dragit felaktiga slutsatser. Men vad jag velat peka på är alla de åtgärder som under senare år vidtagits för att öka småhusbyggandet här i landet. Jag har också velat framhålla att omständigheterna fogat det så, att småhusbyggandet gått ned i en rad västerländska länder jämfört med tidigare. Men, herr Andersson i Knäred, detta att vi har så många småhushåll behöver inte bara innebära en dyster bild. Att vi har en sådan mängd småhushåll beror ju på att ungdomarna numera har så mycket betalt att de bildar egna hushåll tidigt — de flyttar ifrån föräldrarna. Man kan ha olika meningar om önskvärdheten av detta, men det behöver inte bara innebära en dyster bild. Vidare har vi många gamlingar, för vilka vi byggt pensionsbostäder, d. v. s. vi har sett till att äldre människor lever under sådana ekonomiska betingelser att de mäktar ha ett eget hushåll. I många andra länder inhyser de gamla hos barnen och lever hos dem helt enkelt därför att de inte har ekonomiska möjligheter att leva i egna hushåll. Företeelsen har också en ljusare sida.

Herr talman! Detta var de kommentarer jag ville göra med anledning av de anföranden som hållits efter mitt inlägg.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först instämma med socialministern på en punkt, nämligen när han säger att vi inte skall avveckla hyresregleringen så snabbt att vi får *bakslag* på något håll. Detta är alldeles riktigt — en så snabb avveckling skulle förmodligen leda till motstånd som förhindrade en avveckling över huvud taget. Men man får inte låta fruktan för bakslag dominera tänkandet. För övrigt får väl socialministern

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

och jag föra en ny debatt om detta när vi får se förteckningen över nästa avveckling av hyresregleringen.

Sedan talar socialministern om bostadsbyggandets utveckling och säger att det ökat, och det är riktigt. Det allvarliga är dock att vi befinner oss i en situation där vi dels har en ganska stor kvardröjande bostadsbrist och dels har att vänta en betydande efterfrågeökning. Detta är det allvarliga i situationen, och jag har en känsla av att socialministern tar detta för lättvindigt.

Jag skall nu återknyta till vad jag sade i mitt förra anförande beträffande vår motion om småhusbyggandet, i vilken vi har tagit upp några exempel från utlandet. Socialministern sade, att där minskar småhusbyggandet. I Storbritannien har man gått ner från 84 procent till 58 procent. Ja, jag tycker inte det är så underligt att man där minskar småhusbyggandet, när man tidigare har haft en så hög produktion, men det säger ju inte att det vore fel om vi, som bygger 30 procent småhus, ökade till 50 procent.

Jag fick vidare det intrycket att socialministern menade att den nuvarande avvägningen mellan hyreshus och småhus är ett resultat av efterfrågan. Han sade att det blir dyrare att bo i småhus, och därför efterfrågas hyreshusen mera och byggs i större utsträckning. Jag tror inte det är på det sättet. Jag tror att folk på många orter i vårt land får stå i kö för att få tomter till småhus, men när de inte får någon tomt måste de flytta in i hyreshus. Vi driver in folk i höghusen. En fri marknad skulle — det är jag alldeles övertygad om — visa att efterfrågan på småhus är större än sammansättningen av bostadsbyggandet för närvarande ger uttryck för.

Herr talman! Jag lade i mitt första anförande ned ganska stor möda på att påvisa att bostadspolitiken enligt min mening i sina detaljer är utformad utan någon klar målsättning på de olika av-

snitten, och jag gav en del exempel på detta. Socialministern har inte nämnt någonting om det. Jag vet inte om det betyder att vi är eniga om att bostadspolitiken saknar klar målsättning.

Jag vill sluta med att säga att jag inte är någon vän av centraltidrikerad planhushållning i allmänhet. Frågan är emellertid om vi inte när det gäller bostadspolitiken haft något ännu sämre, nämligen centraltidrikering utan vare sig plan eller planmässighet.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern ställde den retoriska frågan, hur det skulle ha sett ut med bostadstillgången och bostadsproduktionen här i landet om detta inte hade blivit en socialiserad näringsgren och om inte regeringen hade skött om denna sak själv. Ja, det är alltid svårt att veta hur förhållandena skulle ha varit om något annat än vad som verkligen skett hade inträffat. Varför skulle denna industri ha utvecklats sig på annat sätt än alla våra andra industrier, som ju över hövan har tillgodosett våra behov av alla andra varor och förnödenheter? Är det sannolikt att byggnadskostnaderna i Sverige skulle ha stigit så ofantligt mycket kraftigare än kostnaderna för produktion av alla andra föremål, om denna näring inte hade blivit omhändertagen och om man alltså här inte hade skapat ett drivhusklimat? Vad som nu har skett är att man liksom har sagt till näringsutövarna: Det gör detsamma hur mycket det kommer att kosta, ty om inte konsumenterna själva orkar betala träder staten in och betalar vad man inte kan få in av hyresgästerna och de människor som skall bo i fastigheterna.

Sedan har vi ATP-fonderna. Om socialministern får tillfälle att studera vad bankoutsnittet skriver i sitt memorial nr 1 detta år, skall han där finna att den ökning av de offentliga försäkringsinstitutens placeringsmöjligheter

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

som ägt rum sedan ATP infördes nästan precis motsvaras av en minskning av de enskilda försäkringsbolagens placeringsmöjligheter. Av detta memorial framgår det alltså att ökningen av sparandet såsom en frukt av ATP är lika med plus minus noll.

Herr **ALMGREN** (s):

Herr talman! Då vi i statsutskottet som står för utskottets skrivning i allt väsentligt gått på Kungl. Maj:ts förslag och socialministern under debatten i dag anfört de väsentligaste skälen som talar för de olika yrkandena, kan jag i mitt inlägg begränsa mig till vissa punkter, där vi i någon mån avvikit från departementschefens förslag, och därutöver även anföra några synpunkter på byggandets omfattning och inriktning och på kvarvarande trångboddhet.

Utskottet noterar att antalet färdigställda lägenheter under 1961 överstigit 73 000. Detta är den högsta produktionsnivå som uppnåtts inom bostadsbyggandet i vårt land, och antalet lägenheter som var under byggnad vid årets slut var också större än vid något tidigare tillfälle.

Utskottet anser i likhet med departementschefen att en ny bedömning av bostadsbyggnadsbehovet bör företagas så snart det finns förutsättningar att nå ett tillförlitligt resultat. Klart är emellertid att en ytterligare ökning av bostadsbyggandet är nödvändig. Det av departementschefen för nästa år föreslagna bostadsbyggnadsprogrammet anser utskottet vara väl avvägt med hänsyn till de sannolika produktionsförutsättningarna. Utskottet förutsätter emellertid att om det under budgetårets lopp skulle uppstå möjligheter att ytterligare öka igångsättningen, förslag då förelägges riksdagen om en utvidgning av programmet. Och socialministern har ju från denna talarstol nyss betygat att han inte kommer att tveka, om sådana möjligheter uppstår.

Beträffande bostadsbyggandets inrikt-

ning framhålles i propositionen att intresset för lån till småhus enligt bostadsstyrelsens bedömning är i stigande. Detta är säkerligen en riktig iakttagelse. Genom de av Kungl. Maj:t nyligen fastställda reglerna för bestämmande av högsta belåningsvärden för småhus kommer denna kategori av hus att bli mera gynnsamt behandlade än förut. Vidare föreslås i statsverkspropositionen en sådan utvidgning av den statliga långivningen till småhus, att lån även kan utgå för friliggande småhus som skall uthyras eller upplåtas med bostadsrätt. Syftet med detta är bl. a. att anpassa långivningen och därmed inriktningen av bostadsbyggandet till de värderingar och önskemål i fråga om valet av bostad som kommer till uttryck i bostadskonsumenternas egen efterfrågan.

Mycket beror också på planeringen av bostadsbyggandet. Departementschefen har anfört att det föreligger behov av en bättre organiserad och mera målmedveten planering av bostadsförsörjningen, och hans förslag om femåriga kommunala bostadsbyggnadsprogram, som skall regleras årligen, anser utskottet vara till gagn för bostadsbyggandet.

Vi hälsar även med tillfredsställelse departementschefens uttalande om utredning av frågan om förskott på de statliga lånen till kommunerna för att underlätta för dessa att förvärva mark för bostadsändamål. Enligt utskottets mening bör dessa undersökningar inte begränsas till att gälla enbart låneförskott för förvärv av saneringsfastigheter utan även avse markförvärv för nyexploatering.

Jag övergår nu till att säga något om familjebostadsbidragen. I propositionen föreslås att de för familjebostadsbidrag gällande inkomststrecken för helt eller reducerat bidrag till familjer med två eller flera barn höjs med 1 000 kronor. Utskottet, som tillstyrker detta förslag, går något längre än Kungl. Maj:t. Utskottet tillstyrker nämligen motions-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

yrkande om att samtliga inkomststreck för bostadsbidrag höjes med 1 000 kronor, alltså även inkomststrecken för förhöjda bidrag och för bidrag till familjer med endast ett barn. Vi anser att starka skäl föreligger för en sådan åtgärd.

Familjebostadsbidragen är av stor betydelse när det gäller att stimulera och underlätta för barnfamiljerna att erhålla rymliga och goda bostäder. Enligt 1960 års bostadsräkning har under de senaste 15 åren en avsevärd minskning av barnfamiljernas trångboddhet ägt rum. Det känner vi alla till. 1945 års bostadsräkning utvisade att över 45 procent av alla barnfamiljer i landet var trångbodda i den meningen att det fanns fler än två boende per boningsrum. Enligt senaste bostadsräkningen har denna siffra nu gått ned till något under 18 procent. I likhet med departementschefen anser vi att familjebostadsbidragen haft stor betydelse för denna gynnsamma utveckling.

Av siffrorna framgår dock att det fortfarande finns en ganska stor trångboddhet kvar bland barnfamiljer. Över 180 000 barnfamiljer i landet är fortfarande trångbodda i den mening som vi tidigare utgått ifrån. Det är därför välbetänkt att socialministern har för avsikt att närmare undersöka om familjebostadsbidragen skall göras till ett än mera verksamt medel i strävan att underlätta och stimulera barnfamiljerna att skaffa sig tillräckliga bostadsutrymmen.

Det kan kanske synas underligt att utskottet, trots att det föreslagit en höjning av samtliga inkomststreck när det gäller familjebostadsbidragen, avstyrker motionsyrkande om samma höjning av inkomststrecket för förbättringslån. Anledningen härtill är att det i propositionen förutskickas en utredning angående de statliga förbättringslånen, där man bl. a. vill pröva, om de byggnadsändamål som nu tillgodoses med förbättringslån bör inrymmas bland de

objekt, för vilka bostadslån kommer att utgå enligt den blivande gemensamma låneförfattningen. Dessutom skall övervägas om den kapitalsubvention som ingår i förbättringslånegivningen kan ersättas av stöd i annan form, t. ex. genom löpande bidrag, vilket säkerligen skulle ge låntagarna större rättvisa.

Det kan anföras att även frågan om familjebostadsbidragen skall utredas, men inte på så genomgripande sätt som i fråga om förbättringslånen.

Departementschefen ämnar således fullständigt ompröva förbättringslånen och i avvaktan på denna utredning, som förresten redan är påbörjad, anser utskottet i likhet med departementschefen att inkomststrecken inte bör höjas.

När det gäller utskottets hemställan under punkt 12 beträffande bestämmelserna om maximiyta för lån till småhus, har redan de argument som varit vägledande för utskottets ställningstagande framförts av föregående talare, varför jag här inte behöver upprepa dem.

Utskottet har även gjort en avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag rörande kommunal subvention till studentbostäder. Vi har tillstyrkt 1957 års studentbostadsutredningsförslag att villkoret om kommunal upplåtelse av tomt skall ersättas med krav på ett kommunalt bidrag med 600 kronor per studentrum. Utskottet anser att förslaget är väl underbyggt och främst motiveras av att ändringen skulle möjliggöra större hän-synstagande till en från studiesynpunkt mera ändamålsenlig lokalisering av studentbostäderna. Enligt vår mening kan den av utredningen förordade ändringen dessutom medföra ett större intresse för berörda kommuner att åstadkomma ett ökat studentbostadsbyggande, och detta är det inte minst viktiga.

Herr talman! Det hade kanske funnits anledning att ta upp ytterligare ett par punkter, men jag skall begränsa mig till vad jag nu sagt. Med hänvisning härtill yrkar jag bifall till statsutskottets hem-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ställa beträffande samtliga moment i dess utlåtande nr 46.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Högerns inställning till hyresregleringen borde egentligen vara välkänd. Det är därför ganska överraskande att i en ledande socialdemokratisk tidning få läsa uttalanden om att högern är beredd att omedelbart kasta regleringen överbord. Jag vet inte om jag hörde rätt men jag tyckte att också statsrådet polemiserade mot »ett plötsligt borttagande av hyresregleringen».

Det har aldrig varit vår avsikt att avskaffa regleringen i ett slag. Men vi har en alldeles bestämd uppfattning om att regeringen varit försiktig i överkant. Denna försiktighet är också ganska egendomlig, inte minst mot bakgrunden av att man på flera håll i utlandet låtit avvecklingen gå längre utan att detta medfört nämnvärda svårigheter. Lika väl som man vid tillkomsten av lagen i Sverige tog lärdom av liknande krislagstiftning i andra länder, lika väl bör man nu kunna ta hänsyn till de erfarenheter av en liberalisering och avveckling, som gjorts i vissa andra länder.

Statsrådet sade att fritt konsumtionsval, som ju har tillåtits vad beträffar bilar, inte har tillåtits vad beträffar hyresfastigheter. Detta faktum är obestriddligt. Men det är också detta vi vänder oss emot. Vi anser att det blir så oerhört många olyckliga konsekvenser av att man inte tillåter ett friare konsumtionsval.

Det har tidigare i debatten i dag talats om den mycket splittrade hyresnivån. Jag erinrar om att även hyresregleringen har bidragit till splittring genom att det blir högre hyror i nya hus än i de äldre. Detta är till fördel för dem som hyr lägenheter i äldre hus, men det är sannerligen inte till fördel för hyresmarknaden i dess helhet. Det är oss alla bekant att det på grund härav uppstått bristande rörlighet. Det rå-

der ingen som helst tvekan att många nu sitter i lägenheter, som är större än vad de egentligen har behov av och att de stannar kvar där därför att hyran för dessa lägenheter är mindre än hyran för den mindre lägenhet som i och för sig skulle vara tillräcklig för dem. Och samtidigt bor andra i små lägenheter och önskar flytta in i dessa större lägenheter.

Beträffande frågan om hur snabbt man skulle våga avveckla regleringen, vill jag inledningsvis citera en yngre socialdemokratisk ekonom, som nyligen har förklarat att prognoserna om hur mycket man måste bygga för att avskaffa bristen »är så undermåliga, delvis på grund av brister i det statistiska materialet, att det inte finns någon som helst anledning att ta dem på allvar. Vi vet inte ens hur stor över-skottsefterfrågan är i dag, ännu mindre hur efterfrågan kommer att utvecklas i framtiden vid stigande inkomster och okända priser — — —. Att hoppas på att bostadsbristen skall avskaffas inom rimlig tid utan användande av jämviktsprispbildning på bostadsmarknaden är därför att hänge sig åt önsketänkande.»

Det är mot bakgrunden av sådana resonemang som vi önskar att den successiva avvecklingen av hyresregleringen nu försöksvis skall få omfatta även en eller flera städer där det föreligger en kvardröjande brist på lägenheter. Jag yrkar med dessa ord bifall till den vid tredje lagutskottets utlåtande nr 15 fogade reservationen nr 2.

Innan jag slutar skulle jag vilja ställa ytterligare en fråga till socialministern.

I interpellationssvaret till herr Gustafsson heter det: »Om herr Gustafsson med sin fråga åsyftat en avveckling på order där full balans» — jag fäster uppmärksamheten vid detta uttryck — »på hyresmarknaden visserligen inte uppnåtts men någon påtaglig bostadsbrist» — observera det uttrycket — »ej heller

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

är för handen, kan jag alltså svara att detta står i överensstämmelse med den hittillsvarande utvecklingen.» Statsrådet undrade när han debatterade med herr Gustafsson vad som var skillnaden mellan försiktig och försiktig i överkant. Nu skulle jag verkligen vilja fråga vad som är skillnaden mellan att »full balans» inte uppnåtts och å andra sidan att »påtaglig bostadsbrist» inte är för handen. Det är nämligen att märka, och det ber jag statsrådet observera när han svarar, att uttrycket »full balans» på hyresmarknaden är just det uttryck som vi har använt i vår reservation där det uttryckligen heter att den kommande avvecklingsomgången enligt vår uppfattning bör omfatta en eller flera städer, där *full balans* mellan tillgång och efterfrågan å bostäder ännu inte inträtt. Den formuleringen är ganska lik statsrådets uttalanden och det förvånar mig att socialdemokraterna i tredje lagutskottet inte har kunnat vara med om en sådan skrivning — men det är möjligt att det ännu inte hade trängt fram till dem vad statsrådet skulle komma att svara.

Det skulle vara mycket intressant om statsrådet ville belysa skillnaden mellan innehållet i svaret till herr Gustafsson vad avser det citerade avsnittet och andra stycket i vår reservation.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Eftersom jag anmälde mig för sent, fick jag inte tillfälle att fortsätta debatten nyss med herrar Gustafsson i Skellefteå och Cassel. Herr Gustafsson är fortfarande kvar i kammarerna, och jag vill än en gång komma tillbaka till frågan om vad som är försiktighet och vad som är försiktighet i överkant. Vi är båda överens om att vi inte skall driva hyresregleringens avveckling så hårt att vi räkar ut för

bakslag. Det anser jag vara en försiktig ståndpunkt, och efter vad jag kan förstå anser även herr Gustafsson det. Men när jag praktiskt utövar den metoden, anser herr Gustafsson att jag är försiktig i överkant. Ja, vi kan försöka med Skellefteå nästa gång! Vi får då se hur herr Gustafsson reagerar, om vi undantar Skellefteå från hyresregleringen. Jag får väl då höra om jag då är försiktig eller försiktig i överkant, när jag förfar på det sättet.

Samma subtiliteter kommer herr Munktell och jag in på, när vi skall resonera om vad som menas med full balans. Herr Munktell påpekar att jag i mitt interpellationssvar använt orden *full balans* och att högern i sin reservation använder precis samma uttryck. Slutsatsen härav blir för min del att jag måste fråga, varför högern reserverar sig. Eftersom vi använder samma uttryck, borde det ju inte finnas något skäl för högern att förfara så. Antagligen beror det därpå att vi inte kommer att vara alldeles lika övertygande om vad som är full balans, eller beror det måhända därpå att högern anser att den på denna punkt till varje pris måste reservera sig.

Eftersom herr Munktell hänvisade till de erfarenheter som man har gjort i andra länder vill jag bara påpeka att man bör iakttaga en viss försiktighet när man drar slutsatser av sådana erfarenheter. Det är en ofta hörd tes att hyresavvecklingen inte kommer att medföra några olägenheter ens i de orter där det finns bostadsbrist. Jag vet inte vilka länder herr Munktell tänkte på, men man brukar ofta hänvisa till Finland och Storbritannien.

Nå, är nu denna uppfattning alldeles riktig? Ja, vad utvecklingen i Storbritannien angår kan jag säga att det är svårt att dra några bestämda slutsatser i den ena eller den andra riktningen. Uppgifterna om utvecklingen är nämligen så motsägande att det bl. a. på grund av avvecklingens tek-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

niska utformning är rätt svårt att bil-
da sig en klar uppfattning om effek-
ten. Tydligt är att hyresregleringens
slopande i vissa fall har lett till hyres-
höjningar; i vissa delar av London har
det talats om hyror som är sex gånger
så stora som förkrigstidens. Men vi har
inte något mått på frekvensen av så-
dana höjningar, det skall medges.

I Finland vet vi att kännbara hyres-
stegringar har ägt rum, särskilt i de
orter där bostadsmarknadsläget varit
mindre tillfredsställande. Av allt att
döma har hyrorna i äldre hus trots
detta hållit sig kvar på lägre nivå än
hyrorna i nyuppförda hus. I och för
sig säger detta inte så mycket. Hyres-
sättningen har nämligen varit helt fri
i fråga om hus som färdigställt efter
1948. Hyrorna i nya hus ligger därför
på en så hög nivå som marknaden till-
låter. Den fria hyressättningen i för-
ening med det i Finland tillämpade
systemet med skattelättnader för hyres-
inkomster har medfört en omfattande
spekulation i bostadsbyggandet. Det är
säkert. Kapitalplaceringar i bostadsak-
tier har blivit ett av de mest lönande
sätten att placera pengar i Finland.
Enligt uppgift har avkastningen på in-
vesterat kapital i vissa fall kunnat upp-
gå till 15—18 procent, och då får vi
en föreställning om vad det hela rör
sig om.

Det är vidare lärorikt att studera vil-
ken effekt dessa förhållanden haft på
bostadsproduktionens inriktning. Nå-
gon minskning av bostadsproduktionen
har inte inträffat. Tvärtom har bostads-
byggandet ökat kraftigt, bl. a. beroende
på att statslån på fördelaktiga villkor
samt förut nämnda skattelättnader in-
fördes samtidigt som hyresregleringen
slopades för nytillkommande hus. Pro-
duktionsinriktningen har emellertid på-
verkats på ett sätt som måste beteck-
nas som olyckligt från bostadssocial
synpunkt. I fråga om de flesta lägen-
hetstyper har bostadsytorna minskat
märkbart under de senaste fem åren,

d. v. s. de år för vilka statistiska upp-
gifter härom är tillgängliga. I fråga om
en- och tvårumslägenheter märks en klar
tendens att byta ut köket mot en kok-
vrå.

Beträffande större lägenheter kan sä-
gas att lägenhetsytorna genomgående
är mindre än för fem år sedan. Lägen-
hetsytorna för nyproduktionen i stä-
der och köpingar har sålunda påtag-
ligt minskat.

Erfarenheterna från Finland ger så-
lunda inget underlag för omdömet att
hyresregleringens avveckling där skul-
le ha förlöpt utan negativa verkningar
på bostadsmarknaden. I stället är det
tydligt att frisläppandet av hyrorna
har medverkat till att ge bostadspro-
duktionen en inte önskvärd inriktning
och därigenom också konservera trång-
boddheten. Om man nu skall dra nå-
gra slutsatser av vad som har skett på
annat håll, är detta något som man i
varje fall inte utan vidare kan förbigå.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! En del av vad stats-
rådet sade var mycket intressant. När
jag gjorde jämförelser med utlandet, la-
de jag inte huvudvikten vid någon de-
taljerad jämförelse. Jag tror liksom
statsrådet att det är mycket svårt att
göra jämförelser mellan olika länder
av hänsyn till deras olika struktur
o. s. v. Men vad jag lade vikten vid
var att lika väl som vi vid tillkomsten
av lagen här i Sverige tog lärdom av
de erfarenheter man gjort i en lik-
nande situation utomlands, lika väl kan
vi också ta hänsyn till de erfarenhe-
ter av en liberalisering av hyresregle-
ringen som faktiskt finns att tillgå. Jag
är ense med statsrådet om att det på
sina håll har förekommit vissa nega-
tiva verkningar. Jag har inte förrän nu
hört talas om hyror som är sex gånger
så höga som förkrigstidens, men även
om detta utgör ett undantag, kommer
man inte ifrån att hyresregleringens
slopande i vissa fall kan ha medfört

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

negativa verkningar. Men, herr statsråd, har då inte hyresregleringen själv medfört en massa negativa verkningar genom att låsa fast marknaden, genom att bidra till splittring i hyresnivån o. s. v.?

Jag får lov att spara de återstående minuterna till en annan sak. Herr statsrådet sade att vi kommer in på subtiliteter när vi talar om full balans, som uttrycket lyder. Statsrådet frågade sig i det sammanhanget: Varför reserverade sig då högern? Ja, jag måste verkligen säga att vi inte kände till statsrådets svar när denna reservation skrevs. Men det naturliga hade väl varit att åtminstone utskottets socialdemokratiska medlemmar hade haft den uppfattning som socialministern här visade sig hysa. I så fall hade vi inte behövt reservera oss. Det är alltså tydligt att skillnaden härvidlag ligger mellan statsrådet och de socialdemokratiska ledamöterna i tredje lagutskottet.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag skall i denna debatt endast hålla mig till vad tredje lagutskottet har skrivit i sitt utlåtande, som här behandlas i avslutning till statsutskottets utlåtande nr 46.

Vi har inom tredje lagutskottet haft att ta ställning till en del av högerns bostadsmotion, nämligen den del där det föreslås, att hyresregleringen skall slopas på vissa orter, där fortfarande någon bostadsbrist råder. Jag kan fatta mig ganska kort efter den diskussion som redan förekommit, då herr Gustafsson i Skellefteå i huvudsak har framfört de synpunkter jag har på denna fråga. Jag förmodar vidare, att socialministern har sagt det mesta som kan sägas från utskottsmajoritetens sida.

Jag vill emellertid fastslå en sak, som jag tycker är värdefull att få understruken, nämligen att såvitt jag vet har inte några röster hörts i riksdagen under senare år — och inte heller i dag

— som tyder på att man ville omedelbart slopa hyresregleringen. Utlåtandena från tredje lagutskottet på denna punkt har under senare år brukat inledas med ett konstaterande av att hyresregleringen fortfarande behöver finnas kvar och att lagen måste förlängas på grund av den otillräckliga tillgången på bostäder. Vad vi har diskuterat är vissa detaljer, vissa kategorimässiga avvecklingar etc. Vi har också diskuterat om förlängningen skulle beslutas för ett eller två år i sänder. Men i princip har vi alltså varit överens om att regleringen måste förlängas, och det är vi också i dag.

I ingressen till årets utlåtande från tredje lagutskottet, som är gemensamt för utskottsmajoriteten och folkpartisterna i utskottet, heter det att regleringen inte nu kan avvecklas men att strävandena mot en avveckling bör bedrivas med all kraft. Jag kan inte, som jag nyss har sagt, av högerns ställningstagande dra den slutsatsen, att högern skulle önska någon omedelbar och total avveckling av regleringen. Jag tror att det är viktigt att detta fastslås här i riksdagen med tanke på den debatt, som förts ute i landet och inte minst i tidningspressen.

När det gäller tidningspressens hållning har det uppstått en viss osäkerhet om hur man för närvarande bör förfara i detta fall. Det finns — vilket herr Munktell också i någon mån var inne på — vissa uttalanden i till och med regeringspressen, som tyder på att man vill gå rätt långt i fråga om att avveckla hyresregleringen. Det finns å andra sidan uttalanden från även borgerligt håll, som tyder på att man önskar gå fram ganska försiktigt. Debatten i pressen har varit litet förvirrande. Även ur den synpunkten är det därför välkommet, att vi får ha denna debatt i dag som visar var de olika partierna står i detta sammanhang.

Jag skall inte här närmare gå in på

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

de verkningar som skulle uppkomma om hyresregleringen avvecklades i alltför hastig takt; den frågan har tidigare diskuterats här. Jag vill bara avsluta mig till den uppfattning, som väl de flesta har, att en sådan avveckling skulle medföra hyreshöjningar i varje fall i vissa typer eller årgångar av hus. Det är väl också tämligen självklart, att man inte omedelbart kan slopa hyresregleringen ens i huvudparten av våra städer eller i de orter, där hyresregleringen finns kvar.

Jag vill i detta sammanhang, liksom tidigare socialministern, framhålla, att man inte skall ta alltför starkt intryck av de erfarenheter som gjorts i utlandet, när hyresregleringen har slopats. Herr Munktel var något inne också på den frågan och påvisade vissa positiva verkningar därav. Jag räknar med att herr Svenning kommer att framföra en motsatt mening, när han får ordet efter mig, och att han kommer att anföra ungefär samma skäl som socialministern har anfört.

Men vad man i ett sådant läge får göra, om man vill vinna några erfarenheter, är att på försök, om jag får använda det uttrycket, slopa hyresregleringen i vissa orter i vårt land, där en kvardröjande bostadsbrist ännu råder. Det är väl till detta som högern syftar med sin motion. Det är väl också dit, fastän uttryckt i mildare form, som vi representanter för folkpartiet i tredje lagutskottet syftar.

Jag har här tidigare något erinrat om vad tidningarna har skrivit i fråga om hyresregleringens eventuella slopande. Jag bör kanske också erinra om att en stor stockholmstidning, som står regeringspartiet nära, har uttryckt uppfattningar på denna punkt, som jag tycker ganska väl överensstämmer med den hållning folkpartiets representanter har intagit i tredje lagutskottet, när utskottet behandlat högerns motion. Jag uttrycker en förhoppning om att socialministern skall ta visst in-

tryck av vad som skrives på denna punkt i honom närstående tidningar.

Det har här diskuterats vad som menas med försiktighet och överdriven försiktighet, när det gäller att åstadkomma eller vidta åtgärder av detta slag. I det sammanhanget kom jag att tänka på, att jag under fjolårets debatt här i riksdagen beträffande hyresregleringen ställde en fråga till justitieminister Kling, om man hade slopat hyresregleringen på någon ort där en viss bostadsbrist rådde. Jag fick då svaret att detta icke hade skett. Vi har alltså ingen erfarenhet på detta område. Jag bedömer detta som ett ganska stort mått av försiktighet från regeringens sida. I dag tycker jag mig kunna märka — jag hoppas att det inte är missuppfattning — att socialministern dock är beredd att gå litet längre än vad man fick ett intryck av att regeringen ville göra förra året samt att man har tänkt sig möjligheten av att göra försök med slopande av hyresregleringen på orter, där bostadsbristen inte helt har övervunnits. Detta får väl tolkas som att försiktigheten hos socialministern inte är fullt lika stor som justitieministerns vid förra årets debatt i denna fråga.

Socialministern frågar herr Gustafsson i Skellefteå, om han skulle kunna vara med om att slopa hyresregleringen i t. ex. Skellefteå stad för att se hurdana verkningarna där skulle bli. Det påminner mig om en diskussion i utskottet, där jag blev tillfrågad om det samma beträffande Karlskrona. Jag svarade naturligtvis genast, att bostadsbristen där är så stor, att jag inte skulle vilja vara med om något sådant just på den orten. Frågan ligger ju så till, att man får söka sig till orter, där bostadsbristen är så pass ringa och »kvardröjande», att man skulle kunna tänka sig att företa en avveckling, utan att det skulle medföra några svårare konsekvenser. Det är detta som vi har understrukit i vår reservation, där vi säger, att en avveckling försöksvis på

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

vissa orter måste ske med försiktighet och först efter ingående överväganden. Jag tror att detta står i överensstämmelse med den uppfattningen som socialministern också har just på denna punkt.

Någon sade mig, att när man läser tredje lagutskottets utlåtande, finner man att det är en obetydlig skillnad mellan högrerepresentanternas reservation och folkpartiets. Högern vill ha en skrivelse till Kungl. Maj:t och i den meddela sin motivering, medan vi inom folkpartiet anser, att det kan vara tillräckligt med att förutsätta att Kungl. Maj:t utnyttjar de möjligheter som redan föreliggande lagstiftning medger. I själva motiveringen föreligger däremot inte någon större skillnad mellan högerns och folkpartiets reservationer. Detta får ses mot bakgrunden av att högerns reservation är betydligt mjukare än motionen. När vi skulle skriva våra reservationer, fick vi ta hänsyn till motionens innehåll, även om högern vid utskottsbehandlingen antydde, att man skulle komma fram till ett annat yrkande än det som var uppsatt i motionen.

Jag skall inte säga mer på denna punkt, eftersom den redan har diskuterats ganska mycket. Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av herr Åkesson m. fl., d. v. s. reservationen nr 1 i utskottets utlåtande.

Jag vill därutöver fästa uppmärksamheten på att vi i vår reservation säger, att frågor av denna art torde komma att aktualiseras även i samband med att vi får en proposition från regeringen beträffande det förslag som föreligger från hyreslagskommittén. Om socialministern tänker säga något ytterligare i denna debatt, skulle man kanske kunna få veta vid vilken tidpunkt hyreslagskommitténs betänkande kan komma att föranleda proposition här i riksdagen. Nu känner jag visserligen till att hyreslagskommitténs betänkande behandlar främst två frågor, nämligen besittningsskyddet och frågan om hyresgästs rätt

att överlåta lägenhet. Jag utgår emellertid från att när propositionen kommer, så skall även möjlighet föreligga att aktualisera frågor av det slag, som vi här i dag diskuterar.

Med detta ber jag, som sagt, att få yrka bifall till reservation nr 1 i tredje lagutskottets utlåtande.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag noterar först att herr Nyberg i likhet med herr Gustafsson i Skellefteå och andra i utskottet kunde tänka sig en avveckling av hyresregleringslagen, dock icke i sin egen hemort. Som vi har hört, är det på det sättet man resonerar. Man vill gärna experimentera, men man vill inte experimentera i sin egen hemort. Det är där skillnaden ligger i uppläggnigen.

De senaste årens stabila bostadskvot på cirka 70 000 lägenheter jämte det besked som lämnas i årets statsverksproposition om en höjning till 75 000 lägenheter är en glädjande utveckling och kommer med sannolikhet att leda till en snabbare avveckling av den rådande bostadsbristen, i synnerhet när det också ges utfästelser om en successiv ökning av bostadskvoten för de närmaste åren.

Jag vill också understryka betydelsen av de direktiv, som ges i propositionen, att cirka 5 000 lägenheter av dessa 75 000 är avsedda att utgöra en utökning av kvoten på de orter, där bostadsbristen är mest markant.

Ett annat värdefullt initiativ som tagits av socialministern är den försöksverksamhet i fråga om flerårsplaner, som satts i gång i ett par län. En planläggning under en »rullande» femårsperiod, som ger byggnadsföretagarna möjlighet att rationalisera och planera på ett ekonomiskt sätt, kommer att bli av stort värde, men det krävs ett intimt samarbete mellan länsstyrelsen och kommunala myndigheter i denna angelägenhet, i fråga om markdisposition,

Framjande av bostadsförsörjningen m. m.

stadsplanläggning och förberedelsearbete.

Malmöhus län är ett av de tre län, där det inletts ett sådant intimt samarbete — jag tror man kan få ut mycket av det. Det torde leda till snabba och effektiva åtgärder, till lägre hyror och bättre planläggning.

Andra glädjeämnen i statsverkspropositionen är höjningarna av inkomstgränserna för barnfamiljernas rätt att erhålla bostadsrabatter. Det är i stor utsträckning av ekonomiska skäl som barnfamiljerna inte kunnat välja tillräckligt stor bostad. Socialministern har också signalerat ytterligare förbättring av barnfamiljernas villkor i fråga om rymliga och familjevänliga bostäder. Skulle ett sådant ekonomiskt bidrag kunna genomföras, kunde trångboddheten avskaffas snabbare.

I samband med frågan om ökat stöd åt barnfamiljerna har det nämnts att det generella stödet i 1950- och 1940-talets fastigheter skulle försämrast. Skulle så ske, kommer de oundvikliga hyreshöjningarna att hårt drabba en grupp människor, som icke kan räknas till barnfamiljerna och inte heller till de pensionärer som för närvarande åtnjuter kommunalt bostadstillägg. Det är inkomsttagare i små ekonomiska förhållanden, som icke kunnat hyra eller köpa bostäder i det nyare bostadsbeståndet utan varit nödsakade att bo kvar i det allra äldsta beståndet — i mycket stor utsträckning i rena saneringsfastigheter. Vi har haft kontakt med dessa medborgargrupper på bostadsförmedlingarna, speciellt under de allra senaste åren, då en saneringssvåg satts i gång i flertalet städer, vilket aktualiserat dessa hyresgästers flyttning från det äldsta bostadsbeståndet. Det har varit en komplicerad fråga för bostadsförmedlingen att placera dessa hyresgäster, men på de platser där man haft ett bra samarbete med byggmästare och fastighetsägarorganisationer har det lyckats. I mycket stor utsträckning har man kunnat

lösgöra lägenheter i framför allt 1950- och 1940-talens fastigheter, genom att från dessa fastigheter flytta barnfamiljer, som bott i för små lägenheter, eller andra familjer, som på grund av förbättrad ekonomi sökt större lägenheter och gärna velat flytta till det nyare beståndet samt lämnat sin äldre lägenhet i utbyte. Genom bostadsförmedlingarnas medverkan har de ledigställda lägenheterna sedan kunnat anvisas bl. a. till de bostadssökande som bor i saneringsfastigheter. Det har inneburit en naturlig och bra uppflyttning som höjt samtliga familjers bostadsstandard och som dessutom medverkat till en större rörlighet i bostadskön, något som man i hög grad eftersträvar.

De familjer som fått byta lägenhet har varit mycket nöjda med de lägenheter de fått. De bostadssökande, som genom att hårt pressa sin ekonomi har kunnat acceptera hyrorna i 1940- och 1950-talens fastigheter, har fått sin bostadsfråga hyggligt löst, men de skulle högst kännbart drabbas av den kraftiga höjning av hyran som skulle bli följden av att den statsgaranterade räntan för ifrågavarande hus höjdes. Exempelvis en räntehöjning med en procent i fråga om de fastigheter det här gäller, skulle betyda 13—14 procents hyreshöjning. Det skulle ställa de familjer med små ekonomiska resurser, som jag här talat om, inför mycket stora påfrestningar och kanske helt omöjliga göra deras chanser att behålla sin nuvarande bostad. Det skulle också betydligt försämma bostadsförmedlingens möjligheter att i framtiden åstadkomma lägenheter i trängande saneringsfall.

Med den kännedom jag har om socialministerns intresse att hjälpa de ekonomiskt svagare grupperna, hoppas jag att socialministern i sin bedömning av den framtida bostadspolitikens tar hänsyn till de synpunkter som jag här lagt fram. En avvägning och prövning, exempelvis via skattsedeln, liknande den som skett beträffande barnfamiljerna, borde kun-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

na hjälpa dessa ekonomiskt mindre gynnade grupper. 1940-talets fastigheter, som jag haft tillfälle att studera genom ett utredningsmaterial som nu föreligger, har visserligen lägre hyror än 1950- och 1960-talens hus men också betydligt sämre standard. Speciellt gäller detta de fastigheter som uppförts under de sista krigsåren. Ända fram till 1946 tvingades byggnadsföretagarna av brist på råvaror att tillgripa kristidsmaterial och sekunda varor. Jag nämner t. ex. kolmoritbadkar, sämre sanitärt gods, rörledningar, hängrännor m. m. Dessa material har i stor utsträckning fått bytas ut och kostnaderna härför har pålagts hyresgästerna under motivering att det rört sig om moderniseringar. Vid bedömandet av hyrorna i dessa hus bör man ta med i bilden såväl det mera underhålliga byggnadsmaterialet som också den sämre standarden i allmänhet, men även de extra kostnader som tillkommit för materialutbyten.

Det kan vara av intresse att studera och kommentera högermotionen 509. Inledningsvis skriver man i denna motion: »Den socialdemokratiska regeringens bostadspolitik har inte medfört någon nämnvärd förbättring. Tvärtom har det visat sig att en bostadspolitik som huvudsakligen bygger på generella subventioner, hyreskontroll och en prioritering av det s. k. allmännyttiga byggandet misslyckats. Bostadsbyggandet är det område där fri företagsamhet och konsumenternas valmöjligheter effektivast har satts ur spel genom en statlig reglering. Resultatet har blivit att marknaden 17 år efter andra världskrigets slut inte kunnat erbjuda stora skaror bostadssökande vad de framför allt annat behöver — en rymlig, modern eller moderniserad lägenhet.»

Är detta riktigt? Det kan vara nödvändigt och hälsosamt att göra en återblick. 1945 års bostadsräkning utvisade att över 45 procent av alla barnfamiljer i landet var trångbodda i den meningen att det fanns fler än två boende per

rum. Enligt föreliggande preliminära uppgifter för 1960 års bostadsräkning har detta trångboddhetstal nu nedgått till något under 18 procent. Säger inte denna utveckling en hel del? Skulle den ha varit möjlig utan effektiv statlig hjälp? Är detta misslyckad bostadspolitik?

Det är också av värde, att socialministern nu konstaterar att man får ta ytterligare krafttag för att komma till rätta med trångboddheten hos de över 180 000 barnfamiljer som inryms i siffran 18 procent. Det är av betydelse att utöka stödet åt barnfamiljerna ytterligare, för att bereda dem möjlighet till ännu rymligare bostäder i framtiden, ett mål som skisserats i statsverkspropositionen.

Under de år som gått har utrymmesstandardens betydligt förbättrats och familjebostäderna har fått en bättre utformning. Dessa siffror kan fås ur statistiskt material. Allt detta visar att bostadsbyggandet är på rätt väg. Låt oss nu öka byggnationen och på allvar komma till rätta med bostadsbristen.

I högermotionen visas ingen större entusiasm för en utökning av bostadskvoten och framför allt inte för ett statligt stöd i produktionen och en kontroll av hyrorna. Högermotionärerna skriver att bostadsmarknaden regleras icke av priset utan av statliga ingripanden i form av hyresreglering och hyreskontroll. Jag citerar:

»För vår del är vi övertygade om att bostadsmarknadens desorganisation i väsentlig utsträckning är en direkt följd av att den statliga regleringen bibehållits så länge. Härigenom har de verkliga byggnadskostnaderna fjärmats från bostadskonsumenternas verkliga förutsättningar och önskemål, när det gäller att göra ekonomiska uppoffringar och insatser, för att anskaffa en god bostad. Inte minst mot denna bakgrund anser vi det omöjligt att nu ange någon definitiv siffra för bostadsproduk-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tionens erforderliga omfattning under nästa budgetår.

Det av regeringen uppställda målet 75 000 lägenheter är, vid bibehållen reglering, sannolikt nödvändigt att överskrida, för att bostadsbristen skall kunna avvecklas, men det är ej heller uteslutet att det i en fri hyresmarknad skulle befaras vara för högt satt.»

Ja, alldeles säkert i en *fri* hyresmarknad, därför att då skulle inte många av de bostadssökande kunna hyra en bra modern bostad på grund av det då utgående höga priset.

Ovan citerade avsnitt ur högermotionen kan sammanfattas enkelt på följande sätt: Motionärerna beklagar att hyreskostnaderna inte slagit igenom som de skulle gjort på en *fri* marknad och konstaterar att efterfrågan på bostäder med all sannolikhet hade blivit mindre. Jag betvivlar inte riktigheten av en sådan utveckling. Tvärtom. Jag kan beriktiga den, men någon slags social ambition och intresse för en ökad utrymmesstandard åt i första hand barnfamiljerna, vittnar knappast skrivningen om. Men det var kanske heller inte meningen.

Ett annat avsnitt i högermotionen är också av intresse. Jag citerar: »Det är troligt att koncentrationen till flerfamiljshus och höghus i efterkrigstidens bostadsproduktion icke skulle kommit till utförande i en *fri* bostadsmarknad, där konsumenternas önskemål fått styra produktionsinriktningen.» Är detta så alldeles säkert?

Om jag tar den »*fria*» hyresmarknad, som existerade exempelvis åren 1936—1939, så byggdes under denna period ett mycket stort antal 1-rumslägenheter, nästan uteslutande i flerfamiljshus, men till sådana hyror att det knappast fanns någon möjlighet för större delen av de bostadssökande att hyra andra lägenheter.

Ingen kan väl komma ifrån att för barnfamiljerna var dessa lägenhetstyper, även om de i kvalitetshänseende

var bra, alldeles för små och olämpliga som familjebostäder.

I denna *fria* hyresmarknad kan det väl knappast sägas att konsumenternas önskemål »fått styra produktionsinriktningen», utan det var de rent ekonomiska faktorerna som då tvingade de bostadssökande att acceptera en lägenhetstyp, som inte kunde betecknas som familjevänlig. Jag kan nämna att speciellt 1939 byggdes över hela vårt land ett mycket stort antal smålägenheter och det var en god marknad för bostadsproducenterna.

Högermotionärerna föreslår att statmakterna främst skall inrikta sig på en friare hyrespolitik och föreslår att avvecklingen av hyresregleringen som inleddes för några år sedan skall ske i snabbare takt. Man sträcker sig t. o. m. så långt att man i motionen framhåller att regeringen fr. o. m. den 1 juli 1962 bör avveckla hyresregleringen även på andra orter än dem som, enligt hyresrådets uppfattning, redan har ett överskott av lägenheter.

Motionärerna är, enligt min uppfattning, inne på en felaktig väg. Den lugna avveckling av hyresregleringen som nu sker successivt och där bedömningen av hyresrådet sker med hänsyn till de yttranden som avges av kommunala myndigheter och hyresnämnder är att rekommendera. Denna förståndiga avvecklingstakt har framför allt observerats i Danmark och Finland, där man har bittra erfarenheter av en alltför snabb avveckling av hyresregleringslagen och hyreskontrollen.

Låt mig ta Danmarks »*fria*» bostadsmarknad som exempel. Jag hade tillfälle att i slutet av förra året besöka de nordiska byggnadsdagarna i Köpenhamn och deltog i en gruppdelegation där debatten i första hand rörde sig om utvecklingen på den svenska och danska hyresmarknaden. Därvid kunde konstateras att den mera »*fria*» hyresmarknaden i Danmark har lett till väldiga tomtspekulationer och kraftigt ökade

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

hyreskostnader. Under konferensdagarna presenterade dansk tidningspress själv ett centrumhus i Köpenhamn där hyreskostnaden låg på 100—110 kronor per kvadratmeter. Då man också utförligt i tidningen beskrev standarden i lägenheten, så kunde man göra en jämförelse med svensk standard och konstatera att trots det höga priset på den danska lägenheten, låg den svenska bostadsstandarden högre i jämförbara lägenheter, men med en betydligt lägre hyra.

Köpenhamn och Skåne har tidigare inbördes varit bra jämförelseobjekt i byggnadskostnadshänseende och vi har på den svenska och danska sidan, när det var en reglerad marknad i Danmark, kunnat göra jämförelser som visar att hyres- och byggnadskostnaderna då löpte praktiskt taget parallellt.

En jämförelse med den nu relaterade fastigheten i Köpenhamn och en liknande centrumlägenhet i Malmö visar en avsevärd skillnad i hyrorna. Orsaken är den hyreskontroll som finns i Sverige. På ansvarigt håll i Danmark är man bekymrad över den utveckling som skett och diskuterar nu åtgärder för att återgå till mera kontrollerade förhållanden på hyresmarknaden. Ändring av 1958 års beslut har också skett 1961, då en skärpning av bostadsmarknaden ägt rum och då man överförde betydligt fler lägenheter till den marknad som ligger under statlig hyreskontroll. Man har alltså på tre år fått dessa erfarenheter — det var ett konstaterande som gjordes på konferensen.

Bostadsnöden och bostadsbristen i vårt södra broderland har efter frisläpandet av hyresregleringen blivit allt besvärligare, ty det finns ju ingen chans för de vanliga bostadssökandena med begränsade inkomster att hyra de nya lägenheterna med deras orimliga hyror. Följden blir en »dold» bostadsbrist.

Nu återgår jag till våra egna förhållanden. Vi har för närvarande en stark

saneringsvåg över hela landet och det gäller då speciellt städernas cityområden. Byggnadsföretagen och byggmästarna är angelägna om att få saneringshusen tömda så snabbt som möjligt och man tillgriper ibland uppsägningsåtgärder som är högst uppseendeväckande och som ställer hyresgästerna inför svåra situationer. Om det inte hade funnits en hyresregleringslag och om det inte hade funnits möjligheter att bevaka uppsägningarna inför hyresnämnderna, så skulle de hyresgäster som utsaneras befunnit sig i en ytterst svår situation. Denna situation skulle ha blivit mångdubbelt mer problematisk i städer med uppenbar bostadsbrist.

Vi har i den rörelse som jag själv representerar haft att göra med saneringsfall, där man t. o. m. förmått hyresgästerna att skriva av sitt kontrakt och sedan begärt att de skall klaga inför hyresnämnden. Enligt de bestämmelser som finns för hyresnämnderna kan man ingenting göra åt en uppsägning, där hyresgästen själv har förklarat sig villig att avflytta. Det var också i ett fall först efter hårda påtryckningar från hyresnämnden och offentliggörande i tidningarna om uppsägningsmetoderna som fastighetsägarna förmåddes att ändra uppsägningarna, så att hyresgästerna får bo kvar, tills att andra bostäder kan anskaffas.

Skulle det inte funnits en hyresregleringslag och hyresgästerna tvingats avflytta från fastigheten, så skulle kommunerna ställts inför omöjliga uppgifter att helt plötsligt skaffa bostäder i stor utsträckning åt dessa utsanerade och kontraktslösa bostadsinnehavare.

En kontroll av hyresmarknaden är nödvändig och bostadsförmedlingarna, som i övrigt gärna hjälper till i saneringsfrågor, måste ha erforderlig tid på sig för att kunna flytta de hyresgäster det här gäller.

Det är i många fall familjer i små ekonomiska omständigheter, som inte kan ta emot en erbjuden bostad i det

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nyare beståndet. Det kräves en rad komplicerade bostadsbyten, ibland hela kedjor, för att kunna lösa bostadsfrågan åt dessa medborgargrupper. Även om det är invecklade ärenden, kan man klara det i en kontrollerad marknad, men inte i en okontrollerad marknad. I debatten om hyresregleringen här i vårt land återoppar man gång på gång dess nackdelar utan att framhålla dess betydelsefulla förtjänster.

Jag hoppas att riksdagen i enlighet med tredje lagutskottets utlåtande avslår framställningen i högermotionen om »experimentet» att pröva hyresregleringslagens avveckling på bristorterna. Det är ett alldeles för dyrbart »experiment» som med all säkerhet skulle få tragiska följder och omfattande konsekvenser för både de bostadssökande och för hyresgäster som redan har bostäder.

Låt mig säga ett par ord om garagen. Hyressättningen för garagen frisläpptes den 1 januari i år. Redan nu har hyrorna höjts från 60 kronor här i Stockholm till över 100 kronor. Det är bra att regeringen gjort ett experiment på det området, men jag vill ställa frågan: Hur skulle det ha gått, om man hade slopat hyresregleringen för bostäderna?

Man har nämnt att det förslag som hyreslagskommittén kommit fram till skulle ersätta hyresregleringslagen. Detta förslag, som i och för sig är utmärkt, är dock ingen som helst ersättning för den nuvarande hyresregleringslagen, utan det är enbart ett uppsägningsskydd för hyresgästerna, så mycket är klart. Förslaget är avsett att tillämpas i en balanserad marknad och icke i en bristmarknad. Det är alltså inte på något sätt ett tillräckligt hyres-skydd på de orter där det råder en uppenbar bostadsbrist.

Jag har velat nämna dessa viktiga frågor i denna bostadsdebatt och yrkar i övrigt på bifall till Kungl. Maj:ts proposition i enlighet med det utlåtande som föreligger från statsutskottet.

Jag ber också att få yrka bifall till tredje lagutskottets utlåtande nr 15.

Herr NYBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Kontentan av herr Svennings anförande var en motivering för hyresregleringen, vilken strängt taget alla kan skriva under.

Jag begärde ordet egentligen för att jag tyckte att herr Svenning inte uttryckte sig alldeles sakligt, när han sade att bara man slipper ha den egna orten som experimentort, kan man experimentera på andra orter. Detta överensstämmer inte alls med den uppfattning som jag har och som framförts i vår reservation. Vi har i reservationen framhållit att en sådan avveckling som högerpartiet föreslagit skulle ske på vissa orter med mindre, kvardröjande bostadsbrist och att den skulle ske med försiktighet och först efter ingående överväganden.

Det är klart, att man mot denna bakgrund inte kan tänka sig att slopa regleringen på sådana orter, där det finns en påtaglig bostadsbrist. Det är naturligtvis därför som jag har sagt att man i Skellefteå och i min hemort inte kan gå fram på det sätt som här har föreslagits.

Vidare tycker jag mig kunna märka av den här debatten, att socialministern ändå är något mera positivt inställd till de förslag som har framkommit från högerns sida och som vi delvis har tagit upp i vår reservation, än herr Svenning är. Om jag inte missuppfattade socialministern, yttrade han i sitt svar till herr Gustafsson i Skellefteå, att regleringen kunde slopas eller kanske har slopats på orter där mindre underskott av bostäder ej ansetts ha utgjort något hinder. Har jag missuppfattat socialministern, får han väl rätta mig. I varje fall har jag inte ansett honom vara fullt lika negativ som herr Svenning. Kanske befinner sig socialministern någonstans mitt emellan herr Svenning och Stockholms-Tidningen?

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Det tjänar ingenting till att diskutera med herr Svenning efter den oriktiga och illvilliga tolkning av vad högermotionärerna har velat, som han presterat. Det enda jag kan tillråda honom är att ta åtskilliga timmar på sig för att läsa det senaste decenniets debatter om bostadspolitiken och vad högerpolitiker, framför allt herr Cas-sel, har sagt i dessa debatter. Herr Svenning slår in öppna dörrar när han för debatten från utgångspunkten: om man ej haft hyresregleringen.

Det är ingen som har begärt ett omedelbart avskaffande av regleringen. Det är meningslöst att föra en sådan debatt. Det ger i varje fall ingenting positivt.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har här talats om att avvecklingen av byggnadsregleringen bör göras försiktigt, och det är just vad som sker. Hyresrådet inhämtar uppgifter dels från de kommunala myndigheterna och dels från hyresnämnderna på olika platser och sedan gör man på basis härav och sina egna undersökningar upp ett förslag till avveckling som man presenterar regeringen. Detta förslag grundas alltså på de erfarenheter som finns ute på de olika platserna.

Även mitt eget ställningstagande och de synpunkter på hyresregleringslagens betydelse som jag här anfört bottnar i erfarenheter som jag dagligen gjort både i min hemstad och i riket i övrigt, och detta gäller också platser där hyresregleringen redan har avvecklats.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande beträffande bostadsförsörjningen innehåller mycket av värde. Jag uppfattar detta som en följdverkan av den i flera avseenden positiva inställning som socialministern lagt i dagen rörande bostadsförsörjningen.

En ökning av bostadsbyggandet till 75 000 lägenheter under nästa budgetår utgör ett steg i rätt riktning, och höjningen av belåningsvärdena för småhus är ytterligare ett steg i samma riktning. Signalerna om förskott på statslån vid förvärvandet av tomtmark för bostadsbebyggelse väntar vi oss mycket av, liksom vi hoppas på snara beslut rörande förbättrade och effektivare regler när det gäller bostadsrätterna för barnfamiljerna.

Om således både regeringen och statsutskottet presterat flera värdefulla förslag och idéer, så ger detta mig icke anledning att överrätta någon större blombukett vare sig till regeringen eller statsutskottet. Och vad är anledningen därtill? Varför är vi icke nöjda? Ja, att besvara den frågan överlåter jag till de hundratusentals människor som fyller de långa bostadsköerna i vårt lands städer och tätorter. Det är de som är i stånd att lämna det bästa svaret. Men man kan ana vad dessa människor skulle ge för svar. De skulle svara: »Det byggs för litet och för dyra bostäder.» De skulle säkert också säga: »Det byggs för många insatslägenheter med alltför höga konstantinsatser.»

De medborgare som lyckats ordna sin bostadsfråga genom en insatslägenhet eller ett eget hem skulle i sin tur säga: »Vi betalar för höga räntor på våra lån. Vi dignar under höga ränteutgifter, som på tok fördyrar våra bostadskostnader. Vi vill ha räntesänkning.»

Svaren skulle säkerligen gå ungefär i den stilen — jag tror inte att jag överdriver när jag påstår det. Och man kan inte säga att dessa svar doftar rosor. Om socialministern — på regeringens vägnar — väntar sig någon blomsteruppvaktning från »tacksamma bostadsökande», får han nog vara beredd att vänta ytterligare en tid.

Regeringen föreslår för nästa budgetår en produktion av 75 000 lägenheter.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Den kommunistiska gruppen har motionerat om byggandet av 80 000 lägenheter. Måste man avslå en sådan framställning? Ja, det beror naturligtvis på hur man värderar de befintliga resurserna. Det handlade här helt enkelt om en avvägningsfråga. Regeringen säger sig veta att det finns kapital och arbetskraft för byggandet av 75 000 lägenheter, men det finns inte resurser för en produktion av 80 000 lägenheter. Hur vet regeringen det?

Jag måste säga att vid de orddueler i bostadsfrågan mellan de borgerliga partiernas talesmän och socialministern, som av och till förekommer här i kammaren, har socialministern med sin elegans och debattskicklighet i regel avgått som överlägsen segrare. Det är klart att man från socialdemokratisk sida tycker att detta är ett bra resultat av debatten. Men den argumentation som socialministern i dag använt med anledning av folkpartiets krav på 77 000 lägenheter och naturligtvis ännu mer beträffande vårt krav på 80 000 lägenheter, kan med lika stort fog riktas mot regeringens egen målsättning, 75 000 lägenheter. Det finns ingenting som säger att förslaget om byggande av 80 000 lägenheter skulle vara mera luftigt eller orealistiskt än regeringens förslag om 75 000 lägenheter. Samma argumentering som socialministern begagnat gentemot herr Gustafsson i Skellefteå skulle alltså herr Gustafsson med framgång kunna använda gentemot socialminister Torsten Nilsson.

Bostadsbyggnadsutredningens prognoser, på vilka regeringen bygger sina antaganden, får som bekant en nedgörande kritik av bl. a. konjunkturinstitutet, en kritik som för övrigt socialministern själv i stort sett ansluter sig till. För innevarande år räknar man med färdigställandet av cirka 70 000 lägenheter och drygt detta. Detta skall ses mot bakgrunden av att det för närvarande finns cirka 30 000 arbetslösa,

varav flertalet utgör byggnadsarbetare.

Vi talar här i Sverige så gärna om vår organisationskunnighet, men i detta avseende tycks inte kunnigheten vara överdrivet stor. Jag måste beteckna arbetslösheten bland byggnadsarbetarna som en stor skandal, varken mer eller mindre.

Vi i den kommunistiska gruppen anser sålunda att arbetskraften måste tillvaratas bättre än som nu sker. Det gäller inte bara att förhindra arbetslöshet, utan också att på ett bättre sätt planera och inrikta bebyggelsen. Det färdiga men tomma bostadshuset vid Valhallavägen 16 i Stockholm, de färdiga men tomma terrasshusen vid Sköndal, de färdiga men tomma bostadshusen vid Mälaren, där insatser och hyror omöjliggör t. o. m. för relativt höga inkomsttagare att tillgodogöra sig lägenheterna, vittnar om slöseri med såväl arbetskraft som pengar. Med ett minskat kyrkobyggnande och med en förkortning av repetitionsövningarna från 30 till 25 dagar lösgöres ytterligare arbetskraft för bostadsbyggandet.

Socialministern föreslår nu s. k. femåriga bostadsförsörjningsplaner. Det är bra, till och med mycket bra. Denna idé bär emellertid inte på nyhetens behag. Den är inte ens ett socialdemokratiskt uppslag. Idén väcktes här i riksdagen redan år 1957, då den kommunistiska gruppen i en motion nr 579 av herr Hagberg med flera föreslog just femåriga bostadsförsörjningsplaner. Hade man inte då varit så ivrig att avslå kommunistiska motioner utan i stället lyssnat till vårt förslag, hade vi redan kunnat ha flerårig erfarenhet av just en sådan långsiktig bostadsplanering, en planering som självklart möjliggör ett ökat bostadsbyggande. Med en bättre planering och ett effektivare tillvaratagande av arbetskraften finns det enligt vår mening arbetskraft tillgänglig för byggandet av minst 80 000 lägenheter under nästa budgetår. Härtill kommer att vi då också skulle förhindra

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sådana spekulationsbyggen som jag tidigare nämnde.

Målsättningen för bostadsbyggandet måste emellertid väsentligt ökas. Enligt befolkningsprognoserna kommer cirka 800 000 människor utöver dagens folkmängd att under åren 1970—1975 kräva bostäder. Det kan således inte endast handla om att bygga bort dagens bostadsbrist, utan jämväl måste planeringen vid byggandet av bostäder ha i sikte att bereda nya unga generationer rätt till en bostad.

Att klara dagens påfrestningar men samtidigt planera för morgondagen kräver ett nytänkande vad det gäller bostadsbyggnadsproduktionen. Bostäderna kan inte längre få utgöra en regulator i den ekonomiska politiken. Hur många gånger jag sagt detta tidigare vet jag inte så noga, men det måste upprepas till dess att de ansvariga myndigheterna får klart för sig att lösningen av medborgarnas bostadsfråga är minst lika viktig som andra samhällseliga uppgifter kan vara.

Beträffande tillgången på långfristigt kapital synes detta problem kunna lösas lättare än hittills, sedan medel till ATP-fonderna börjar inflyta i allt större omfattning. Det bör upprepas att huvuddelen av dessa pengar tillhör arbetarna och tjänstemännen. Det avgörande inflytandet över dessa kapitaltillgångar bör sålunda tillkomma dessa grupper. Vi har tidigare hävdat, och gör det åter, att ATP-fonderna för närvarande i huvudsak bör ställas till bostadsbyggandets förfogande till en speciellt låg ränta.

När vi säger detta innebär det icke att vi förlikar oss med nuvarande förhållanden på penning- och kreditmarknaden, liksom vi naturligtvis inte anser att den nuvarande formen för ränteeftergifter är den bästa tänkbara. För enbart nästa budgetår beräknas ränteeftergifterna till 300 000 000 kronor och bostadsrabatterna till 150 000 000 kronor. Dessa väldiga belopp uttrycker in-

te endast statens omtanke om bostadskonsumenterna utan utgör på sitt sätt en svidande vidräkning mot den förda ränte- och kreditpolitiken.

Hur verkar denna i praktiken? Med ett exempel från en s. k. byggmästarförening kan följande fakta läggas i dagen. Huset med tomtkostnader går till cirka 700 000 kronor. Husets driftkostnader — ränteutgifterna inräknade — går på 65 000 kronor. Av dessa 65 000 kronor går drygt 43 000 kronor till räntor. Av upptagna lån tar en enskild bank $6\frac{3}{4}$ procent ränta på 360 000 kronor och $7\frac{1}{4}$ procent på 77 000 kronor. Av det beviljade tertiärlånet tas av 156 000 kronor 4 procent på 148 000 kronor och 5 procent på 8 000 kronor. Man frågar sig onekligen varför privatbanken skall äga rätt att tillskansa sig ränteinkomster av nämnt slag, medan staten och därmed alla skattebetalare skall subventionera dessa bostadskonsumenter.

Vår mening är att inte bara ATP-fonderna skall ställa kapital till förfogande för bostadsbyggandet utan att jämväl alla övriga kreditinrättningar skall kunna åläggas att solidariskt ställa proportionellt samma belopp till bostadsbyggandets förfogande till en nedfatt och låg ränta. Detta är desto mera befogat som de större företagen genom återlänareglerna från ATP-fonderna faktiskt tillgodogör sig billigt långfristigt kapital. Detta är möjligt därför att ägarna av de större industrierna oftast är identiska med ägarna av de anlitade kreditinstituten.

Med detta vill jag ha sagt att vi anser det möjligt att lösa såväl arbetskraftsproblemet som kapitalproblemen för en betydligt mera omfattande bostadsproduktion än den regeringen så förhoppningsfullt inställt sig på. Jämsides med de femåriga bostadsförsörjningsplanerna bör det vara möjligt att samtidigt lösa såväl arbetskrafts- som kapitalproblemen, de senare till en fast och låg ränta om förslagsvis 3 å 4 pro-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

cent. En sådan räntesänkning måste ofelbart leda till en betydande hyres-sänkning. Skulle en sådan ordning skada någon part i samhället? Såvitt vi förstår ingen. Samhället skulle komma ifrån betydande ränteutgifter. Medborgarna skulle få billigare bostadskostnader, och de olika kreditinstituten skulle sannerligen inte bli utfattiga på en sådan solidarisk medverkan i bostadsbyggandet.

Beträffande räntefrågorna säger utskottet — i samband med vårt förslag om att bostadsbyggnadsutredningen också skulle få i uppgift att titta på de finansiella sidorna — på sidan 42 i sitt utlåtande:

»Utskottet vill erinra om, att bostadsbyggnadsutredningens uppgifter enligt direktiven har begränsats till expertundersökningar rörande bostadsefterfrågans framtida omfattning och inriktning m. m. Det torde vara avsikten att, sedan utredningen slutredovisat sitt arbete, anförtro fortsatta utredningar angående bl. a. bostadsbyggandets finansiering och den därmed sammanhängande frågan om statens stödåtgärder till andra utredningsmän.»

Jag frågar mig: Hur skall man kunna utreda bostadsefterfrågans framtida omfattning och inriktning utan att jämsides med denna utredning ägna någon uppmärksamhet åt de finansiella sidorna, d. v. s. åt bostädernas kostnader? När vi framställt krav på en räntesänkning har man över huvud taget i regeringsbanken — och inom övriga partier också för den delen — lyckats kläda sig i en ganska god skyddsdräkt.

När vi föreslår att bostadsbyggnadsutredningen skall få också denna fråga till behandling, säger man att det skall tillsättas en ny utredning. Och när vi här i riksdagen väcker motion om att sänka räntan, säger man att riksdagen inte har befogenhet att avgöra den saken. Det tillkommer riksbanken och riksbanksfullmäktige. Jag förstår att detta är en svår fråga för dem som vill

försvara den nu knäsatte ekonomiska politiken. Det går an att ute bland väljarna tala om att man vill ha räntan sänkt och billigare bostadskostnader, men när man sedan får ta ståndpunkt till ett förslag om räntesänkning, är man inte så pigg på att vara med längre.

Jag kan förstå att storfinansens företrädare framför allt i högerpartiet inte kan godkänna detta resonemang. I högerpartiet tror man sig ha funnit den verkliga lösningen genom att envist upprepa kravet om hyresregleringens avskaffande. En fri bostadsproduktion och en fri bostadsmarknad skulle enligt högerpartiet hux flux lösa bostadsbristen och andra besvärligheter. Herr Cassel talade här om den unga generationen, som vill ha sin bostadsfråga löst, men han bör ha klart för sig att unga människors inkomster ingalunda är sådana att de kan tillgodogöra sig de lägenheter som blir följden av herr Cassels bostadspolitik.

Det tragiska med denna högerpropaganda är att den har fått anhängare även inom arbetarrörelsen, i Stockholms-Tidningen, Aftonbladet och t. o. m. i regeringskretsar. Hyresgäströrelsen står dock starkt emot dessa locktoner från högerpartiet, vilket helt nyligen har understrukits av herr Svenning. Det bör inte heller vara svårt att slå tillbaka denna osakliga propaganda. Redan nu kan förmärkas att hyrorna på de orter där hyresregleringslagen avskaffats har ökat, främst då för affärslokalerna. På mindre orter finns det också en tendens till höjning av bostadshyrorna.

Det säger sig självt att om det skydd, som bostadskonsumenter hittills haft, avskaffades, skulle bostadsproblemen säkerligen upphöra för dem som har pengar men bli desto värre för dem som har lite av den varan. Det bör vara en hederssak för regeringen att så snabbt som möjligt få fram förslag till ny hyreslagstiftning, som bör ge minst sam-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ma skydd som hyresregleringslagen har givit.

Det är uppenbart att det brådskar med denna sak. Övergångslagen och besittningsskyddslagen ger inte hyresgästerna det skydd för hyrorna, som hyresregleringslagen hittills har givit. Besittningsskyddslagen har inte heller denna uppgift. I motiven för den lagen sägs, att lagen inte syftar till att reglera hyresnivån. I debatterna kring besittningsskyddslagen rekommenderar lagtolkarna följande: »Helt allmänt kan sägas, att domstolen bör vara försiktig med att ogilla hyresvärdens yrkande angående hyresvillkoren.»

En avveckling av hyresregleringslagen på sätt som nu sker uppmuntrar de privata byggmästarna och de borgerliga partierna att öka pressen på regering och riksdag att forcera denna avveckling. Det är vår bestämda mening att kravet på en s. k. fri bostadsmarknad är tidsbetonat. Det har sin aktualitet endast under tider av stark bostadsbrist. Ingen kan övertyga oss i den kommunistiska riksdagsgruppen om att de privata bostadsbyggarna skulle vara intresserade av att skapa ett överskott av bostäder, d. v. s. en köparnas marknad på bostadsområdet.

Förhoppningarna om att få ett överskott av bostäder på den svenska bostadsmarknaden i städer och tätorter ligger f. ö. så långt bort i det ovissa att ett dylikt läge för närvarande inte kan vara aktuellt att åberopa. Det är för oss uppenbart att kravet på en fri bostadsmarknad i dagens läge med den utbredda bostadsbristen i städer och tätorter inte kan stå i överensstämmelse med de intressen bostadskonsumenterna representerar.

Även en rad andra frågor står nu till debatt, men jag skall av tidsskäl inte ingå på flera problem. Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till motionerna I: 264 och II: 335.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Det är främst två ting i vårt lands bostadspolitik som jag tycker är ganska förvånande. Det första är att småhusen representerar en så liten del som endast 25 å 30 procent av alla nyproducerade lägenheter, mot 80 procent i Förenta staterna och 50 å 60 procent i de flesta västeuropeiska länder.

Det andra som jag tycker är förvånande är att man i vårt land faktiskt får statligt stöd för att skapa barn- och familjefientliga bostadsmiljöer. Jag tänker här på hur hårt man på vissa håll exploaterar markutrymmena och uppför väldiga bostadskolosser, som inte motsvarar dagens och ännu mindre morgondagens bostadssociala krav.

Under de senaste årtiondena har den inre bostadsmiljön förbättrats avsevärt, och jag vill fråga om inte tiden nu är inne att skärpa kraven på den yttre boendemiljön. Det finns en allvarlig risk för att en del av de stora flerfamiljshus som byggts på senare år ger en så bristfällig yttre boendemiljö att husen redan om ett årtionde kommer att betraktas som klart undermåliga.

Jag har tidigare berört dessa problem här i riksdagen, senast under fjolåret, och jag återkommer till dem nu närmast med anledning av motioner från centerpartihåll, i vilka vi har tagit upp bostadsmiljöfrågorna. Jag beklagar att utskottsmajoriteten har nöjt sig med vaga och allmänna uttalanden i detta avseende. Man hade kunnat vänta sig en mera bestämd och resolut attityd från utskottets sida.

Jag har ganska svårt att förstå denna inställning. Kanhända tycker man på andra håll att vi som engagerat oss i dessa miljöfrågor är en liten skara romantiker, som inte kan förlika sig med de nya markanta inslagen i bostadsbyggandet enbart därför att det är nya inslag. Skulle det vara anledningen till utskottsmajoritetens ställningstagande, vill jag inlägga en bestämd gensaga.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Ge gärna bebyggelsen en ny utformning, nya hustyper och planlösningar etc.! Det kan nog behövas litet nytt, ty inte har jag i varje fall någon känsla av att 40- och 50-talens arkitektur i framtiden kommer att anses vara något ytterst värdefullt att bevara. Jag har alltså ingenting emot nya initiativ, tvärtom. Men man får inte glömma bort att bostäderna skall vara levnads-miljöer för människor och att den enskildes trivsel och trygghet i högsta grad är beroende av hur miljön utformas.

Det är ju inte heller så att opponenterna mot den extremt utformade flerfamiljshusbebyggelsen, dominerad av verkliga kolosser till huskroppar, finns enbart bland lekmännen. Det finns också opposition bland folk som har anledning att mer eller mindre på ämbetets vägnar fundera över dessa problem. Jag skall tillåta mig att ge ett par exempel på detta.

I en av huvudstadstidningarna gjorde en känd barnpsykiater för några dagar sedan ett inlägg, där han framhöll en synpunkt på hustyperna som jag tycker man bör uppmärksamma: »Barn sprider sig inte över ett fritidsområde, det må vara hur stort som helst — de samlas kring porten till huset där de bor.» — — — »Små barn vill ha nära hem, mamma vill inte heller att de skall gå för långt bort, även större barn känner mera trygghet nära sin egen port — det kan finnas många skäl. Men följden blir, att ju flera våningar det är i ett hus, desto flera barn samlas på det lilla området kring porten. Vid ett höghus blir det en stor skock.»

Denne barnpsykiater, som heter doktor Katz, fortsätter: »De blyga barnen vågar sig inte ut alls, de djärva dominerar i gruppen, de aggressiva blir ton-givande. För att hävda sig måste den aggressiva skrika ännu mer, slåss ännu mer, den som är värst blir ledaren. 'Portgruppen' odlar aggressivitet, en negativ aktivitet som lätt kan gå över i

kriminalitet. Det är den sortens aktivitet som inte kan länkas in i produktivt arbete och som ger den uppväxande ungdomen en felaktig inställning till medmänniskor och samhälle. Vad ungar behöver är 'vår gård', ett avgränsat område där de känner sig hemma och där bara ett litet gäng håller till. Den lilla gruppen ger den rätta miljön, där även den blyge kan vara med och där överdriven aggressivitet inte behövs. Gamla tidens bakgård var i det avseendet bättre.»

Låt mig göra ett par kommentarer. Det betonas ofta, och säkert med rätta, att de mindre barnens nära kontakt med modern är grundläggande för deras trygghetskänsla och harmoniska utveckling. Men det är inte så lätt att få en nära kontakt mellan moder och barn, om barnet skall vara på lekplatsen och modern 12—15 våningar upp. Ett sådant förhållande måste väl ändå inverka så att både barnet och modern känner sig oroad. Det är inte min mening att svartmåla, men man kommer inte förbi dessa problem.

Ibland kan man också fråga sig, när man står och ser på ett sådant höghus, som det finns rätt gott om nu, hur man tänkt sig de sanitära anordningarna. Mamman kan inte alltid hinna ned för att hjälpa sitt barn, och barnen kan inte fara med hissen. På sina håll saknas också trappor. Det finns inte någon toalett i husets bottenplan. Jag skall inte fortsätta exemplen. Den som vill kan ju se hur dålig planeringen många gånger i verkligheten är.

Jag skulle kunna citera åtskilligt, men jag skall nöja mig med att återge vad en fackman som sysslar med bostadsbyggande har att säga. Jag citerar vad chefen för Göteborgs Stads Bostads AB sade häromdagen i en tidningsintervju: »Är det alldeles nödvändigt att vi bor i tolvvånings punkthus fast vi helst vill leva i rimlig närhet av jorden som oss födde? Måste vi ha det så ställt att vi behöver sjökikare för att från

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

köksfönstret kunna urskilja våra barn på lekplatsen? Inte alls», säger alltså direktör Carl Edler, chef för Göteborgs största kommunala bostadsföretag. »Byggnader av mänsklig dimension — t. ex. trevåningshus — är ekonomiskt bärkraftiga. Med generösare lånetak skulle det vara fullt möjligt att bygga radhus utan insats. Det finns bara en enda anledning till anhopningen av betongkolosser på nya bostadsområden: kommunernas krav på hårt utnyttjande av tomtmarken. Hård exploatering kallas sparsamhet i stadens rambudget. Men fråga är om man inte med lika stor rätt kan tala om snålhet som i längden kommer att bedra visheten och bli dyr.»

Direktör Edler säger vidare: »Vårt företag har under årens lopp envist försökt kämpa för de medelstora och små bostadshusen. Jag tror att sådana hus hör framtiden till. Alltför hård markexploatering med extremt stora hus kan leda till att hela bostadsområden blir impopulära och förslummas i förtid. En sådan utveckling är inte önskvärd från någon synpunkt.»

När man ser och hör sådana uttalanden och ser hur det ser ut exempelvis på vissa håll här i Stockholms närmaste omgivningar måste man, herr talman, fråga sig: Hur länge skall svenska staten fortsätta att lämna lån och bevilja subventioner till en bebyggelse, som även fackfolk måste anse vara en felinvestering? Jag vill betona att jag med denna motion och med mitt anförande ingalunda har vänt mig mot att man uppför ett eller annat höghus här i landet, även om jag inte tycker om denna hustyp — det är en sak för sig. Höghusen är dock icke lämpade för barnfamiljerna, och dessa har i många fall inget val. Vad jag vänder mig mot är att samhället beviljar lån och subventioner till ett bostadsbyggande, som jag måste beteckna som rent familje- och barnfientligt.

Vad kan man då göra? Vad man i

första hand skulle önska är självfallet en kraftig ökning av småhusbyggandet. Även om vi får en sådan ökning kvarstår dock en betydande produktion av flerfamiljshus. Frågan är hur dessa bäst skall utformas. Den frågan måste ses på både längre och kortare sikt. Vad som förefaller mig nödvändigt att relativt snabbt överväga är bl. a. en förändring av lånevillkoren som gör att vi kan undvika denna hårda markexploatering. Det kanske behövs en generösare utformning när det gäller att i låneunderlaget kunna räkna in yttre utrymmen — trafikskyddade lek- och fritidsplatser, parkeringsplatser o. s. v. Problemet gäller också fritids-, lek- och hobbylokaler m. m. inomhus. Det förefaller något egendomligt att en lagerlokal får inräknas i låneunderlaget på vissa villkor men att detta inte gäller för sådana utrymmen som de boende behöver.

Dessa utrymmen, såväl inomhus som utomhus, måste enligt min mening räknas som något som skall höra till bostaden, såsom en integrerande del av bostaden. Behovet av dessa utrymmen blir i mycket stor utsträckning automatiskt tillgodosett vid småhusbyggandet. Där följer de, enkelt uttryckt, med på köpet.

Med anledning av motionsyrkandena i dessa frågor har utskottet nöjt sig med att konstatera att vissa överväganden pågår inom bostadsstyrelsen. Vad dessa överväganden kommer att leda till är svårt att säga, och enligt min mening skulle det ha varit motiverat att utskottet och riksdagen gjort ett klart och otvetydigt uttalande på denna punkt, vilket borde ha haft karaktären av en regelrätt beställning.

Uppenbart är att vi också behöver en mera långsiktig och miljömedveten bostads- och bebyggelsepolitik. Allt talar för att medborgarna vid en fortsatt stigande ekonomisk standard kommer att undan för undan ställa ökade krav på den yttre boendemiljön, och det

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kan ju hända att en del av de hus — extrema kolosser — som redan byggts eller som planeras i Huddinge och på andra håll i Stockholms förorter inte blir något annat än en bostadsbebyggelse som kommer att förslummas i förtid. Kraven på den yttre bostadsmiljön kommer absolut att skärpas. Det krävs enligt min mening inte bara snara åtgärder för att tillgodose de krav på en god bostadsmiljö som särskilt med hänsyn till barnens och familjernas behov i dag framstår som absoluta minimikrav. Det behövs också en fortlöpande och intensifierad undersökning och forskning för att vi skall få ett säkrare underlag för bedömningen av de många viktiga frågor som har samband med boendemiljöns utformning på längre sikt. En väsentlig uppgift är att sammanställa de resultat som vunnits inom olika vetenskaper och klarlägga behovet av ytterligare forskning exempelvis inom sociologi, socialpsykologi och socialmedicin liksom beträffande de planeringstekniska och byggnadstekniska områdena. Undersöknings- och forskningsbehovet måste kartläggas och insatserna samordnas.

Statsutskottets majoritet hänvisar på denna punkt till att förslag om byggnadsforskningsavgift nu förelagts riksdagen och att det på denna väg kommer att skapas vidgade resurser för forskning bl. a. för samhällsplaneringen. Någon utredning om ökad forskning synes ej erforderlig, säger utskottsmajoriteten.

Vi motionärer har begärt att frågan om fortlöpande och väsentligt vidgade undersökningar och forskningsmöjligheter rörande den framtida boendemiljöns utformning skulle bli föremål för en utredning med parlamentariskt inslag. Utskottets majoritet har avvisat detta förslag, vilket jag måste beklaga. Jag har den allra största respekt för expertis, också på detta område. Men jag måste fråga: Kan det verkligen vara en rimlig ordning att lekmännen-politikerna i så hög grad står vid sidan av

planeringsarbetet på detta område? Är det inte så att vissa påtagliga brister i den yttre boendemiljön till stor del beror på att politikerna-förtroendemännen alldeles för litet intresserat sig för samhällsplanering och miljöfrågor? Enligt min mening har dessa frågor en sådan vikt, att det är nödvändigt att representanter för de politiska partierna också deltar i det förberedande arbetet. Jag beklagar livligt att centerpartiets företrädare i statsutskottet inte kunnat vinna allmän upplösning kring kravet på en särskild utredningskommitté med parlamentariskt inslag. Såsom framhålles i den reservation som avgivits av herr Ivar Johansson m. fl. bör utredningsarbetet ha till syfte dels att upprätta förslag till mera miljömedveten bostads- och bebyggelsepolitik, dels att uppgöra förslag till riktlinjer för fortlöpande undersökningar och forskning rörande boendemiljön.

Herr talman! Jag ber med dessa ord få ansluta mig till det yrkande som herr Andersson i Knäred ställt.

Fru LEWEN-ELIASSON (s):

Herr talman! Jag ansluter mig helt till utskottets uppfattning beträffande omfattningen av den möjliga bostadsproduktionen under nästa budgetår liksom också till utskottets uttalande »att om det under budgetårets lopp skulle uppkomma möjligheter att ytterligare öka igångsättningen, förslag om en utvidgning av programmet förelägges riksdagen». Jag gör det så mycket mera som jag anser mig representera den största bristorten i vårt land, nämligen stockholmsområdet, men jag vill göra det under starkt betonande av att man inte får bortse ifrån att man också skall ha resurser för de oundvikliga följdinvesteringarna för vatten och avlopp, vägar, skolor, sociala anordningar och allt dylikt. Jag skall ta några exempel just från stockholmsregionen för att visa vilka enorma belopp det rör sig om.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Vi vet att det finns femårsplaner för att klara upp bostadsförsörjningen, och en sådan är fullföljd under åren 1957 till och med 1961. Under denna tid uppgick kommunernas följdinvesteringar till bostadsbyggande — alltså icke investeringar till själva bostadsbyggandet — till drygt 567 miljoner kronor, och de beräknas under femårsperioden 1962 —1966 belöpa sig till drygt 1 325 miljoner. Det är lösryckta siffror som kanske inte i och för sig säger så mycket, men jag kan erinra om att det aktionsprogram som under den första perioden genomförts innebar ett byggande av drygt 64 000 lägenheter och att det som nu skall fullföljas innebär 75 000 lägenheter och att de krävde statliga lånemedel under den första femårsperioden på 95 miljoner kronor per år och beräknas kräva för den innevarande 130 miljoner kronor per år. Till bottenlånen gick det under den första perioden åt 120 miljoner kronor per år, och det beräknas för 1961 ha åtgått 360 miljoner kronor för detta ändamål. Följdinvesteringarna är för närvarande uppe i 300 miljoner kronor per år.

Det måste vara en ytterligt angelägen uppgift för regeringen att följa de finansieringsproblem som föreligger. Bostäder utan livsnödvändiga anordningar är otänkbara — medel måste helt enkelt ställas till förfogande. Men bostadsprogrammets omfattning måste också modereras efter vad som då är möjligt.

Det är intressant att gå igenom riksdagens bostadsdebatter. Man finner ganska lätt att många frågor kommer igen år efter år; partierna har i väsentliga frågor samma positioner. Men det finns också vissa modefrågor. Ett år är bostadssparandet den stora frågan, ett annat år skall kostnaderna pressas, ett tredje år är rationaliseringen det viktigaste, ett fjärde år är småhusbyggandet den främsta frågan och i år skjuts miljöfrågorna fram. Jag kan för min del inte låta bli att tycka att själva saken, d. v. s. vårt bostadsbyggande,

skulle vinna på att vi samtidigt såg till alla de olika faktorer som möjliggör och betingar ett vettigt bostadsbyggande. Jag dristade mig år 1959 att i denna kammare ifrågasätta, om inte den då så kraftigt betonade rationaliseringen innebar en fara för vår bostadsstandard, om inte våra byggrationaliserare skulle genom sin verksamhet ge oss bostäder av dålig standard. Jag sade vidare: »Bostadsområdets utformning i fråga om sådana ting som husstorlek, friområden, lekplatser för små barn o. s. v. är också en viktig beståndsdel för trivselen, för bostadsvärdet. En hård press på byggaren att hålla sig under taket tvingar fram lösningar som är mindre goda och skapar problem både för den enskilda människan och för samhället, som det också kostar pengar att lösa. Just själva byggnadsrationaliseringen, som vi väntar oss så mycket av, arbetar med hustyper som i sig själva måste vara ett problem.» Jag är ledsen att behöva konstatera att mina farhågor inte saknade grund.

Men som de flesta goda ting kostar också den goda miljön pengar, det skall vi inte blunda för. Det gäller att tränga bakom det som utskottet något dunkelt kallar »exploateringsekonomiska överväganden» och dessas inverkan på bebyggelsen. Detta måste ju helt enkelt vara ekonomiska överväganden. Konsekvensen är att människorna i samhället skall betala ett högre pris, i skatt eller hyra. Detta måste vi klart inse.

Utskottet lägger huvudansvaret för bebyggelseplaneringen på kommunerna, och detta med all rätt, men man måste noga aktge på i vad mån det i den statliga långivningen finns inslag som påverkar utformningen av de enskilda husen, valet av hustyp etc. i för de boende oförmånlig riktning och tvärtom i vad mån den statliga belåningen skulle kunna verka i positiv riktning.

Ibland är det bara små, små detaljer som försummas, det är hissknappen som sitter för högt upp för att barn-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ungarna skall kunna använda hissen, för att nu ta ett enda litet men ändå belysande exempel för att visa vad det kan röra sig om. Kanske måste vi ibland offra litet av vår egen bekvämlighet för att medverka till den goda miljön. Om bilägaren använde apostlahästarna litet mera kunde man kanske ha lättare att befria barnytorna från de otäcka bilarna.

Herr Eliasson i Sundborn talade rätt utförligt om bebyggelsen i stockholmsområdet. Han har i mångt och mycket rätt, men jag tror att han har fäst sig litet för mycket vid och nöjt sig med den information som han har fått i våra tidningar och att han skulle i sitt vidare arbete med dessa nog så viktiga frågor ha nytta av att på ort och ställe gå igenom problemen.

För det första skall vi ha klart för oss att småhusbyggandet i mycket stor omfattning i stockholmsområdet inte är lätt att genomföra. Det beror på bl. a. topografiska och geografiska förhållanden.

För det andra finns det i stockholmsområdet faktiskt stora friytor som är avsedda att komplettera den höghusbebyggelse som växer upp. Jag vågar att dela doktor Katz' mening att barnen inte skulle kunna ta sig till sådana områden. Jag bortser då naturligtvis från de allra minsta barnen. Det är inte så ovanligt att folk erkänner att det visst finns stora friytor och skogsområden men att dessa inte innebär den rätta lösningen därför att de inte ligger alldeles invid porten. Så går det inte att ordna i en stadsmiljö, som ändå storstockholmsområdet håller på att bli. Vi måste se det som det egentligen är.

Jag vill gärna se herr Eliasson på besök i min kommun. Jag tror att han i någon mån skulle få en annan syn på problemen då.

Jag har följt en del städers arbete med bostadsplaneringen, och jag har fäst mig vid några som enligt min mening utför en föredömlig planering. Örebro är kanske framför allt ett gott

exempel. Där har man som jag uppfattat det arbetat långsiktigt med hjälp av experter men också tagit hänsyn till den lokala opinionen och sökt kontakt med de kommunala organ som kan öva inflytande i sammanhanget. Kan man åstadkomma en sådan planering i flera kommuner, skulle mycket vara vunnet.

Men även för en sådan verksamhet krävs experter, experter som tyvärr är alltför fåtaliga och alltför upptagna av egna löpande uppgifter för att hinna lägga ned arbete på att lära lekmännen att se sammanhangen i dessa frågor och att sätta sig in i lekmännens resonemang.

Bostadsbyggandet sett i framtidsperspektiv, inte minst om man betraktar miljöfrågorna ute och inne som något centralt, är en allvarlig sak. Verkningarna sträcker sig långt. Det största dilemma för bostadsbyggaren i dag är väl att bygga bostäder som i alla avseenden tillfredsställer morgondagens bostadskonsumenter med deras ökade resurser och standardkrav och samtidigt finna avnämare bland de konsumenter som finns i dag med de resurser som de nu har.

Tillåt mig att säga några ord också om småhusbyggande och småhusboende.

Ingen kan vara gladare än jag över att man gjort lånevillkoren för småhusbyggare förmånligare än tidigare i t. ex. storstockholmsområdet och bättre avpassat villkoren efter dagens verklighet. Olika propåer från socialdemokratiskt håll i sådan riktning har fått gensvar. Jag tycker också försöket med uthyrning av småhus är värdefullt.

Vid diskussioner om småhusproduktion framhålles ofta fördelarna av att bo i småhus, men man bortser då medvetet eller omedvetet från viktiga fakta. Trots förbättrad standard torde stora grupper inte önska bo i småhus. Alla som har provat på det vet att om man har ett eget hem det alltid finns en del arbete ute och inne. Herr Gustafsson i Skellefteå sade tidigare i dag att skillnaden mellan att äga och att hyra ett

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

småhus är skillnaden i driftkostnader. Skall man kunna hålla driftkostnaderna nere måste man göra oerhört mycket själv. Då uppstår frågan om den moderna människan är beredd att göra det och har resurser att göra det. Skall man köpa denna service uppstår det svårigheter. Vi vet att den är dyr eller omöjlig att skaffa med den arbetskraftstillgång som för närvarande finns på många håll. De förvärvsarbetande kvinnornas antal ökar för varje år som går, och de och deras familjer har framför allt intresse av att få lättsköta bostäder. Barnen i dessa familjer måste ha sin tillsyn då mamman är borta, och den tillsynen torde vara svårare att ordna i småhusområden än i andra bostadsområden.

Den tidiga hushållsplittringen, de ökande grupperna av ensamföräldrar, pensionärer och andra har bl. a. socialministern talat om förut i dag. Jag vill bara tillägga att erfarenheten från min egen kommun talar sitt tydliga språk. Flera års flerfamiljshusbyggande tillgodosåg först och främst tidigare villa-boende. Det var hushåll av just den typ, där kvinnan i huset hade börjat förvärvsarbeta och där barnen inte längre var små, eller pensionärer som inte önskade eller orkade bo kvar i sina villor m. fl. Det var alltså sådana som själva föredrog en annan boendeform än småhus. Det viktiga är ju att människan har valmöjligheter, och om vi nu skapar bättre ekonomiska betingelser för småhusbyggandet ökas denna valmöjlighet. Samma verkan har också metoden att hyra ut småhus.

Till sist vill jag säga något om slopandet av kvadratmetergränsen för lån för småhusbyggandet. Vi vet att vissa uppmjukningar i detta hänseende har gjorts tidigare. Man har t. ex. sagt att vissa grupper av boende skall ha rätt att överskrida denna gräns. Företagare, lantbrukare m. fl. kan behöva större utrymme för kontor. Kommunala förtroendemän behöver ett extra rum, har

man sagt. De större familjerna och invalider behöver det likaså. Prövningen måste när man skall beakta sådana faktorer bli något godtycklig.

Därtill kommer att själva bestämmandet av ytan är mycket svårt. Tidigare var det inte lägenhetsytan utan bottenytan innanför ytterväggarna som var maximerad — en yta som givetvis var lika stor för en-, en och en halv- och tvåplanshus. Genom den ändringen uppnåddes en viss förenkling. För de större typerna av enplanshus med inredningsbar vind blev det emellertid nödvändigt att utfärda särskilda tillämpningsföreskrifter. Bostadsstyrelsen ville givetvis ha så enkla föreskrifter som möjligt och beslöt därför bl. a. att man skulle bortse från inredningsbar vindsyta i hus med högst 30 graders taklutning och utan förhöjning av takfoten vid yttervägg. Det visade sig emellertid att denna föreskrift blev mycket svår att tillämpa i praktiken. En förbättring trodde sig styrelsen åstadkomma då den år 1960 i samråd med socialdepartementet ändrade regeln genom att slopa begränsningen av taklutningen; man skulle i fortsättningen bortse från vind som enbart till följd av taklutningen blir inredningsbar och som inte har förhöjd takfot eller takkupor.

Men inte heller den nya regeln visade sig hålla i den praktiska tillämpningen. I många av gränsfallen har det visat sig att »för stora» hus i själva verket inte blir för stora — om de förstoras! Jag skall nämna ett par exempel på det. Det är naturligtvis svårt att göra det utan att kunna visa ritningar, men jag skall göra ett försök.

I det första fallet är det fråga om ett hus med förhöjd takfot, som inte kan godtagas därför att summan av bottenytan och inredningsbar vind är större än 125 kvm. Om man nu bibehållernockhöjden och taklutningen men breddar huset, så att bottenytan ökas till 125 kvm, försvinner förhöjningen av takfoten. Med andra ord: om-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

projekteringen resulterar i att det större huset blir godtagbart till skillnad från det mindre.

Det andra fallet gäller ett hus — inte särskilt stort — som följer regeln och där man alltså vid mätningen skall bortse från vinden. Huset inrymmer två och ett halvt rum, kök och badrum i bottenvåningen och två rum i vindsvåningen; den sammanlagda bostadsytan är något större än 125 kvm. Eftersom vinden är så att säga ogill, skulle ritningen inte kunna godtagas med mindre än att bottenplanet förstörades, så att lånekungörelsens krav på tre rum och kök blev uppfyllt.

Exemplen skulle kunna bli många. Nu kan man naturligtvis fråga varför man inte ändrar dessa bestämmelser, så att man får klara regler som är lättare att tillämpa. Detta är emellertid knappast möjligt, eftersom småhusen oftast är »skräddarsydda» och varje hus bjuder sina egna problem. Det har vid handläggningen av de enskilda ärendena visat sig att det är omöjligt att åstadkomma lätt användbara tillämpningsregler för ytbedömningen. Det vållar bekymmer, att det är nästan omöjligt att undvika utbildandet av olika praxis genom decentraliseringen av den tekniska granskningen, där 24 länsarkitektkontor och mer än 170 kommuner regionalt och lokalt medverkar. Därtill kommer att bestämmelsen om maximiyta för statsbelånade egnahem i själva verket har saknat reell betydelse alltsedan lånetaken infördes. Lånetaken tjänstgör som automatisk spärr på storleken för det helt dominerande antalet småhus. Till detta kommer nu ytterligare en omständighet, nämligen att samma låneform i fortsättningen kommer att gälla för både småhus och flerfamiljshus. Att då maximera enfamiljsbostadens storlek skulle missgynna småhusproduktionen — en sak som man är angelägen om att inte göra.

Eftersom man nu är i begrepp att införa samma bestämmelser för olika

typer av hus, är det enligt min mening rätt tidpunkt för att ta bort denna skillnad mellan småhusen och de övriga husen. Det kan omöjligt vara någon stor fråga. Det kan knappast vara en ekonomisk fråga, och absolut inte någon social fråga. Det är helt enkelt en praktisk åtgärd, som jag vill ge min fulla anslutning.

Med detta, herr talman, ber jag att på alla punkter få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att svara på endast ett par punkter.

Det är inte så, fru Lewén-Eliasson, att jag har något emot att åka till Huddinge — i varje fall har jag det inte ännu. Mina erfarenheter av dålig höghusbebyggelse och hård markexploatering kommer inte från Huddinge, där jag ofta hälsar på bekanta. Men man kan finna exempel i andra delar av Stockholm och dess omgivning. Man kan studera Solna, som är ett utmärkt exempel på hur det inte bör vara, och vidare Näsby och Tureberg. Jag skulle kunna anföra åtskilliga exempel för fru Lewén-Eliasson, och jag förmodar att vi är överens om det.

Liksom fru Lewén-Eliasson tror jag att det är något fel på våra lånebestämmelser, när man kan ge statligt stöd till sådant bostadsbyggande. Jag vill här erinra om socialministerns svar till mig. Bostadsstyrelsen är inte skyldig att ge statslån till ett bostadsbyggande, som inte uppfyller rimliga krav på boendemiljö. Därmed bör man ha möjlighet att stoppa vissa projekt.

Jag behöver inte grunda min uppfattning enbart på informationer från opinionsmöten i Huddinge mot hus på nio våningar och flera hundra meter långa. Jag kan skaffa upplysningar på annat sätt. Det är emellertid märkligt, att detta problem inte finns på samma sätt i en del andra av våra större städer,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

där man har en helt annan inriktning på bostadsbyggandet. Då säger fru Lewén-Eliasson, att det kostar pengar att ha en god boendemiljö. Det är klart att det är dyrare att bygga ett bra hus än att bygga en vedbod och att det är dyrare att ha friytor än att inte ha några sådana. Men det är en allvarlig felbedömning att tro, att det i längden blir billigare att bygga hus med så dålig boendemiljö i yttre avseende, att området förslummas i förtid.

Det är underligt i ett samhälle, där vi skryter med vår höga levnadsstandard och med hur snabbt den stiger, att vi inte har råd att se till, när vi bygger nya hus, att de får en sådan karaktär att man inte med fullt allvar kan göra gällande att de erbjuder en rent fientlig barn- och familjemiljö. Jag har aldrig sagt att man i stockholmsområdet bara bör bygga småhus. Men även om man bygger flerfamiljshus och ett och annat höghus är det väl därför inte nödvändigt att de får sådan utformning, att de i förtid framstår som förslummade.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag fäst mig vid är att herr Eliasson i Sundborn både i dag och tidigare resonerar om dessa frågor som om den dåliga boendemiljön vore något speciellt för stockholmsområdet. Jag kan gärna hålla med om att det finns dåliga hus. Det finns i min kommun och även i andra kommuner. Jag har till och med varit med om att reservera mig mot enstaka sådana fall i bostadsstyrelsen just för att hävda möjligheterna att långivningsvägen motverka en dålig bostadsmiljö. Men därifrån och till att vilja göra gällande, som herr Eliasson tycks göra, att hela stockholmsområdet är en dålig boendemiljö, är steget långt, och jag vägrar att acceptera ett sådant resonemang.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Det är på främst tre avsnitt av bostadsfrågan som jag gärna vill framföra några synpunkter. Efter som jag tillhör en av de socialdemokratiska motionärer som har aktualiserat bostadsmiljön vill jag först framföra några synpunkter på den. Jag skulle emellertid vilja säga till fru Anna-Lisa Lewén-Eliasson att vi inte har aktualiserat frågan om en bättre bostadsmiljö med utgångspunkt från modesynpunkter. Den som dagligen kommer i kontakt med de praktiska problemen tycker nog att tidpunkten är inne för att verkligen åstadkomma resultat på detta område.

Jag och många med mig betraktar en funktionell bostadsmiljö som ett av de viktigaste avsnitten inom en modern bostadspolitik. Behovet av en trygg ute- och innemiljö för både barn, ungdom och vuxna är uppenbart. Avsaknaden av normer för planeringen av en funktionell miljö har medfört åtskilliga misslag. Estetiskt tilltalande bostadsområden med plats för människorna i lägenheterna och för bilarna på särskilda uppställningsplatser har producerats och väckt berättigad uppmärksamhet. Men när man tittar bakom fasaden i några av dessa områden, häpnar man över den totala brist på hänsyn till exempelvis barnens lekbehov som tydligen har funnits. Orsaken till denna bristande hänsyn i planeringen är i regel kostnadsskäl, att det skulle bli för dyrt att anlägga lekplatser, att lokaler för fritidsbehov kostar för mycket i underhåll. Om man har inrett sådana lokaler, skall man ju presentera en finansieringsplan, och då är det mera ekonomiskt att upplåta dessa lokaler för tryckerier, kontor eller lagerutrymmen. Barnen och ungdomen drivs ut på gatan eller i portuppgångarna och är där ett legitimt villebråd för alla boende som vill ha det lugnt och skönt omkring sig. Det finns t. o. m. exempel på bostadsområden, där friytor —

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

som från början avsetts att iordningställas för barnens lekar — har upplåtits till den allt mera växande bilismen.

Jag är en smula förvånad över att statsmakterna på detta viktiga avsnitt av bostadsplaneringen har varit så eftergivna. Minst lika bestämda normer och riktlinjer för behovet av trafikskyddade platser för barnen, lokaler för ungdomens och de vuxnas fritidsaktivitet, studier och annan verksamhet som för bilarna borde ha varit en självklar ingrediens i en modern utformning av bostadspolitiken. Då skulle vi inte ha haft områden som plane-rats enbart för vuxna och där de yngsta och unga har att ta sig fram via en stapel av förbudstavlor.

Bostadsmiljön är en utmärkt mätare på vår barn- och ungdomsvänlighet där man bör ta till vara den naturliga lek-lust och självaktivitet som utvecklas under ungdomsåren och som har en sådan enorm betydelse för deras person-lighetsdanning. Då utvecklas också helt naturligt den känsla av ansvar och hän-syn för andras egendom som vi alla sät-ter så stort värde på.

Om jag med dessa ord också kunde nå de höghus, som vid hissarna har låtit sätta upp prydliga anslag att »barn under 12 år får inte begagna hissen annat än i målsmans sällskap» skulle jag vara mycket nöjd. Sådana förbud rim-mar illa med vår moderna tid och bör snarast förpassas till museernas innersta vrå.

Det är således ingen merkostnad att planera en funktionell bostadsmiljö — det är en självklar delkostnad i varje bostadsprojekt. Men normerna har hit-tills saknats. Statsutskottet gör gällan-de att det delar motionärernas upp-fattning och har även gjort en stark skrivning i denna fråga. Det har berättats för mig att Kungl. Maj:t arbetar på att skapa just bestämda normer till en funktionellare bostadsmiljö. Jag ty-cker att statsutskottets skrivning är bin-dande. Det är helt enkelt en beställning,

som jag vore glad om vi snabbt kunde få tillbaka från Kungl. Maj:t. I den in-nefattar jag också en hemställan till departementschefen att snarast klara ut de ekonomiska begreppen angående fi-nansieringen av befintliga lokalutrym-men. Här ansluter jag mig till den re-servation, nr 17, som herr Ivar Johans-son m. fl. avgivit ang. moment 20 i statsutskottets utlåtande nr 46.

Så vill jag erinra om motion nr 602 — undertecknad av mig och min parti-kollega fru Thunvall. Där har vi yrkat på en utredning i syfte att ordna sär-skilda tilläggs-lån för barnfamiljer vid förvärv av småhus. Vi betraktar detta förslag som ett mycket viktigt led i en förstärkt familjepolitik. Huvudskälet för statsutskottets avvisande av motionen synes vara strävandet efter en förenk-ling av låncärenden och en förenklad administration. Principiellt kan jag ac-ceptera denna tankegång. Men i fråga om den åberopade motionens innebörd går utskottet helt förbi den centrala frågeställningen. Alltför många barnfa-miljer kan inte uppbringa kontantinsat-sen vid förvärv av småhus. Inkomster-na räcker inte till. Även om småhuset för den familjen kanske är den mest ideala boendeformen och även om sam-ma familj kan klara boendekostnaden, orkar man inte ta klivet över den eko-nomiska spärr som kontantinsatsen uf-gör. På platser där kommuner och fö-retag medverkar med stödåtgärder för anskaffandet och byggandet av småhus är problemet mindre, men detta före-kommer på ytterst få platser. Nog bör vi kunna påta oss det extra besvär det möjligen kan medföra genom att ge barnfamiljerna — jag tänker främst på de små och medelstora inkomstfami-ljerna — särskilda tilläggs-lån. I detta speciella fall tycker jag att statsutskot-tet kunde ha gett sig tid att ägna frå-gan ett mera positivt intresse. Det lig-ger helt i linje med motionens innehåll och syfte när jag förenar mig med herr Ivar Johanssons m. fl. reservation un-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

der mom. 13 — reservation 12 — där det föreslås att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en utredning i syfte att underlätta barnfamiljernas förvärv av småhus. Denna fråga är av hög angelägenhetsgrad.

Så, herr talman, bara några ord om den diskussion som pågått beträffande avvecklingen av hyresregleringslagen. Vi har fått underlag för den meningen att hyresregleringslagen skall bort i takt med en mera påtagbar balans beträffande tillgång och efterfrågan på bostäder. Men i de yttersta av dessa dagar har krav på en snabbare avveckling av hyresregleringslagen i bostörterna fått en förnyad aktualitet. Nya röster, denna gång från en smal sektor inom folkrörelsehåll, har fått högsta betyg inom högerpressen när man snabbt vill komma bort från denna kvarstående reglering. Nu är ju allting föränderligt och bostadspolitiken behöver ju inte vara något undantag från den regeln. Men man glömmar bort några väsentligheter i all sin entusiasm. Det är teoretiskt korrekt att hyresregleringens borttagande på dessa stora bostörter medför en friare bostadsmarknad — exempelvis i stockholmsråjongen. Kostnadsfaktorn inträder som ersättare för hyresregleringen. Priset kan gott spela en mera aktiv roll vid val av bostäder, skrev en tidning i Stockholm för några dagar sedan. Därefter spekulerar tidningen i alla de många förträffliga fördelar genom större rörlighet och ökad efterfrågan på större bostäder, som följer med att regleringen försvinner.

När jag nu försöker dämpa den största yran hos dessa nyorienterade, så tänker jag på bostadskonsumenter, på de många familjerna i begränsade inkomstlagen och på alla de ungdomar som planerar sin familjebildning. Vad skulle exempelvis den familjebildande ungdomen i stockholmsområdet säga, om helt plötsligt priset för boendet skulle stiga tvärbrant uppåt. Det blir ju

följden, om regleringen ersätts av kostnadsfaktorn. Risken att barnfamiljerna i begränsade inkomstlagen av ekonomiska skäl söker sig till mindre lägenheter i en sådan situation är uppenbar. Det finns bara en väg att lösa detta problem och det är att öka bostadsbyggandet.

Om och när hyresregleringen definitivt skall slopas måste det föreligga garantier för att ingen drabbas av skadeverkningar. Jag tycker att slopandet av hyresregleringen i exempelvis stockholmsområdet är en utmaning mot konsumenterna och ungdomen. Ett sådant tilltag — jag vill gärna kalla det så — är befriat från alla de sociala hänsyn som hittills länkats ihop med svensk bostadspolitik. Tillgången på bra, rymliga och kostnadskontrollerade bostäder är en social angelägenhet av betydande mått och den idén får inte fuskas bort i hanteringen.

Jag noterar därför med stor tillfredsställelse, att kravet på hyresregleringens slopande är mycket moderat i dagens debatt. Det är mera en ordstrid om konsten att skynda fortare — för städerna Skellefteå och Karlskrona att skynda långsammare — än vad utvecklingstakten nu innebär. I den betygsättningen måste jag göra en liten reservation för herr Cassel som manat fram den fria företagsamheten — och fria prisbildningen — som ett särskilt föredöme i fråga om förmågan att lösa bostadsproblemet. Herr Cassel menar nog att denna fria företagsamhet har förmågan att sätta sådana priser, att bostadskoerna avvecklas. Vi skall inte avveckla bostadskoerna med mindre än att de köande fått bostad och inte på konstlad väg genom prishöjningar.

Slutligen vill jag säga några uppmuntrande ord till socialministern om det sätt på vilket han driver bostadsfrågan. Det är numera en gynnsammare atmosfär för en snabbare byggnadstakt än någonsin förr. Vi kan tala om 75 000, 77 000, 80 000 eller 100 000 lägenheter

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ärligen. Eller varför inte svinga oss upp till 125 000 bostäder i årsproduktion, även om den senare siffran har det gemensamt med kravet på 100 000 lägenheter, att den baseras på rena vitteringen. Det ligger ju helt i linje med socialministerns propåer om att, därest det finns möjligheter, stadigt öka bostadsproduktionen. På mig verkar dagens uttalade missnöje mot bostadspolitiken mera som en artighet mot oppositionspartiernas kanslier inför författandet av höstens valargument än som en realistisk värdemätare på bostadsfrågans målsättning och utformning.

Herr förste vice talmannen övertog änyo ledningen av förhandlingarna.

Herr KÄLLENIUS (h):

Herr talman! Vad beträffar tomtkostnadsgranskningen vill departementschefen avvakta utgången av den pågående försöksverksamheten. Detta är en för alla mycket svår fråga. Såsom lånetaket är konstruerat — man vet för närvarande inte mycket om vad det är som gäller om tomtkostnadsdelen — är det därför ytterligt angeläget, att bostadsstyrelsen snarast samlar ihop alla erfarenheter, så att vi får en grundval för en gemensam lösning.

Beträffande den interimistiska kostnadskontrollen för gruppbyggda småhus vill inte heller utskottsmajoriteten gå med på ett slopande. Även här råder oklarhet. Det är svåra och invecklade bestämmelser, som helst borde kunna slopas. I varje fall borde vi få klarare regler, så att man kan komma fram till endast ett lånebeslut.

Där kommer också in en annan fråga, nämligen den som rör produktionskostnadsberäkningen. Den sammanhänger med den föreslagna nya utformningen av tertiärlånekungörelsen. Frågan gäller huruvida ifrågavarande produktionskostnadsberäkning skall slopas för de allmännyttiga företagen.

Jag skall så säga några ord om produktionskostnadsberäkningen, som utskottet inte heller vill slopa. Den kvarstår nu, som socialministern säger på s. 6 nederst i utskottets utlåtande nr 46, endast såsom grund för hyressättningen i hus som uppföres av enskilda. Men denna produktionssektor är stadd i minskande. Det blir alltså allt mindre underlag för värderingsmännen att grunda en korrekt bedömning av produktionskostnaderna på. Vi tycker, att det kunde räcka med den jämförelse som låneorganen får med hyresläget från den allmännyttiga produktionen, och att man alltså kunde slopa denna produktionskostnadsberäkning.

En annan sak är att bostadsstyrelsen måste följa den faktiska kostnadsutvecklingen och således på den grunden behöver en allmän registrering av de redovisade produktionskostnaderna.

Till sist vill jag på detta avsnitt nämna något om den föreslagna gemensamma lånekungörelsen. Här införs nu benämningen »småhus» och i den ingår, såvitt jag kan utläsa, dels det gamla friliggande huset — egnahemmet — dels kedjehuset och radhuset, i detta fall antingen på hela tomter eller tomter uppdelade för varje byggnad. Det förelåg redan tidigare möjligheter att efter tertiärkungörelsen belåna kedjehus och radhus och att få både bostadsrätt och hyresrätt i dem. Problemet gäller alltså endast uthyrning av »det gamla egnahemmet» — om jag nu kan läsa rätt inlantill. Som skäl för förslaget anföres nu, att det föreligger ett behov att hyra dylika hus. Detta är fallet för dem, hos vilka det eljest alltid måste förbli en dröm att få bo i ett sådant hus — såsom jag vill minnas att socialministern uttryckte det — därför att de inte kan skaffa pengar till den egna insatsen. Jag saknar kännedom om hur det i verkligheten förhåller sig på den punkten. Men eftersom inget redovisats av departementschefen kan jag inte dra någon annan slutsats av påståendet om

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

risk för felaktig inriktning av produktionen än att det är en förevändning för den nya kungörelse, som gör det möjligt att över hela produktionsfältet genomföra den gynnsammare låneformen för den allmännyttiga och den kooperativa produktionen.

Denna kungörelse skapar emellertid en viss förvirring i olika hänseenden. Bostadsrätt i ett friliggande hus blir oformligt; den lovordade hyresrätten i ett »gammalt egnahem», d. v. s. friliggande småhus, kan också diskuteras, ty det gamla egnahemsbegreppet byggde dock på att vederbörande själv skulle sköta det hela. Sparmomentet låg alltså inte bara i kontantinsatsen utan också i det egna arbete, som vederbörande lade ned på skötseln och underhållet av sitt egnahem med tillhörande tomt. Bostadsrätten bygger i sin tur på samverkan i ett hus, där olika nyttigheter är gemensamma. Nu ställer jag faktiskt motfrågan: Vad kommer den nya kungörelsen att utlösa för risker beträffande bostadsbyggandets inriktning, och vad är det som egentligen blir kostnads- och skattemässigt bäst för konsumenten? Kommer inte hyresförhållandet beträffande egnahemmet att i minskande riktning påverka det sparande som hittills har ägt rum? Om så sker, måste väl följden bli starkare krav på våra knappa statliga medel, och då får vi mindre byggt. Egentligen vet man ingenting om detta, ty det föreligger inga utredningar på området. Att kostnaderna för egnahem som hyrs ut blir stora måste man räkna med. Kommer vederbörande verkligen att kunna klara hyran för ett sådant hus?

Om en kommun i framtiden skulle vilja avveckla en verksamhet av detta slag, vad händer då? Skall köparen till staten betala tillbaka 10 procent, d. v. s. skillnaden mellan vad han som egnahemsägare får låna och vad de allmännyttiga byggnadsföretagen får låna? Det hade kanske varit försiktigare att lägga all belåning på 90-procentslinjen. Det

hade måhända i alla fall varit en tillräckligt stimulerande åtgärd.

Om allt detta ges ingen antydan vare sig av bostadsstyrelsen, departementet eller utskottet. Det hade varit rimligt att få förhållandena klarlagda i förväg. Det enda som jag faktiskt kan konstatera är, att den enskilda företagsamheten även inom denna sektor trängs tillbaka eller i varje fall ställs i sämre villkor, trots att dess verksamhet behövs för att hålla produktionen uppe. Det är en ganska egendomlig logik i detta.

Därefter skulle jag, herr talman, rent allmänt vilja framhålla, att de i och för sig är glädjande att vi har en hög bostadsproduktion. Det skulle naturligtvis vara ännu mer glädjande om vi kunde öka den ytterligare. Detta kan vi också uppnå men det kräver då samverkan i alla led, och det kräver också vissa nya åtgärder. I det hänseendet finns åtskilligt att både anföra och debattera.

Planläggningsfrågorna är mycket viktiga — jag vill här understryka vad socialministern sade om femårsplanerna för den kommunala verksamheten på detta område. Detta stämmer ganska väl med det som både industrien och andra tillämpar när de gör upp sina program. Inte minst för byggnadsindustrien själv är det — med hänsyn till sysselsättning av arbetskraft, investeringar i maskiner m. m. — av betydelse att ha klarhet om hur stor verksamheten kommer att bli och var den kommer att utövas.

Men med nämnda femårsplaner aktualiseras många brännande frågor, som är sammanlänkade med kommunernas markpolitik och med planeringens genomförande. Det är nog bra att kommunerna för en aktiv och målmedveten markpolitik. Men tyvärr riktas denna politik ofta mot det enskilda markägandet både i fråga om nybebyggelse och sanering. Man fullföljer här en av de främsta socialiseringstankarna, nämligen att all mark till slut skall överföras i allmän ägo, varmed också föl-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

jer att bostadsbeståndet kommer att ägas och förvaltas av det allmänna. Detta är ett tänkesätt som vi varken kan eller vill acceptera. Vi har alltid motarbetat det och kommer självfallet att försöka motarbeta det i fortsättningen. Man lägger nu slutstenarna i grunden för denna socialiseringstanke genom att föreslå, att kommunen skall få statslån för att förvärva inte bara saneringsfastigheter — såsom bostadsstyrelsen har föreslagit — utan även, enligt utskottets tillägg, mark för nybebyggelse. Men inte kan väl bostadsbristen lättas genom att man för kommunernas markförvärv binder pengar på kanske lång tid i stället för att använda dem till den produktion som omedelbart kan igångsättas?

Jag skulle kunna utveckla mera ingående hur kommunerna mot bakgrunden av sitt stadsplanemonopol och sin partställning som fastighetsägare inom sitt område kan dirigera utvecklingen, men jag skall avstå från att göra det i detta sammanhang. Vi vet att det tyvärr råder brist på planering, och det är detta som i flera fall stoppar upp möjligheten att bygga mera. Jag vet att man skulle kunna åstadkomma väsentligt mer positiva resultat genom en samverkan på den punkten i stället för att, såsom många gånger sker i kommunerna, försöka hålla tillbaka det enskilda initiativet. I så måtto måste, med utgångspunkt bl. a. från bostadsbristens utveckling, det kommunala handlandet framstå som ett självändamål.

När det sedan gäller att genomföra planerna fram till stadsplan och byggande, har det i vårt land utbildats en alldeles speciell metodik, vilket sammanhänger med förekomsten av de kommunala bolag och stiftelser, som kommunerna har bildat eller animerats att bilda.

Ett sådant typförfarande är när kommunen själv har egna och starka företag, som själva stadsplanerar och projekterar och bygger till den hundra-

procentiga belåningen, vilken också kompletteras med rätt till fri hyressättning och rätt till fri avsättning för reparationsfonder. Där är konkurrensmomenten borta så till vida, att ingen annan får ge något anbud; företagen bestämmer själva hur de vill bygga.

En annan typ är när dessa stiftelser eller bolag uppdrar åt någon organisation — oftast åt en rikskooperativ organisation — att handha kommunens byggnadsplaner och alltså stadsplanera, projektera, bygga och förvalta fastigheterna mot fastställda taxor och arvoden. Stiftelsen eller bolaget utgör då ett formellt mellanled, med uppgift att förmedla de statliga billiga lånepengarna. Det är också ett slags produktionsmonopol i alla led för den, som kan boka in en sådan order utan konkurrens, och det förekommer numera regelbundet genom tilldelning av mark och lånekvoter, men icke till enskilda företagare.

För att inte bli missförstådd skall jag särskilt stryka under, att jag med detta inte har velat rikta någon kritik mot fullgörandet av dylika uppdrag eller byggandet ur kostnadssynpunkt; jag har endast velat konstatera det system som faktiskt råder och som tillämpas i stigande omfattning. Det är nämligen på det sättet, att stadsplaneringen och projekteringsarbetet sammankopplas med själva byggandet och med ägandet och förvaltningen. I denna kedja kommer en mängd affärsintressen in, och det är klart att bostadsbristen bidrar till att hålla denna produktion i gång. Allt detta är ju avhängigt av den statliga lånepolitiken.

Man skall inte heller glömma, att i det här sammanhanget kommer fördelningen av affärslokaler, upphandlingen av material, tecknandet av försäkringar och allt sådant in i bilden. Därför är det betydelsefullt ur det samlade näringslivets synpunkt, hur bostadspolitiken utformas. Vi anser att den nuvarande utformningen och tillämpningen av bostadspolitiken icke enhetligt främ-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

jar bostadsbristens avskaffande utan att den är så sammankopplad med socialiseringen av fastighetsbeståndet, att dessa båda saker går så att säga hand i hand.

Den tredje typen av kommunalt bostadsbyggande — och den är stadd på avskrivning — är när kommunerna lämnar ut sådana uppdrag till vinnaren av en anordnad tävlan, där alltså konsulter och olika entreprenörer få konkurrera sig fram till slutprodukten.

Mot denna bakgrund menar vi, herr talman, att en utjämning av lånegränserna skulle tvinga kommunerna och kommunägda företag till större likstälighet i produktionen och skärpa konkurrensen. Vi behöver en sådan skärpning av konkurrensen, om vi skall kunna nå den bästa effekten, d. v. s. generellt sett bättre bostadsmöjligheter. Det är vad vi vill kalla allmännytta. En ändring av lånegränserna skulle i dessa många företag kunna kompenseras genom den fria hyressättning som de har. På det sättet skulle de kunna balansera och påverka hyresregleringens avskaffande, men det förutsätter självfallet att det samtidigt måste bli en balansering mellan de olika hyresnivåerna, så att man inte kommer ur takt.

Man skall inte blunda för sanningen; det är det ingen mening med. Vi vill ha mera bostäder, och det kan vi inte få utan mera pengar. Mera pengar kan vi inte få utan — kanske främst — en ändrad konsumtion och en vettig successiv justering av hyresnivåerna.

I det sammanhanget vill jag säga, att vi i flera år begärt att riksdagen skulle få en redogörelse för hur de pengar staten har investerat i allmännyttiga företag har förvaltats, vilka fonder som finns och hur många företag som är rika eller konsoliderade. Man kunde åtminstone få veta detta, men man får alltid ett nej till svar på begäran om riksdagens åtgärd. Vill någon veta detta, kan han få reda på det hos företagen, svaras det. Departementet tror jag inte

känner till dessa saker heller. Men kännedomen om ifrågavarande ekonomiska situation är väl ändå betydelsefull för att man i det långa loppet skall kunna bedöma frågan om lånegränserna och användningen av våra knappa resurser. Är det ont om pengar, gör man väl en bottenkrapning.

Herr talman! Till sist skulle jag vilja säga, att den enskilda företagsamheten behövs i det här sammanhanget, inte bara för att hålla produktion och sysselsättning uppe utan också för konkurrensens skull. Enligt min mening borde man inrikta sig på att bättre utnyttja den enskilda bostadsproduktionen, som dock till övervägande del omhänderhas av företag med kontinuerlig verksamhet och med ansvar för sina anställda. De fullgör en lika viktig funktion i samhället som den allmännyttiga och kooperativa bostadsproduktionen, och då bör man dra nytta av dem hellre än att motarbeta dem.

Herr talman! Jag skall med hänsyn till den framskridna tiden avstå från en sammanfattning. Jag yrkar bifall till alla de reservationer där mitt namn förekommer.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Vad beträffar den bostadspolitiska målsättningen — att man under kommande budgetår skall försöka uppnå en produktion av 75 000 lägenheter — har det kanske inte tillräckligt understrukits i debatten, att av denna produktion är 5 000 lägenheter avsedda för att möjliggöra en önskvärd rörlighet på arbetsmarknaden. Jag tror man vågar konstatera, att man har mycket goda erfarenheter av att ha en sådan rörlig del av bostadsproduktionen. Man får därigenom möjlighet att på ett helt annat sätt än tidigare utnyttja arbetskraftstillgången och även att lösa bostadsfrågan för dem som är nyckelpersonerna då det gäller att få till stånd en ökning av bostadsproduktionen, nämligen byggnadsarbetarna. De byggnads-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

arbetare som flyttar till orter där det råder brist på bostäder måste få bostad. Man bör alltså ha klart för sig att det i första hand gäller att förse olika personer inom bostadsproduktionen med bostäder. Sedan de fått bostäder kan man relativt snabbt få till stånd en ökning av bostadsproduktionen på ifrågavarande orter.

Vi har ju kunnat konstatera, att det i vinter tyvärr på sina håll i landet har varit en ganska betydande arbetslöshet bland byggnadsarbetare även på platser där bostadsbristen är utpräglad. Om planeringen varit tillräckligt noggrann, om de centrala myndigheterna på berörda områden haft tillräcklig fortlöpande kontakt både centralt och lokalt via sina länsorgan, så skulle man snabbt ha kunnat utnyttja tillgängliga arbeidskraftsreserver.

I dessa frågor får inte någon falsk prestige förekomma. Risk kan finnas för att olika ämbetsverk kan ha skilda uppfattningar om vem som bär det yttersta ansvaret för hur bostadsfrågorna skall lösas, men om det finns arbetskraft så skall den utnyttjas. Om det på olika orter finns företagare som är skickligare än företagare på andra orter, så skall de förstnämnda enligt min uppfattning premieras och ges möjlighet att arbeta fullt ut. Om de kommunala myndigheterna i vissa orter är skickligare än andra att lösa sina tomtfrågor och markfrågor och stadsplanefrågor och kan åstadkomma större bostadsproduktion, så skall de också ges möjlighet därtill.

Det måste vara felaktigt att ha ett system, som innebär att man skall ha en tilldelning av så och så många lägenheter och att man kvoterar enligt bestämda regler med påföljd att man förlorar möjligheten till anpassning. Alla tillfällen till ökning av bostadsproduktionen måste tillvaratas. Bl. a. måste man satsa hårt på att få till stånd en ständigt stegrad produktivitetsutveckling inom bostadsproduktionen. Man nämner 5 procent ökning, men på

sina håll kan det bli betydligt mer än 5 procent och det gäller att utnyttja de möjligheter som finns.

Man skulle sålunda önska att alla myndigheter, kommunala och statliga, som är berörda av dessa frågor visar en expansiv inställning. Har de inte en expansiv inställning till frågornas lösning kan man inte anse att de arbetar så skickligt som de skulle kunna göra. Just nu är läget sådant, att vi har ganska god utsikt att relativt snabbt kunna öka bostadsproduktionen. Vi har för närvarande en svacka i investeringar vad beträffar industriens byggnader och anläggningar och även på andra områden inom industrien. Kunde man tillräckligt snabbt utnyttja denna lucka, så skulle vi kanske kunna få till stånd en byggnadsproduktion utöver den målsättning som angivits i planerna för nästkommande budgetår. Det får inte bli som det var några år tidigare. År 1957 kunde vi producera 64 500 lägenheter, men under konjunkturdopningsåret 1958 sjönk antalet till 62 225 för att år 1959 — när man väl blivit medveten om att det var fråga om en tillbakagång i konjunkturer — ökas upp till den högre nivå av omkring 70 000 lägenheter, där vi sedan hållit oss. Om situationen nu är sådan, att bostadsproduktionen kan ökas, så bör vi handla snabbt och effektivt och ta vara på de möjligheter som synbarligen finns. Det gäller bl. a. att i tid lämna igångsättningstillstånd för de stora byggnadsprojekt som får betydelse för sysselsättningen under kommande höst och vinter.

Herr talman! Jag skulle också vilja något beröra ett annat avsnitt i utskottets utlåtande. Det gäller den s. k. 125 m²-regeln för statlig belåning av egna hem. Utskottet hemställer att denna gräns måtte avskaffas, men på denna punkt har till utskottets utlåtande fogats en reservation av sju partivänner till mig. Jag skulle vilja något kommentera denna reservation.

Det finns flera skäl till att ta bort

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

125 m²-gränsen. Ett av dessa skäl är att statsutskottet sedan flera år tillbaka har föreslagit att riksdagen skulle begära jämkningar av denna maximigräns, och sådana jämkningar har också kommit till stånd. Såsom fru Lewén-Eliasson redan påpekat har emellertid dessa jämkningar medfört, att den administrativa handläggningen av ärendena blivit krånglig och att det uppkommit orättvisor. Det behöver inte vara fråga om godtyckligheter, men för de lånesökande kan det många gånger ha verkat som om deras ansökan behandlats på ett sådant sätt. Vidare finns det inte beträffande kedjehus och radhus några begränsningar av detta slag lika litet som för större våningar i flerfamiljshus.

Det är emellertid inte i första hand av dessa skäl som jag ansluter mig till utskottets hemställan om att gränsen skall avskaffas, utan det för mig avgörande är en mera principiell synpunkt som jag anlägger på frågor av denna natur.

Målsättningen för den politik, som vi i detta hus för, måste vara att söka skapa en social och ekonomisk medborgarrätt vid sidan om den allmänna politiska medborgarrätten sådan den utformats genom den allmänna och lika rösträtten. Vi är också på väg att få något av en social medborgarrätt. Jag tänker framför allt på sociallagstiftningen, folkpensionerna och ATP, beträffande vilka det inte tillämpas någon inkomst- eller behovsprövning. Inom sjukförsäkringen är förhållandet detsamma. Inom arbetsmarknadspolitiken tillämpas visserligen fortfarande på vissa besvärliga områden en behovsprövning, men i allt väsentligt när det gäller arbetsförmedling och arbetsanskaffning är vi medborgare likställda. I fråga om studier och högre utbildning håller vi också på att få en sådan medborgarrätt. Jag tänker exempelvis på den generella avskrivning med 25 procent av studielånen som är det senaste uttrycket för tanken på en allmän studielön.

På bostadsområdet har den sociala medborgarrätten både svårt och lätt att tränga igenom. De familjepolitiska bidragen har alltifrån första början inkomstprövats, och det har också visat sig att dessa bidrag haft benägenhet att släpa efter. Däremot har det ägnats mycket stor uppmärksamhet åt generella subventioner när det gäller kreditgivningen; särskilt från den borgerliga oppositionens sida har man skjutit in sig på den saken.

Emellertid håller, såsom även socialministern visade i sitt anförande, jämlikhetstanken på att arbeta sig vidare fram på det bostadspolitiska området. Nästa steg torde sålunda bli att man söker skipa rättvisa för barnfamiljernas del genom att i första hand barnantalet och inte familjens inkomstnivå får avgöra bidragens storlek. Då är man enligt min uppfattning på rätt väg. Detta är ett led i precis samma strävan att skapa social likställdhet mellan medborgarna som kommer till uttryck på andra områden.

Det sägs nu att ett borttagande av maximigränsen på 125 m² för egnahems-lån skulle verka orättvist, eftersom det skulle gynna de mycket stora inkomstagarna som vill och kan bygga stora egnahem. Men samma argumentering kan ju användas beträffande de allmänna barnbidragen, folkpensionerna, sjukförsäkringens förmåner och hela raden av åtgärder som vi vidtagit för att skapa social trygghet och skydd för medborgarna.

Vi måste sålunda enligt min uppfattning välja ståndpunkt här och antingen säga att vi allt fortfarande är så fattiga, att vi även i fortsättningen måste inkomstpröva och behovspröva när vi sociallagstiftar, eller också fastslå, att den nödvändiga och ändamålsenliga inkomstutjämningen skall verkställas i första hand med hjälp av den progressiva beskattningen men också med hjälp av annan lämplig beskattning och att vi i övrigt skall vara så radikala, att

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

vi låter medborgarna bli likställda i fråga om sociala förmåner och nyttigheter. Det är det senare synsättet som jag är anhängare av, framför allt därför att jag då kan kräva ytterligare åtgärder för att hjälpa de små inkomsttagarna och de inkomsttagare som har flera barn och därmed har svårigheter att ge dessa en uppfostran som är likvärdig andra familjers. Jag har nämligen skaffat mig en moralisk rätt att säga till alla de högre inkomsttagarna: »Ni blir också delaktiga av dessa förmåner. Varför skall ni inte vara beredda att också utsträcka dessa på ett ändamålsenligt och rättvist sätt till de lägre inkomsttagarna?» Jag föreställer mig att högern skulle ha mycket svårt att motsätta sig en argumentation av detta slag, om sådana högermän som själva har relativt höga inkomster skulle få samma möjligheter att låna till sina egna hem, även om dessa är ganska stora och påkostade.

Detta är, herr talman, skälen till att jag kommer att stödja utskottets hemställan. Jag vädjar till mina partivänner att avvisa reservationen nr 11. Denna reservation tillhör ett förgånget tidsskede i vårt land, då vi var fattiga och inte i stånd att förverkliga den likhet i fråga om sociala nyttigheter som, i den utsträckning vi lyckas genomföra den, i framtiden ännu mer kommer att utgöra ett demokratiens styrkebälte. Just med tanke på den moraliska rätt som ligger i att vi i större utsträckning kan hjälpa de fattigare familjerna vill jag ytterligare understryka min vädjan. Jag anser det vara ett icke acceptabelt förhållande, att industriarbetarna i Stockholm, Göteborg och andra storstäder i dag många gånger icke har möjligheter att realisera drömmen om ett eget hem. Vad värre är är att också industriarbetare — framför allt inom låglönegrupperna — som är bosatta i mindre och medelstora städer och tätorter med de stigande byggnadskostnaderna får svårigheter att finansiera ett eget hem. Det är deras intressen som bättre kan tillgodoses, om

vi utsträcker medborgarrätten till att bli lika för alla inkomsttagare när det gäller att få statliga bostadslån.

Herr PETTERSON i Degerfors (s):

Herr talman! Debatten har pågått så länge, att jag utgår ifrån att jag inte begår något större brott om jag försöker begränsa mitt anförande till den punkt som särskilt intresserar mig och vid vilken det finns en reservation. Jag har begärt ordet, herr talman, endast för att på denna punkt framställa ett yrkande. Det gäller reservationen nr 11, som berör just den gräns vid 125 m² som herr Kellgren nyss nämnde. Utskottsmajoriteten går emot departementschefens förslag och vill slopa denna spärregel under hänvisning till vad statsutskottet och riksdagen yttrade år 1960. Jag citerar vad utskottsmajoriteten anför på sidan 45:

»Utskottet anförde därvid — — —, att vissa skäl talade för ett slopande av bestämmelsen om maximiyta. Utskottet ansåg likväl, att den borde bibehållas tills vidare.

Utskottet yttrade bl. a. att, så länge staten lämnade betydande subventioner i form av ränteeftergifter och låg ränta på egnahemslånet, det inte vore utan vidare givet, att det statliga stödet skulle kunna utgå till hur stora hus som helst. Samtidigt uttalade sig emellertid utskottet för att föreskrifterna om regelns tillämpning borde jämkas för att ge utrymme för en mera rättvis bedömning av låneärendena. Uttalandet godkändes av riksdagen.

Ifrågavarande tillämpningsföreskrifter har därefter jämkats i överensstämmelse med riksdagens beslut.»

Sedan man konstaterat detta hade det väl varit naturligt att man gått på ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det hade varit logiskt riktigt. Så har man emellertid inte gjort. Utskottsmajoriteten menar att maximeringen av lägenhetsytan stundom lett till att husen fått en olämplig utformning och kommer fram till att

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

maximigränsen bör utmönstras ur lånebestämmelserna.

Vi som står för reservation nr 11 anser att de besvärligheter, som utskottsmajoriteten anför som motiv för att borttaga gränsen vid 125 m², är i högsta grad överdrivna. Det kan inte vara någon svårighet, herr talman, att få en vettig planlösning av en villa på 125 m². Då vi har tusentals, kanske hundratusentals människor som saknar bostad kan det inte vara rimligt att vi skall subventionera hur stora villor som helst. Vad som hindrar oss från att bygga hur mycket som helst är nämligen bristen på kvalificerad arbetskraft. Tillgången på materiel och naturligtvis också på investeringskapital är även avgörande. Det är detta vi som företräder reservation nr 11 har beaktat.

Jag blev litet fundersam när jag hörde herr Kellgren säga, att det var för metallarbetarna i Stockholm och andra städer som vi måste utvidga denna gräns. Jag skulle vilja se den metallarbetare eller vilken annan arbetare som helst, för vilken en lägenhetsyta på 125 m² inte är tillräcklig. Det är inte den gruppen som har behov av större bostadsyta.

Jag lyssnade en gång till herr Hjalmarson när han var högerledare och deltog i en debatt med statsminister Erlander. Herr Hjalmarsons starkaste argument den gången var när han ställde frågan: Är det rimligt att människor med mellan 50 000 och 70 000 kronor i årsinkomst skall subventioneras av skattemedel för sina bostäder? I dag finner vi att även högern är med på förslaget att slopa den nu aktuella gränsen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 11 av herr Näsström m. fl. Som kammarens ledamöter väl vet har första kammaren redan med betryggande majoritet, 15 röster, bifallit den reservationen.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Pettersons i Degerfors starkaste argument för sitt förslag tycker jag var när han talade om första kammarens beslut. I övrigt var det ganska svaga argument han kom med.

I flerfamiljshus kan man i dag inrymma hur stora lägenheter som helst med statlig belåning fullt ut och ränteeftgift för hela kostnaden. Men beträffande egnahemslån gäller att lånetaket nås redan vid 90 kvadratmeter. Högre kan man inte komma i belåningsvärde. Vad som byggs därutöver får byggaren finansiera själv.

Vid den nuvarande kungörelsens praktiska tillämpning har man i åtskilliga fall ändrat på byggnadsplanen — och gjort den sämre — för att hålla sig inom 125 m²-gränsen. Det finns exempel på att hus som varit avsedda att byggas i 1½ plan har krympts till 1¼ plan. Genom att sänka takstolarna har man då fått en mindre bostadsyta upptill i huset och på det sättet kommit under 125 m² utan att detta i nämnvärd grad sänkt kostnaderna.

Inom utskottets tredje avdelning har vi varit helt ense om att gå på utskottets linje, och det finns utan tvekan mycket starka skäl härför.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog på nytt ledningen av förhandlingarna.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Det är inte bara här i riksdagen utan även från talarstolar överallt i landet — och inte minst i tidningarna — som det förklaras att bostadspolitikerna i vårt land har misslyckats. Inom oppositionen är man helt enkelt strålande överens — sådant kan faktiskt förekomma! — om att regeringen har misslyckats i bostadspolitikerna.

Jag skall gärna erkänna, att läget på bostadsområdet inte är sådant som vi önskar att det vore. Men jag har mycket

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

svårt att förstå varför man på oppositionssidan aldrig har kommit underfund med orsakerna till att vi fortfarande har bostadsbrist. Vi bygger för närvarande i en takt som aldrig förr, och bostadsutrymmet per individ har under senare år ökat betydligt. Vi har också en standard på våra bostäder, vilken inget annat land kan göra oss rangen stridig. Kategorihusbebyggelsen har nära nog fullständigt upphört, och hyresgästerna i våra hyreshus utgör i dag praktiskt taget ett genomsnitt av samtliga socialgrupper i vårt land. Det tycker jag är en utveckling, som varje demokratiskt sinnad människa skulle känna tillfredsställelse över.

Vi bygger för närvarande — åtminstone siktar vi till det — 75 000 lägenheter per år. Om vi fortsätter i den takten, så har vi inom 40 år förnyat hela landets bostadsbestånd. Hela befolkningen här i landet får sålunda inom nämnda tidrymd ny bostad. Jag frågar då: Kan man verkligen säga att detta är en missriktad bostadspolitik?

Nu säger man från oppositionssidan, att bostadsbristen ju alltså finns kvar och att det måste vara regeringens fel att så är fallet. Ja, det kan man kanske hålla med om. Men jag vill påstå att regeringens fel i det fallet består i att den medverkat till en sådan ekonomisk politik här i landet, att vårt näringsliv kunnat expandera mycket starkt och att inkomsterna därigenom har ökat så pass hyggligt som fallet varit. Det är det som gjort att efterfrågan på bostäder blivit betydligt större än vad man t. o. m. på oppositionens sida kunde förutse. Och skall man beklaga en sådan utveckling? Jag har svårt att förstå att skäl därtill föreligger.

Det är ju ingen nyhet att det råder bostadsbrist. Den bristen har nära nog följt storstäderna genom tiderna. Vad som förändrats är orsaken till bostadsbristen. Förr var det de ekonomiska betingelserna som skapade bostadsbristen. Då blev den som var utan bostad

inte på långt när så högljudd i sin klagan som han är i dag. Man var inte angelägen att skrika ut sin fattigdom. I dag är det inte fattigdomen som är bestämmande för efterfrågan på bostäder, och därför är denna efterfrågan så mycket mer högljudd.

Nu ropas från flera håll på hyresregleringens borttagande. Den förhindrar, säger man, en i övrigt normal omflyttning, och det skall jag gärna erkänna. Men den medverkar också till att hålla hyrorna inom rimliga gränser. Samma sak gäller de nuvarande subventionerna. Dem vill man också ha bort, och det betyder starkt ökade hyror. Jag skall gärna erkänna att dessa åtgärder — vilken av dem som helst eller båda tillsammans — skulle som med ett trollslag ta bort i varje fall skriet om bostadsbristen. Själva bostadsbristen som sådan skulle stå kvar, men den skulle liksom glömmas bort; man skulle inte tala om den.

Jag var så sent som i måndags i tillfälle att besöka Köpenhamn för att studera bostadsbyggandet, och jag vill gärna understryka vad herr Svenning sagt tidigare här i dag. Där låg hyrorna på den fria marknaden mellan 100 och 110 kronor per m², och detta gällde utan värme. Är det verkligen den typen av utveckling vi vill ha här? Nej, jag tycker att vi har skapat någonting som jag vill kalla psykos i fråga om våra bostäder och deras kostnader.

Man har också i debatten plockat in gränsen om 125 m², och jag förstår att det ibland kan ställa till krångel. Men det finns andra problem som jag tycker är viktigare. Det finns i vårt land mindre industrisamhällen av en sådan typ, att endast männen egentligen har en bestämd arbetsuppgift. Arbetstillfällen för hustrurna finns inte på platsen. Medelinkomsten för industriarbetarna där ligger kanske mellan 8 000 och 10 000 kronor, men ändå kan man inte förneka att de behöver en bostad. När man nu under senare år har försökt ut-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

forma en bebyggelse som skulle passa dessa människor, har man kommit underfund med att länsarkitekten ofta ger bestämt besked om att det inte får byggas andra hus än enplans. Den typ av bostad som annars vore lämpligare ur ekonomisk synpunkt skulle inrymmas i treplanshus, men sådana tillåter inte länsarkitekten. Samtidigt har det insmugit sig bestämmelser om hur stora olika utrymmen i bostaden skall vara. Man har krav på bestämda utrymmen för det största rummet, det s. k. vardagsrummet, bestämda mått på sängkammaren, man har ändrat kraven på köksutrymmen därför att man fordrar ökat utrymme i skåp o. d. Detta gör att arkitekterna i dag har mycket svårt att utforma en enplansbebyggelse med lägenheter på mindre än 80—85 kvadratmeter.

Generellt vill jag inte säga att jag tycker att en lägenhet på 80—85 kvadratmeter är för stor. Men jag måste beklaga att de människor, som bostaden är avsedd för, inte äger möjligheter att betala den hyra som krävs. En sådan bostad får en hyreskostnad på 3 600 kronor om året, och en inkomsttagare med mellan 8 000 och 10 000 kronor har ingen möjlighet att komma till rätta med detta problem. Jag är övertygad om att vi här måste få en annan utformning av bestämmelserna än som för närvarande gäller. Vi har skyldighet att lösa även dessa människors boendeproblem.

När man säger att man kan ta bort de vanliga räntesubventionerna, vill man också gärna framhålla att det finns möjligheter att stödja dem som annars skulle bli lidande, nämligen barnfamiljer och pensionärer. Men jag vill i likhet med herr Svenning nämna, att vi ändå i vårt land har åtskilliga grupper, som trots den välståndsökning som skett inte kan räknas till de stora inkomsttagarna. Den som i dag har mellan 8 000 och 10 000 kronors årsinkomst har inte så stora möjligheter att öka sin utgift för hyran.

När vi är så brydda för den utformning vi nu har genom subventionerna, har jag svårt att förstå att vi just i det fallet är så känsliga. Det finns ju ändå så många andra områden där vi lärt oss att gemensamt klara våra kostnader. Men så fort man börjar tala om att vi betalar varandras hyror över skattsedeln är det som om det gick troll i ord. Vi skulle ju också kunna tala om att vi som är friska betalar de sjukas omkostnader och om att vi alla genom våra försvarsutgifter betalar en gemensam försäkringsavgift som vi alla har glädje eller nytta av. Vi betalar på olika sätt men ändå gemensamt de kostnader, som är betingade av att vi anser oss skyldiga att hålla jordbrukarnas inkomster på en nivå som kan jämföras med övriga grupper. Där har vi ingenting att invända. Men så fort vi kommer in på hyrorna känner vi starka samvetsbetänkligheter. Det jag mest bekymrar mig över är att dessa betänkligheter verkar ha trängt ganska djupt ned. Jag beklagar om vi kommer dithän, att vi glömmer det sociala ansvar vi har vid utformningen av vår bostadspolitik.

Jag vill vädja till socialministern att väl bevaka detta område. Vi har fortfarande anledning att fullt ut inse värdet av den sociala omvårdnad som ligger däri, att man medverkar till att skapa goda bostäder även för dem i landet som har små inkomster.

I detta anförande instämde fru *Löfqvist* (s).

Herr **HANSSON** i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag skall vid denna tid av debatten endast göra några kommentarer och randanmärkningar till de viktiga frågor som här diskuterats.

Jag vill främst när det gäller bostadsbyggandets omfattning med tillfredsställelse notera den försiktiga hållning som departementschefen har gjort sig till tolk för gentemot de i varje fall i mitt tycke långtgående prognoser och krav

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

som framkommit från andra håll, i såväl motioner och reservationer som under debatten. Självfallet är vi allesammans besjälade av en önskan att bygga så mycket som möjligt utan att åsidosätta andra intressen. Vi bör dock ha klart för oss att ju mer vi ökar bostadsbyggandet — som här också sagts — desto mer knappar vi också in på de kapitalresurser som skall användas till andra investeringar, framför allt inom näringslivet. Detta är en ganska betydelsefull avvägningsfråga.

Vi har för några dagar sedan erhållit en proposition till riksdagen som gäller förslag till likviditetskvor, kassakvoter och placeringskvoter för kreditinrättningarna. Motivet för denna proposition och för sådana ingrepp i kapitalrörelserna är att staten måste skaffa pengar till de investeringar som riksdagen fattat beslut om. Konsekvensen måste därför naturligtvis också bli den, att ju mera bostadsbyggandet ökar desto större blir utsikterna att konservera sådana ingripanden på kapitalmarknaden.

Jag måste för min del säga att jag inte finner någon riktig samstämmighet i kritiken mot dessa likviditets-, kassa- och placeringskvoter och i det tal om en väsentligt utökad bostadsbyggnadsram som här framförts. Det är därför, tycker jag, ganska olustigt om bostadsbyggandets framtida volym skall användas såsom ett partipolitiskt objekt. Ökar vi kravet på bostadsbyggandet utöver gränserna för vad en rimlig fördelning av arbetskraftsreserverna, materialtillgången och kapitalresurserna borde utgöra, får vi nog vara beredda på att bostäderna blir dyrare i framtiden. Den omfattning av bostadsbyggandet på 75 000 lägenheter som föreslagits av bostadsstyrelsen och som departementschefen accepterat är ganska stor, men vi bör ändå kunna sikta på den.

När det gäller fördelningen mellan olika orter kan man kanske få göra en liten randanmärkning. Det heter nu att man vid fördelningen skall beakta be-

hovet av ett ökat bostadsbyggande på de orter där bristen är mest framträdande. Detta betyder i praktiken att de stora städerna, framför allt Stockholm, skall tillgodoses i ökad omfattning. Man har emellertid just nu enligt min mening anledning att beakta även en annan faktor i sammanhanget. Det finns redan nu tendenser som visar att näringsliv, affärsverksamhet, serviceyrken etc. med hänsyn till den planerade fria europamarknaden söker sig söderut för att komma närmare gränsen för denna marknad.

När det därför gäller att planera det framtida bostadsbyggandets lokalisering menar jag att man inte kan bortse från de osäkerhetsmoment som en sådan omflyttning kan innebära. Det är inte otänkbart att städerna på västkustsidan, som t. ex. Malmö, Hälsingborg och Göteborg, bör ägnas större uppmärksamhet vid sidan om stockholmsintressena t. ex. när det gäller att fördela bostadskvoterna.

Beträffande småhusbyggandet vill jag instämma i önskemålet om en väsentlig utökning. När det gäller de nya låneformerna vill jag emellertid stryka under en reservation ifrån centerpartiet — jag vill minnas det är reservationen nummer 10 c) — i vilken det görs ett i detta sammanhang ganska viktigt påpekande beträffande kraven på statlig kreditgaranti för den del av lånen som ligger mellan primärkrediten och toppkrediten, d. v. s. den s. k. sekundärlånedelen. För närvarande kan en egnahemsbyggare få egnahemslånet placerat direkt på bottenkrediten. Enligt de nya tertiärlånebestämmelserna skall en sekundärkredit införas mellan bottenlånet och topplånet. Denna kredit — sekundärkrediten — skall i regel erhållas i bank mot säkerhet från den som har lånat. Många egnahemsbyggare torde emellertid få svårigheter att skaffa erforderlig borgen, och det skulle alltså bli en försämring för dem jämfört med nu gällande bestämmelser. Det talas vis-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

serligen om en fördjupning av egnahemslånen tills vidare, men någon generell regel för en sådan fördjupning står inte att finna någonstans. Detta är enligt vårt förmenande en brist, och en kreditgaranti av det slag som vi föreslagit får anses vara av behovet påkallad i det nya systemet.

Vi noterar med tillfredsställelse att departementschefen avser att tillsätta en utredning, där bl. a. även de generella subventionerna torde komma att tas upp till prövning. Det är ett gammalt krav från vårt håll att dessa generella subventioner — som utgår till alla vare sig de behövs eller inte — skall tas upp till behandling. De utgör en skönhetsfläck. Att jag går in på denna sak beror på att det också föreslagits att begränsningen till 125 m² yta för lån till egnahem skulle slopas, samtidigt som en uppmjukning sker när det gäller belåningsvärdena. Låt vara att även i framtiden lånetaket kommer att sätta stopp för en alltför fränstötande subventionering av stora och dyrbara byggnader. Hittills har dock gränsen vid 125 m² satt stopp för statliga lån i varje fall till lånesökande som inte haft andra skäl för en större bostad än att en bostad på 125 m² varit för liten i förhållande till vederbörandes sociala och ekonomiska ställning.

Slopandet av denna gräns innebär emellertid en förenkling i administrativt hänseende och kan som sådan försvaras. Men betraktar man de generella subventionerna mot bakgrunden av detta förslag tycker jag inte att man rimligen kan bortse från att det i framtiden kan bli så, att den som bygger en bostad på låt mig säga 150 m² — eller kanske ännu mer — kan få subventioner åtminstone för den del som ligger under lånetaket. När man finner att lånetaket i Stockholm ligger vid cirka 75 000 kronor — jag såg en uppgift om det häromdagen — kan man sätta vissa frågetecken då det gäller den förenkling som slopandet av gränsen dock innebär. Jag anser för

min del att ett slopande av gränsen vid 125 m² är ett ytterligare skäl för omprövning av de generella subventionerna.

Till sist vill jag göra några funderingar kring kostnadsutvecklingen. Det sägs ofta att bostadsposten är den dyraste i folks budget, och det är nog riktigt. Trots att vi i många år uppehållit en ganska betydande subventionering på detta område är kostnaderna för anskaffandet av en ny bostad eller reparation av en gammal så höga, att många inte har ekonomiska resurser att klara saken. Visserligen rör vi oss här på ett område, där konkurrensen utifrån är eliminerad och där alltså det effektivaste gränsskydd finns som tänkas kan. Men trots detta vill jag fråga: Vart tar subventionerna vägen? Bostadskostnaderna kan ju knappast sägas ha blivit sänkta i relation till de subventioner som utgår. Kommer verkligen dessa subventioner fram till den bostadssökande eller rinner de mer eller mindre bort på vägen fram till den som skall ha bostaden? Finns det möjligheter för dem som lämnar sin medverkan till olika avsnitt i en byggnads tillkomst att skaffa sig någon avans som de inte skulle kunna skaffa sig om inte subventionerna fanns?

Dessa frågor är ganska betydelsefulla, och jag tycker inte att vi kan komma förbi dem. Detta vore, menar jag, ett fält för priskontrollverksamheten och kontrollverksamheten över huvud taget — om inte rent av en speciell utredning borde tillsättas för att undersöka, huruvida subventionerna verkligen följer med fram till den färdiga bostaden. I varje fall vore ett klarläggande önskvärt, huruvida vi med bostadssubventionerna göder intressen som vi inte borde göda. De bostadssubventioner vi ger är i de allra flesta fall berättigade, men de bör också komma dem till godo för vilka de är avsedda, alltså de som har verkligt berättigade anspråk.

Herr talman! Jag ber att få ansluta

till det av herr Andersson i Knäred ställ-
da yrkandet.

Överläggningen var härmed slutad.

Statsutskottets utlåtande nr 46

Mom. 1

Herr talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets *hemställan*, nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1 a) av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) bifall till reservationen 1 b) av herr Boman m. fl.; samt 4:o) bifall till motionerna I: 264 och II: 335 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cas- sel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Gustafsson i Skellefteå votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i den förberedande voteringen antagits den under 3:o) angivna propositionen följande vote- ringsproposition efter given varsel upp- lästes och godkändes:

Den, som vill, att kammar- en till kont- raposition i huvudvoteringen angä- ende mom. 1) i statsutskottets utlåt- ande nr 46 antager det förslag, som inne- fattas i reservationen 1 a) av herr Rag- nar Bergh m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammar- en till kontra- proposition i nämnda votering antagit reservationen 1 b) av herr Boman m. fl.

Sedan kammar- ens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnäm- da voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

genom uppresning. Herr talmannen till- kännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsap- parat verkställdes. Därvid avgavs 35 ja och 37 nej, varjämte 142 av kammar- ens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammar- en hade alltså till kontra- proposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammar- en bifaller statsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammar- en bifallit re- servationen 1 b) av herr Boman m. fl.

Sedan kammar- ens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnäm- da voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen till- kännagav, att han funne flertalet av kammar- ens ledamöter ha röstat för ja- propositionen. Herr Gustafsson i Skel- lefteå begärde emellertid *rösträkning*, varför votering medelst omröstningsap- parat verkställdes. Därvid avgavs 143 ja och 37 nej, varjämte 36 av kammar- ens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammar- en hade alltså bifallit utskot- tets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets moti- vering, dels ock på godkännande av den i reservationen 1 c) anförda motivering- en; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred be-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering beträffande mom. 1) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den i reservationen 1 c) av herr Ivar Johansson m. fl. anförda motiveringen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 118 ja och 33 nej, varjämte 65 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 a) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 140 ja och 32 nej, varjämte 42 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3

Herr talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets *hemställan*, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3 b); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 3) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 b) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 140 ja och 37 nej, varjämte 39 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den i reservationen 3 a) av herr Ragnar Bergh m. fl. anförda motiveringen; och godkände kammaren utskottets motive-
ring.

Mom. 4

Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till reservationen 4 a) av herr Ragnar Bergh m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 4 b) av herr Boman m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Gustafsson i Skellefteå votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. 4) i statsutskottets utlåtande nr 46 antager det förslag, som innefattas i reservationen 4 a) av herr Ragnar Bergh m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 4 b) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningsresultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 36 ja och 69 nej, varjämte 110 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 4) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 b) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 101 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 5 och 6

Herr talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets *hemställan*, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5 b) av herr Boman m. fl.;

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

och biföll kammaren utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den i reservationen 5 a) av herr Ragnar Bergh m. fl. anförda motiveringen; och godkände kammaren utskottets motivering.

Mom. 7

Herr talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets *hemställan*, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 7) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 a) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 172 ja och 32 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den i reservationen 6 b) av herr Boman m. fl. anförda motiveringen; och godkände kammaren utskottets motivering.

Mom. 8

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7) av herr Ragnar Bergh m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 9

Herr talmannen gav propositioner på bifall till 1:o) utskottets hemställan; 2:o) reservationen 8) av herr Ivar Johansson m. fl.; samt 3:o) motionerna I: 264 och II: 335 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 10

Herr talmannen gav propositioner på bifall till 1:o) utskottets hemställan; 2:o) reservationen 9 a) av herr Ragnar Bergh m. fl.; samt 3:o) reservationen 9 b) av herr Boman m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 11

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 10 a) av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) bifall till reservationen 10 b) av herr Boman m. fl.; samt 4:o) bifall till reservationen 10 c) av herr Ivar Johansson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kont-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

rapropositionen begärde dock herr Gustafsson i Skellefteå votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande sistnämnda kontraproposition begärde dock herr Andersson i Knäred votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontrapropositionen i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen angående mom. 11) i statsutskottets utlåtande nr 46 antager det förslag, som innefattas i reservationen 10 b) av herr Boman m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen 10 c) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 40 ja och 41 nej, varjämte 133 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i den förberedande voteringen antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given

varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående mom. 11) i statsutskottets utlåtande nr 46 antager det förslag, som innefattas i reservationen 10 a) av herr Ragnar Bergh m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen 10 c) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 34 ja och 40 nej, varjämte 141 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 11) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10 c) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 62 nej, varjämte 38 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 12

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 11); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Degerfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 12) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 11) av herr Näsström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 104 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 11) av herr Näsström m. fl.

Mom. 13 och 14

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 12); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 13) och 14) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 12) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 170 ja och 38 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 15 och 16

Herr talmannen gav **först** propositioner i fråga om utskottets **hemställan**, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till reservationen 13 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 15) och 16) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 13 a) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 178 ja och 31 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den i reservationen 13 b) av herr Boman m. fl. anförda motiveringen; och godkände kammaren utskottets motivering.

Mom. 17

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 14 a) av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) bifall till reservationen 14 b) av herr Boman m. fl.; samt 4:o) bifall till reservationen 14 c) av herr Ivar Johansson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begär-

de likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Gustafsson i Skellefteå votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande sistnämnda kontraposition begärde dock herr Andersson i Knäred votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående mom. 17) i statsutskottets utlåtande nr 46 antager det förslag, som innefattas i reservationen 14 b) av herr Boman m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 14 c) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 43 ja och 44 nej, varjämte 126 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontrapro-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

position i den förberedande voteringen antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammarerna till kontraproposition i huvudvoteringen angående mom. 17) i statsutskottets utlåtande nr 46 antager det förslag, som innefattas i reservationen 14 a) av herr Ragnar Bergh m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen 14 c) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 40 ja och 48 nej, varjämte 127 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i mom. 17) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit

reservationen 14 c) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 33 nej, varjämte 69 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 18

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 15); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i mom. 18) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 15) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 171 ja och 39 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 19

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 16); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 19) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 16) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 127 ja och 69 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 20

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 17); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 20) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 17) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 165 ja och 44 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 21

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 18); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i mom. 21) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 18) av herr Boman m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 80 nej, varjämte 3 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 22

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 19); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i mom. 22) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 19) av herr Boman m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kühna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 70 ja och 136 nej, varjämte 8 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit reservationen 19) av herr Boman m. fl.

Mom. 23

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 20) av herr Boman m. fl.; och biföll kammarén utskottets hemställan.

Mom. 24 och 25

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 21); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i mom. 24) och 25) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 21) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammarerna alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 26

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 22 a) av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) bifall till reservationen 22 b) av herr Boman m. fl.; samt 4:o) bifall till reservationen 22 c) av herr Ivar Johansson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Gustafsson i Skellefteå votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande sistnämnda kontraposition begärde dock herr Andersson i Knäred votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående mom. 26) i statsutskottets utlåtande nr 46 antager det förslag, som innefattas i reservationen 22 b) av herr Boman m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit

reservationen 22 c) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 44 ja och 42 nej, varjämte 128 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså till kontraposition i den förberedande voteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. 26) i statsutskottets utlåtande nr 46 antager det förslag, som innefattas i reservationen 22 a) av herr Ragnar Bergh m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 22 b) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 37 ja och 39 nej, varjämte 139 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 26) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 22 b) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 27

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i reservationen 23); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 27) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den

ändring av motiveringen, som föreslagits i reservationen 23) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 138 ja och 33 nej, varjämte 43 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 28

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 24) av herr Boman m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 29

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 25 a) av herr Boman m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 25 b) av herr Ivar Johansson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Andersson i Knäred votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Den, som vill, att kammarerna till kontraproposition i huvudvoteringen angående mom. 29) i statsutskottets utlåtande nr 46 antager det förslag, som innefattas i reservationen 25 a) av herr Boman m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen 25 b) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 68 ja och 40 nej, varjämte 105 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i mom. 29) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 25 a) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet

av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 86 nej, varjämte 14 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 30—39

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 40

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 29) av herr Ragnar Bergh m. fl.; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

Mom. 41

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 42

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 30); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i mom. 42) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 30) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 173 ja och 33 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 43

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 44

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 31); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 44) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 31) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Där-

vid avgavs 174 ja och 33 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 45

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 32) av herr Ragnar Bergh m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 46

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 33) av herr Ragnar Bergh m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 47 och 48

Vad utskottet hemställt bifölls.

Tredje lagutskottets utlåtande nr 15

Herr talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets *hemställan*, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till reservationen II) av herrar Holmberg och Munktel; och biföll kammaren utskottet hemställan.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av utskottets ifrågavarande motivering med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nyberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner tredje lagutskottets motivering i utskottets utlåtande nr 15, röstar

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets berörda motivering med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen I) av herr Åkesson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nyberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 36 nej, varjämte 21 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering oförändrad.

§ 8

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att jordbruksutskottets utlåtanden nr 1, 5 och 6 skulle i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på kammarens föredragningslista för fredagen den 30 mars.

§ 9

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 135, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till brandlag och brandstadga m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet.

Vidare anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 137, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

§ 10

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 129, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 6 juni 1952 (nr 334) om höjning av vissa underhållsbidrag,

nr 130, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 februari 1958 (nr 52) om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente, och

nr 132, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 23 mars 1956 (nr 73) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 756, av herr *Grebäck m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99, angående yrkesutbildningen på trädgårdsområdet och stödet till trädgårdsnäringens rationalisering, m. m.,

nr 757, av herr *Grebäck m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99, samt

nr 758, av herr *Braconier m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 113, angående anslag till statistiska centralbyrån för budgetåret 1962/63, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.36.

In fidem
Sune K. Johansson